ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 491

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 4 Mai 1930

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Primul meu voiaj în străinătate

de V. Maximilian

N'aveam cea mai mică idee de ce înseamnă „străinătatea". Totuși o călătorie în alte țări mă atrăgea în mod ciudat și era chiar unul din idealurile mele. Nu știam ce poate să-mi ofere Viena. Eram însă curios să mă văd pe mine într'un asemenea oraș, cum o să mă simt și cum o să mă port.

După o stagiune fructuoasă, de vară, am plecat patru camarazi, din București să facem această călătorie, prima în viața noastră. Nici unul din noi nu trecusem frontiera și puteam dar să luăm câte-o pietricică în gură.

Pentru că timpul era scurt, ca să ajungem cât mai repede la Viena am luat Expres-Orientul. Mărturisesc că nici asemenea trenuri, nu-mi erau prea cunoscute; de aceea cum ne-am urcat în vagon, am început să ne uităm foarte curioși, să vedem cum au să se facă patru paturi din cele două bănci, instalate fața'n fața în cabina pe care o ocupam. In zadar am scotocit cât am putut mecanismul canapelelor, am rămas tot nedumeriți. Expres-Orientul pleca pe atunci din București la 9 dimineața. La 11 jumătate, ni s'a servit dejunul în vagonul restaurant.

Se înțelege că am luat-o de la țuică. Iar după ce am mâncat cele cuprinse în „Menu" bând tot vinul pe care l'am găsit pe masa noastră, n'am refuzat nici unul din „Liqueururile" ce ne-au fost prezentate. Credeam că suntem obligați să facem asta în condițiile în care voiajam și că refuzând, ne-am face de râs. După asta, ghiftuiți și cam amețiți ne întoarcem în compartimentul nostru. Ideea de a ne vedea în paturile miraculoase însă nu ne dădea pace. Am chemat controlorul și l'am rugat să ne facă paturile. Era 1 ziua. Controlorul,

V. Maximilian

deși mirat de dorința noastră, ne îndeplinește cererea, în timp ce noi trăgeam cu coada ochiului la operația pe care o făcea transformând băncile în paturi. Boclucul însă ni-l făcuserăm singuri, fiindcă după ce ne-am sculat, a trebuit să călătorim tot restul drumului, cu paturile în cap. Ne-a fost rușine să cerem controlorului să le transforme iarăși în bănci.

După masa de seară, care n'a fost mai puțin copioasă ca „dejunul", n'am putut să mai dormim. Trenul sosea la 6 dimineața în Viena și ni-era frică să nu ne deșteptăm prea târziu. Afară de asta, trecând de Orșova începusem să avem emoțiile străinătății.

Tot svârcolindu-ne în paturile noastre și cu stomacurile arse de alcoolurile ce băusem, ne-a găsit o sete turbată, pe care controlorul de la vagonul de dormit, nu mai avea cu ce să ne-o potolească. La Buda-Pesta în mijlocul nopții, disperați, ne dăm jos mai mult desbrăcați și pornim spre vagonul restaurant să deșteptăm chelnerii să ne dea ceva de băut. Cam uluit de intrarea noastră în cămăși de noapte cusute cu arnici roșu, unul din chelneri ne întreabă ce dorim la ora aceia. I-am cerut câte o dulceață cu apă rece. Mare ne-a fost mirarea când am constatat lipsa de organizare a vagoanelor restaurante, care n'aveau în Ungaria dulceață românească. Ne-am mulțumit și noi cu câte-o sticlă de Giesshübler, pe care am băut-o fără pahare, sub ochii uluiți ai chelnerului.

Sosirea noastră la Viena mi-o aduc aminte ca acum. Era dimineața, când orașul începe abea să-și reia activitatea întreruptă în seara trecută și, nefiind aglomerație, puteam să gustăm fiecare lucru în parte. Admiram gospodinele cu șorțurile lor cu pieptar și cu coșurile lor mici și curate de papură, cum intrau sau eșeau din măcelăriile abea deschise și încărcate în mod ademenitor cu tot felul de cărnuri. Priveam uimiți la balercile lucioase de lapte, trase de câini în cărutele acelea mici. Unul altuia ne atrăgeam atenția, de îndată ce într'o parte a trăsurii, care ne ducea spre hotel, era ceva de văzut. Și după fiecare lucru văzut ziceam cu toată convingerea : Mare lucru-i străinătatea, d-le. Dela gară și până la hotel ni se părea că am văzut ce n'a mai văzut nimeni și că suntem și noi oameni voiajați. Tot rotind ochii încoace și încolo, în sfârșit, trăsura noastră, — o trăsură mare vieneză, — s'a oprit la hotel Bristol pe Ring, unde-i indicasem și unde fusesem sfătuiți să tragem. Cinci, șase servitori au năpădit asupra trăsurii, ne-au luat valizele, niște geamantanașe de carton, aproape goale și până să coborîm n'am mai văzut nici servitori, nici bagaje. Hall-ul hotelului, portarul, negrii, galoanele servitorilor, toate astea ne-au cam intimidat. Ne dădeam seama, că un asemenea hotel, nu prea era de nasul nostru.

In „hall-ul hotelului am cerut camere și portarul ne-a invitat într'o cămăruță oarecare. Când ne-am văzut în „cămăruță" neam uitat mirați unul la altul, crezând că asta-i camera pe care o s'o locuim. De-odată însă, observăm că ne ridicăm în sus, eram într'un ascensor, din care cum am ieșit am spus minunându-ne: grozav lucru-i străinătatea, domnule.

Cu toate că ne-am urcat la ultimul etaj — probabil că portarul văzuse cu cine are a face — totuși ni s'au dat două camere splendide cu vederea pe Ring.

E un lucru foarte ciudat, nu numai în străinătate, dar chiar într'o casă străină: ori ce om se prostește, cât ar fi de îndemânatic, când se duce pentru prima oară. Iși închipuie că toate trebuie să fie altfel decât la el acasă. Vrea să intre în „salon", nimerește în „sufragerie"; vrea să caute „ceva" nimerește în „bucătărie" sau în „odaia de dormit". Intr'o casă străină sau în străinătate, unde n'ai mai fost, omul cel mai frequentat se pierde și face prostii, dar noi care nici nu prea eram frequentați ! De aceia după instalarea noastră în hotel, am cerut să ni se pregătească baia care era departe de camerele noastre, tocmai în celalt capăt al marelui coridor dela hotel Bristol.

Lasă că nici unul din noi n'a putut dibui felul de manevrare al băii, mai ales al dușului, care avea un mecanism necunoscut nouă; dar după ce ne-am mulțumit cu apa din „cadă", am plecat în papuci de rogojină și cu halatul de baie, în tot lungul hotelului, până în camera noastră. Par'că eram somnambulul dela

(Continuare în pag. II-a)

Mina Byck-Wepper — Copilul

Dicționarul Româno-Baruțu

de Tudor Arghezi

Stimată Doamnă și Stimate Domn, am luat o hotărâre, care vă interesează, cu condiția să aveți copii. Cât mai este vreme, grăbiți-vă, ca să putem colabora. Intr'altfel, pierdeți prilejul, pe de-o parte, să vă jucați în pat, seara și dimineața, cu un individ care la începutul povestirii noastre va fi în vârstă de doi ani — și pe de altă parte să deveniți coautorii unui lexicon important.

M'am sfiit să nu semene povestirea ideii și hotărârii a reclamă, codit între o scrisoare aproape literară și pur și simplu un anunț. Dar singur m'am corijat. Ideea de-a întocmi un dicționar al copiilor, fetițe și băeți, primul dicționar de acest fel în toate limbile, dela idiomul rostit printre banani și ananași până la vorbirea chineză și dela graiul fraților noștri Negrii cu părul creț până la alți frați, mai bălani, Scandinavi și Britanici — oah! yes — are însă o frăgezime, care o împiedică să fie suspectată.

Voiți să lucrăm la Dicționarul copiilor noștri împreună și să-i facem pe acești afurisiți, autori până a nu fi deprins a scri și citi? Aportul copiilor de doi, trei și de patru ani — până la cinci — în literatură va părea cu atât mai normal cu cât băeții din faza următoare au și ajuns poeți și romancieri și atât de considerabili încât se simte nevoia să fie anulate toate literaturile existente înainte de-a fi învățat fenomenii să se bărbierească. Dar ăști confrați fără copilărie dreaptă sunt gravi și abstracți, pregătiți să devie în viitor ceeace n'au putut încă să fie și inaugurând scutecul și biberonul la o vârstă de 40 de ani împliniți.

Sunt mult mai interesanți confrații noștri și mai mici, aceia care umblă cu gura căscată după bonboane și prăjituri. Ați văzut, de Paști, câte noutăți au știut să vă spuie, când s'au deschis ouăle de ciocolată, constrânse la aderența capacelor concave de jaretiera unei panglici de mătase cu funde. Intâi, lucru, știut, ouăle de ciocolată le-au adus și așezat lângă ușe un Mo Cățiun de Paști, care fuge în patu picioare și se chiamă Iepunele. Această siguranță nu se mai discută. Ce se găsea însă în ouă, înăuntu? fincă sunau.

Tătuțu a făcut, el, pe întuneric, pe iepurel[illegible] ca să aibă copiii lui ce găsi în dimineața Paștilor la ușe, dar ouăle trebuiau desfăcute de altcineva, cu mâinile nu așa boante dar mai subțiri și cu unghiile lustruite. Nu e vorbă, tătuțu a fost acum întâia oară un iepure de Paști posomorât, oftând, când a pus ouăle de ciocolată pe prag, după copiii maicilor din Costești. Ele au căutat în genunchi și pe brânci, în cărbuni și cenușe, mâna poate încă nearsă de tot, despărțită și ruptă, care se jucase odinioară, bâjbâind în sânul cu lapte al Precistei de lângă copaie. Putea să le spuie copiilor tătuțu că pot să ardă copiii de vii, o sută la olaltă, într'o biserică, la împărtășanie și la spovedit? Atunci, cum s'ar mai fi potrivit „Hristos a înviat" cu țipetul mamelor de pe Argeș în jos și cu zăbranicele cernite, în care femeile cu plumb topit în pântec și cu inima măcelărită, s'au sovonit?

Tătuțu a tăcut, aplecat, înjugat cu fruntea la carul celor o sută de copii, strămutați din biserica arsă în cimitirul nesimțitor — și ghiocul ouălor de ciocolată a fost despicat de măicuța, căreia iarăș i s'a ascuns până a treia zi de Paști Miorița sugrumată pe rugul din altar.

Panglicile au fost ușor desbrăcate cu opriri gândite și cu tresăriri de mirare. Ea părea să vadă de mainainte, ceeace nu se putea zări; se cocoșa pe ou, strângea ochii, îi deschidea odată mari iar Mițu și Baruțu, ațâțați, cu pumnii la gură, se topeau de plăcerea uimirilor ce trebuiau să vie.

Apoi, se mai desfăcea, panglica la o încrucișare — și iarăși se opreau mâinile și ochii și chiotul da de veste că a mai rămas puțin de desfăcut. Și când au sărit cojile ouălor din cingătoarea lor violetă, roșie, galbenă și verde, căci trecuseră mai mulți iepuri în dimineața Paștilor pe la noi, ce a ieșit din ouă nici nu mai știu să spui.

Al dracului cineva, nu s'a mulțumit să ascundă lucrurile, odată, în pereții ovalelor de ciocolată; le-a mai ascuns încă odată în niște pungi mici de hârtie, pentru ca măicuța să aibă vreme să chinuiască de mai multe ori nerăbdarea emoționată a copiilor. Și dintr'o pungă a ieșit un elefant cu trompa spânzurată în cerul gurii, care trompă se strâmbase în punga trandafirie și a trebuit să o întoarcă tătuțu la loc și să-i dea un bobârnac în vârf, ca să se puie în mișcare.

Dintr'altă pungă, a ieșit un țap cu barbișon. O păpușă cât un cărăbuș, cu fusta de mătase roșie a ieșit mai pormă. In sfârșit puii de găină și vată, galbeni, cu ciocul lat, au venit cu duiumul și de toate mărimile. O cloșcă moțată, cu ochelari, semăna cu mama mare, când își face conciul în vârful capului și își ridică ochii din jurnal peste sticle. A! nici nu știi cum s'a supărat Mama Mae, aflând că seamănă cu o cloșcă. Vinovatul adevărat nu a putut să fie identificat. Mițu spunea că a zis Baruțu. Baruțu spunea că a zis tătuțu. Tătuțu s'a lepădat, dovedind că a zis măicuța. Măicuța a aruncat vina nu știu pe cine. In sfârșit, bunica semăna cu o cloșcă și nu era nimeni vinovat.

— Să mai crești copii!... a zis Mama mare, vorbind cu piciorul, pe care îl freca, peste ciorap și cârpe, ca să fugă reumatismul...

Copiii noștri ai tuturor au un vocabular, care nu trebue ușor pierdut, idei întortochiate și fraze originale, de un comic suav. Subsemnatul adună tocmai material pentru Dicționar. Dacă voiți să colaborați cu el, trimițându-i note, observații și mai ales cuvinte, monosilabe, vorbe scâlciate interesant, el le va folosi pentru cel mai armonic efect și numele autorilor de doi, de trei și patru ani, vor fi citate cu gravitatea necesară cu care se stabilesc isvoarele și bibliografiile în universități și la Academie.

Materialul trebue însă trimis de urgență și scris clar, pe o singură față a hârtiei, cu corespondențele, echivalențele și semnificările lui. Să se pre-

(Continuare în pag. II-a)

Iane Carabăț și Cârstea Măcelarul

de I. C. Vissarion

Era în 1917, pe vremea ocupației nemțești. După cum se știe, nemții nu dădeau nimănui voe să ducă alimente mai de valoare la București. Bucureștenii trebuiau însă să mănânce, iar unii oameni mai îndrăzneți și mai întreprinzători, aveau nevoe de parale și trebuiau să le câștige în vr'un fel. Se făcea dar comerț clandestin de alimente.

Intre mulți negustori și negustorese, care făceau comerț d'ăsta, era și unul Cârstea, din București, ce spunea c'a avut scaun de măcelar în piața „Matache Măcelarul". Acesta venea la țară, trăgea la Sotir din Tomșani, și pleca să cumpere în ascuns boi, vaci, viței, ce găsea. Oamenii îi vindeau vite și lui, pe prețuri joase, căci știau că nemții rechiziționează vitele și le iau de pomană.

Intre Cârstea Măcelarul și Iane Carabăț se începuse un fel de concurență. Când Cârstea Măcelarul da ca preț ceva mai mult ca Iane Carabăț, Iane Carabăț prindea de veste și da și el preț, ceva mai mult decât Cârstea Măcelarul.

De pârât la nemți, pretindeau ei că nu se pârăsc, dar că numai căutau să se tragă pe sfoară, unul pe altul. Iane Carabăț șezuse însă în chis o săptămână și fusese bătut de nemți — spunea el, pârât de către Cârstea Măcelarul.

* * *

Era la sfârșitul lui Februarie, în săptămâna lăsatului de sec de carne.

Intr'o zi sosi în sat Cârstea Măcelarul.

Cârstea cumpără de pe la oameni două vaci, care fură duse noaptea la Sotir în Tomșani, căci acolo le tăia și le făcea carne.

Iane Carabăț, cum auzi de ivirea prin sate a lui Cârstea, necăjit că i-a scăpat chilipirul din mână și că mai mâncase și bătae dela Nemți, pârât poate de Cârstea, murmură: „Astuia, trebue să-i fac ceva, trebue să-l învăț minte!" Și plecă după el să-l caute prin sat, pe unde bănuia că s'o fi aflând, să mai cumpere alte vite.

Il găsi și intră în vorbă cu el.

— Noroc Cristea! îi strigă grecul vesel — el nu putea sau nu vrea să-i zică Cârstea.

— Noroc, Iane.

— Ce mai faci tu, frate? Ai cumpărat ceva? îl întrebă grecul.

— Neam, Iane, neam, deloc, nici una! îi răspunse Cârstea șiret.

— Pe onoare?

— Pe onoare!

— Știi tu ce este aia onoare!?

— Da, n'o fi Dumnezeu doar!... și-l privi cu dispreț. Grecul făcu un „hmi!" și apoi, zâmbind:

— S'o luăm pe românește: Să fii al... dracului că n'ai cumpărat? îl întrebă iar.

— Sictir, Cațaoane! — îi răspunse Cârstea supărat. Ce-ai tu cu comerțul meu?...

— Ha-ha-ha-ha! — râse iar Grecul, căznindu-se să nu facă deloc pe supăratul. — Cristeo, vezi c'ai cumpărat?... Mie nu-mi pare rău, dacă mănânci și tu pâine după urma negustoriei!... Un lucru ar trebui să înțelegi: să nu ne pârâm la tâlharii ăștia ! Și tu m'ai pârât în București, Cristeo, de mi-au luat carnea, m'au bătut și m'au ținut cinci zile închis! Ințelegi tu?

— Să fiu al dracului dacă te-am pârât eu, dacă nu, să fii tu, că mă bănuiești! îi răspunse Cârstea supărat.

— Te cred, te cred; dar ai pus p'altul să mă pârască! îi răspunse și Grecul.

— Ei acum, să fii al dracului numai tu singur, dac'o mai bănuești și p'asta! îi întoarse vorba Măcelarul.

— Ce om deștept ești, Cristeo ! Hai la mine să fac cinste, că ești deștept!

— Nu merg! Vreau să găsesc o vită! și-i întoarse spatele, clipind din ochi către oameni, că l-a lucrat el.

— [illegible]ește sănătos! Și mulțumesc [illegible] ai refuzat, se vede că mi-ești prieten bun de spânzurat!...

— Apăi cum să nu-mi mulțumești, mă, că voi [illegible] sunteți sgârciți și deștepți [illegible] începu Cârstea să-i [illegible], oprindu-se în loc.

* * *

Ajunse în dreptul primăriei. Se întâlni aci cu Lixandra, fata cea mare a lui Sotir din Tomșani, gazda lui Cârstea.

— Alixăndrino, Alixăndrino! Și cu [illegible] brațele întinse înaintea ei, o opri în loc.

— Ce vrei, domnule Iane?

— Ce fată frumoasă ești tu! Cu cine [illegible] petreci tu viața asta scurtă? Cine mai șoptește la urechea ta vorbe de dragoste și mai te pupă la obraji?

— F[illegible], domnule Iane, ce-ți dă în gând! Uite [illegible] și eu, dacă n'am avut parte, să-mi trăiască bărbatul!

— Alixăndrino, Alixăndrino, cum așî pupa eu ochii tăi!

— Vezi că te vede Paraschiva dumitale și te opărește cu apă fiartă, iar mie îmi ese înainte [illegible] primejdie cu ea...

— Două vaci a cumpărat Cârstea ori trei, că el două mi-a spus c'a cumpărat?

— Două, numai două a cumpărat!

— Și le-a tăiat, ori le tae de noapte?

— Le tae tocmai mâine pe seară, că vrea să mai cumpere și altele.

Grecul închise un ochi și apoi vorbi mai încet:

— Ascultă, Alixăndrino, are el amantă?

— Dracu să-l ia; ce-am eu cu el?

— Tu n'ai cu el, Alixăndrino, dar eu am... Eu sunt prieten cu Cristea și așî vrea să-l însor, să-i dau pe Virgilica.

— Virgilia Lixăndrini?

— Da, pe aia. D'asta zic eu... Mergi tu la Cristea și-i vorbește așa: domnule Cristea, ți-am găsit o femeiușcă tânără și frumoasă, să te însori, c'am auzit că ești văduv. Femeea asta cum te-a văzut, cum s'a și amurezat de dumneata! Și-i spui de Virgilia ce te pricepi de bine. Și dacă el primește, și trebue să primească, că bărbat este și după femei ochii i-se scurg, mergi la Virgilia și îi vorbești și ei așa: Virgilico, Cristea Măcelarul, ăla din București, s'a amurezat de tine! E văduv, vrea să se însoare, și-ai dat de chilipir dacă vrei să-l iei tu. Vrei să ți-l aduc diseară să-l vezi și să stați de vorbă? E plin de bani! Chiar de nu-l iei, tot poți să câștigi dela el multe parale! Și dacă primește și ea, îi spui lui, dar îmi spui și mie. Lui însă nu-i spui că eu sunt acela ce vreau să-l însor. Căpătuiala asta zici că pornește așa dela tine!...

— Și ce folos am eu din asta, domnule Iane?

— O mie de pupături dela mine și câte strângeri în brațe vrei! Și unde mai pui că faci o pomană cu un păcătos cum e Cristea? N'are și el femee, săracu, și nu poate să doarmă noaptea! Faci asta. Alixandrină, frumoasă??.

— Fac, domnule Iane.

— Haide, du-te de grab' până nu pleacă și să-mi vii cu isbânda.

Lixandra porni și își urmă drumul ei, înainte la Tomșani, iar Carabăț, drumul lui înainte la prăvălie.

* * *

In cârciuma din Costești a Mitei, sora Lixandrei și fată și ea tot a lui Sotir din Tomșani, se aflau Cârstea Măcelarul, Mita cârciumăreasa, Lixandra, sora ei și Nae Briceag, feciorul Leului.

Vorbiau câte patru și puneau la cale însurătoarea lui Cârstea Măcelarul cu Virgilia, sora vitregă a lui Nae Briceag.

— Când ai vedea-o, domnule Cârstea, îți pică ou roșu din mână, așa

(Continuare în pag. II-a)

Siestă

Când leneș sorb țigarea cu nesațiu,
Eu am accese lungi de... reverie;
Și prin fluida fumului beție,
Retrospectiv mă uit în Timp și'n Spațiu

Și dintr'odată mă zăresc în Lațiu
Cu Cezar la o clasică orgie;
Iar cu patriciana mea trufie
Ascult scandându-și Odele, Horațiu.

Dar când din vise mă trezesc... îmi par[e]
Că Cezar și orgia a fost scrumul
Că tot ce-a fost... a fost doar o țigare...

Ce cade inutil și greu... dar fumul,
O, fumul ce și azi plutește'n Spațiu
Și-l respirăm și azi — a fost... Horațiu.

TUDOR MAINESCU

Primul meu voiaj în străinătate

(Urmare din pagina I-a)

Pantelimon. Aşa ne închipuiam noi că trebuie să fie obiceiul în hotelurile mari. Servitorii care la ora asta făceau curăţenie, ne priveau curioşi; iar madamele râdeau să se prăpădească de neruşinarea noastră.

După baie, încă sătui de cât mâncarăm în tren şi neobicinuiţi cu cafelele cu lapte, am sunat odată, cum scria pe blancheta de lângă buton şi un chelner elegant s'a şi prezentat.

— Să ne dai câte o cafea turcească, îi spun eu.

— Cum ? întrebă chelnerul.

— Cafele turceşti.

— Un moment, spuse chelnerul eşind.

Am crezut că aduce comanda. Peste câteva minute însă vine cu portarul hotelului şi ne întreabă din nou, ce dorim.

— Türkische Cafee und Confitur (aşa credeam eu că se zice la dulceaţă pe nemţeşte).

— Türkische Cafee und Confitur? Was ist das?, întrebă portarul.

De aci încolo nu mai puteam să-i explic, fiindcă nemţeasca mea era aproape terminată. Portarul la rândul lui ne roagă să aşteptăm, pleacă şi revine cu directorul hotelului. Dar degeaba. A fost imposibil să ne înţeleagă ce vrem şi ce-i asta „Türkische Cafee und Confitur".

Asta ne-a făcut să ne pierdem toată iluzia despre marele hotel Bristol, în care nu se putea bea o cafea turcească şi un pahar cu apă cu dulceaţă. A trebuit să renunţăm, fiindcă în bunăvoinţa personalului de a ne servi erau în stare să telefoneze Ministrului român din Viena ca să-i lămurească ce dorim.

După aranjamentul toaletei noastre, am lăsat portarului grija de a ne cumpăra biletele de teatru la reprezentaţiile unde stabilisem să ne ducem şi am pornit să vizităm Viena în automobil, un automobil mare al hotelului, singurul care era de închiriat pe atunci, în toată Viena. La Kallenberg însă am păţit-o. Ni s'a spus că există un drum frumos până în vârful dealului cu acest nume şi, cum nu ştiam că e şi un tren pentru asemenea ascensiuni, noi am vrut cu orice preţ să ne ducem cu automobilul. Pe la jumătatea drumului însă a trebuit să ne dăm jos şi maşina să urce singură fără noi, iar după 100 de metri, să împingem vârtos, ca să nu vie maşina în vale. Obosiţi de atâta hamalâc simţeam cum ne scade entuziasmul pentru străinătate, mai cu seamă după costul plimbării în asemenea condiţii.

In prima seară am asistat la reprezentaţia operetei „Farmecul unui vals". E adevărat că pe noi ne interesa acest spectacol, ce urma să-l dăm şi noi la Bucureşti. Dar „Opereta" ca şi „Şniţelul" sunt cele două părţi caracteristice ale Vienei, fără asta nu poţi avea o ideie ce-i Viena. Mai târziu am văzut că sunt şi alte lucruri mai interesante ce se pot vedea acolo.

Această operetă ne-a impresionat grozav.

In prima zi la Viena, aveam pe scenă dragostea a doi Vieneji, o capelă vieneză veselă şi simpatică, care stârnea entuziasmul Vienejilor din sală, nebuni după operetă.

Şniţelul şi Opereta, cele două produse neîntrecute ale Vienei, ne-au satisfăcut repede de neplăcerea dela Kallenberg.

Ceeace însă a fost mai interesant în acest prim voiaj al meu în străinătate este trasformarea pe care a operat-o Viena în cariera mea. Odată cu înapoierea mea la Bucureşti, m'am pomenit tenor de operetă.

E adevărat că pe când eram în Conservator, cântam colegilor mei de şcoală cuplete auzite dela alţii.

Acest lucru mi-a procurat un angajament în fosta Societate Lirică Română, în calitate de bascomic. Şi am cântat multe roluri de acest gen. Mai târziu în trupa Grigoriu, s'a renunţat fără regret la vocea mea de bas, acceptându-mă numai ca actor comic, deşi uneori mai cântam şi câte un rol de bariton. Să treci dela bas la bariton este şi nu este mare lucru, dar dela bas la tenor, e ceva nemai pomenit, totuşi eu am suferit această transformare, fără nici o operaţie chirurgicală. Zic operaţie chirurgicală, fiindcă cunoaşteţi desigur următoarea întâmplare: La un chirurg a venit odată un bolnav, care se plângea că simte nişte dureri grozave la cap. Doctorul examinându-l hotărăşte de comun acord cu bolnavul să-i extragă creerul spre a-l supune unui tratament serios. Pacientul consimte, se lasă operat, dă în grija doctorului creerul şi pleacă. A trecut însă o săptămână, două, o lună, mai multe luni, fără ca cel operat să se mai arate. Intrigat, doctorul a pornit în căutarea proprietarului creerului să vadă cum poate trăi şi ce funcţie poate ocupa fără un organ atât de principal. După multe cercetări, l'a găsit însfârşit pe scena unui teatru.

— Ce faci, domnule, îl întrebă medicul: n'ai de gând să vii să-ţi iei creerul ?

— Nu, răspunse fostul său client, nu mai am nevoie de el; îţi mulţumesc, m'am făcut tenor.

Bieţii tenori! se vede treaba, că din cauza acestei glume, răutăcioşii stabilesc gradul de prostie al unei persoane, spunând : Prost ca un tenor! Tenorii însă nu se supără, fiindcă dacă s'ar lua cineva după voce başii ar trebui să fie cu o octavă mai proşti.

După cum am spus, eu n'am devenit din bas tenor în urma vre-unei operaţii fiziologice. Viena însă m'a operat sufleteşte, cu ajutorul camarazilor mei de călătorie. Aceştia erau încântaţi şi de Viena şi de reprezentaţiile, la care azistasem; dar mai cu seamă de rolurile ce şi le rezervaseră în gând pentru ei de îndată ce le văzuseră jucate de către actorii vieneji. Pentru asta trebuia însă să mă conving că am voce şi că eu trebuia să trec la rolurile de tenor. Ideia nu-mi displăcea şi, dornic de tot felul de succese, m'am lăsat uşor convins. Dar numai eu ştiu câte cutii de pastile de voce am mâncat şi câte comprese mi-am pus la gât în timpul tenoriei mele. Aşa dar, datorită acestui voiaj, a trebuit să-mi schimb gâtul, şi asta n'ar fi fost nimic, dacă nu mi-aşi fi schimbat şi mentalitatea. De când începusem să joc roluri de tenor, umblam cu capul în nori; iar când mă coboram pe pământ, mi se părea că toată lumea mă admiră. Pe stradă eram convins că toţi mă privesc cu importanţă; iar eu, sensibil ca o cucoană cochetă, mă oglindeam în reflexul geamurilor dela vitrinele magazinelor. Ceva mai mult, începusem să dau exteriorului meu o înfăţişare deosebită. Prima manifestare a acestei nebunii a fost îmbrăcămintea.

Imi amintesc în special de un demi-palton; şi sunt fericit că nu m'am fotografiat îmbrăcat în el. Nici astăzi n'aşi fi socotit de om sănătos la cap. Avea un „fason" şi o „tăetură" că putea oricine să mă creadă mai curând în halat de noapte decât în palton. Dar mie ce-mi păsa? Eram mândru de ideia mea şi mă convinsesem că în curând voiu fi imitat. Nu s'a găsit însă nici un alt nebun, care s'o facă.

Costumul saco, din toamna acestui an, avea nişte vărgi aşa de late şi izbitoare, încât era aproape la fel cu al deţinuţilor de la Văcăreşti; dar eu mă vedeam elegant prin originalitatea stofei. Mutul dela Iaşi şi acum când întreabă de mine ,pune braţ peste braţ, semnul puşcăriaşilor în lanţuri, în amintirea vestitului meu saco.

Dar pălăriile? Cele mai extravagante forme cu culorile cele mai fistichii, la mine se puteau vedea. Una din ele o mai păstrez şi mă servesc de ea, ori de câte ori am de reprezentat un om trăznit la cap.

Dela îmbrăcăminte era firesc să trec la felul de a mă comporta în anumite ocazii. La diferitele supeuri — aşa credeam eu — eram spionat de priviri curioase. De aceia a trebuit să mă gândesc cum să fac să capăt oarecare „aliure" de prim-amorez ,altfel ar fi o desamăgire pentru persoanele cu care stam la masă. Incepui să mă exersez. Cu furnizorii mei m'am înţeles de bine de rău, ca să mă înţeleg cu mine însă, n'a fost tocmai uşor.

Voiam cu orice preţ să mănânc merele numai cu cuţit şi furculiţă. Vai, ce canon până ce m'am obicinuit. Câte bucăţele nu mi-au sărit pe jos şi ce scârţâială, Doamne, când trecea cuţitul în gol, pe farfurie. Tot restaurantul se uita la mine; iar persoanele nervoase, abea se ţineau să nu-mi spuie ceva. Bieţii chelneri se fereau cât puteau să nu alunece, călcând în bucăţile de măr răspândite pe scânduri. Cu stăruinţă însă ce nu face omul! M'am obicinuit şi cu aceste „aliure". Strâmbăturile astea mă transformaseră din om în toată firea într'o maimuţă. Eram mai comic în înfăţişarea mea zilnică, decât pe scenă.

Incepusem să mă cabotinizez de-al binelea: Mi-a trebuit multă vreme să-mi revin la normal, atât de mult mă zăpăciseră la cap efectele primului meu voiaj în străinătate.

V. MAXIMILIAN

Anecdote

Mareşalul Lefebvre, bărbatul lui Madame Sans-Gêne, primi într'o zi în măreţul său palat din Paris, unde domnea luxul cuvenit unui mare demnitar al statului, vizita unui fost coleg de şcoală.

— Drace ! esclamă vizitatorul uluit, plin de invidie, trebue să mărturisesc că eşti foarte fericit şi că Cerul te-a favorizat.

— Vrei să ai şi tu toate astea ? întrebă mareşalul.

— Cred şi eu că n'aş refuza.

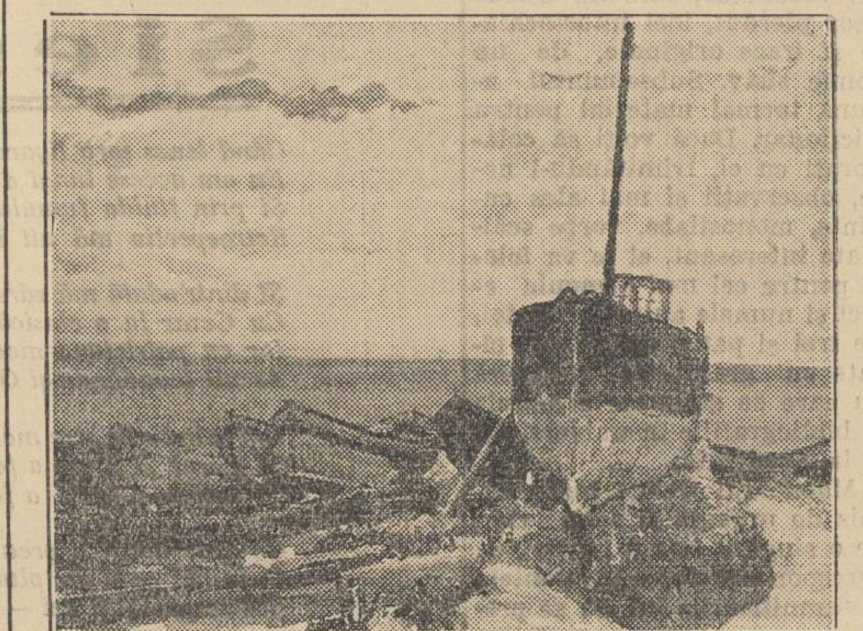
— Ei, atunci du-te în curtea palatului : am să pun la fiecare fereastră câte doi soldaţi, care or să tragă asupra ta. Dacă ai să scapi de gloanţe, sunt gata să-ţi dau tot ce invidiezi la mine. Eu aşa le-am câştigat !

Şi Lefebvre era destul de modest căci nu vorbea despre talentele sale militare.

* * *

Inscripţie pe un mormânt într'un sat din Finistère:

Aici zace
Herminie-Céleste-Séraphine
Poutiron.
A fost o soţie bună.
Ar fi fost o bună mamă
Dacă ar fi avut copii.
Viaţa întreagă şi-a consacrat-o
numai binelui.
Era frumoasă,
Cumpătată, castă şi bună.
Cântărea nouăzeci şi trei de kilograme.
Rugaţi-vă pentru ea!

I. Al. Steriadi — In port

Iane Carabăţ şi Cârstea Măcelarul

(Urmare din pag. I-a)

e de frumoasă! o lăuda Nae.

— Aa, domnule Cârstea — răspundea şi Mita — să ai noroc să iei pe Virgilia, ar însemna cea mai mare negustorie a dumitale, ar însemna că ai găsit norocul!

— Hei, eu îţi spui drept — mai întărea Nae vorba — că de l-ar lua Virgilia, ar zice că i-a pus Dumnezeu mâna 'n cap...

Câte patru ştiind expresia întreagă a acestei vorbe, începură să râză.

— Nu zău, dacă nu ţi-o plăcea, domnule Cârstea, să nu mai îmi zici mie: Nae Briceag!

— Serios, eu vreau să mă însor cu o femee cum se cade, răspundea şi Cârstea, care voia o aventură, iar nici de cum o însurătoare, fiind-că era însurat de mult şi avea copii mari. Dar o jucătură de urs, unde nu s'a dus şi care bărbat nu face o sută de trăsnăi!...

— Am case pe strada Berzei.

— Nu pe strada Cucului? îl întrebă Lixandra.

— Dumneata nu crezi că este în Bucureşti, strada Berzei? întrebă el pe Lixandra.

— Credem, de ce să nu credem, dacă spui dumneata.

— Este strada Berzei, e şi strada Cucului, e şi strada Rândunelei şi Puţul cu apă rece. Viespari, da' câte strade trăsnite nu sunt! Şi am toate lucrurile casei. Şi părăluţe am ceva.

— Da, da, cine zice că n'ai, da să vezi pe Virgilia, ţi-se pare că are şi ea toţi Bucureştii. Şi ar fi bine să mergem acasă la ea s'o vezi... Eu cu frati-său Nae, vă şi cunun... Cheltuesc să-mi fac nişte fini în lege.

— Să mergem dar... şi tăcu niţel; apoi:

— Mai dă lui Nae încă o litră de ţuică, adică lui cumnatu'.

— Cumnate, zău dacă n'ajunge, două şi cu una... fac trei — începu şi Nae — nu mai pot, mă îmbăt rău Nu ştiu ce să vorbesc acolo.

— Mai bine, ştiţi ce? — şi Mita clipi din ochi şiret către Nae — luăm o ploscă cu ţuică şi o damigeană cu vin şi mergem acolo cu plosca! Are mamă Virgilia, e femee cumsecade, noi nu te ducem la cine ştie ce ciurucuri de femei...

Pe Cârstea Măcelarul, gândindu-se la ce aventură o să facă el, începu să-l furnice pe spinare. Se gândi niţel şi apoi spuse:

— Eu aşi zice să mergem acolo tocmai mâine seară! De cumnatu Nae, nu mă feresc. Noaptea asta mai cumpăr ceva... Mâine pe la nimiez, tai vacile, viţelul şi ce-oi mai cumpăra. Avem astfel carne proaspătă. Cum mâine seară e şi lăsatul de sec, ne strângem toţi aici pe sub seară, luăm ţuică şi vin din destul, zahăr şi carne din berechet, bomboane, cutii cu rahat, pâine şi mergem acolo... Gătim mâncarea şi lăsăm sec cu toţii. Considerăm toată petrecerea şi ca logodnă; chefuim până la ziuă, iar eu am drept să trag în gazdă la viitoarea mea soţie. Dimineaţa încarc fânul, mi-ascund carnea şi plec la Bucureşti... D'aia zic, mai dăi lui cumnatu' Nae încă o litră de ţuică!

— Să trăeşti, cumnate! —răspunse şi Nae — taman spui şi eu sorumi Virgilii ce om bun şi cumsecade eşti dumneata!

Şi astfel petrecerea se urmă între aceşti patru, până la vremea culcării, când Lixandra plecă cu Cârstea la ei acasă în Tomşani, unde măcelarul era găsduit.

In ziua de lăsatul secului, Iane Carabăţ trimese pe Lixandru Mufu, prietenul şi chirigiul lui, să cheme acasă la el pe Lixandra lui Sotir.

In mai puţin de-o jumătate de ceas, Lixandra fu adusă în casă la Lixandru, unde Grecul o aştepta

— Alixandre, treci în tindă cu toţi copiii, vreau să o pup pe Lixandrina, spuse grecul râzând.

Lixandru râse şi el şi împinse copiii în tindă pe câte unul, pe câte unul.

— E ceva sicret, domnule Iane?

— Secret, Alexandre.

Lixandru eşi şi el.

Pe ochiul de geam, care da din casă în tindă, Lixandru însă se uita în casă şi zâmbia.

Grecul şopti Lixandrei:

— Merge afacerea bine, Alixăndrina mea?

— Găitan, domnule Iane.

— Ce dracu e ăla găitan ?

— Adică merge strună, merge întinsă, cum am potrivit-o noi!...

— Când îl duci la Virgilica?

— Astă seară îl duc... Lăsăm sec acolo. Bem, mâncăm, ne cântă lăutari, petrecem. Vitele le tae azi pe seară.

— Bine! Mâine să vii, să-mi spui ce-aţi făcut. Haide Alixandre, intră în casă, am terminat dragostea cu Alixandrina: am pupatu-i ochii, am muşcatu-i obraji, am şoptitu-i la urechi cuvinte dulci!...

— Da nu te mai lăuda, domnule Iane, că n'ai fost în stare! răspunse Lixandra înciudată, că nu făcuse Grecul cum spunea.

Lixandru intră în casă cu copiii. Apoi mai vorbiră de una şi de alta, şi Grecul plecă acasă la cârciuma lui.

In seara lăsatului de sec, la cârciuma Mitei se strânseseră iar cei patru de eri: Cârstea Măcelarul, Nae Briceag, Lixandra lui Sotir şi Mita Cârciumăreasa. Costică al lui Sotir, fratele acestor două surori, venise şi el din Tomşani să rămâe la cârciumă să vânză şi să vadă de rost în lipsa Mitii, care trebuia să se ducă *să lase sec* cu nouii ei fini.

Intr'un paner mare de rufe aşternuse Mita o masă de pânză albă şi pusese apoi mai multe bunătăţuri: cutii mici cu rahat, bomboane, zahăr, o pungă cu măsline, vre-o patru pâini şi cinci kilograme de carne de vacă, proaspătă, adusă de Cârstea Măcelarul. Intr'o damigeană de cinci litri pusese ţuica, iar într'alta de zece litri pusese vin.

— Şi zău, cumnate Nae — vorbia Cârstea Măcelarul — spune Virgilica că-i plac?

— Doar eu om sunt, iar nu fleac! răspundea Nae. E'ndrăgostită de dumneata...

— Păi ce mai stăm? Haideţi, că ăsta nu e lucru de ruşine, se'nsoară omul! îndemnă şi Mita.

Cârstea şi Mita apucară unul de o margine a coşului şi altul de alta; Lixandra luă damigeana cu ţuică, iar Nae pe cea cu vin, şi porniră la Virgilia acasă.

— Lăutari vin, cumnate? întrebă Cârstea pe Nae...

— Doar le-am dat jumătate din preţ, adică un pol. I-aşi omorî de n'ar veni!

Cârstea se gândea, că aventura asta numai de n'ar afla-o nevastă-sa, că încolo, îşi făcea socoteala, că n'are nimeni nimic cu punga lui.

Ajunseră.

La Virgilia lumină multă în casă: două lămpi aprinse, una în perete şi alta pe masă, iar a treia lampă în tindă, ca să lumineze la vatră unde se găteau mâncările.

Virgilia gătită cu iie cu fluturi, înfăşurată în vâlnic albastru, cu capul gol şi împudrată, iar în picioare cu ciorapi şi papuci cu perniţă, îi primi pe prispa casei.

Cârstea se bărbierise şi el pe seară, se'mpudrase, ceruse la Costică al lui Sotir o legătură de gât în formă de tulpan, şi se legase şi el la gât.

Când văzu pe Virgilia, trase un ghiont Mitei şi o'ntrebă în şoapte: asta e?

— Ei da, asta e viitoarea consoartă! spuse ea tare şi dădu apoi bună dimineaţa, voind să arăte că sunt veniţi la logodnă.

Cârstea se gândi ce să facă şi sărută mâna Virgilii, apoi pe-a soacră-si Lixăndrina, iar cu celelalte surori ale Virgilii se mulţumi doar să dea mâna.

Intrară în casă cu sgomot şi veselie. Nae, care până atunci tot băuse, era „făcut" şi spuse mă-si lui vitrege, adică Lixăndrinii :

— Uite, mamă, ăsta ginere!... Este milionist şi n'are nevastă, că i-a murit; şi n'are copii, că i i-a luat Dumnezeu, dar are bănet mult!

Virgilia îi luă seama lui Cârstea şi nu-l găsea rău. Era roşcovan, cam prea gras, mărunţel, cu ochii albăstrii în cap, şi om cam de patruzeci de ani.

„Da' n'o să-l pui la fiert, maică" i-a şoptit Lixăndrina fii-si, când a văzut că are părul cărunt la tâmple. „Iţi faci şi tu rostul pe lume... Bărbat să fie!..."

Aşezară masa.

Virgilia gătise două găini, ciorbă şi mâncare. Din carnea adusă, tocă cu maşina Mitei niţică carne şi frământă un castron mare de chiftele.

Lăutarii sosiră aduşi de Odinică, prietenul bun al lui Nae.

Chiftelele prăjite şi ţuica fiartă, umplu casa şi tinda de miros.

Se aşezară la masă şi 'ncepură să ciocnească întâi cu ceştile cu ţuică şi-apoi să puie la cale logodna şi nunta.

— Uite — vorbi Mita — finul meu are case pe strada Berzei. E măcelar cu scaun. Are casa plină cu de toate. Are bani de nu-i mai ştie număra! E de capul lui — crezi dumneata, ţaţă Lixăndrino, om ce se aflâ, gras şi voinic, n'are nici ibovnice!... Aşa de om cum se cade este! De când i-a murit soţia a fost ca un călugăr dela Sfântu Munte!...

„Biata nevastă o fi sughiţând acuşi, c'o face ăştia moartă p'aici! — gândia Cârstea, cu capul în jos.

— Şi soru-mea, începu Nae — are patru pogoane de pământ. Da'ce pământ? icre!... Şi e frumoasă, pe cum o vezi!... S'o pui la tarabă să vânză carne, nimeni n'o să zică că n'a fost măcelăreasă din neam în neam!... Iţi place, cumnate?

— Dacă nu-mi plăcea, nu veneam! zise şi Cârstea.

— Carevasăzică suntem înţeleşi toţi? întrebă Odinică.

— Inţeleşi.

— Când nunta? întrebă şi Virgilia.

— Nunta? făcu Cârstea... Cu hoţii ăştia de Nemţi nici nuntă nu ne mai ticneşte.

— Nu, nu, nu se poate — zise Lixandrina, mama Virgilii — fără cununii nu dau fata! Nunta ca nunta, beţie de nebuni, cheltuială făcută cu calicii, dar fără cununie, nici nu staţi de vorbă cu mine!

— Da' nici eu nu vreau fără cununie — sări Cârstea cu vorba, gândindu-se că nici dracu n'ar putea să-l cunune în seara aceia — cum o să las eu cheile dela casa cu bani pe mâinele unei femei cu care n'aşi fi cununat?

— Aşa e ! Aşa e ! ziseră toţi.

— Deci cu Virgilica mă voi cununa.

—Când ? întrebă ea iar.

— Păi o să apestim o lună... Până facem formele... Şi-apoi Nemţii ăştia ne-au desfiinţat ofiţerii de stare civilă !...

— Atunci nu dau fata ! zise Lixăndrina iar.

— Nu i-a desfiinţat pe toţi... In Bucureşti erau trei ofiţeri ce cununau, acum e numai unul — minţi Cârstea.

— Ei bine la ăla, dar cu cununii.

— Nu spusei că nici la prăvălie n'aşi pune-o să vânză, dacă n'aş fi cununat?

— Da, maică, da... peste o lună, ori într'o lună să vă cununaţi, altfel nu se poate.

— Ne cunună !

— Acuşi să vă dea Dumnezeu noroc, şi copii ! zise Lixăndrina şi bău din ceaşcă. Cârstea îi sărută mâna, iar Mita făcu semn lăutarilor să 'nceapă să cânte.

Surorile Virgilii : Ioana şi Chioara, începură să aducă la mese ciorba şi mâncarea.

D'aci sgomotul crescu.

Virgilia se aşezase lângă Cârstea, care se apleca şi-i şoptea mereu la ureche.

— Treaba lor !... zicea Mita, luând şi ea de gât pe Odinică, care se aşezase lângă ea.

Peste două ceasuri erau ameţiţi cu toţii.

Matei Ţurloi cu fii-său beau ţuică fiartă cu două cane de băut apă. Ţuica fusese fiartă într'o căldare, şi cum fusese luată de pe foc, ţuica rămăsese caldă şi dulce ca siropul, pentru că ei turnase ca trei kilograme de zahăr în cinci litri de ţuică.

Pe la friptură erau beţi toţi.

Le veni gust să joace.

Se ridicară dela masă, o 'mpinseră la perete şi 'ncepură să joace.

Matei Ţurloi de beat ce era, uita să mai sdrângâne din cobză şi rămânea adormit cu gura căscată şi capul răzemat de perete.

— Zi-i tată ! îl ghiontuia fii-său, care trebuia să cânte singur din vioară.

Din vinul pus acum prin oale, prin cane, prin pahare, bea care cum vrea şi cât vrea.

Odinică jucă cu Mita, până căzu jos şi adormi.

Nae începu să-l înjure că e un beţiv, dar eşi şi el afară şi 'ncepu să oticnească !

Cârstea eşi după el şi-i spuse :

— Eu unde mă culc cu nevasta?

— La mine, în casa mea cea nouă... Am avut presimţire, că mi-a spus naşi-ta Mita, să vă fac patul în casă, că ea se culcă cu Odinică în tindă, şi acu-şi uite-l: boul dracului: a adormit!

Matei Ţurloiul căzu jos de tot, ca mort.

Săriră toţi să-l trezească. Fu peste putinţă însă, mormăia şi 'njura, că de ce-i strică somnul.

Fiu-său luă cobza, vioara lui, dar şi căldarea cu ţuică, şi pe nebăgate de seamă lăsă pe tat-său adormit şi fugi acasă.

Când băgară ei de seamă, ţiganul ajunsese de mult acasă.

— Să chemi nevasta afară ! şopti Cârstea Lixandrei lui Sotir. Din toţi el se ţinuse mai treaz.

Lixandra eşi cu Virgilia.

Plecă cu ele vorbind spre casa lui Nae.

Acolo Nae luă pe Lixandra şi-i spuse planul.

Cârstea luă în braţe pe Virgilia şi fugi cu ea. Işi dete ea seama niţel, strigă de vreo trei ori, dar apoi ajunsă în casă, nu se mai auzi nimic.

Când întrebă Lixăndrina cea bătrână, unde-i e fata, toţi o minţiră că a plecat cu Cârstea la Tomşani să se culce !

— Vai de mine şi de mine, proasta !... se văită mă-sa... Se face nebuna de ocară şi 'ncai dac'ar lua-o, n'ar fi nimic !...

Băutura, mâncarea şi cheful se urmă până la ziuă, când se trezi şi Odinică şi 'ncepu iar... Matei Ţurloiul fusese târît de picioare în tindă şi lăsat acolo să doarmă, ori să-şi vie în fire.

Soarele răsărise.

* * *

In tot timpul acesta Iane Carabăţ nu dormise. Se dusese acasă la Sotir din Tomşani, şi-i spusese:

— Cristea e negustor hoţ şi vrăjmaş. In Bucureşti şi-a pus pe o fostă slugă a lui de m'a pârît la Nemţi. Nemţii mi-au luat carnea, m'au bătut şi m'au ţinut cinci zile închis. Ca să rămânem prieteni, vinde-mi mie carnea vacilor lui. Mâine când o veni, că el e dus noaptea asta în crailâcuri, îi spui că ai dat-o pe gârlă, de frica Nemţilor, care-au venit să te perchizeze.

— Dacă nu m'o crede ?

— Incurci căpăţâna unei vaci în sălcii şi i-o arăţi. Apa e venită destul de mare... Dela mine iei două sute de lei...

— Sunt două vaci, o junică şi un viţel !

— Vrei.. trei sute ?... Iacă banii şi dă-mi carnea.

— Cu ce o iei ?

— Am venit cu căruţa, căci ştiam că mi-o dai... D'aci eu pornesc mai departe...

— Unde ?

— La Târgovişte !

Sotir primi trei sute de lei, iar Iane şi cu Lixandru Mufu, prietenul şi chirigiul lui, luară carnea şi o aşezară în jghiaburile lor de lemne de stânjeni.

Porniră, nu la Târgovişte, ci drept la Bucureşti.

Când răsărea soarele, Iane Carabăţ cu Lixandru intrau în Bucureşti!

* * *

Se ridicase soarele la prânz, când Floarea, soacra lui Iane Carabăţ, veni la Lixăndrina acasă, mama Virgilii.

— Ce-am auzit, aţi avut aseară petrecere ? întrebă ea ca să aducă vorba şi mai repede.

— Am logodit, leică pe Virgilica..

— Cu cine ? întrebă Floarea, făcându-se că nu ştie nimic.

— Cu un măcelar pricopsit de la Bucureşti, cu unu Cârstea.

— Cu Cârstea ?! întrebă ea mirată.

— Cu el, leică... e om pricopsit...

— Dar ala e 'nsurat, are nevastă, şi patru copii mari... stă pe strada Berzii.

— E 'nsurat !? întrebă şi Lixăndrina.

— Şi-i trăeşte nevasta, şi-i trăesc copiii... E o secătură ce a umblat numai să petreacă... Eu îi şi cunosc nevasta, o cheamă Rada, iar pe un băiat Ilie!

— Vai de mine! Vai de mine!... Să nu mai spui cuiva, că se face fiimea de râs.

— Unde e Virgilia ?

— Se duse până la Purvinica, la soru-sa.

— Tocmai la ea venisem, să-i spui, să nu se încârdue cu pungaşu' şi să se facă de râs.

— Mulţumesc, leică, mulţumesc... Lasă că-i spui eu.

Plecară amândouă ca s'o petreacă de câni.

Când se 'ntoarse îndărăt singură, Cârstea tocmai eşea cu Virgilia din casă dela Nae.

— Aici aţi fost ? întrebă Lixăndrina.

— Aici, mamă ! zise Cârstea. Dar Lixăndrina puse mâna pe-o prăjină.

— Pleacă, hoţule, pleacă — şi 'ncepu să-l ocărască. Ţi-ai lăsat nevasta acasă şi copiii şi-ai plecat prin ţară să-ţi baţi joc de lume.

— Eu ?! zise el.. Sunt văduv.

— Pe Rada, pe Ilie şi pe ceilalţi cui i-ai lăsat ?

Cârstea puse capul în jos.

Lixandrina ridică prăjina :

— Fugi, hoţule ! fugi !.. Şi-l lovi cu prăjina în cap.

Cârstea o rupse la fugă.

— Fugi, hoţule ! Fugi !

— Mai încet, mamă, încet, că aude lumea şi mă faci de ocară, spuse şi Virgilia.

— Fugi şi tu... fir-ai a dracului ! şi-i dădu şi ei una, de o făcu şi pe ea s'o rupă la fugă...

Nae însă o potoli, că nu trebue să afle lumea...

Când se duse Cârstea la Sotir şi-i spuse şi acela că a dat carnea pe apă, şi-i arătă o căpăţână sprijinită prin sălcii, el murmură :

— Frumoasă e a dracului, dar e tare păguboasă !

Porni la gară şi d'atunci nimeni nu l-a mai văzut prin sat...

I. C. VISSARION

I. C. Vissarion

Dicţionarul Româno-Baruţu

(Urmare din pag. I-a)

cizeze autoarea fetiţă şi autorul băiat. Doamnelor şi Domnilor părinţi li se cere să colaboreze însă numai ca nişte observatori şi stenografi, la opera copiilor. Nu ar fi păcat de moarte dar opera suferă de neajunsul că se cunoaşte. Atunci va fi vai de ei! de părinţi. Toate formele bănuite vor fi înlăturate dela gloria primului dicţionar al copiilor.

Cine a scăpat din vedere să aibă copii, să nu întârzieze prea mult. Din nenorocire, ei sunt rezervaţi tocmai ediţiei a doua a „Dicţionarului Româno-Baruţu"...

T. ARGHEZI

P. S. Manuscrisele se vor trimite pe adresa: D-lui Tudor Arghezi, redacţia ziarului **Bilete de Papagal,** Bulevardul Elisabeta No. 5, Bucureşti. In curând vor apărea din nou şi Biletele de Papagal (No. 461).

AMINTIRI

...et nihil humanum mihi alienum...

— V. Morţun, I. G. Duca şi un cercetaş antimilitarist —

Nu-l cunoscusem pe Vasile Morţun. Ii vedeam numele înserat în lista colaboratorilor de pe coperta „Vieţii Româneşti" aproape de numele meu şi alături de al lui Ion Nădejde; ştiam din „Adevărul" şi „Dimineaţa" pe care le primeam la Chişinău, că prefera, evident, să fie ministru de interne.

Apoi, aflam, tot din ziare, că Morţun fusese pe vremuri socialist, „generos", împreună cu dr. Radovici şi cu alţii, destul de numeroşi, grupului cărora aparţinuse şi C. Stere.

Mai târziu, mai aflai, că Morţun avea inclinaţiuni de Mecena, că-i plăcea literatura şi arta, că proteja mai ales pe I. Minulescu. Iar recent de tot, citii şi savurai o amintire a d-lui S. Grossman: cum uneori „Vasilică" Morţun, în trecutu-i idealist, fiind asediat de nevoile băneşti ale partidului socialist din Bucureşti, şi neavând bani, sau preferând uneori să dea pentru mişcare din buzunarul altora (în cazul povestit de d. Grossman, — din buzunarul „comercial" al lui Dobrogeanu-Gherea, ca patron de restaurante mari), „împrumuta" dela Gherea sute şi mii de lei şi le vărsa mişcării, cu gesturi nepăsătoare şi generoase, uitând apoi de această datorie contractată întru scopuri idealiste; iar Gherea, evident, nu-i mai aducea niciodată aminte de aceste omisiuni de memorie şi şmecherii nevinovate...

Acuma cunosc şi alte trăsături ale dispărutei figuri originale şi simpatice, care era Vasile Morţun. Or, pe când aparţineam încă Basarabiei ruseşti şi scriam pentru presa românească din Regat; pe când credeam că între Prut, Mare, Dunăre şi Carpaţi se află un stat incomparabil mai civilizat şi mai liber decât e „Colosul de Nord", cu „mânile-i criminale şi cu picioarele-i de lut" — chiar atunci încă mi-se părea, că unei personalităţi, ca Vasile Morţun, nu i se pot aduce multe reproşuri: da, era acest om — socialist, şi apoi el luase parte la lichidarea naţională a acestei mişcări neizbutite; în schimb însă, urcând repede scara carierei politice, Morţun începuse să guverneze o ţară constituţională, ca ministru de interne; şi, desigur, păstra în sufletul lui multe sentimente dezinteresate, odată ce apărea, alături de numele meu modest, în lista colaboratorilor „Vieţii Româneşti"...

In fine, raţionam, ca Basarabean sadea ce eram, că postul de ministru de interne din România era cu totul altceva decât acelaş post în Rusia; şi unde mai pui că V. Morţun aparţinea unui partid din care făcea parte şi C. Stere: doar era un partid liberal, după sensul termenului...

Mai târziu, constatasem că nu toate lucrurile din Regat sunt atât de constituţionale şi liberale, şi că cele mai formidabile sau mărunte şi pictisitoare acuzaţiuni mutuale se revarsă acolo din cele două cornuri de abundenţă — liberal şi antiliberal.

Stabilindu-mă apoi în Ţară, eu, cu măsura mea a lucrurilor creiată sub Rusia, mă întrebam uneori: cum, Dumnezeu, poate acest fost socialist să poarte pe umerii lui, cu o conştiinţă împăcată, atâtea greutăţi de practică zilnică de guvernare „reacţionară"? Ştiţi, aşa cum argumentează oricare mentalitate stagnantă „radical-revoluţionară": „aparat poliţienesc", „şurubul centralizării" strivitor de libertăţi civice, suprimarea „duhului vremii" etc., etc.

Din astfel de precizări politice rezultă totdeauna blestemele de aruncat în capul unui „renegat vândut reacţiunii pentru veleităţi şi pofte de carieră personală". **Sancta simplicitas** revoluţionară simplifică schematic orice complexitate a vieţii reale: dintr'un tip frumos uman, pentru care nimic din cele umane nu e străin, se fabrică o sperietoare şi se invită apoi restul lumii s'o „admire" şi s'o afurisească „pentru cauza sfântă a viitoarei omeniri ideale"...

Mi se pare astăzi că pot povesti un caz din viaţa lui V. Gh. Morţun, al cărui martor ocular fusesem. Şi mi se pare că, prin faptul acesta în sine, voi putea măcar în parte să ispăşesc acea uşurinţă, cu care procedăm, siguri şi fără să admitem apel, la judecarea sufletelor altora ca şi la judecarea unei clase sau unei ţări şi unei naţiuni întregi.

* * *

Era în Decembrie 1916, după trista retragere în Moldova, în refugiul din Iaşi.

V. Morţun era pe atunci ministru de interne şi locuia împreună cu I. Gh. Duca în casele Mitropoliei din Iaşi. Fiind chemat de I. Gh. Duca într'o chestiune, mă apropiam pe la orele 9 jum. dimineaţă de această casă, unde se şi găseau, la intrare, vreo cincisprezece persoane în aşteptarea audienţelor.

Dar tocmai în momentul când mă apropiai, portarul deschise uşa şi V. Morţun şi I. Gh. Duca eşiră, vădit grăbiţi să plece undeva cu automobilul. Amândoi fură numaidecât atacaţi de solicitatori; şi pe când un slujitor alergă să-l grăbească pe şofeur, miniştrii se ocupară fiecare cu doi sau trei dintre cei prezenţi.

Stăteam la o parte în nehotărâre: o să-mi vorbească şi mie aci I. Gh. Duca, sau să plec şi să vin a doua zi? Această nehotărâre îmi permisese să fiu martor la următoarea interesantă scenă.

Un tânăr de vre-o 17 ani se apropie de V. Gh. Morţun. Avea o faţă gingaşă şi expresivă şi ochii adânci negri. Era îmbrăcat pe jumătate ca cercetaş şi părea a nu fi sărac, dar nici nu avea aparenţa unui băiat „de familie bună".

La primele cuvinte adresate de acest tânăr ministrului de interne, tresării surprins.

— Aş vrea să plec cu totul în străinătate, fiindcă nu recunosc războiul şi nici serviciul militar. Vă rog deci pe dumneavoastră, domnule ministru de interne, să-mi eliberaţi o autorizaţie în acest sens, — răsună încet o voce rece şi oficială, însă fermă. Pronunţa cuvintele fără timiditate şi se uita drept în ochii lui Morţun.

In afară de mine, încă doi din „public" îşi întoarseră privirile spre aceşti doi: un cercetaş şi un ministru, care stăteau unul în dreptul altuia, ca încremeniţi.

Respiraţia martorilor oculari părea că se opreşte.. Să vă aduceţi numai aminte: în ce moment de îngrijorare şi de zarvă politică şi războinică — se întâmplase acest mic incident surprinzător!...

V. Gh. Morţun deschise gura şi vroi să spuie ceva, însă se opri. Apoi, făcând un pas înainte spre băiatul care se dădu, fără voe, dar şi fără spaimă, puţin înapoi, Morţun îşi ridică şi întinse mâna dreaptă.

— O să-l lovească! O să puie mâna pe el! — trecu în capetele martorilor şi, probabil, şi în creerul însuşi al tânărului.

Insă, Morţun apucă cu mâna-i întinsă un nasture de la tunica tânărului... Ii văzui bine faţa în acest moment: exprima o înspăimântătoare dificultate, o sforţare dureroasă de a-şi aduce aminte de ceva important şi parcă uitat; sau poate, să-şi gonească o ideie chinuitoare. Ne provocă mila, deşi abia acum o clipă ni se părea, că Ministrul de Interne şi şeful suprem al Siguranţei n'ar putea să nu-l lovească sau să nu-l înşface pe îndrăzneţul băiat...

Cu greu dozându-şi vorbele, Morţun pronunţă însfârşit:

— Adică... cum aşa? Vrei să pleci... acuma? Pentru ce?

Tânărul îşi repetă fraza, cuvânt cu cuvânt, însă cu o voce ceva scăzută ca siguranţă de sine şi lăsând puţin ochii în jos... Pe măsură ce vorbea atât de stereotip, figura lui V. Gh. Morţun parcă se lumina, deşi respiraţia i se accentuase nervoasă. Se aplecă oarecum înainte. Expresia ochilor şi a gurii deveni duioasă, caşicum omul ar respira aroma unei rare amintiri ori flori. Fără să-şi ia mâna dela nasturele tunicii băiatului, îşi trecu mâna stângă pe frunte. Ce crâmpee fulgerătoare din cele trăite şi gândite vreodată, îi zăvoreau în această clipă, autoritatea-i de ministru?

In faţa „puştului" nu stătea Ministrul de Interne, ci un om frânt, înduioşat, puţin asurzit şi dezorientat.

Insfârşit, caşicum revenindu-şi în fire, zise:

— Dar de ce te adresezi tocmai mie? Nu poţi oare să-ţi hotărăşti singur cum să procedezi? Să-ţi dau o permisiune? — E posibil? Şi apoi: te-ai gândit bine la acest pas?

— Trebue să plec. Nu mai pot... Am făcut şi eu toată retragerea cercetaşilor până la Iaşi...

Dar tânărul nu reuşi să răspundă tot ce a vrut. Atenţiunea lui I. Gh. Duca şi a celorlalţi asistenţi fusese atrasă de această scenă. Viu şi iute, I. Gh. Duca se şi apropie de cei doi „adversari."

— Ce vrea el?

V. Gh. Morţun se desmetici şi deveni deodată oficial; totuşi începu să explice distrat lui I. Gh. Duca cum stau lucrurile. Vorbea, însă era evident că sufletu-i era ocupat de ceva străin acestor explicaţii, şi că privirile curioase ale celor prezenţi îi erau neplăcute şi supărătoare. Avea chiar un aer de vinovat, faţă de I. Gh. Duca...

Pricepând chestiunea, I. Gh. Duca se întoarse brusc spre tânărul antimilitarist:

— Auzi?! Când în jurul nostru e prăpăd, când patria suferă şi are nevoe de tineret... Cum? Nu ţi-e ruşine? Cine eşti? De unde?

Băiatul începu să explice ceva banal, fără să se arăte prea deconcertat. Insă automobilul se opri în faţa miniştrilor. I. Gh. Duca, uitându-se la V. Morţun, care stătea acum ca un om absolut străin acestei scene, ridică deodată vocea:

— Pleacă de aci! Pleacă! Şi să fii mulţumit, că ţi s'a dat drumul!... Vedeţi? — se adresă el celorlalţi prezenţi: — câtă stricăciune şi ticăloşie?! Şi încă face declaraţii de principiu, deschis, fără un pic de ruşine... Regret!... Ar trebui să procedăm cu el cu totul altfel!...

Intre timp, V. Gh. Morţun se şi afla în automobil. Tânărul păşea repede şi hotărât spre poarta curţii mitropolitane. I. Gh. Duca, văzându-mă, îmi zise câteva cuvinte. Apoi se sui în maşină, continuând a vorbi întâi mie şi, aducându-şi ceva aminte, încă la doi dintre cei de faţă.

Mă uitai spre poartă. Tânărul eşi în strada Ştefan cel Mare. Apoi maşina miniştrilor porni.

Păşii foarte grăbit spre poartă şi eşii în stradă, destul de animată la această oră pe timpul refugiului.

Căutai la dreapta, la stânga şi în dreptul porţii Mitropoliei. Dar acest tip interesant dispăruse după cum se ivise...

ALEXIS NOUR

Salonul Oficial

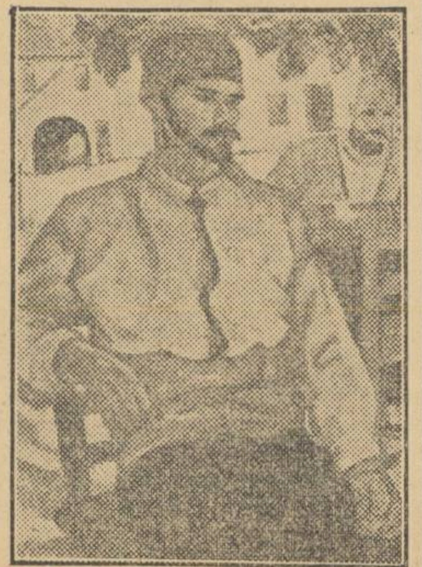
Anul acesta expoziţia oficială e mult mai atent întocmită. Lipsesc câtiva meşteri chiar

Ionescu-Sin — *Nud*

dintre laureaţii premiului naţional din anii precedenţi.

Dar ceiace deosebeşte Salonul actual de cele anterioare, este prezenţa moderniştilor, şi — ceiace e şi mai surprinzător — premierea unora dintr'înşii.

Şt. Dimitrescu — *La cafenea*

Din aceste împrejurări nouă trebue să recunoaştem că juriul şi-a schimbat punctul de vedere.

Expoziţia oglindeşte — dela manifestările celui mai pretenţios pompierism, până la formulele de stânga — toate aspectele caracteristice ale artei româneşti contimporane.

Sânt reprezentaţi: A. Verona şi M. H. Maxy, Miliţa Petraşcu şi Corneliu Themeli.

Céline Emilian — *Miss James*

Dar dacă juriul a procedat cu mai puţine prejudecăţi de şcoală la admiterea expozanţilor, aceasta nu însemnează că toţi cei ce expun trebuiau admişi la Salon.

Şi nu supără atâta mulţimea celor necunoscuţi, cât mai ales felul cum sunt prezentaţi artiştii cu oarecare reputaţie.

Valuri de ghips inutil şi de culoare fără viaţă, platitudini pretenţioase, unele chiar laureate de juriul nedumerit, dau Palatului Grădinilor un aspect de falsă şi ridicolă sărbătoare.

Artişti cu renume expun opere care nu-i reprezintă, — artişti fără nume izbutesc să mistifice prin lucrări care nu au nici început şi nici sfârşit...

Deasupra celor dintâi, menţinem cuvântul bun pentru înfăţişările unor: Bunescu, Ştefan Dimitrescu, Han, Jalea, Pătraşcu, Şirato, Steriadi, Fr. Storck, Cuţescu-Storck şi Ştefan Popescu, — iar mai presus de a doua categorie relevăm consecvenţa făgăduitoare a talentelor unor: Barasky, Bacalu, Babic-Daniel, Elena Barbu, B'Arg, Mariana Beceanu, Catul Bogdan, Brateş-Pillat, O. Briese, Mina Bick-Wepper, Anne-Marie Călinescu, Titina Căpitănescu, A. Chencinski, A. Ciugurenko, A. Ciupe, Irina Codreanu, Virgil Condoiu, Mac Constantinescu, N. Delavrancea-Dona, Demetriade-Bălăcescu, Céline Emilian, N. Enea, Galaction-Zambra, D. Ghiaţă, Olga Greceanu, Holban-Peters, Marcel Iancu, Ionescu-Paşcanu, Ionescu-Sin, Iorgulescu-Yor, R. Iosif, A. Jiquidi, Rodica Maniu, Corneliu Mihăilescu, Paul Miracovici, Mützner, Otilia Nichifor, Tache Papatriandafil, Phoebus, Merica Râmniceanu, Tache Soroceanu, Spaethe, Triester, Margareta Sterian, Romeo Storck, Ulea-Paşcanu,

Romeo Storck — *Panou*

Paul Verona, Leon Viorescu, C. Vlădescu, Lazăr Zin, etc.

* * *

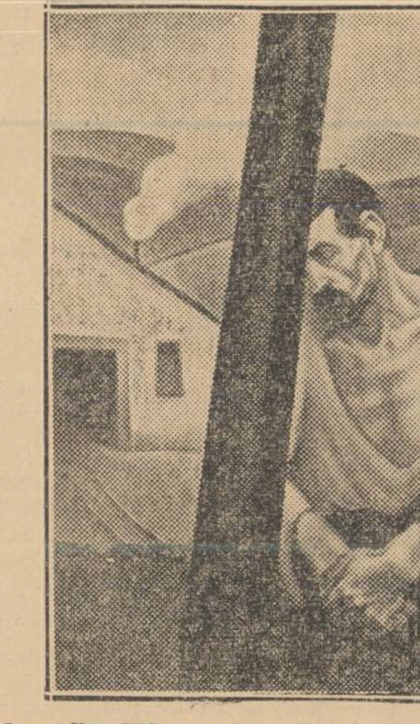
Premiul naţional de pictură a fost decernat anul acesta domnului Jean Alexandru Steriadi.

Dintr'o notiţă autobiografică am aflat cum a început să picteze acest artist.

Primele încercări, spune d-sa, erau nişte orori.

Continuam totuşi să desenez, mai ales în timpul orelor de studiu, pe cărţile şi pe caetele colegilor mei.

La şaisprezece ani, îmbolnăvindu-se grav, Steriadi fu oprit să mai meargă la şcoală timp de un an de zile.

Lazăr Zin — *La Iisus*

Acesta fu, pentru el, cel mai bun prilej de a intra la Belle-Arte, — unde avu profesori pe Mirea şi pe Voinescu.

Bine înţeles că odată intrat în şcoala de Belle-Arte el n'o mai părăsi.

Căpătând o bursă de 200 lei lunar din partea Regelui Carol, Steriadi plecă la Muenchen. Făcu un an preparator în atelierele Weinhold, apoi intră la Academia Hackel.

Dela Muenchen plecă la Paris (odată cu Ressu, Theodorescu-Sion şi Ştefan Popescu), unde lucră cu Jean Paul Laurence.

Din Franţa făcu trei călătorii mai importante: în Bretania, în Spania şi la Veneţia.

A expus pentru prima dată la Salonul de Toamnă din Concarnot.

Al doilea tablou expus de pictorul Steriadi tot în Franţa a fost a fost compoziţia intitulată „Chivuţele", care a avut mare succes de curiozitate: nimeni nu ştia ce înseam-

A. Chencinski — *Statuetă*

nă sau ce meserie pot avea femeile acelea cu mături în spinare.

Intorcându-se în ţară, artistul expuse la „Tinerimea Română" o serie de litografii şi de aqua-forte.

Peste puţin fu ales preşedintele „Tinerimii"; organiză o expoziţie cu istoria gravurii pe epoci şi şcoli reprezentative, şi o expoziţie Andreescu.

In sfârşit, fu numit directorul Muzeului Aman, apoi director al Muzeului Kalinderu.

A avut câteva expoziţii personale, remarcabile prin expresivitatea graficei, prin calitatea pastei şi prin seriozitatea compoziţiilor.

Astăzi, domnul Jean Alexandru Steriadi este printre primii artişti ai generaţiei sale.

Distincţiunea ce i s'a acordat, încoronează o activitate bogată în realizări de seamă şi în exemple vrednice de urmat.

Opera pictorului Steriadi e, mai presus de toate o îndrumare sănătoasă a spiritului nostru plastic.

H. BLAZIAN

Este patriotic să spunem copiilor minciuni?

Una din problemele care m'au pasionat întotdeauna a fost aceia a predării istoriei naţionale în şcoli, mai ales în cele primare şi secundare inferioare. Chiar am scris, sunt vre-o 11 ani de atunci, un lung studiu în „Viaţa Românească", intitulat „Pedagogia Istoriei". Din acest studiu însă lipsea o chestiune, de care nu avusesem timp să mă ocup, şi anume aceea a *adevărului* istoric. Este oare bine să spunem elevilor lucrurile aşa cum au fost, sau este o datorie naţionalistă din partea profesorului să travestească realitatea într'un sens optimist patriotic ?

In genere, şi în ţara românească în specie, răspunsul este în sensul minţirii sistematice. Se ajunge la aceasta pe două căi. Una e pura şi simpla ascundere a adevărului, nepomenirea faptelor dezavantajoase. Cealaltă cale e „poetizarea". Iată de ce aproape toate cărţile pedagogilor români insistă asupra necesităţii de a se „literaturiza" naraţiunea istorică. Se vorbeşte mereu de „tonul" povestirii („Metodica Invăţământului primar", de Fl. Cristescu şi I. G. Bratu), de „poveste însufleţită" (I. Ghiaţă : „Poveţe metodice"); ni se spune că totul „atârnă mai ales de a) cuvintele ce întrebuinţăm şi b) tonul maiestos ce dai povestirii" (Gh. Costescu: Metodica Istoriei Românilor").

E lesne de văzut toată absurditatea unei asemenea concepţii. Ce importanţă au cuvintele sau tonul? Un profesor plin de inteligenţă şi de bun simţ, d. Buricescu, spune cu drept cuvânt :

„Ceiace nu se poate admite este că obţii un astfel de rezultat prin *cuvinte alese* şi prin *ton maiestos. Cuvinte alese,* adică lipsite de trivialitate, se cer învăţătorului întotdeauna ; aceasta este o condiţie indispensabilă îndeplinirii sarcinii lui de educator; iar dacă e vorba ca prin „cuvinte alese" să se înţeleagă altceva când e vorba de predarea istoriei, trebuie să se spună lămurit, arătându-se anume ce însemnează. Insfârşit prin *ton maiestos* pare a se înţelege *ton declamator,* şi aceasta se înfăţişează ca ceva *fals* când nu are la obârşia sa un puternic sentiment". („Câteva îndrumări metodice") „De aceia ni se pare greşită şi credinţa de a se introduce în lecţia de istorie versuri şi chiar cântece — aşa cum cere de altfel şi P. Pipoş (în „Metodica şcoalei poporale").

Tot greşită este şi credinţa deşartă că sentimentul patriotic nu se poate desvolta decât strâns legat de *vorbe sunătoare,* când din potrivă „adevăratul sentiment patriotic nu se manifestă mai ales prin vorbe goale. Palavragismul, declamaţia bombastică, atât de apreciate odinioară şi care dăinuesc şi azi, trebuie să dispară" (V. „Scrisori către Tertius", de I. Buricescu). „Patriotismul adevărat nu e patriotismul de vorbe; cu vorbe deşarte nu se făureşte nimic trainic. Patriotismul bine înţeles e patriotismul acelora cari, fără sgomot, fără bătăi în piept, muncesc zi cu zi, statornic, şi adaogă câte o piatră la edificiul măririi neamului" (ibid.).

„Declamaţia retorică este marea nenorocire a învăţământului nostru istoric în general. Serbările şcolare de comemorare ale diferitelor evenimente importante şi ale eroilor noştri de seamă arată în special acel mare cusur al metodelor de predare. Subt o formă sau alta, nu se face în astfel de ocazii decât să se declame vorbe frumoase, fără ca în sufletul participanţilor să se nască cea mai mică emoţie. Elevii socotesc de obiceiu aceste serbări ca o grea corvadă, care le răpeşte orele libere, şi dacă ai întreba la sfârşit: care a fost rostul serbării şi ce s'a spus în *cuvântările ocazionale,* pline de *floricele retorice,* nu se va găsi de multe ori unul la sută să ştie aceasta.

„Ce se întâmplă la serbări, se întâmplă de obicei şi în lecţiile în care învăţătorul, în loc să muncească şi să-şi strângă materialul care dă viaţă acestor lecţii, se bizue pe priceperea lui de a alcătui *fraze frumoase*". („Indrumări metodice").

Remarcăm în treacăt cât de îmbucurător este să vedem că asemenea profesori există, care au curajul de a privi adevărul în faţă, curajul moral de a spune adevăruri din acestea primejdioase şi explozibile, care au contra lor coalizată conspiraţia surdă a ipocriziilor curente şi remuneratorii. Pot chiar zice că faptul de a fi descoperit în rândurile dascălilor secundari, un astfel de aliat inteligent, lucid şi îndrăsneţ, m'a încurajat să repun în discuţie o chestiune la care renunţasem, convins fiind că mă adresam unui auditoriu de surzi.

*

Intr'adevăr învăţământul nostru istoric este lamentabil. Desigur, Ştefan cel Mare a fost un om extrem de meritos. Figura lui este plină de interes. Dar de ce să trişăm, şi să prezentăm relaţiile lui cu Papa într'o astfel de lumină încât micul voevod carpatin să apară ca un fel de Impărat al creştinătăţii, iar Papa ca un popă devotat. Dece? Pentru ca pe urmă, când descoperim scamatoria, să ne fie ruşine dublu?

D-l Buricescu îşi pune şi el întrebarea :

„E bine oare ca copilului de clasele primare să-i dăm adevărul *istoric pur,* fără să recurgem la ascunderea părţilor urâte din trecutul neamului nostru — părţi a căror cunoaştere ar slăbi poate dragostea cea mare, respectul şi mândria pentru trecutul acestui neam — şi fără să împodobim cu nimic ceiace e frumos? Oare împodobirea în special nu e destinată tocmai să scoată mai bine în evidenţă ce e frumos şi prin aceasta să întărească sentimentele ce se pot naşte din privirea acestui frumos ?

„E o mare greşală în această credinţă — adaugă d. Buricescu. Sentimentul patriotic nu se naşte din exagerări mincinoase. Un neam, care este educat aşa încât să se creadă fără cusur şi în sufletul căruia prinde rădăcini credinţa că a fost în trecut totdeauna şi că este în prezent superior tuturor celorlalte neamuri — este împins pe povârnişul periculos al şovinismului, şi şovinismul nu este un sentiment care să ducă popoarele spre progres.

„Dacă arătăm soarta nenorocită a poporului nostru în anumite epoci, dacă scoatem în evidenţă chiar greşelile săvârşite de el în trecut, dacă cunoaştem sub adevărata lor culoare istorică şi înfrângerile şi victoriile lui, contribuim dimpotrivă la formarea adevăratului sentiment patriotic. Elevul îşi dă seama de sforţările neîntrerupte, de curajul neînfrânt, de dorinţa statornică a neamului acestuia de a rămâne stăpân singur pe soarta sa şi pe pământul ce ocupă. Şi apoi n'avem de ce să ne ruşinăm: am fost un popor oropsit de destinul istoric atâta timp, dar am biruit prin voinţa noastră acest destin şi-l vom birui şi de aci încolo, dacă nu vom dormi pe laurii unui trecut pe care istoria ni-l va prezenta numai în culori trandafirii".

Nici nu se poate mai bine spune.

Aş vrea pe de altă parte să aduc o mică precizare.

Expunerea adevărului istoric curat este *întotdeauna o operaţie avantajoasă patrioticeşte.*

Căci din două lucruri unul: Ori faptul relatat e lăudabil — şi atunci impresia e prin definiţie favorabilă patriotismului; sau faptul relatat e odios. Şi atunci, iarăşi, două ipoteze:

1) Dacă astăzi stăm mai bine decât în trecut, dacă instituţia sau moravurile în chestiune, odinioară foarte reprobabile, astăzi s'au ameliorat, — atunci contrastul între ce a fost şi ce este va măsura meritul nostru de a ne fi îndreptat. Şi acest merit va fi cu atât mai mare cu cât distanţa a fost mai mare între situaţia trecută şi cea prezentă. Meritul va fi direct proporţional cu ticăloşia de altădată. Şi cu cât meritul va fi mai mare, cu atât sentimentul nostru patriotic va fi mai intens. Aşa dar mândria noastră naţională variază, în cazul acesta, în raport drept cu ignominiile trecutului. Pare paradoxal. Dar aşa e construit mecanismul nostru mental. Şi pedagogul trebue să ţină sama de el.

2) A doua ipoteză: astăzi stăm tot aşa de rău ca şi în trecut;

poate chiar şi mai rău. In cazul acesta cunoaşterea relelor de altădată e *singura scuză* care ne mai alină ruşinea prezentă, ne ia o bună parte din responsabilitatea vinovăţiei, ne disculpă în faţa celorlalte naţiuni. Este un instrument preţios, poate chiar cel mai eficace, pentru a zădărnici proasta impresie pe care ar putea-o face în străinătate cusururile noastre de astăzi.

In ambele cazuri e deci avantajos patrioticeşte să spunem copilului adevărul. Unde mai punem că, dacă am apucat să-i spunem minciuni, şi dacă aceste minciuni sunt mai târziu descoperite (şi nu se poate să nu fie descoperite odată) — atunci desiluzia, demoralizarea, desnădejdea vor fi cu atât mai mari şi, poate, fără leac.

*

Dar tot în legătură cu adevărul faptelor istorice predate în şcoală, se mai poate pune o întrebare:

Cum vom realiza acest adevăr?

Căci nu e de ajuns să *vrem* să spunem adevărul copiilor, trebue să şi *ştim* cum să procedăm pentru a-l atinge.

Dacă bunăoară insistăm asupra vieţii Domnilor, dacă aducem prea multe amănunte biografice, dacă toată învăţătura se mărgineşte la fapte din viaţa regilor — atunci dăm o imagine falsă despre realitatea istorică, — deoarece Istoria se face de popoare, şi în mod mult mai secundar de regi. „La France a fait la France", iar formula regaliştilor care vorbesc despre „les quarante rois qui en mille ans firent la France" este istoriceşte şi sociologiceşte eronată.

In genere rolul indivizilor în desfăşurarea Istoriei este real dar redus. Moravurile, opinia colectivă, sentimentele şi judecăţile poporului, interesele a mii de anonimi, interesele economice care se împletesc unele într'altele — toate acestea dau ca rezultantă o anumită mentalitate naţională care are în cele mai multe cazuri un rol precumpănitor. Iată de ce învăţământul biografic al Istoriei trebue complectat cu unul oarecum sociologic, cu o expunere a stării moravurilor, a instituţiunilor, a gradului de civilizaţie materială, a culturii, a mentalităţii, a artelor, a religiozităţii, etc., etc... Este şi părerea eminentului dascăl pe care îl citam mai sus.

Dar — se va spune — sociologia nu-i oare prea aridă pentru copii? Ştiinţa instituţiunilor nu-i prea abstractă? Nu-i oare preferabil să ne mărginim la metoda biografică, singura capabilă să se exprime prin detalii concrete?

De cât nu-i deloc sigur că metoda sociologică e necesarmente abstractă. Starea instituţiunilor se poate perfect explica prin alegere de fapte foarte simptomatice, fapte concrete, precise, palpitante de viaţă. Aduceţi-vă aminte de cărţi ca „La Cité antique" a lui Fustel de Coulanges sau „Kultur der Renaissance" a lui Iacob Burkhardt. Nu se citesc ele ca un roman?

Dl. Buricescu, în lucrarea sa intitulată „Indrumări metodice" citează, ca exemplu de aplicare a metodei biografice, un pasaj din Istoria Românilor lui Xenopol, unde ni se relatează fapte din viaţa lui Ioan Vodă cel cumplit. De fapt este aci intrebuinţarea nu numai a metodei biografice, ci oarecum şi a aceleia sociologice. Căci ce interesează în figura lui Ioan Vodă este că ea traduce în chip pitoresc moravurile timpului, moravuri crude şi aspre, disciplinate totuş prin oarecare cavalerism, şi în fine amestecate cu multă vocaţie pentru felonie. Cazul Ioan-Vodă este un mic fapt revelator al unei situaţii generale, al mentalităţii unei epoci. Aşa că, la dreptul vorbind, nu avem să juxtapunem metoda biografică celei sociologice, ci avem de aplicat numai metoda sociologică, dar servindu-ne drept instrument aproape numai de detalii concrete, adică, fiindcă-i acelaş lucru, de amănunte din biografia indivizilor, că aceşti indivizi sunt regi, ţărani, negustori, preoţi, călători sau robi — puţin importă.

*

Dar mai este o dificultate. Chiar luând toate precauţiile istorice şi sociologice, tot riscăm să travestim adevărul, dacă povestea neamului nostru o vom spune-o aşa, izolat, fără comparaţii cu aceia a altor popoare. Ceva mai mult: nu vom pricepe nimic dintr'o instituţiune, nu ne vom da seama de rostul şi valoarea ei, dacă nu o punem alături de aceea din alte ţări, fie superioare fie inferioare celei din ţara noastră. Un complement indispensabil oricărui învăţământ istoric, cât de elementar ar fi el, este să ni se arate în acelaş timp cum un anumit lucru se petrecea, pe vremea aceea, în cutare altă ţară.

Regăsim şi aci aceleaşi argumente de care ne-am folosit mai sus în favoarea spunerii adevărului întreg şi curat.

Dacă, din comparaţia cu instituţiile similare din străinătate noi ieşim superiori, această superioritate ne măguleşte, cum e şi firesc, sentimentul naţional.

Dacă, invers, comparaţia ne e defavorabilă, atunci se naşte o râvnă patriotică dintre cele mai interesante.

In două cuvinte, sentimentul iubirii de ţară este în genere un sentiment solid, care cade totdeauna în picioare, care reuşeşte să se adape din izvoarele cele mai variate şi mai contrarii, şi căruia îi trebue, ca să se menţină şi să prospereze o atmosferă de sinceritate şi de adevăr intreg.

— *Su.*

„Aş vrea să ştiu"

V. ANDREESCU-Cluj.

Care e origina anecdotei?

Cuvântul „anecdotă" derivat dela un termen grecesc, care însemnează: inedit, nepublicat, se uzita la începuturile lui în antichitate, în sensul povestirii unor indiscreţii, a unor laturi secrete şi necunoscute din cabinetul secret şi intim al istoriei.

Spre deosebire de sensul ei actual, în care ea evocă mai degrabă ideia unei povestiri scurte, vesele, epigramatice, cu o „pointe", anecdota se aplica la origina ei, unor particularităţi, care aţâţau curiozitatea relativă la anumite personagii şi situaţii istorice. In acest sens, anecdota ocupă un loc de seamă în „Vieţile" lui Plutarc. Intr'o scrisoare către Atticus, Cicero menţionează între altele şi faptul că a compus o serie de „anecdote".

Procopius, pe de altă parte, care scrisese istoria împăratului Justinian, schiţă în urmă şi o istorie anecdotică a aceluiaş monarh.

Cu timpul, anecdota evoluiază, se aplică şi personagiilor şi situaţiilor în afară de cadrul strict al istoriei, îşi lărgeşte conţinutul şi înfloreşte în special în Franţa, unde fecundată de spiritul galic, ajunge la o strălucire şi un succes considerabil, în special în viaţa saloanelor.

Mina Byck-Wepss.

RENÉ BENJAMIN

Judecătorul de pace

Justiţia este pretutindeni Justiţia, însă, în sectorul acela ea căpătase o formă nouă, deoarece se înfăţişa sub forma unui ou, un ou mare pe o jumătate a căruia cineva ar schiţat în glumă un nas, o gură şi doi ochi mici, şireţi, aşa ca oul să închipue, de bine de rău, un judecător. Ou sau judecător, ceea ce ese din el, e admirabil.

Mai întâi, la ocolul acesta, nu ai a te teme de nimic. Te poţi apropia cu încredere. Dar, când te apropii, oul se face mai mare, mai mare, şi râsul te pufneşte. Eşti dezarmat. Adio răzbunare şi urlete! Procesul s'a şi terminat pe trei sferturi. Ii mai rămâne judecătorului să-l închee cu blândeţe, să pue zahăr în ambele părţi, tăvălindu-le apoi înţelepteşte prin câte-va fraze de zeflemea filosofică. Aici, capul-ou devine admirabil.

Căci, de cum te-ai înfăţişat, ai privit, şi ai râs, judecătorul amână în grabă procesul.

— Peste opt zile! peste cinsprezece! peste o lună! peste trei luni, după cum sunt şi împricinaţii.

Graşii, naivii ,oamenii de treabă, se potolesc în opt zile. Bilioşii, violenţii şi femeile fără deosebire au nevoe de cel puţin trei luni. Judecătorul vrea ca fiecare să-şi poarte într'însul păsul. Omului, devenit plantă de procese, îi lasă timpul de creştere şi desvoltare ca oricăror arbori. Cât despre dânsul, cunoscător, nu-i plac fructele verzi, el culege procesele când sunt bine coapte, bine pârguite şi moi.

Cu ideea aceasta de răgaz bine făcător, soseşte la judecătorie cu întârziere de un ceas. Işi face socoteala că, în căldura sălii, patimile se moaie şi într'adevăr, când el intră, bieţii impricinaţi, de mult ce au rumegat replicile şi suplicile, şi de multă aşteptare, se găsesc mai sdruncinaţi în convingerile lor. Cască — timp perdut? Vă înşelaţi, dragii mei, zice ochiul şiret al judecătorului; căscaturile voastre au înaintat procesul mai mult decât o oră de desbateri.

Şi face apelul cu voce joasă, ca să lase o scuză celor care n'ar mai voi să răspundă. Să se ducă, nimeni nu-i ţine, acasă vor putea spune nevestelor: n'am auzit când m'a strigat.

Nenorocirea este că vin şi nevestele, şi iată-le că înaintează la bară cu pasul sigur. Oul surâde ironic şi compătimitor, apoi dă drumul unei voci pe nas, tărăgănată şi puţin dezamăgită:

— Vrei numaidecât să susţii procesul, doamnă? Bine... o să te calmăm şi fără voia dumitale. Cum te numeşti?

— Barbotin, domnule judecător. Am reclamat pe dumnealui pentru că trăeşte cu cucoana care mi-i datoare şi el îi plăteşte tot.

— Stai, cucoană, nu aşa repede. N'am ajuns încă la expunerea de motive. Să facem întâi cunoştinţă. Ia spune-mi, eşti măritată?

— Intr'un fel, da, însă bărbatul meu a părăsit casa.

— Şi unde a plecat?

— Pe el ar trebui să-l întrebăm.

— Aşa, doamnă, întreabă-l, pentrucă fără el nu te poţi judeca.

— Cum se poate?

— Aşa-i legea.

— Legea? Nu înţeleg legea asta.

— E destul să crezi în ea şi să-ţi cauţi bărbatul.

— L-am căutat doar.

— Cât timp?

— De opt zile.

— Ei! nu-i destul. Trebue să-l tot chemi până o să vie.

— Parcă ştiu unde-i?

— N'are o meserie?

— Face umbrele.

— Aşa, caută-l pe-acolo. Şi adă-l, ca să răspundă el pentru dumneata.

— El habar n'are de afacerea asta.

— Perfect, o să-ţi pară că ai avocat. — Acuma dumneata, partea adversă, cum te numeşti?

— Sunt băcan, domnule judecător.

— Pronumele dumitale?

— Nicolae Perruchot.

— Foarte bine. Le cam încurci dar fondul e exact. Ia spune, domnule, şi soţia dumitale e citată aici.

— N'am avut niciodată soţie.

— Hm! Eşti sigur?

— Ei, asta-i, domnule judecător.

— Nanana! ţipă doamna Barbotin, cucoana care mi-i datoare trăeşte cu el şi se numeşte peste tot cu numele lui.

— Auzi, domnule? Cu numele dumitale? Şi te laşi aşa.

— Vă rog, daţi-mi voe.

— Ştiu, compensaţiile... Oricât, domnule, concubinajul e teribil. Gândeşte-te: poate că, până acuma, n'ai avut de-aface cu justiţia?

— Niciodată.

— Vezi! Ai pierdut o a doua virginitate... In sfârşit, trebue s'o aduci pe doamna.

— Domnule judecător, nu ne mai vedem acum.

— Trimete-i o scrisorică.

— Ştiţi dumneavoastră unde şade ea?

— Desigur. Cu ce se ocupă?

— Vinde cartofi.

— Pune aşa adresa... Şi pentru asta vă dau opt zile... opt zile la fiecare, ceea ce face cinsprezece zile. Doamna să-şi găsească soţul, şi dumneata prietena!.... Ar fi nedrept şi nepoliticos să începem fără ei.

— Domnule judecător, strigă doamna Barbotin, dumnealui ştie tot, dar nu vrea să spue.

— Cucoană, i-o întoarce domnul Perruchot, poţi să furi pe alţii, dar pe mine nu.

— Care alţii?

— Lasă, lasă.

— Eşti un mincinos!

— Gură rea!

Urlă şi unul şi altul. Bruhaha, tărăboi. Judele se răstoarnă în fotoliu şi surâde.

Impricinaţii se bat cap în cap, se înjură surugieşte, apoi deodată se opresc: nu se mai auzeau unul pe altul. Judecătorul întreabă blând:

— S'a sfârşit? Aşa degrabă? De ce vorbeaţi împreună? Fiindcă aţi văzut că am două urechi? Din păcate amândouă au auzit acelaş lucru, adică nimic. Ce gălăgie! Ascultaţi acum. Suntem în luna Martie. Peste cincisprezece zile intrăm în Aprilie, lună mai înflorită. O să-mi veniţi cu reclamaţii mai luminoase, şi să vă înţelegeţi înainte de a veni, altfel, eu nu pot să vă pun de acord. Pe urmă, dumneata, domnule Perruchot, care eşti băcan, ar trebui să te ocupi mai ales de băcănie.

— Domnule judecător, cred că...

— Iar dumneata, doamnă Barbotin, după cum spune citaţia, ţii o lăptărie?

— Aşa este, domnule judecător.

— Ei bine, trebue să ai grijă de dumneata ca şi de castroanele cu lapte ca să nu vă acriţi. Fiecare cu meseria lui. Dacă oamenii ar fi mai cuminţi, s'ar ocupa numai judecătorii de justiţie, şi încă ar fi prea mult. Vasăzică, peste cinsprezece zile, cu amândoi *alter ego* ai dumneavoastră.

Alter ego buimăceşte pe lăptărească. Băcanul încruntă sprâncenele. Nu cumva l-a făcut *ostrogot?* Ce mai judecător! Pornesc spre casă, fiecare de partea lui, mormăind printre dinţi: „Maimuţoi bătrân! cu capul acela ca un ou!"

*

Au trecut cinsprezece zile. Pomii sunt albi de muguri. Peruchot soseşte cel dintâi, cu prietena sa regăsită care înmugureşte şi ea, roză la faţă, cu bluza pocnind, plinuţă şi voinică. Doamna Barbotin apare la rândul său, aducându-şi soţul, fugarul care lucrează umbrele.

Oul recunoaşte banda. E încântat.

— Aha, dumneata eşti, domnule Perruchot? Suntem în complet de data asta?

— Domnule judecător, strigă doamna Barbotin, mi-au rămas datori cu 36 de franci pentru o sută treizeci şi două de supe.

— Vai, doamnă, nu aşa repede. N'am ajuns încă la expunerea de motive. Trebue să fac cunoştinţă cu soţul dumitale care singur are căderea să vorbească. Dumneata eşti, domnule Barbotin, care faci umbrele?

— Eu, domnule judecător.

— Ei, şi eşti mulţumit?

— De...

— Ba da, da. Plouă mai mult ca oricând. Trecem printr'un ciclu umed cu o durată de treizeci de ani. Trebue să fii mulţumit. Iar fiindcă eşti mulţumit, trebue să-ţi linişteşti soţia.

— Eu nici nu ştiu bine despre ce-i vorba.

— Parcă eu ştiu, domnule? Numai că văd pe soţia dumitale frământându-se într'un hal fără de hal. Starea aceasta e dăunătoare şi trebue s'o calmezi dumneata, care eşti capul familiei.

— Domnule judecător, nevastămea serveşte supele ei şi eu nu m'amestec.

— Foarte rău. Soţul trebue să-şi bage nasul peste tot.

— Meseria mea mai întâi.

— Meseria dumitale de soţ! Şi dacă n'o îndeplineşti bine, pierzi procesul.

— Eu n'am nici un proces, nu cer nimic.

— Nimic?

— Nimic.

— Păi atunci, minunat. Doamnă Barbotin, ai adus pe soţul dumitale să lămurească lucrurile. Şi acuma, soţul dumitale care-i un om de treabă, are să te ducă înapoi acasă.

— Cum? ţipă doamna Barbotin. vreau cei 36 de franci.

— Doamnă, te rog nu întrebuinţa verbul acesta. „Vreau" nu corespunde nici unei posibilităţi.

— Vasăzică am rămas păgubaşă de supele mele?

— N'am zis asta. Nici nu ştiu cum stă chestiunea. Intreabă-l pe bărbatul dumitale.

— Bărbatu-meu nu mi-i de nici un folos.

— Nu trebuia să te măriţi cu el. Căsătoria e o afacere teribilă.

— Am martori pentru supele mele.

— Ce supe, cucoană? N'am ajuns acolo. Inainte de a judeca un proces, trebue să ne silim să-l îngropăm. Asta fac eu şi soţul dumitale nu vrea nici el altceva.

— Eu, eu, domnule judecător, riscă Barbotin pe care nevastăsa îl scutură ca pe un prun, ocărându-l înfundat: laş! molău! — vreau şi eu martori, dacă dumneavoastră credeţi că-i nevoe.

— Eu? câtuş de puţin.

— Pentru că... nici nu ţin să-l servesc pe domnul Perruchot dacă datorează bani nevesti-mi.

— Ei! datorează fără a fi dator. Domnul Perruchot e un om de treabă la băcănia lui. Numai că e însurat pe de lături.

Perruchot nu clinteşte. Durdulia sa prietenă aruncă drept răspuns:

— Sunt femee cinstită, domnule judecător.

— Atunci nu te temi de lumină?

— Sigur că nu.

— Foarte bine. Domnul Barbotin doreşte martori. Ii acordăm martori şi amânăm procesul. Numai că toate audienţele sunt ocupate. Trebue să amânăm peste o lună şi jumătate. Ascultaţi. O să fim atunci în luna trandafirilor. Cucoanele au să vie cu flori la piept şi, după asta, prevăd în bine rezultatul procesului. Peste şase săptămâni, cu toţi martorii dumneavoastră.

— Pot să aduc şi eu? întreabă doamna Perruchot.

— Oricâţi, doamnă. Cu cât sunt mai mulţi, cu atâta se contrazic mai rău şi atunci sunt liber să nu ţin seamă de nici unul.

— Fiindcă şi eu reclam, domnule judecător.

— Imi închipui, doamnă.

— N'am să plătesc nişte supe care mi-au stricat dinţii.

— Da, doamnă, peste şase săptămâni.

— Are să vă spue dentistul.

— Neapărat. Domnule Perruchot, ia-o pe doamna.

— Nu mai am nici o putere asupra doamnei, domnule judecător.

— Inseamnă că nu mai are nici ea asupra dumitale? Toate urările mele... Vasăzică, peste şase săptămâni.

Se hotărăsc însfârşit să plece, unul câte unul, dar se aşteaptă la uşă ca să se împingă cu cotul şi să se calce pe picioare. Totuş, un gând comun a început să-i apropie. Ca şi cum s'au înţeles, toţi mormăe, şi destul de tare ca să se audă: „Ce caraghioz!"

Grefierul tresare, aprodul svâcneşte, dar judele, surâzător, îi opreşte cu un gest: „Lăsaţi! lăsaţi! Tribunalul n'a auzit!"

Aşa încât, cei de la uşă, înainte de a o închide, mai pot să bodogănească: „Ăsta ne judecă? cu capul lui ca un ou!"

*

Trec şi cele şase săptămâni. Grădinile sunt împodobite cu trandafiri. Barbotin se reînoeşte: de pe ţeasta capului său cad coji aşa cum cad de pe castani florile. Grăsulia prietenă a lui Perruchot e mai rotundă şi mai voinică pe măsură ce se apropie vara.

— Afacerea Barbotin! A! a! o afacere veche! Vedeţi, domnilor şi doamnelor, ce ironie! Să judecăm pe asemenea vreme! Soarele răzbate până aici şi încălzeşte fără distincţie amândouă părţile. Gândiţi-vă la asta şi puneţi-vă de acord.

— Domnule judecător, strigă doamna Barbotin, trebuia să vin cu un martor.

— Şi eu, zice doamna Perruchot.

— N'a venit, fiindcă-i bolnav, strigă cea dintâi.

— In pat, zice şi cealaltă.

— Cum, e acelaş? întreabă judecătorul.

— Da, răspund amândouă odată, şi s'ar fi văzut de partea căruia.

— O! dar e fermecător de simplu. Bolnav în pat? Perfect. Amân peste cincisprezece zile.

— Şi dacă nu se face bine până atunci?

— Poate că şi moare. Ca să fim mai siguri să amânăm peste o lună.

— Peste o lună? face Barbotin. Doar n'am să viu tot anul aici. Cui i-i obiceiul prin judecăţi, treaba lui, eu nu mă mut la tribunal...

— N'ai decât să nu vii, domnule. Eu n'am nevoe de dumneata.

— Aţi spus că fără mine, nevastă-mea...

— Bine-înţeles. Ţine şi pe nevasta dumitale acasă. Parcă eu vreau să judec? Nimic nu mă îndurerează mai mult ca un proces.

— Domnule judecător, zice doamna Barbotin, cer banii pe supele mele!

— Mai întâi să-mi plătească dinţii, replică doamna Perruchot.

— Ei, doamnelor, nu-mi tot vorbiţi de supele şi de dinţii d-voastră. Ce ştiu eu? Sunt expert în supe? Dinţi, ce-i drept, am avut, dar e atâta timp de atunci. Vă hrăniţi cu iluzia primejdioasă că veţi câştiga amândouă, sau că una din două va câştiga. Nu, doamnelor. Una va pierde, asta-i tot. Aici nu vine nimeni să se îmbogăţească. Dumneavoastră, domnilor, sfătuiţi-vă soţiile. Vă dau o lună pentru ca sfaturile să dea roade. In Iunie, zilele sunt lungi, aveţi timp mai mult. Haide, mergeţi în pace!

De data asta, plecarea se face cu tapaj. Femeile trântesc uşa, bărbaţii scuipă şi înjură.

— Cică suntem sub Republică.

De departe, se aude vocea judecătorului:

— Preferaţi să amân peste trei luni?

Atunci încremenesc toţi. Abia afară, la aer, îşi vin în fire. Barbotin se uită la Perruchot şi zic amândoi odată: „Paiaţă bătrână! cu capul ca un ou!"

Pe urmă, fiecare trece să vorbească cu femeia celuilalt, şi perechile astfel încrucişate rămân să se explice în faţa judecătoriei.

Mai trece o lună şi pentru a patra oară, Oul, mereu la postul său, strigă procesul Barbotin-Perruchot. Incepe morocănos, fiindcă într'adevăr îl supără fiecare proces şi clipeşte din ochi, uitându-se să vadă pe împricinaţi ridicându-se. Ce jale! Dar nu, nimeni nu se ridică, afară de grefier care spune încet:

— Domnule judecător, procesul e închis.

— Cum se poate?

— Au venit eri. Martorul e tot bolnav.

— Admirabil.

— Şi s'au săturat.

— Aşa repede?

— Pe urmă, s'au înţeles. Fiecare a liniştit pe nevasta celuilalt.

— A! Foarte bine. Asta era adevărata soluţie. Nu îndrăzneam să le-o propun. Rămân cheltuelile de judecată: să le împarţi între ei. Afacerea era foarte frumoasă dealtfel, s'ar fi putut lungi patru-cinci ani. Nu ştiu bine despre ce era vorba.

Pentru prima oară, se pune să citească reclamaţia de la un capăt la celalt. Amănuntele îl pasionează, acum când totul s'a aranjat. Vorbeşte cu sine: „O sută treizeci şi două de supe cu 36 de franci? — 25 de centime supa! Ar trebui să-ţi lase şi lingura. — 40 de franci pentru opt dinţi? 5 franci dintele. Nu mai e chip de trăit. Şi mai erau şi insulte pe deasupra. „Cumătra Perruchot spusese în furia ei, către cumătra Barbotin că eclipsele de soare se văd numai la două sute de ani odată, pe când ea poate fi văzută la orice oră din zi..." Ce-i cu asta? Şi eu pot fi văzut. Ce susceptibile sunt femeile! Nu importă; patru luni de amânări: 6 fr. 80. Le dau minimum pentru prostia lor, ar trebui să-mi ofere şi un ex-voto..."

Oul zâmbeşte cu ochii lui şireţi, trecându-şi pe buze vârful limbii. Cum ar mai râde şi s'ar sătura de râs, dacă ar şti că într'adevăr, acest ex-voto i s'a oferit şi se află, proaspăt pus, chiar pe uşa lui, în afară. Două mâni, a lui Perruchot şi a lui Barbotin, au scris cu creta, gros, fiecare câte trei cuvinte din fraza: „*Judecătorul de aici e un scârbos*".

Trad. **A. G.**

Din carnetul unui muncitor

Gară pe Bărăgan

Decor rural; pârloage arse de secetă. Zăduf uscat.
Scaeţi cu frunze de rugină. Miros de lut înfierbântat,
Şi dintr'un zmoc chircit şi galben de pomi ciungiţi de vijelii
Se'nalţă aspra siluetă a unei gări cărămizii.

Desculţ, sub un vagon de marfă ce stă'n lumină 'ncremenit,
Doinind un muncitor agricol pe-un preş de umbră-a adormit.
In timp ce'n faţa unei cârciumi, venit din larg de bărăgan,
A dejugat în miezul zilei un car cu boi de porţelan.

Asemeni unei cărţi deschise, din sud spre nord, în zbor planat,
O barză tae'n două cerul senin cu lac de soare dat
Şi-atâta linişte domneşte pe câmp, prin aer, împrejur,
De parcă gara'n clipa asta e 'nmormântată în azur.

In pas mărunt, pe-o stivă lungă de grinzi mânjite cu catran,
Se plimbă nişte porumbiţe de puf cu ciocul de mărgean
Şi pe peron pe-o bancă verde, cuprins de triste'ngândurări,
Un singur militar aşteaptă să-l ducă trenu'n depărtări.

CRISTIAN SARBU

O VESTE BUNĂ PENTRU COPII

A APĂRUT

A doua călătorie în lumea basmelor

Piticul Nils Holgersson care s'a plimbat cu gâştele sălbatece prin toată ţara, a ajuns după multe peripeţii în Laponia, unde a întâlnit pe bunii lui prieteni, cum şi pe micul Mats.

De aci a început o nouă serie de aventuri, coborând toamna cu gâştele spre ţările calde. Toate aventurile sunt cuprinse în **A doua călătorie în lumea basmelor** de Selma Lagerlöf, care a eşit acuma de sub tipar.

Toţi cei care au iubit pe micul Nils, să citească negreşit sfârşitul aventurilor sale. Volumul costă 120 lei.

Mariana Beceanu — *Nud*

SIGRID UNDSET

Vârsta fericită

Uni venise să felicite pe Charlotte de ziua ei. I se păru că în casă domneşte o neînţelegere. Doamna Hedels răspundea în monosilabe, fiică-sa tot aşa. Obişnuita plimbare de seară a fetelor, dealungul fluviului, fu melancolică.

Charlotte se opri la mijlocul podului, privind cum curge fluviul lat şi galben între uzinele de cărămidă roşie. Sub ziduri se aplecau sălciile, încă verzi după toamna ploioasă. Peste uruitul maşinilor, se distingea clinchetul drugilor de oţel ce se lucrau.

Perechi care treceau înlănţuite, scăpară în dreptul lor câteva vorbe în şoaptă.

Charlotte reluă mersul:

— Ai băgat de seamă cum se observă cărei clase sociale aparţinem? Nu după îmbrăcăminte.

—După mers, cred. După ţinută. Femeile de pe-aici sunt, unele, drăguţe, dar felul cum umblă şi cum se ţin...

Străbăteau cartierele murdare de lucrători. Ici şi colo, căsuţe vechi de lemn, împrejmuite cu grădiniţi minuscule, păreau că aparţin altor locuri, altor epoci, mai paşnice, destinate unor lucrători bisericoşi şi conservatori, iar nu muncitorilor din uzinele posomorîte, cu roţi gigantice, cu nesfârşitele curele de transmisie, cu ferestre zăbrelite, — muncitorii sindicatelor pândind zgomotele oraşului burghez, mirosind primăvara ca animalele închise în grajd, trăind cu dorinţa de a lupta sălbatic în contra „tiranilor capitalişti", pentru a-i învinge şi a-i zdrobi.

— E ciudat, zise Charlotte, nu mai pot să scriu.

— De ce nu scrii ceva despre tine?

— Aş voi să scriu despre oraş. Despre străduţele astea murdare şi umede, cu trotuare mâncate, despre clădirile cu locuinţe minuscule şi prăvălii sărăcăcioase: negustorul de vopsele, prăvăliile de jucării cu păpuşi de celuloid, coşuleţe de lucru, panoplii ridicule şi coliere de perle de sticlă pe care fetiţele sărace şi le împart în gând. Mă gândesc la atâtea dorinţi neîmplinite pe care le-au sădit obiectele de două parale expuse în vitrine.

„Seara mă plimb pe străzile unde am stat mai de mult, prin care am trecut adesea, ducându-mă la şcoală sau la birou. Odată m'am oprit în faţa unei case în care am locuit mult timp. Este în dreptul ei un felinar şi, îndărătul ferestrei fără perdele, am văzut un copilaş care se trudea să citească. Lampa nu era aprinsă. Pe urmă, am deosebit în odae roata lucitoare a unei maşini de cusut.

„Vezi, aşa ceva!

„Mi-ar plăcea să mânuesc cuvintele uzate de care oamenii se servesc cu indiferenţă, cu care se jignesc sau se mângâe, pe care le murmură în clipele de suferinţă sau de bucurie".

Era ceva absent în ochii mari, cenuşii-albaştri, ai Charlottei. Arcul regulat al sprâncenelor — sprâncene, aşa cum se văd pe picturile din 1830 — şi buzele ei roşii, cărnoase, dădeau un farmec special chipului tânăr, încadrat cu păr blond, bogat. Cu trupul elastic şi svelt, cu rochia fără guler, desvelind gâtul plin şi alb, Charlotte Hedels părea croită pentru o fericire calmă şi sănătoasă.

— Personagiul central al cărţii mele ai putea fi tu, sau eu, sau oricare funcţionară de birou, ca noi. Toate avem o ocupaţie *din* care trăim, dar nu putem trăi *pentru* munca aceasta. Nu există riscul, câştig sau pierdere, nimic care să ne facă nervii să vibreze, nici la birou, nici la magazin, nici la şcoală. Tu, Uni, vrei să joci teatru, eu vreau să scriu, iar celelalte... Le cunosc, pe fetele celelalte, n'au o poveste, ci o serie de poveşti. O odae în pensiune, un camarad cu care fac cunoştinţă, care le dă întâlniri, care iese cu ele. Pe urmă, bărbatul acesta dispare — a fost între ei o ceartă, sau el s'a mutat în alt cartier şi depărtarea a rupt relaţiile, sau poate a murit, — atunci din nou altă cameră, un nou flirt pentru care ele se îmbracă, la care visează... Şi toate dorim acest altceva, ori prin ce mod ar fi să-l căpătăm.

Să trăim, fie şi o clipă, dar să trăim cu toată fiinţa noastră o viaţă interioară, o viaţă în care ochii nu şi-ar mai arunca privirile în ceaţa care ne înconjoară, ci înăuntru, în inima noastră plină de dorinţi.

Ajunseseră la Cimitirul de Nord.

Charlotte deschise portiţa şi intră pe Aleea Mesteacănilor.

In înserarea galbenă de Septembrie, frunzişul copacilor părea albicios; ziua era închis şi posomorît, dar, în atmosfera uşoară, aproape palidă, siluetele pomilor erau fine şi transparente.

— Imi place anotimpul acesta din ce în ce mai mult.

Charlotte se oprise în faţa unui mormânt acoperit de trandafiri.

— Păcat că nu mai suntem destul de naivi ca să atribuim florilor gânduri omeneşti. Florile din Septembrie, câte gânduri ne-ar sugera. Micşunelele, rozetele, şi garoafele cu miros mai tare, ştiu că îngheţul poate cădea într'o noapte apropiată. Ele se învoaltă în lumina lunei şi iarna bate la uşă. Trandafirii dau boboci care nu vor mai avea timp să înflorească.

— Doamne, exclamă Uni după câteva clipe, la douăzeci şi cinci de ani eşti încă tânăr.

— Nu totdeauna... — Lumina aceasta de Septembrie o suport greu. Mă roade. Nopţile acestea fără întuneric, ar trebui să le trăim întregi, fiindcă pe urmă, după sfântul Ion, totul se stinge, intrăm în noapte. Frunzele îngălbenesc şi ploaia le duce. Apoi Crăciunul. Şi din Duminecă în Duminecă, lumina mai vie, aerul mai puţin rece, te fac să simţi că primăvara se apropie. Alte frunze, alte nopţi cu lumină... atât doar, că numărăm un an mai mult. Şi timpul curge pe deasupra noastră, şi noi stăm ca nişte cadavre sub apă, nu trăim.

— Inţeleg, poţi să nu fii mulţumită de situaţia ta, Charlotte, însă sunt atâţia mai de plâns ca tine.

Charlotte zâmbi distrat.

— M'aş consola dacă n'ar fi alţii mai nefericiţi.

— Vorbe.

— Nu, vorbesc serios. Aproape toată lumea s'ar mulţumi cu situaţia mea. Dar, în afară de plăcerea specială de a te şti mai nefericit ca toţi, ai putea avea speranţa unei schimbări în bine, văzând că viaţa e mai mizerabilă cu alţii. Eu nu cunosc pe nimeni a cărui situaţie să o prefer. Deci, sunt nefericită din vina mea. Şi simt că dacă mi-aş rândui altfel viaţa, ar fi acelaş lucru. Mi-ar rămâne mereu să mă suport pe mine însumi.

„Astăzi, tocmai, mama îmi spunea că ar fi bine să las biroul, să plec în străinătate şi să găsesc acolo un serviciu. Ca să schimb. Dar nu pot, mă gândesc că, după plecarea mea, mama va lua o casă mai mică, iar surorile mele Hedviga şi Ellen vor duce mai departe viaţa mea de azi. Nu, nu pot, aş avea remuşcări. Pe de altă parte, nu pot să renunţ astfel încât ai mei să nu bage de seamă că mă sacrific. Nu sunt croită să fiu martiră şi nu pot fi nici egoistă cu totul. Nu sunt bună de nimic.

— Charlotte, ascultă, tu ştii ce înseamnă să ai un cămin plăcut şi ce înseamnă să nu-l ai.

— Da. Tu, deasemeni, trebue să ştii ce înseamnă să nu iubeşti pe nimeni.

Uni ridică capul.

— Vezi, toţi ar trebui să ştim ce înseamnă să fim lipsiţi de ceea ce avem. Dar ne dăm seama de aceasta prea târziu. Ne gândim poate, dar numai uneori. Câteodată, cei pe care-i iubim se ridică în contra noastră, cu dreptate în aparenţă, sau fără. Am citit undeva: „In noi se află duşmanul cel mare!"

Charlotte râse blând:

— Uite, verişoara ta. Mi-ai povestit despre familia Iversen. Parcă văd căsuţa lor din provincie la care Birgit, de când se află în capitală, se gândeşte ca la un paradis. Nu crezi că şi eu aş vedea casa noastră altfel dacă aş fi departe şi m'aş război cu viaţa? Ar fi o bucată de cer la care să pot visa, un colţişor pacinic în lumea agitată şi periculoasă.

„La vârsta noastră, vrei să pleci, să lupţi singură, încrezătoare în puterile proprii. Atunci, aş putea veni să mă spovedesc mamei, chiar dacă ea ar fi mai puţin inteligentă, mai puţin instruită. Chiar dacă n'ar fi decât o bătrână care împleteşte ciorapi şi se scarpină după ureche cu undreaua zicând că bunul Dumnezeu va regula toate.

„Dar să văd în fiecare zi aceiaşi ochi care-mi cunosc toate supărările, e un chin. Să fiu nevoită să trăim împreună ani după ani...

„Departe de casă, te gândeşti la cel mai mic lucru şi la locşorul lui, ştii că zilele se scurg blând acolo, îţi aminteşti cuvintele fără importanţă ce se pronunţă şi treburile care se repetă la infinit. Dar trăind mereu ca mine, ajungi să urăşti fiecare scaun, fiecare masă, fiecare obiect care ne-a privit toată viaţa, care au fost confidenţii suferinţelor şi a înfrângerilor noastre cele mai ascunse. Să te trezeşti dimineaţa şi să ştii de mai înainte toate frazele neînsemnate, toate faptele mărunte care se vor repeta la ora lor obicinuită.

„Acasă, rămâi totdeauna un copil. E iritant. Iar dacă aş fi departe, cu ce drag m'aş gândi că există cineva pentru care sunt încă un copil şi de dragostea căruia sunt sigură.

„Mama era măritată la vârsta mea. Cum ar putea să mă înţeleagă? Nici n'aş voi dealtfel, pentru nimic în lume. Chinul cel mare este că ea înţelege tot... şi esenţialul nu!

— Aş voi, începu Uni.

Charlotte surâse:

— Spune.

— Cu atât mai rău, am să spun. Aşi voi să te îndrăgosteşti de cineva, dar serios.

— N'am fost niciodată îndrăgostită, nici n'aş putea fi. O aşteptare prea lungă te face pretenţioasă, Uni. Iţi creezi un *ideal*, îl înfrumuseţezi, şi la urmă, tot ce-ţi oferă viaţa e neîndestulător. Suntem singure, privim prea mult în noi, visăm prea mult.

Uni privea profilul palid şi frumos. O cuprinse deodată un dor aprins de logodnicul său, o dorinţă violentă de a simţi lângă ea o fiinţă caldă, vie, iar nu destinul acela de ghiaţă.

— Eşti Narcis, care-şi iubea umbra şi s'a înecat admirându-se.

— Da, zise Charlotte liniştită, dar nu crezi că mai sunt multe ca mine, astăzi?

Când se întoarseră, doamna Hedels pregătise fructe, prăjituri şi vin.

Uni îşi amintea veselia de altădată din casă. Ce haz făceau împreună mama şi fetele.

Charlotte bău în sănătatea surorilor. Apoi zâmbi mamei sale care venea spre dânsa şi care-i mângâie fruntea lată şi netedă: „Fetiţa mea curajoasă."

Trad. A. G.

Artiştii noştri în străinătate

Compatriotul nostru, sculptorul George Savargin, a fost admis şi anul acesta la Salonul Oficial din Paris, cu două opere de artă şi anume:

Busturile d-lor Dem. Dobrescu, primarul Capitalei şi I. Băicoianu, Director la Banca Naţională.

Doi mistici

Superficial, Tolstoi poate fi alăturat lui Dostoievschi sau Dostoievschi lui Tolstoi, fiindcă despre amândoi se poate spune că sânt slavi şi mistici. Dar adevărata lor alăturare, o face contrastul dintre ei. Acel contrast care are virtutea să lumineze şi să contureze mai clar şi mai precis liniile unor personalităţi.

Dacă ar fi să-l credem pe Unamuno, există undeva cineva care ne visează pe noi, oameni în carne şi oase, ne visează visurile, ne visează viaţa. Şi visul lui — fie că e sau nu un coşmar — e bizar, inexplicabil de bizar, contrazis cu el însuşi, vis visat fără voie, dar cu toată convingerea şi cu toată credinţa în realitatea lui. Deaceea, nici o logică în acţiunile noastre, afară de logica ilogismului interior. Deaceea, o aprigă luptă lăuntrică între temperament şi inteligenţă. Deaceea, o infinită

L. Tolstoi

varietate de atitudini. Toată bizareria unui vis adevărat. *Sentimentul* nu se interesează de celelalte sentimente, dacă le răstoarnă, dacă le înjoseşte, dacă le contrazice. Vrea să birue, şi toate sentimentele biruesc pe rând. Atitudinile se schimbă aproape capricios, ca nourii cerului de vară sau zăpezile pe munţi.

In sufletul lui Tolstoi a trăit suveran dorul de-a se alătura mujicului, de a-l avea cât mai aproape, de a-i pipăi durerile, de a-l mângâia şi consola. Mujicul—trecut prin purgatoriul *Doctrinei creştine*, pe care Tolstoi a lansat-o la începutul carierei sale filosofico-religioase — încarna în ochii lui Tolstoi viitorul Rusiei, al unei Rusii perfect creştine. Acea revoluţie în spirite şi în obiceiuri, pe care autorul *Sonatei Kreutzer* a visat-o — cât de sălbatecă, de aspră şi de severă — vibra totuşi de un sentimentalism specific faţă de plebe, faţă de declasaţi, de vagabonzi, de haimanale. O repulsiune instinctivă pentru epoleţi şi spade, clacuri şi jachete.

Imi închipui totuşi, o vizită la Iasnaia Poliana. Trenţăros şi istovit, în simplitatea ta de peregrin ţăran, ceri să te închini sfântului Lev Nicolaevici şi să-i săruţi dreapta. Bătrânul te primeşte rece, iscoditor, încruntat. Simţi că nu te iubeşte. Tolstoi pare că nu mai e Tolstoi. I-ar plăcea să pleci, să-l laşi singur cu gândurile lui, cu visurile lui, cu... dragostea lui pentru tine. Mulţimea celor săraci cu duhul, îşi are loc în sufletul lui Tolstoi ca un jar subt cenuşă, mocnitor şi gata să se aprinză dârz. Tolstoi iubeşte plebea întrucât, purificată, ea e mântuirea scumpei lui Rusii. Atât. N'o iubeşte ca Dostoievschi, pentru tot ce-i ciudat, tragic şi chinuit într'însa. Şi nu s'a putut apropia de plebe, tocmai fiindcă o iubea ca pe-un ideal, sau mai precis: în lumina idealului. Plebea, aşa cum e, păcătoasă şi josnică, dar vie şi adevărată, îi repugna, îl făcea să se întunece, să fulgere şi să blesteme. Tolstoi ni-a urît. Ni-a urît civilizaţia, cultura, progresul, ceeace numim noi cultură şi progres, tot ce ni-i mai drag şi mai scump. Astfel, numai în ura lui, vom putea desvălui dragostea-i imensă, pentru noi. Dragostea luminată numai de visul desăvârşirii omeneşti. Dincolo de acest vis nu putea exista nimic. Deaceea fuga lui Tolstoi e atât de sumbră şi de rece. O deslegare de trecutul lui lumesc. O refugiere definitivă în ptolomeicele ceruri ale visului său. O regăsire şi o reconciliere cu el însuşi. Un adăpost între zidurile singurătăţii mistice. Dar aici, în această singurătate, s'au desăvârşit năzuinţele lui creştine, cu toată suita carităţilor, milosteniilor şi blestemelor implicite. Din această retragere a sa, Tolstoi s'a risipit în lume şi s'a dăruit omenirii cu dragoste, întreg, fără precupeţire.

E desigur ceva straniu în aceste năzuinţi de-o largă umanitate, care au a se lupta cu temperamentul mizantrop al misticului dela Iasnaia Poliana. E ceva straniu, ca rodul unui vis bizar, inexplicabil de bizar, visat undeva de cineva, cum stă scris în paginile lui Unamuno.

Ceeace trebue să însemnăm aci, ca să-l putem plasa pe Tolstoi întreg şi personal, în faţa şi împotriva lui Dostoievschi, e maniera misticei sale, maniera creştinismului său. Un creştinism combativ, reformator, tendenţios, filantropic. Creştinismul propovăduirii, mântuitor de suflete, aproape ca o reţetă salvatoare, ca o prescripţie de medic sufletesc. Creştinismul dascăl şi taumaturg. Poartă în mâini spada sclipitoare cu care arhanghelul ceresc alungă din împărăţia vecinică pe Adam şi Eva. Un creştinism răscolitor şi revoluţionar. Călcarea în picioare a formelor bisericeşti. Dispreţ şi ură pentru canoane şi dogme. Trecerea aproape protestantă peste tainele Eucharistiei, pe care o numeşte în *Răspunsul către Sinod* la 1901, vrajă drăcească. Complecta incredulitate faţă de credinţa comună în curăţia Fecioarei născătoare de Dumnezeu. Credinţa în Iisus-omul. Cu un cuvânt, creştinismul dela sfârşitul evului-mediu, atunci când se pregătia în lume o primenire totală în domeniul religios. Un neoprotestantism, raţional, mai puţin mistic din această pricină, în plus cu o notă specific slavă. Această notă a împiedecat creştinismul tolstoian să fie pur şi simplu protestant, adică deslegat de tainele şi dogmele Bisericii catolice sau ortodoxe, un creştinism individualist, cu perfecta libertate de interpretare personală a celor două Testamente şi în special a celui Nou. Căci sângele slav a cerut autorului *Invierii* să fie în creştinismul său, nu numai revoluţionar, ci şi social, apostolic. Putea fi revoluţionar pentru el însuşi: răsturnarea putregăitelor temelii formale pentru o mulţămire personală, o împăcare intimă cu sine. Nu. Tolstoi e un luptător, un dornic de martiragiu. Fericirea lui — în fericirea celorlalţi. Dar convingerea religioasă a lui Tolstoi e metafizică, speculativă, deşi are aerul cel mai pragmatic. Originea acestei convingeri trebue căutată prea puţin în sentiment şi mai mult în inteligenţă. E retragerea unui Brand — ucigător de sever — departe de ceeace pentru noi sânt *les villes tentaculaires*, pe culmi înzăpezite, subt cer de toamnă, înourat. Şi deacolo, fulgere de ură şi de dispreţ, jos, în câmpia lumească şi păgână. Totul sau nimic, pentru înnălţarea şi mântuirea sau pentru prăbuşirea şi tortura noastră.

F. Dostoevschi

Pe Dostoievschi îl întâlnim, desigur, pe-aceleaşi tărâmuri religioase, adică ale credinţei creştine, dar ale credinţei perfect ortodoxe. Cu o deosebire, care-i fundamentală în contrastul pe care-l avem de relevat: la el nu există nici o preocupare apostolică. Nu-l interesează niciodată omul necredincios, ca un subiect pentru o eventuală încercare de convertire religioasă. Lumea, cu sfinţi, cu laici, cu păgâni, cu farisei, lumea aşa cum este, e lumea lui Dumnezeu. Creştinismul lui Dostoievschi nu se luptă cu nimeni şi nici nu vrea să ispitească pe cineva. E lăuntric. Ceeace l-a mânat pe Dostoievschi spre credinţă nu-i, ca la Tolstoi, un raţionament deductiv şi logic, ci temperamentul lui de perfect mistic. Dostoievschi îşi trăeşte credinţa senzual, confundându-se în ea, ca un posedat. Deaceea el primeşte, ortodox, toate tainele ce se leagă de credinţă. Orb şi surd, fără cercetare. Intr'asta stă mântuirea lui şi a mujicului rus, pe care l-a iubit şi l-a înţeles mai mult decât Tolstoi. In căutarea acestei mântuiri, setos de alba împărăţie a cerului, el n'a mers să toarne cuvântul convingerii în suflete, nici să rupă pâinea fericirii eterne între fraţi. N'a căutat să creeze drept credincioşi şi să aducă oile înapoi la turmă. El s'a oprit acolo unde credinţa exista deja şi-a răscolit-o, şi-a întrebat-o, şi-a cercetat-o. Din această pricină e atâta auto-pătrundere şi atâta adâncire psihologică în paginile lui.

Dacă pentru Tolstoi credinţa în Dumnezeu era liniştitoare şi era mai ales indiscutabilă, pentru Dostoievschi această credinţă era cauza unei eterne frământări şi incertitudini. „Dumnezeu m'a chinuit toată viaţa", zice Chirilov al său. Şi acest chin lăuntric se revarsă vibrant în toate paginile lui Dostoievschi. E dibuirea nervoasă, bolnavă, prin bezna întâmplărilor, coincidenţelor bizare şi prin vălmăşagul stărilor de suflet chinuite, până la descoperirea triumfală a unei licăriri liniştitoare, alinătoare. E chinul care avea să chinue generaţiile următoare şi care frământă, nu însă destul de profund, generaţia de azi.

Satana — acest prinţ elegant al întunericului — nu-i atât de urît şi alungat de personagiile vii ale romanelor lui Dostoievschi, precât o face doctrina tolstoiană. Păcatul purifică. E adevărat, Dostoievschi nicăiri nu'ndeamnă şi îndreptăţeşte. Dar odată păcatul săvârşit, nici să-ţi pese. Mărturiseşti şi dobândeşti iertarea şi pacea supremă. Rugă şi cuminecătură. E mai multă înţelegere a lumii, în genere, şi în special a psihologiei umane. Observaţiile lui Tolstoi sânt făcute numai în vederea unor concluzii ce ţin totdeauna de domeniul moralei. Tolstoi e ca un biciu al lui Dumnezeu. Numai Dostoievschi e acela care-ţi întinde mâna frăţeşte, cu gând şi inimă înţelegătoare. Prin aceasta, autorul *Fraţilor Karamazov* e mai aproape de noi, de durerile, aspiraţiile şi înfrângerile noastre. Oricine se poate mântui şi se mântueşte. E peste putinţă ca Dumnezeu să nu găsească subt mârşăvia fiecăruia, ceeace a pus el la început: sublimul atâtor mărunte gesturi spontane de-o frumuseţe dumnezeească. Şi Dostoievschi caută adânc, acest sublim ascuns, care trăeşte în noi ca o forţă misterioasă şi pe care-l revărsăm fără să ştim. In cele din urmă îl găseşte. Şi mândru îl flutură lumii: iată mântuirea noastră.

Această generozitate în a dărui fiecăruia împăcarea cu Dumnezeu, fără osteneli sau privaţiuni, l-a revoltat pe Tolstoi reformatorul şi l-a făcut să considere pe autorul *Idiotului*, un primejdios. Intre aceste două mistice, sau mai degrabă între judecata raţională a religiei lui Tolstoi şi pătrunderea carnală a credinţei lui Dostoievschi e o luptă vădită ca între două forţe legendare.

In faţa judecăţii supreme, vom afla de partea cui a fost dreptatea, — dacă încape dreptate şi dacă e nevoe de dreptate. Aici, în vultoarea patimilor efemere, noi ne simţim mai aproape de Dostoievschi decât de Tolstoi. Arta celui dintâiu ne e mai pe'nţeles şi-o înţelegem mai adânc, sufleteşte, poate fiindcă nici nu ne solicită cu insistenţă vre-o înţelegere. Ea ne pătrunde în suflet şi sânge, şi stă departe de inteligenţă şi raţiune. Nu aderăm, ne contopim. Nu admitem, ne supunem.

L. SEBASTIAN

BERNARD SHAW

Aforisme şi paradoxe

Nu face altuia ceeace doreşti ca alţii să-ţi facă ţie: gusturile sunt diferite.

Cine e capabil creează, cine e incapabil învaţă.

Căsătoria e aşa de căutată, din cauză că uneşte maximum de tentaţie cu maximun de ocazie.

Criminalii nu mor de mâna legii, ci de mâna unui om ca dânşii. Ucigaşul Czolgosz, omorându-l pe Preşedintele Mac Kinley, a făcut din el un erou; Statele Unite ale Americii au făcut în acelaş fel din Czolgosz un erou.

Uciderea pe eşafod este cea mai ticăloasă formă de omor, pentru că se săvârşeşte cu consimţimântul societăţii.

Ceeace importă e faptul, nu numele pe care i-l dăm noi. Omorul şi pedeapsa cu moartea nu sunt lucruri contrare, care se înlătură unul pe celalt, ci chipuri similare, care-şi perpetuează speţa.

Când un om vrea să omoare un tigru, asta se chiamă sport; când un tigru vrea să omoare un om, asta se chiamă cruzime. Asta e deosebirea dintre crimă şi justiţie.

Câtă vreme avem închisori, n'are nici o importanţă care dintre noi stă în celule.

Cel mai îngrozit om dintr'o închisoare e directorul ei.

Titlurile disting pe mediocri, pun în încurcătură pe cei distinşi şi sunt înjosite de păcătoşi.

Dacă e vorba să ne tratăm servitorii ca pe nişte oameni, nu mai merită să avem servitori.

Raporturile între stăpâni şi servitori sunt avantajoase numai pentru acei stăpâni care nu se jenează să abuzeze de autoritatea lor, şi pentru acei servitori care nu se jenează să abuzeze de încrederea care li se arată.

Când stăpânul face concesii din umanitate, servitorul desăvârşit se simte ameninţat în existenţa lui, şi se grăbeşte să-şi schimbe postul.

Servitorul şi stăpânul, amândoi sunt tirani, dar cel mai puţin liber din amândoi e stăpânul.

Oamenii din societatea bună îşi pot permite să aibă prieteni în coliba câinilor, dar nu în bucătărie.

Cameriştii care-şi transformă stăpânii în copii răzgâiaţi sunt obligaţi să recurgă la intimidare ca să poată trăi cu ei.

Când baţi un copil, ai grijă să-l baţi cu furie, chiar cu pericolul de a-l mutila pe toată viaţa. Nu trebue niciodată aplicată o corecţie cu sânge rece.

Dacă-ţi baţi copiii de plăcere, mărturiseşte sincer motivul, şi joacă jocul după toate regulele, cum face vânătorul de vulpi. In felul acesta vei face mai puţină stricăciune. Nici un vânător de vulpi nu-i atât de filistean încât să pretindă că goneşte după vulpe ca s'o desveţe de a fura găini, sau că sufere de moartea fiarei mai mult decât ea însăşi. Gândeşte-te că şi la bătaia copiilor există două atitudini: a sportsmanului şi a filisteanului.

Trad. de GH. REVIGA

Cronica cinematografică

Cronicele noastre. — Un film bogat în învăţăminte: Tinereţe pierdută şi bătrâneţe regăsită. — Subiect şi anecdotă

De câtă-va vreme am întrerupt această cronică. Nădăjduesc ca, deacum înainte, să o pot face regulat.

Cu această ocazie ţin să mai atrag încă odată atenţia cetitorilor asupra scopului urmărit şi spiritului în care este concepută această rubrică.

In primul rând ea nu e, în nici un caz, o tabelă de pronosticuri pentru cetăţeanul care se pregăteşte să iasă în oraş şi ezită la ce cinematograf să se ducă. Cronica noastră vorbeşte aproape totdeauna de filme care nu mai sunt pe afiş, care au rulat în ultimele două săptămâni, sau chiar şi mai de mult.

Aceasta pentru mai multe motive.

Mai întâi ţinem cu orice preţ ca orice amestec cu succesul sau insuccesul comercial al filmului să fie exclus din cronicele noastre. Nu vrem să facem nici reclamă nici mizerii exploatatorilor de pelicule. Scopul nostru e altul.

Vrem să contribuim, încetul cu încetul, la ameliorarea bunului gust al publicului; să-l facem să nu-i mai placă anumite producţii artistice ieftine, să-i arătăm de ce uneori e sedus de plăceri străine de artă; vrem să învăţăm pe spectator să discearnă, printre lucruri proaste şi plicticoase, câte o idee cinematografică fericită; apoi să ştie a disocia plăcerea sexuală de cea estetică (ceiace nu-i foarte uşor, producătorii de filme, cei americani în deosebi, străduindu-se tocmai să amestece arta cu aşa zisul „sex-apeal", subordonând pe cea dintâi acestuia din urmă).

Pentru toate aceste motive este avantajos ca cetitorul să-şi reamintească de film cu un oarecare „recul" în timp. Prea recenta memorie ne împiedică de cele mai multe ori să judecăm drept. Câte spectacole rezistă vremii? Şi ce probă mai sigură de valoare de artă ca faptul de a fi rezistat timpului şi uitării?

Fireşte, pauza nu trebue să fie prea lungă. O oarecare actualitate rămâne necesară. Deaceea vorbim de filme care, în general, nu-s mai bătrâne de o lună.

Cronicele noastre cuprind două categorii de observaţiuni.

Unele constau din indicarea ideilor fericite găsite de regisori sau actori, sau invers, de eşecuri, de greşeli, de încercări ce trebuesc deci, deacum înainte evitate. Cu alte cuvinte, o dublă listă, una de profituri, cealaltă... tot de profituri, căci când o pagubă e o lecţie pentru viitor, tot câştig se poate numi.

Pe de altă parte, alături de un asemenea inventar de rezultate, — cronicele noastre ating, din când în când, chestiuni privitoare la arta cinematografică în genere. Cu prilejul cutărui film, se ridică o problemă de estetică cinematografică generală, ca de pildă aceia a subiectului, a temei unui film opusă „anecdotei", sau chestiunea „verosimilităţii" în cinema, sau chestiunea filmului vorbitor, sau aceia a „vitezii" de desfăşurare a unui film, etc. etc.

Bunăoară, în cronica de astăzi ne vom ocupa de un film care prezintă interes dintr'un îndoit punct de vedere: mai întâi pentru că ne arată bine deosebirea dintre subiect şi anecdotă, dintre tema artistică a unui film şi micile evenimente care compun intriga exterioară, canavaua istorică a piesei. In al doilea rând, pentru că filmul de care ne ocupăm putea fi excelent, actorii săi fiind de talie a realiza artisticeşte ideea filmului; (de altfel, anumite detalii din film ne arată că realizatorii lui au avut, foarte adesea, bănuiala felului cum trebuia exploatată artisticeşte ideea filmului). Decât, după ce îi vedem, o bucată de vreme, angajându-se pe drumul cel fecund, deodată calea cea bună e părăsită, tema abandonată, şi toate astea pentru a rămâne fideli anecdotei.

Acest film aşa de plin de învăţăminte se numeşte „Mefisto", având în capul distribuţiei pe excelentul actor Ricardo Cortez (Bucureştenii îşi amintesc de uimitoarea sa creaţie din „Sous les orangers" unde joacă alături de Greta Garbo).

„Mefisto" n'a plăcut prea mult. Probabil că cei mai mulţi spectatori aproape l'au uitat. Deaceia vom începe prin a le reîmprospăta memoria.

*

Filmul acesta este un fel de combinaţie de două legende: legenda clasică a lui Faust şi cea mult mai contemporană a lui Woronoff.

Un mare financiar din Wall-Street doreşte să întinerească. Operaţia reuşeşte. Fostul bătrân dresează act de deces antipaticului personaj care se operase, şi inventează un nepot legatar universal. In această nouă piele, soseşte înapoi acasă, cucereşte inima vecinei sale şi e gata să se însoare cu ea. Dar lucrurile se strică. Intr'o seară, tinerii îndrăgostiţi se duc la Operă. Se reprezintă Faust. Ea, în tot timpul spectacolului, face reflecţii asupra piesii, dezaprobând cu ultima asprime trişeria mişelească a lui Faust şi plângând nefericirea Margaretei.

Falşul tânăr încasează toate aceste involuntare răniri. Se simte desbrăcat şi arătat aşa cum e; se simte impostor. Dar imediat, se indignează la rându-i: Cum? poate exista vre-o lege, divină sau umană, care să interzică cuiva fericirea? Şi atunci, se enervează cumplit, începe să vocifereze în plin public faţă de logodnica sa, apoi cade leşinat. Ceiace are drept rezultat anihilarea operaţiei woronoffiene. Şi tânărul nepot redevine bătrânul său unchiu.

Când, după zile nenumărate de aşteptare, ea capătă permisiunea să-l vadă, găseşte o veche cunoştinţă de dincolo de groapă. Şi pleacă, plângând, sughiţând înăbuşit. Durere, oroare, — dar nici un pic de milă, de recunoştinţă, de măgulire pentru enormul omagiu pe care acest bătrân i-l adusese consimţind să facă tot ceeace făcuse.

Şi atunci apare bătrâna secretară, care se aşază, conjugal ca o infirmieră, lângă bătrân. Şi cu aceasta — filmul se sfârşeşte.

*

Tot ce am spus până acum este *anecdotă*. Nu e subiectul. Tema e alta. Nu-i nici legenda lui Faust, nici mitul lui Woronoff, nici biografia d-lui Blakstone şi a domnişoarei Helen Craig din New-York (aşa se numesc personagiile).

Subiectul, subiectul adevărat, subiectul „artistic", e următorul: este sentimentul tinereţii perdute, este acel dor pe care îl au nu aproape toţi oamenii, ci absolut toţi. E ceva cât se poate de adânc şi de general uman.

Pe lângă acest prim avantaj, tema filmului mai are unul: este relativ neuzată. E o temă care n'a fost din cale afară speculată, nici în Cinema, şi nici în literatură.

Dar problema importantă e alta: este acest subiect *fotogenic?* Are el proprietăţi cinematografice? Este el susceptibil să se traducă în imagini vizualomotrice, în detalii de ecran, multe şi sugestive? Este acest subiect fecund în amănunte plastice fotografiabile?

Să vedem.

Cum se manifestă de obiceiu acest sentiment al tinereţii care a trecut? Sentimentul e destul de curent pentru ca fiecare din noi să-l fi putut studia în cazuri nenumărate, fie la ei, fie la alţii. Deaceea credem că toată lumea va recunoaşte că acest sentiment al tinereţii pierdute prezintă următoarele manifestări fundamentale:

1) O preţuire exagerată a tuturor fleacurilor legate de ideea tinereţii. De pildă: faptul de a vorbi tare, de a pierde nopţi, de a spune prostii, de a te îmbrăca la modă, etc., etc. Fiecare din aceste lucruri, neînsemnate în ele înşile, capătă atunci valoare de simbol, capătă o vrajă misterioasă.

Aşa dar, o primă manifestare: supraestimare a unor anumite detalii exterioare din viaţa socială.

2) O a doua manifestare fundamentală şi oarecum inversă faţă de cea dintâi este oboseala pricinuită de falşul nostru rol. De aci o sete nesfârşită de a ne regăsi aşa cum suntem. Mă gândesc adesea la voluptatea cu adevărat enormă pe care o cochetă întârziată trebue să o simtă când singură, fără martori, îşi îngădue însfârşit să fie bătrână, să fie delicios de bătrână, la faţă, la minte, la trup, la gânduri, la gusturi, la tot. Imi închipui că nimic nu poate da o mai mare uşurare decât încetarea farsei extenuante de a părea pe nedrept tânăr. Acest sentiment, care s'ar putea numi sentimentul „papucilor regăsiţi" este iarăşi ceva foarte omenesc. Dacă cineva încearcă să tragă natura pe sfoară, va cheltui, întru aceasta, eforturi aşa de mari, încât, foarte curând, va resimţi un dor exact invers celui dintâi: dorul de a-şi reintegra propria lui piele. O nostalgie cumplită de a redeveni el-însuş, de a-şi regăsi personalitatea cea autentică. Un mascul sentiment de amor pentru veritabil ne cuprinde atunci. Şi când am aruncat la dracu (sau la Mefisto, dacă preferaţi) toate micile scamatorii nedemne prin care încercăm să ne furăm căciula — ne invadează un sentiment de paradiziacă liniştire (să nu se uite că Faust, desgustat de propria lui tinereţe, de Margareta, de viaţă, de toată lamentabila lui trişerie, sfârşeşte în... Paradis).

Iată deci cele două manifestări tipice ale sentimentului *„tinereţii care s'a dus":* 1) supraestimarea unor neînsemnate detalii exterioare şi 2) dorul de a ne reintegra propria noastră piele.

Sunt aceste două situaţii fecunde cinematograficeşte? Sunt ele fotogenice?

Despre cea dintâi nici nu mai e nevoie să o afirmăm. Supraestimarea detaliilor exterioare? Dar ce-i, la urma urmelor, cinematograful dacă nu tocmai o supraestimare a detaliilor exterioare? Nici că se putea temă mai fecundă cinematograficeşte.

Cât despre cealaltă manifestare, dorinţa de a redeveni, noi înşine, ea se traduce plastic printr'un surâs de tihnă şi de uşurare, pe care arta regisorului îl poate specula şi îl poate multiplica în variante. De pildă, în cazul filmului nostru, s'ar fi putut face ca eroina să fie aşa de tulburată în faţa metamorfozei fostului ei tânăr iubit, încât aceasta să-i sporească încă dragostea ei pentru el. Şi s'ar fi putut atunci aduce în faţa obiectivului surâsul obosit, indiferenţa *distantă* a *lui*, la care dorinţa de autenticitate să fi devenit aşa de mare încât dragostea tinerei fete să nu-l mai emoţioneze. Am fi avut o variantă extrem de originală a acelei expresii de superioară indiferenţă, de protector şi uşor dispreţuitor surâs de bună-voinţă a amantului care e iubit şi nu iubeşte, — de astă dată aşezat pe figura senină a unui bătrân frumos, şi isvorând din motive mai subtile decât simpla plictisire de o simplă metresă.

Sau s'ar mai fi putut găsi alte lucruri, pe care nu le ştiu, pentru că nu sunt nici actor, nici regisor, — dar pe care ştiu că regisorul filmului „Mefisto" nu s'a căsnit să le inventeze.

Adică, pentru a fi drepţi, să recunoaştem că realizatorii acestei bucăţi au avut o vagă *bănuială* despre ceiace adevărata temă ar fi trebuit să fie, despre tot ceeace legenda Faust-Woronoff conţinea profund şi curent uman.

Iată câteva dovezi:

★

In primul rând este excelentă ideea de a se aşeza d. Blakstone la *fereastră*. Nimic nu simbolizează mai poetic infirmitatea ca vederea Universului la geam, din odaie. (La geam se petrece scena decisivă a filmului).

Apoi, excelentă ideea de a îndrăgosti pe d. Blakstone de *vecina* lui. Bătrâneţea când iubeşte se aranjează să-şi aleagă obiectul din proximitatea imediată.

E aşa de obositor să te deranjezi!

In al treilea rând, — excelentă ideea de a fotografia tinereţea prin imaginea peronului casei domnişoarei Helen Craig, vecina în chestiune. Pe acest peron se petrec lucruri într'adevăr minunate. Eroina se joacă cu un câine. Sare. Râde, râde aşa, fără motiv teoretic. Apoi se pleacă. Nu oricum, ci *iute*. Şi tot iute se ridică la loc. Apoi iar râde singură. Insfârşit toate acele fleacuri, toate acele lucruri fascinante şi curente care compun ritualul tinereţii în plină funcţiune.

In al patrulea rând: excelentă ideea de a ni-l arăta pe reîntineritul d. Blakstone fumând ţigară dela ţigară, dar mai ales — şi aci e meritul personal al lui Cortez — expresia lui de încântare uşor mirată atunci când sărută gura lui Helen, când îi sărută *cu adevărat* gura veritabilă de femee autentică, gură roşă, tare, însfârşit aşa cum se fac gurile cele adevărate...

Insfârşit — şi e iarăşi meritul personal al lui Cortez — îl vedem arborând în ultimele scene o expresie de tihnă supremă, de fericire gospodărească pentru că şi-a regăsit „home"-ul lui sufletesc.

După cum vedem, — realizatorii filmului au avut presimţirea felului cum trebuia desvoltat scenariul. Au avut *bănuiala subiectului adevărat.* Dar numai atât. Căci în genere, totul e numaidecât lăsat baltă pentru a se reveni la anecdotă.

Pentru toate aceste motive, „Mefisto" nu e un film rău. Departe de asta. E poate chiar tot atât de interesant ca şi un film bun. Căci face parte din categoria prin excelenţă instructivă a filmelor ratate. Spuneam, cu un alt prilej, că analiza detaliilor din „Mefisto" ar putea furniza material pentru o adevărată lecţie de regisură cinematografică experimentală, care s'ar putea intitula: „cum se ratează un film".

In tot cazul, „Mefisto" este cu siguranţă o lecţie pentru felul cum unii neglijează subiectul artistic în beneficiul intrigei anecdotice.

D. I. SUCHIANU

Peisagiu

Pe-un câmp rotund de-aici şi până 'n zări
Sub cerul alburiu şi fără vreme,
Se 'ntrec drumeţi trudiţi de depărtări,
Prin spini, pe şovăelnice cărări,
Drumeţi ce nu cutează să se cheme
Şi nu ştiu rostul surdei frământări.

Mă 'ndemn şi eu cu ei făr' de hodină
— Un strop purtat pe luciul unei unde...
Când unul cade frânt, rămâne 'n tină
Un pumn de praf şi-o pală de lumină,
Iar ceilalţi trec fără să ştie unde
Şoptind cu teamă:
„Doamne!"
Şi se 'nchină.

M. D. IOANID

Curiozităţi

Veniturile lui Ford

In 1929 venitul net al uzinelor de automobile Ford a ajuns la 81.797.861 dolari. Toate acţiunile societăţii aparţin lui Ford şi fiului său Edsel. Capitalul şi averea imobilă se evaluiază la 761.077.996 dolari. Anul trecut uzinele Ford au fabricat pentru vânzare 1.851.092 de automobile şi camioane. Ford trimite zilnic pentru vânzare câte 8.500 maşini şi în curând aceasta cifră va trece de 9.000.

55 ani în închisoare

In închisoarea din Broadmud, Anglia, a murit cel mai bătrân deţinut — Peter Murfy, care a împlinit de curând vârsta de 90 ani.

El a stat timp de 55 ani în aceiaş cameră. Tribunalul din Londra l-a condamnat la moarte în 1875 pentru omor, însă regina Victoria i-a înlocuit pedeapsa capitală cu recluziunea pe viaţă. In cursul ultimilor 32 ani, Murfy a lucrat în atelierul de croitorie şi cânta cu... toba în orchestra închisorii. Faima lui era atât de mare, încât toboşarii orchestrelor de regiment din toată Anglia erau trimişi să ia lecţii dela Murfy.

Dispariţia tocului dela Locarno

La Expoziţia Internaţională a Păcii de la Haga, într'o vitrină, era expus tocul cu care reprezentanţii statelor respective semnaseră „pactul de la Locarno". Acest toc aparţine oraşului Locarno care l-a pus la dispoziţia Expoziţiei. Intr'o zi, decurând, s'a constatat dispariţia acestui toc. Poliţia crede, că tocul a fost furat şi vândut unui mare colecţionar american. Numeroase percheziţii n'au dus la nici un rezultat, caşi descinderile făcute la unii bijutieri şi anticari. Acum municipiul Locarno nu consimte la nici-o despăgubire şi cere nici mai mult nici mai puţin decât... restituirea tocului.

Bolile de plămâni se pot vindeca

Tuberculoza pulmonară, oftica, tusea, tusea seacă, tusea cu expectoraţii, transpiraţia nocturnă, bronşita, laringita, expectoraţia cu sânge, hemoptizia, inecăciunea, horcăitul asmatic, junghiurile intercostale etc.

se pot vindeca!

Mii de vindecaţi!

Cereţi imediat cartea despre

„Noua mea artă de nutriţie"

care a salvat mulţi oameni. Ea se poate aplica, fără a stingheri viaţa obişnuită şi contribue la o mai grabnică înfrângere a boalei. Greutatea corpului sporeşte şi cicatrizarea succesivă opreşte boala. Bărbaţi serioşi din lumea ştiinţelor medicale confirmă că metoda mea este excelentă şi consimt bucuros la aplicarea ei. Cu cât mai devreme se începe aplicarea metodei mele de nutriţie cu atât va fi mai bine.

CU TOTUL GRATUIT! primiţi cartea mea, din care veţi afla lucruri demne de ştiut. Cel care e chinuit de dureri, cel care vrea să scape repede, radical şi fără primejdie de suferinţele sale, să-mi scrie chiar azi! Accentuez din nou că veţi primi absolut GRATUIT fără nici o obligaţie din partea Dv., lucrarea mea edificatoare şi sunt sigur că medicul Dv. va consimţi la aceasta NOUA REGLEMENTARE A NUTRIŢIEI DV. calificată ca excelentă de profesori de primul rang. Este deci în interesul Dv. să scrieţi imediat şi veţi putea fi servit oricând prin reprezentanţii mei de acolo. Procuraţi-vă învăţăminte şi întăriţi-vă VOINŢA DE A FI SANATOŞI prin cartea UNUI MEDIC CU EXPERIENŢA. Ea vă aduce înviorare şi mângâere şi se adresează tuturor bolnavilor, care se interesează de actualul stadiu al terapiei pulmonare.

Georg Fulgner, Berlin Neukölln, Ringbahnstrasse No. 24 Abt. 611

Cronica Sahului

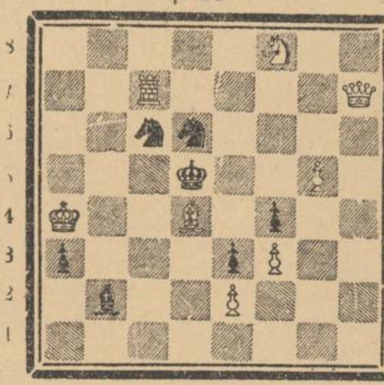
PROBLEMA No. 285

de **Konrad Erlin**, Viena

(*„The Good Companions", 1921*)

Negru : (7 figuri)

Rd5, Cc6 şi d6, Nb2, Pa3, é3 şi f4.

Alb : (8 figuri)

Ra4, Dh7, Tc7, Cf8, Nd4, Pé2, f3 şi g5.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări,

PARTIDA No. 128

Alb : *Yates* — **Negru :** *Golmayo*

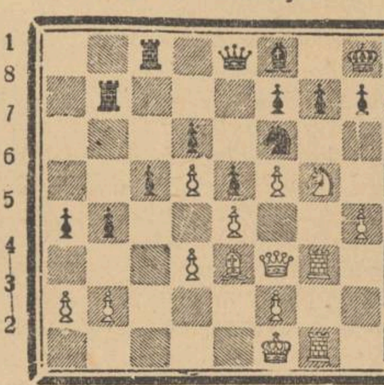
Partidă spaniolă

Jucată la concursul internaţional din Barcelona în 1929.

1.	é2—é4	é7—é5
2.	Cg1—f3	Cb8—c6
3.	Nf1—b5	a7—a6
4.	Nb5—a4	Cg8—f6
5.	o—o	Nf8—é7
6.	Dd1—é2	b7—b5
7.	Na4—b3	d7—d6
8.	c2—c3	Cc6—a5
9.	Nb3—c2	c7—c5
10.	Tf1—d1	Dd8—c7
11.	d2—d3	o—o
12.	Cb1—d2	Rg8—h8
13.	Cd2—f1	Ca5—c6
14.	h2—h3	Ta8—b8
15.	g2—g4	Cf6—g8
16.	Cf1—é3	Nc8—é6
17.	Rg1—g2	Né7—d8
18.	Nc2—b3 [1])	Dc7—d7
19.	Nb3—d5	Cc6—é7
20.	c3—c4	Cé7—g6
21.	Cé3—f5	Né6×d5
22.	c4×d5	Cg6—é7
23.	Cf5—g3	a6—a5
24.	Td1—h1	Cé7—g6 [2])
25.	Nc1—é3	Nd8—b6
26.	Dé2—d2	Tf8—c8
27.	Cg3—f5	Cg6—é7
28.	Cf3—g5 [3])	Cé7×f5
29.	g4×f5	Nb6—d8
30.	h3—h4	Tb8—b7
31.	Ta1—g1	a5—a4 [4])
32.	Dd2—d1	Dd7—é8
33.	Rg2—f1	Cg8—f6
34.	Th1—h3	Nd8—é7
35.	Th3—g3	Né7—f8
36.	Dd1—f3	b5—b4

Situaţia partidei după a 32-a mutare a negrului

Negru : Golmayo.

Alb : Yates.

37.	Cg5×h7!! [5])	Cf6×h7 [6])
38.	f5—f6!	Ch7×f6
39.	Né3—h6! [7])	Cf6—g4
40.	Tg3×g4	f7—f6
41.	Tg4—g6!	Tb7—f7
42.	Df3—f5	Dé8—d7
43.	Df5—h5	Rh8—g8
44.	Nh6—é3	Dd7—h3+
45.	Rf1—é2	cedează [8])

NOTE

[1]) Acuma intră în joc nebunul până aci ineficace. Alb obţine un important avantaj de poziţie.

[2]) Evident că negrului îi lipseşte un bun plan. Ar fi trebuit să atace cu toată energia pe flancul damei.

[3]) Ameninţă mat la f7. Atacul albului devine acum extrem de ameninţător.

[4]) Negru ar fi trebuit să încerce deschiderea unei linii prin c4.

[5]) Prin acest admirabil sacrificiu Yates forţează câştigul.

[6]) La Rh7 ar fi urmat 38. Ng5! cu ameninţarea 39. L×f6, etc şi negrul este fără apărare. De exemplu I) 38..., Né7; 39. N×f6, N×f6; 40. Dh5+, Rg8; 41. Dh5 sau T×g7 + şi câştigă. II 38..., Dé7; 39. N×f6; 40. Tg6 ! şi câştigă. III 38..., Cg8; 39. Dh5+, Ch6; 40. N×h6, g×h6; 41. f6 şi câştigă. IV 38..., Cd7; 39. Dh5+, Rg8; 40. Nh6 şi câştigă. Toată combinaţia este admirabil de frumoasă.

[7]) Acum punctul g7 nu mai poate fi bine apărat. Următorul contrasacrificiu este relativ cea mai bună mutare.

[8]) Ameninţarea Th6, urmată de mat la h8 este imparabilă.

ING. L. LOEVENTON
P. I. NEGREANU

Cărţi premiate anul acesta de Soc. „Scriitorilor Români"

Editate de „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3, Bucureşti, I.

„CRAII de CURTEA-VECHE" Roman de *Matei Ion Caragiale.*

(Un volum de 160 pg. Lei 60).

Distins cu „Marele premiu pentru roman al S. S. R." de lei 20.000.

„Omenescul din Craii de Curtea-Veche *interesează pe toţi. Demonismul, blestemul, întovărăşeşte barca fiecăruia dintre personagii, până la liman, sau naufragiu.*

„Matei Caragiale se arată, în afară de paginile rare lirice, ca cel mai bun cronicar al societăţii bucureştene, de la Filimon încoace".

(EM. RIEGLER-DINU în „Viaţa literară")

★

„LA CLUBUL DECAVAŢILOR" Schiţe humoristice de *Gh. Brăescu.*

(Un volum de 164 pg. Lei 60).

Distins cu „Marele premiu de proză al S. S. R." de lei 25.000.

„La clubul decavaţilor" bate însă un record. Dacă nu ne-ar fi frică de trădarea cuvintelor, am spune că schiţele acestui volum sunt nişte veritabile stenograme comice. Atât de firesc şi perfect e dialogul, atât de cursivă şi concentrată notaţia, atât de sezisantă, graţie tocmai acestei sobrietăţi, umanitatea din planşele d-lui Brăescu".

(PERPESSICIUS în „Cuvântul")

*

„LAUDA SOMNULUI", Poeme de *Lucian Blaga.*

(Un volum de 96 pag. lei 42).

Distins cu „Premiul de poezie al S. S. R." de lei 10.000.

„Dl. Lucian Blaga represintă fără îndoială, una dintre cele mai atente căutări de sine contimporane: scriitor dotat cu o sensibilitate vie şi continuu stârnită, sub arcuşul unei culturi plurale, autorul *„Laudei somnului"* simte şi gândeşte simultan".

(I. BĂDAUŢĂ în *„Gândirea"*)

★

„INSAILĂRI" de *Mihail Lungianu.*

Un vol. de 260 pg. Ed. IV. Lei 32.

Premiat de „Academia Română".

„E o adevărată binefacere. Icoanele de locuri şi de suflete, povestirile din „Insăilări", sunt verigele aceluiaşi lanţ de literatură tradiţionalistă, născută în urma brazdei pământului nostru, din care fac parte şi cele din „Ucenicii neamului", sau din „Sfârşituri".

(„Ideea")

★

„UMBRE CHINEZEŞTI" Romane în fragmente, de *Lucia Mantu.*

(Un vol. de 192 pag. Lei 75).

„Aşa sunt toate „Instantaneele". Precizie, claritate, obiectivitate. Nimic în plus, nimic în minus. Atât cât trebuie ca să apară o atmosferă, o idee, o unitate şi un sentiment.

„Un stil lucrat, totuş natural, face din „Umbre chinezeşti" o carte interesantă, oferind o literatură onestă şi sănătoasă, mai ales pentru adolescenţi".

(„Viaţa literară")

Cărţile amintite mai sus cum şi multe alte opere capitale ale fruntaşilor literaturii noastre, editate de „CARTEA ROMÂNEASCĂ", se află de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot cere şi direct dela „CARTEA ROMÂNEASCĂ" Bulev. Academiei, 3, Bucureşti trimiţând costul prin mandat poştal.

Cărți și Reviste

CLASICII ROMÂNI COMENTAȚI

Editura „Scrisul Românesc" din Craiova a luat o hotărâre îndrăzneață: publicarea unei colecții a scriitorilor clasici români, după un plan bine studiat și care tinde, în primul rând, să concentreze într'un singur volum sau două întreaga operă a unui scriitor și, în al doilea rând, să deschidă fiecare volum cu un larg și luminos studiu introductiv asupra vieții și operei scriitorului.

E adevărat că nevoia unei asemenea colecții se simția de mult.

Edițiile, prea puține, care

Ioan Slavici

circulă azi sunt cât se poate de defectuos alcătuite, sunt pline de greșeli care merg în creștere de la o ediție la alta, n'au un studiu introductiv care să înfățișeze personalitatea omenească și artistică a scriitorilor și să ajute astfel pe cetitor la o mai bună înțelegere a textului și frumuseților lui. Sunt, apoi, tipărite de mântuială, pe hârtie proastă, cu literă mică și înnecată, broșate totdeauna strâmb și barbar, având-se de obiceiu în vedere numai laturea comercială a afacerii nu și cea morală, de atracție a ochiului, și de încântare a sufletului.

Cu gândul de a înlătura toate aceste neajunsuri, editura „Scrisul Românesc" din Craiova a încredințat conducerea colecției d-lui profesor N. Cartojan, dela Universitatea din București, un distins cunoscător și cercetător neobosit al literaturii noastre. D-sa și-a asigurat colaborarea unui însemnat număr de profesori sau conferențiari universitari și scriitori.

Adresându-se în primul rând tineretului din școli, care a fost lipsit până acum de ediții de clasici români cinstit editați și comentați, apoi minoritarilor care caută să ne cunoască și n'au după ce să ne cunoască așa cum într'adevăr suntem și, în sfârșit, publicului doritor de a aprofunda în lecturile lui partea cea mai bună din literatura românească, Editura „Scrisul Românesc" din Craiova a asigurat colecției un tipar cât se poate de îngrijit, o înfățișare cât mai prezentabilă și atrăgătoare, care poate cinsti masa de lucru și biblioteca intelectualului celui mai rafinat.

Au apărut până acum din această colecție un volum de „Nuvele" de **I. Slavici,** ediție comentată de d. Scarlat Struțeanu, profesor în București și un volum de „Scrieri istorice" de **N. Bălcescu,** ediție comentată de P. P. Panaitescu, conferențiar la Universitatea din București.

Cu această nouă colecție a **clasicilor români comentați** editura „Scrisul Românesc" din Craiova face o adevărată faptă bună și aduce un neprețuit serviciu culturii românești. Și asemenea fapte trebuesc încurajate.

H. CHAMPLY: Le pélerin de Venus
(Paris, Fasquelle)

Mai apropiat de noi și de civilizația noastră sau mai depărtat, Orientul continuă să exercite totdeauna o fascinație particulară, iar aceste țări însorite care se numesc: Turcia, Syria, Palestina, Egipt, deși străbătute azi de numeroși turiști, păstrează încă în ochii tuturora o atracție irezistibilă.

Henry Champly n'a scăpat nici el de această vrajă și ne încredințează că de la prima lui călătorie prin aceste țări ale Orientului clasic i s'au prezentat o serie de aventuri misterioase. Nimic de mirat de altfel — deoarece, cu toate curioasele încercări de adaptare la viața modernă, misterul încă mai continuă să dea târcoale țărmurilor dela Cornul de aur, pe cărările și grădinile parfumate ale Damascului ca și pe străduțele-labirint ale bătrânului Cairo.

Autorul acestei cărți, Henry Champly, a fost numaidecât sedus de înfățișarea femeilor care i-au apărut, rând pe rând, în mijlocul acelor multiple decoruri, a căror poezie atrăgătoare, făcută parcă din neliniște și regret, știe să o evoce cu un deosebit simț al observației.

Henry Champly n'a vrut să scrie un roman. Ce sunt atunci aceste pagini? Note, simple note de carnet, luate la întâmplare, după o întâlnire amoroasă sau în fața unei priveliști extrem de pitorești. Americana din Baalbeck, despre care i se vorbi lui Champly într'un café-chantant din Beyreuth și în cadrul de dulce melancolie al palatului Azem, ce are ea comun cu umila și mica prostituată din Ierusalim? Și pentru ce, la Heliopolis, autorului îi place să urmărească două surori gemene, născute la Nueremberg în Germania, „una din cetățile care imită mai bine fizionomiile și costumele tuturor neamurilor"? Și necunoscuta, debarcată la Stambul și pe care Champly vrea s'o regăsească cu orice preț?

Toate acestea arată că autorul s'a înarmat cu poza unui simplu amator de a observa și a cunoaște, deși tocmai acest capitol al cărții, fără să fie un roman propriu zis, este cel mai pitoresc și mai plin de viață. Oare în acest decor, din colțul Seraiului și până'n albăstrimile mării de Marmara, să se fi impus spiritului autorului imaginea unei Venus triumfătoare? Deoarece, după ce a rătăcit pe sub palmierii dela Memfis și printre singurătățile apăsătoare ale Tebei, după ce a evocat pe Bonaparte sub zidurile dela Saint-Jean-d'Acre, mic orășel adormit în fundul golfului, sub zidurile și umbra moscheei Djezar-Pașa, după ce făcu să se ivească palatele din Tyr, îngropate în calmul alb al satului arab, — numai noaptea Stambulului a acționat mai viu și mai precis asupra spiritului lui Champly, pentrucă înaintea unei statui din muzeul antic, datorită daltei lui Phidias, el și-a înclinat capul în semn de caldă adorare pentru „buna zeiță a tuturor oamenilor"...

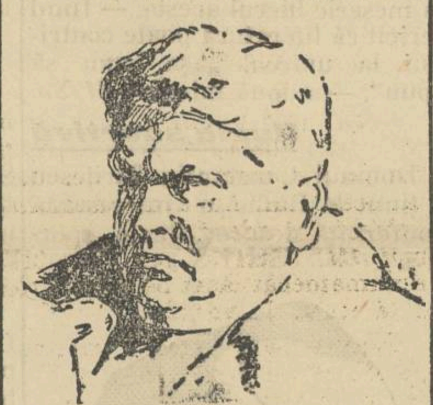
ANDRÉ THÉRIVE: „Le Parnasse"
(Paris, 1929)

Volumul a apărut în colecția „Le XIX-e siècle" de sub direcția d-lui René Lalou și constitue, numai în 328 pagini, tot ce se poate spune despre școala literară franceză, numită parnasiană. Găsim în studiul d-lui André Therive două părți distincte: una asupra Parnasului în genere, alta asupra fiecăruia dintre diferiții poeți parnasieni. Această a doua parte apare plină de vederi juste, de analize pătrunzătoare asupra oamenilor și operelor. Dar cea dintâi cerne tot ce este capital; d. André Thérive face o schiță precisă a fundării și vieții școalei parnasiene, nu o poveste anecdotică, cum au făcut, pân'acum, mulți, ci duce această schiță până în planul ideilor și aci d. Thérive se arată nou, original și perspicace. El scoate din Parnas: esteticul, eticul, chiar metafizicul, analizează ideile și sentimentele și scoate în evidență realizarea lor artistică și literară. Istoria literară se va folosi mult de aceste pagini lucide, pe care le oferă André Thérive viitorilor comentatori și cercetători ai literaturii franceze, cu atât mai mult cu cât autorul a știut să urmărească toate filiațiunile din și în alte școale literare ale mișcării parnasiene.

Viața Romînească

Numărul de curând apărut al revistei „Viața romînească" are un neobicinuit de interesant cuprins.

Un fragment de M. Sadoveanu în care, cu viziunea sa așa de sigură a trecutului românesc, ni se descrie un „Tîrg moldovenesc din 1890". Impresionant e mai cu seamă faptul că acest colț de Românie are un trai „fără Istorie". Nu se petrece nimic, dar absolut nimic într'însul. Nici-un eveniment. Este aceiași liniște ușor tîmpită ca și în lumea descrisă de Caragiale. Lume destul de diferită de cea de azi. Un critic român spunea că țara noastră a trecut dela faza Caragiale la faza Balzac. Intr'adevăr, azi spre deosebire de odinioară, se petrec o mulțime de lucruri în societatea românească. Dar lucruri balzaciene, adică urîte, feroce.

Mihail Sadoveanu

Trădări, vaste murdării, lichelisme de un calapod ceva mai răsărit, hoții în stil mai mare, etc., etc. Veni-va oare o a treia fază, faza oarecum europeană, unde să avem lucruri importante de ambele feluri, adică și bune și rele?

D-l Paul Zarifopol ne vorbește de o carte de călătorie a unui Rus, care își râde cu o savoare inegalabilă de tot ce nu-i rusesc. Un fel de „enfant terrible", filosof și foarte iscusit stilist.

D-l Ioan Gherea are un eseu cu totul remarcabil, în care atrage atenția asupra acestui mare adevăr: din aproape două miliarde de ființe omenești câte viețuesc în această clipă, singur sunt **Eu,** toți ceilalți nu sunt decât **Ceilalți.** Dealungul și latul universului nostru de stele, în spațiul fără fund, o mai fi, fără îndoială, viață și gândire. Dar e sigur, de o **siguranță absolută,** că în universul infinit, sunt singurul Eu... Și atunci, față de această unicitate neîndoioasă, ce importanță mai au eventualele superiorități ale unora din turma de „ceilalți"?

D-l D. I. Suchianu ne face o descriere experimentală a unei proaste celebre. E vorba de „proasta din America", zugrăvită de Anita Loos în cartea sa „Gentlemen prefer blondes", care, știți, s'a vândut în aproape 3 milioane de exemplare. D-l Suchianu a susținut totdeauna că prostia nu-i propriu zis deficit de inteligență, ci un **alt mod** de a pricepe lucrurile, o **altă teorie a cunoașterii.** Și acum încearcă a o dovedi experimental. Culege din cartea Anitei Loos fragmentele unde eroina emite cele mai enorme imbecilități. Aceste reflecțiuni ale „proastei din America", d-l S. le analizează mai amănunțit. Și spre mirarea noastră, descoperă, îndărătul aparenței lor cretine, o înțelepciune profundă, o viziune a realității mai complectă decât aceia de care am fi fost capabili noi, simpli oameni deștepți...

Jean Bart ne dă un fragment din viitorul său roman („Intr'un port, odată"). E vorba de o „scrisoare uitată", o scrisoare de dragoste, veche și îngălbenită, unde figurează lamentabil cuvinte ca totdeauna, niciodată, etc., și pe care cel ce o primise nu-și mai aduce acum aminte cine i-a scris-o. Ceiace aruncă neliniște într'un cuplu de îndrăgostiți noui, care tocmai își făcuseră, cu cinci minute înainte, declarații de totdeauna și niciodată...

D. Mihail Ralea își sfârșește memorialul de călătorie în Spania.

D-l Claudian are un interesant eseu asupra generației nouă de astăzi, generație iubitoare de lucruri fizice și disprețuitoare de intelectualitate.

D-l Dr. Emil Crăciun scrie un studiu complect asupra problemei cancerului. Admirabile poezii de Otilia Cazimir și Demostene Botez.

Diverse cronici, o copioasă Revistă a Revistelor și un bogat material de recenzii.

Arta și Morala

Interesant și instructiv, ca totdeauna, apare studiul d-lui Profesor G. G. Antonescu publicat în *„Revista Generală a Invățământului"* (3, 1930) și intitulat „Rolul educativ al artei". După ce arată importanța artei în cultura timpului nostru și a educației estetice în pedagogia contemporană, autorul se oprește mai mult asupra raportului între educația estetică și educația morală, subliniind la urmă importanța educativă a artei, pe care o sintetizează în următoarele trei puncte: „Un prim punct, arta are o mare însemnătate în educație prin faptul că pune în valoare o latură prețioasă a vieții noastre sufletești, aceia care se caracterizează, după cum am văzut, prin conexiunea intimă dintre sentiment și intuiție.

Un al doilea punct: arta are o valoare educativă deosebită, pentrucă provoacă continuu pe cel educat la creațiune. Arta stimulează creația nu numai în momentul producerii operei de artă, ci și în momentul când contemplăm opera de artă, datorită acelui fenomen de proectare a sentimentului asupra operei de artă. In sfârșit, arta, din punct de vedere educativ, ne poate ajuta să ajungem țelul cel mai înalt pe care și-l poate propune un educator: personalitatea.

Prin artă putem provoca la elevul nostru — nu zicem creațiunea de sine — ceeace va veni mai târziu — dar dorința de a se creia pe sine, în armonie cu valorile morale, prin acea elevație morală pe care o provoacă opera de artă.

Importanța, pe care o are arta din punct de vedere pedagogic apare mai clară, dacă ne gândim că ea ne prilejuește prin procesul de creație o continuă posibilitate de realizare a idealului ce însuflețește și tinde să-l realizeze școala activă și creeatoare.

In procesul de creație artistică distingem trei faze: o primă fază, este aceea când creiem contemplând opera de artă; a doua fază, imediat superioară, este atunci când noi înșine producem ceva în artă; și în fine, o a treia fază, cea mai superioară, este aceea în care nu ne mai mulțumim să creem o operă în afară de noi, ci când reușim să ne creem pe noi înșine.

Școala a luptat mult până acum și luptă pentru realizarea primelor două forme ale creației, creația prin contemplare și creația prin producerea de opere artistice. Ea n'a ajuns însă la acel ultim stadiu, la acel moment când îndreptăm și provocăm pe elevul nostru la crearea celei mai înalte opere de artă, pe care o poate concepe cineva, la *crearea de sine.* Când școala va fi ajuns acolo, va fi ajuns punctul culminant al operei educative.

Alte studii publică în revistă d-nii: T. Alesseanu: Odobescu ca pedagog și M. Nicolescu: Viața lui Spiru Haret.

G. B.

CUMPĂRAȚI :

Viața sbuciumată a marelui bărbat de stat
CLEMENCEAU
OMUL-OPERA
de Tudor Teodorescu-Braniște
Un elegant volum, bogat ilustrat
Prețul 60 Lei

Sub flamura roșie
Marele roman al vieții de după războiu de **Dem. Theodorescu.**
Ediția II-a Prețul 100 Lei

Almanachul
„Realității Ilustrate"
Un elegant și extrem de interesant volum, format mare, cu ilustrațiuni și reproduceri artistice. Prețul 60 Lei

Romanul celor 4
STAFIILE DRAGOSTEI
de Alexis Nour, Doctorul Ygrec Sărmanul Klopștok și Alexandru Bilciurescu. **Prețul 60 Lei**

Minunatul roman
FERMINA MARQUEZ
al lui Valéry Larbaud
în care e descrisă în modul cel mai sugestiv adolescența și viața de internat Romanul, tradus în românește de d-na Ana Canarache a apărut în Biblioteca DIMINEAȚA No. 122-123
PREȚUL 20 LEI

Colina îndrăgostiților
de **N. Batzaria.** Schițe și nuvele din viața orientală — Un elegant volum
Prețul 60 lei

Rasputin
Diavolul dela Curtea Țarilor
roman
1000 pagini Prețul 100 lei

INSULA DRACULUI
Afacerea Dreyfus — Procesul Zola
Două volume, aproape 2000 pagini
Prețul total 200 Lei

Iubita Prințului
Roman din viața reală, 1000 pagini
Prețul 120 lei

Aceste volume se găsesc de vânzare la toate librăriile și depozitele de ziare din țară și se pot comanda și direct dela editura **„Adevĕrul" S. A. București, Str. Const. Mille,** (Sărindar) **No. 7—9—11,** trimițându-se costul volumelor prin mandat poștal, indicându-se pe cuponul mandatului numărul volumelor comandate. Expediția se face prompt și franco la domiciliul indicat.

Recenzii

GUGLIELMO FERRERO: „Les Femmes des Césars" (Paris, Plon)

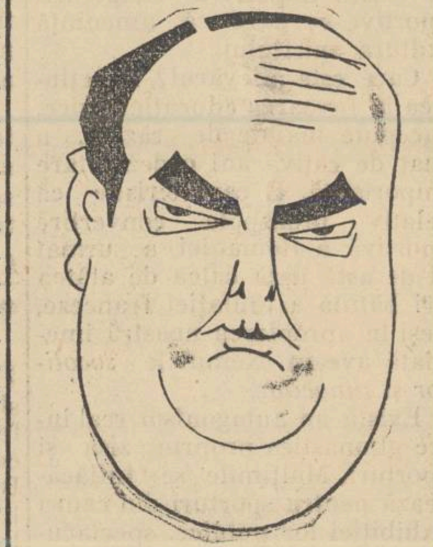
Apărută de curând în traducerea franceză a d-nei Marthe-Yvonne Lenoir, noua lucrare a lui Guglielmo Ferrero, istoric și sociolog italian, studiază viața familiară, intimă, a Cesarilor și scoate în lumină rolul femeilor în aceste familii, năpăstuite uneori sub puterea unui destin implacabil. Punctul de vedere al lui Ferrero este excelent. Nu cunoaștem deloc pe aceste femei decât numai din bârfelile lui Tacit, din clevetirile lui Suetoniu sau din exagerările psihologice ale autorilor dramatici. Ne imaginăm adeseaori rău bazele existenței conjugale reale ale acestor menaje expuse vieții publice; nu cunoaștem apoi cum faptele domestice, plecate din căminul împăratului, se răspândesc până în marginile cele mai depărtate ale imperiului.

Guglielmo Ferrero ne expune mai întâi situația femeii în societatea romană și rolul pe care-l putea juca. Și are dreptate să arate că de aci, din felul de a fi al femeii romane, s'a ajuns repede la ceeace numim azi civilizație occidentală. Pe când femeia greacă era tratată... à la manière orientale, ținută toată vremea în gyneceu (haremul de mai târziu), femeea romană, din contra, trăia ca femeile din vremile noastre: își avea averea ei, o specula cum vroia, ieșea din casă liberă, cina în oraș, își primea prietenele sau prietenii, ca și azi. Invăța ce vrea, cum vrea și cât vrea: științele, filozofia sau artele frumoase. Era, în general, pe un picior de egalitate perfectă cu bărbatul, numai că legea dădea drepturi mai multe bărbatului în materie de divorț, etc. „Indemnă de orice căldură mistică ca refractară a tuturor sugestiunilor spiritului filozofic, preocupată numai de mărirea Statului peste care era stăpână, aristocrația romană, scrie Ferrero, nu vedea în familie și căsătorie (ca de altfel și în religie și în drept), decât organe ale Statului și instrumente de dominare; mijloace pentru a crește puterea familiilor mari, pentru a cimenta, aliindu-le, marile rase ale Romei, deja unite prin interesul politic.

Pentru aceste rațiuni, dacă Romanul dădu atâtea libertăți și recunoscu atâtea drepturi femeilor, el nu s'a gândit vreodată că, într'o familie de aristocrați, femeia ar putea să-și aleagă singură soțul. Alegerea trebuia să se facă de către părinții ei.

Iată motivul pentru care, la Roma, în familiile mari, căsătoriile nu se făceau din amor. Nu se avea în vedere, ca scop principal, uniunea aceea a două corpuri și a două suflete, pentru a creia unitatea fundamentală a celulei familiale. Căsătoria... din rațiune era singura îngăduită. Dar rațiunile puteau să se schimbe în cursul unei existențe consacrate politicei, sub orice formă ar fi fost (și aristocrația romană, dela primul la ultimul membru, nu făcea decât politică). De aci și necesitatea de a putea rupe ușor o căsătorie devenită inutilă, pentru a contracta una nouă, mai bine adaptată evenimentelor sau convenientelor unei cariere.

Ne dăm dar imediat seama ce importanță aveau alianțele într'o familie ca Julia, care, constituționalicește, avea acelaș rang ca toate celelalte familii nobile din Republică, pe când, practic, conserva primatul. Armata creiase imperiul; trebuia împiedecată ca să nu-l distrugă. „Cea dintâi soluție, spune Ferrero, fu găsită de August care, timp de 44 ani fu singurul comandant-șef al tuturor armatelor. Din punct de vedere juridic nu era decât un nobil ca

Guglielmo Ferrero

și ceilalți. Autoritatea unică pe care o exercită atâți ani îi fusese dată de către popor și Senat, pentru că putea singur să garanteze, mai bine decât toate combinațiile politice, supunerea legiunilor față de lege. Era în opinia generală o soluție excepțională și tranzitorie. Dar dură timp îndelungat. Când August muri, legiunile erau atât de legate de el și familia lui, încât crezură primejdios să-și caute un șef într'o altă familie". Dar mecanismul vieții de stat începe a se sdruncina: nobilimea, exasperată de privilegiile obținute numai de familia Julia, se răzbună pe membrii cei mai expuși ai familiei, pe femei. A trebuit ca femeile să se mențină prin adevărate minuni de diplomație, de iscusință și virtute, să se sacrifice, ca să păstreze măreția familiei.

Iată sub ce unghiu înțelege Ferrero să ne arate istoria primilor ani ai Imperiului roman. Autorii epocii, sau ai celei următoare, au căutat cele mai adesea să explice conduita femeilor Cesarilor prin simple reacțiuni psihologice. Ei n'au văzut, și nu puteau să vadă, că aceste reacțiuni erau comandate de către obiceiurile ieșite în mod natural din legalitatea și uzanțele romane.

Un exemplu: Livia. Era de nouăsprezece ani și era de o frumusețe răpitoare. In a șasea lună a sarcinei, soțul ei, Tiberiu-Claudiu Nero o cedează, brusc, lui Octaviu, care dorea s'o aibă de soție. Senatul autorizează această căsătorie. Istoria posedă două versiuni: Octaviu, pe atunci triumvir, forțează mâna lui Tiberiu-Claudiu Nero, adică un abuz de putere; alta: un amor atât de puternic îndemna pe Octaviu către Livia, încât au făcut ce-au putut ca să fie feriCiți. Guglielmo Ferrero explică lucrurile cu mai multă ingeniozitate și găsește o manieră mai... romană. Intr'adevăr, Livia nu numai că era foarte frumoasă, dar aparținea încă și unei prea ilustre familii. Prin tatăl ei, ea descindea din Appius Ceccus, una din cele mai nobile figuri din vechea republică; avea apoi grad de rudenie cu Tiberius Gracchus, cu Lucullus, care cucerise Asia. Ea era deci „o incarnație feminină a marei aristocrații romane, a gloriei și tradițiunilor ei". Or, Octaviu nu era decât un... nouveau-riche, de o nobleță recentă și Roma întreagă știa că tatăl lui fusese fiul unui cămătar. Pe de altă parte, excelenta lui situație de triumvir era susținută de o foarte slabă strălucire a prestigiului personal. Ce era el pe lângă un Lepidus, pe lângă un Marcu-Antoniu? N'avea la activul lui nici fapte vitejești ca ostaș, nici experiență, nici strămoși. „Căsătorindu-se cu Livia Octaviu intra, pieziș ce-i dreptul, în vechea aristocrație căreia poporul îi recunoștea singurul drept de a-și asuma cele mai înalte sarcini ale republicei. Aceasta explică graba lui Octaviu. Dar consimțământul lui Tiberiu? Se poate spune că acesta a voit să împace vechea nobleță cu revoluția care triumfa, aruncându-i la gâtul tânărului șef al ei, Octaviu, „un lanț dulce, ușor dar greu de rupt: brațele unei femei frumoase și inteligente".

Ne pare rău că nu putem urmări toate demonstrațiile îndrăsnețe ale studiului lui Ferrero; spațiul ne e scump. Apoi faptele materiale, tragediile politice și judiciare din primele zile ale Imperiului sunt cunoscute. Istoria lui Tiberiu și Julia, aceea a lui Caligula, dus de snobismul lui egiptoman până a voi, ca Faraonii să se căsătorească cu surorile lui, ca să păstreze familiei puritatea integrală a sângelui, aventurile scandaloase ale Messalinei, Agrippina înecată din ordinul lui Nero, toate aceste epopei familiale iau noui aspecte sub punctul de vedere al lui Ferrero. Și, întâi și'ntâi acest punct de vedere importă. Interesul adeseaori se deplasează; acțiunea dramatică a pasiunilor este mărită, dincolo de individ, până la totalitatea membrilor unei familii. Nu Claudiu sau Nero caută, cu orice mijloace, să-și mențină puterea, ci un principiu ereditar care încearcă să se facă, cu orice preț legitimat, o dinastie care luptă pentru a se face recunoscută.

G. B.

INSEMNĂRI

Imbogăţirea limbii

Vorbind de săptămâna poeziei (când „prin glasul nevăzutului, care este radiofonia, versul românesc a căpătat aripi şi a fâlfiit, ca o pasăre a eternităţii, peste întreg cuprinsul ţării"), — d. Al. Bădăuţă (vre-un pseudonim al d-lui Bucuţă?) se bucură în „Gândirea" de „prezenţa pretutindenească în vitrine a cărţilor de versuri".

„Pretutindenească"?

Ei, bravo, — publicaţia de tapare a instituţiilor de stat şi particulare îşi justifică existenţa. Dacă nu poate îmbogăţi literatura, ea îmbogăţeşte cel puţin limba...

Hm!

D. Nichifor Crainic este foarte afectat în „Gândirea" că la S. S. R. „s'a încălcat cu bună ştiinţă principiul moral şi s'a creat o solidaritate cu o abatere definitiv demonstrată".

In materie de morală, — colectivă, nu personală, — d. Nichifor Crainic este intransigent. Ascultaţi-l:

„O solidaritate, oricât de profesională, nu se poate concepe decât tot pe temeiuri morale. Altfel, societatea întemeiată pe solidaritate de altă natură decât cea morală, e o simplă bandă de tâlhari sau în cel mai bun caz — un partid politic".

Hm!

Literatură cinegetică

„Universul Literar" are o deosebită predilecţie pentru vânatul de baltă. Până acum vânător cu săptămâna al d-lui Stelian Popescu era d. Al. Cazaban. De când însă acest domn se ocupă cu căutarea firelor de mătasă pe subt rochiile eroinelor, transformându-se în scriitor de interior, — locul său pentru rubrica aerului liber a fost ocupat de d. George Scrioşteanu.

In ultimul număr al „Universului Literar", d-sa publică o schiţă întitulată „Găinuşa".

Reproducem pasagiul cel mai duios:

„Pofta de vânat îmi îndreptase paşii într'acolo. Nu găsisem nimic şi plictiseala mă sâcâia, mă enerva. In locul raţei aşteptate ieşise ea, — gingaşa şi micuţa găinuşe şi se apropiase de mine până la 2—3 paşi.

Sărmană găinuşe, ştii tu ce te-ar putea aştepta?

O simplă mişcare, o apăsare uşoară pe trăgaciu şi totul ar fi încetat.

Ce dureros de trist! Cum adesea patima ne face să distrugem frumosul şi să răspândim moartea hidoasă.

Nu! pentru nimic în lume n'aş strica sublimul acestor clipe, pentru nimic în lume, n'aş trage în gingaşa mea găinuşe"...

Aşa, da...

D. Scrioşteanu scrie numai duios, d. Al. Cazaban — şi porceşte...

Poeţii modernişti

Intr'un interview acordat unei reviste săptămânale, d. Mihail Sorbul spune despre poeţii modernişti câteva lucruri foarte drepte. Iată-le:

„Să mă ierte, dar nu-i înţeleg. Vezi dumneata, eu fac parte dintr'o generaţie învechită— cum spun ei — şi se prea poate să nu-i înţeleg. Dar oricât m'aş sili să-i pricep, nu pot. Poezia nu trebue să aibă nevoe de dicţionar, de apendice ori de glosar. Trebue s'o apercepi de la prima lectură, altfel nu mai e poezie".

Siguranţa şi literatura

Ne-a căzut în mână un număr triplu al revistei „Propilee Literare": Ianuarie-Martie (10-12).

Remarcăm că d. Romulus Voinescu, directorul revistei, — când d-sa era director al Siguranţei, — scotea publicaţia regulat, în fiecare lună.

Pesemne literaturii îi merge bine numai în cadrul poliţiei secrete.

Dar încă ceva: Observăm că anunţurile revistei s'au redus la a zecea parte. Au rămas numai anunţuri din Vechiul Regat. Anunţuri din provincii — de la minoritari — aproape nu există. Ceiace denotă scăderea simţului naţional românesc la Maghiari, Saşi, Ucraineni, etc.

N'ar putea d. Romulus Voinescu să facă o raită prin ţară pentru strângerea raporturilor culturale dintre Vechiul Regat şi provincii? Are doar bilet gratuit, ca „scriitor", pe Căile Ferate. Din cele zece permise acordate scriitorilor — unul a intrat în posesiunea d-lui Romulus Voinescu. D-sa este deci al zecelea „scriitor" român — după al noulea „scriitor", d-l Măciucescu... casierul Societăţii Scriitorilor Români.

Oare care-i al optulea „scriitor"? Dactilografa, omul de serviciu?

Dar ne-am îndepărtat de la subiect. Am vrut să arătăm legăturile dintre Siguranţă şi literatură — şi credem că am reuşit complet. De altfel lucrul nici nu era greu de dovedit.

Suprauman

O revistă săptămânală „felicită" juriul „Societăţii Scriitorilor Români" pentru faptul că acest for — „lăsând literatura tradiţionalistă, scrisă în moda de acum douăzeci de ani" — „a făcut o sforţare supra umană prin premierea d-lui Ion Barbu".

Intr'adevăr se cere „o sforţare supra umană" — să „laşi" literatura tradiţionalistă a d-rei Otilia Cazimir şi să premiezi pe d. Ion Barbu!

Aceasta — cât priveşte poezia.

Cu proza s'au petrecut lucrurile şi mai anapoda: A fost premiat un tradiţionalist. Dar acesta n'a fost d. Ionel Teodoreanu — ci... d. Al. Cazaban.

Am citat aceste două exemple pentru a sublinia *valoarea* premiului oferit de Societatea Scriitorilor Români.

Administraţie literară

Administraţia unei reviste literare publică următorul anunţ:

„Am fi vrut să nu amintim niciodată abonaţilor noştri că au trecut aproape cinci ani şi unii din ei au uitat gestul plicticos al achitării. Am fi vrut să continuăm trimiterea la adresă a revistei ca un buchet primăvăratic. Este singurul mijloc de-a ne ceti literatura în aceste timpuri de sinucideri şi falimente. Dar aceeaşi nevoe cere tipar şi hârtie plus cheltueli de expediţie.

Atât! Şi e mult şi atât! Rugăm să fim ertaţi de Sărbători şi onoraţi cu răspunsul celor în drept dacă mai vor să primească revista".

„Buchet primăvăratic?"

De când s'a apucat administraţia să facă literatură? Mai bine ar face redacţia...

„Public imbecil şi insipid"

Reporterul foii „Viaţa Literară" de subt direcţia d-lui I. Valerian „a cutreerat librăriile" în săptămâna poeziei.

La întrebarea: „Ce s'a vândut?", — librarii au răspuns: Clasici — Eminescu, Alecsandri, Vlahuţă, Coşbuc, Iosif, Cerna şi Eminescu în deosebi".

Iar dintre vii, librarii — printre câtiva poeţi de talent — au citat şi numele d-lor Valerian şi Bucuţă... ceeace a făcut pe anchetator să exclame: „Public imbecil şi insipid!"

Intr'adevăr — „public imbecil şi insipid!"

Sau poate reporterul a redat exact numai prima parte a răspunsului librarilor, privitor la clasici — partea a doua, cu vânzarea poeziilor d-lor Bucuţă şi Valerian, fiind notată de el din amabilitate... ca să facă plăcere directorului şi colaboratorului.

Şi atunci se explică sensul adânc al exclamaţiei: Publicul citeşte pe Coşbuc şi pe Eminescu şi nu vrea să ştie de Valerian şi Bucuţă.

De-aici... „public imbecil şi insipid". — *M. Sevastos*

Poşta Redacţiei

E. K. — Ne scrieţi:

„Nu pot spune că am talent. Talentul — din cele citite în particular şi tot odată a celor auzite şi 'nvăţate în timpul liceului — mă 'ndreptăţeşte să cred şi nu socot că mă laud, nu-mi lipseşte".

Credeţi, domnişoară, lăudaţi-vă, faceţi tot ce ştiţi, — numai nu ne mai trimiteţi versuri.

Poate talentul d-voastră s'ar manifesta mai bine în proză — judecând după scrisoare...

E. S. — Am primit nuvela d-voastră însoţită de aceste rânduri:

„Faptul că este prima mea încercare literară, mă fac să fiu cât se poate de mulţumit, numai cu publicarea ei, fără măcar a mă gândi la vre-o răsplată bănească".

Ne-a supărat bucata. Dar încă să ne fi cerut şi parale!...

In orice caz, încercaţi în poezie — dacă-i vorba pe gratis...

A. R. — V'am primit „poezia filozofică" însoţită de următoarea scrisoare:

„Vă rog cu toată stima Domnule Redactor, să bine-voiţi a o publica în ziarul d-voastră „Adevĕrul Literal", de s'ar constata de valoare literală; însă, eu n'am personal cunoştiinţă cu d-voastră şi nici protecţie, — dar am speranţă, că veţi fi recunoscător. Iar, de nu s'ar publica pe la Paşti, îşi va pierde actualitatea pe un an".

Deşi bucata „s'a constatat de valoare literală", sosindu-ne însă prea târziu, — vă rugăm să ne-o trimiteţi la anul, în Săptămâna Patimilor...

G. V. — V'am primit scrisoarea şi poezia.

Iată-le:

11 Aprilie, 1930

Stimate D-le Sevastos,

...Şi iacă aşa!... Un tânăr pălit de boala versurilor, ca şi atâţia alţi tineri visători, cu gândurile prin alte meleaguri, şi veşnic amorezaţi. — Desigur că veţi zice: — „Ce poveste banală!" *Adevărat că e o banalitate; dar aceasta numai pentru cei ce nu sunt în cauză. Căci contrar, situaţia se schimbă. — Tânărul când iubeşte nu se mai uită că şi altul, şi altul, şi toată lumea a iubit, că cuvântul* „Te iubesc" *a fost şoptit de milioane de buze, şi că prin urmare a devenit ceva foarte banal. El ştie una.* Că iubeşte *şi atât?*

Şi când murmură acest Dumnezeesc cuvânt (care pentru el îi nou), simte cum îi trece... aşa cum să spun... un fior plăcut prin toată inima. — Şi fiindcă inima îi plină de fericire, care fericire e gata-gata să-l înăbuşe, atunci cel în cauză, simte o mare necesitate, de aşi uşura inima, de a spune necesitatea şi altora. Şi atunci se apucă de versuri. — Şi aşa devine poet! Cred, d-le Sevastos, că de acum v'am convins, ca să nu mă râdeţi fiindcă sunt şi eu amorezat. — Şi încă de cine! De ce înger de fată! O Giocondă nu altceva! — Dar.. ce păcat că aşa gingăşie se ofileşte într'un pension unde ma Mère şi Miss, se ţin toată ziua de sărmanele fete, cu morala lor ridicolă. — Din cauza aceasta sau... vai! dar e cu neputinţă! Să mă uite ea, *ea care mi-a jurat credinţă pe veci?... Se poate?... Dar însfârşit! De ce nu e capabilă o femee? N'am văzut'o de două luni. Inchipuiţi d-le să nu-ţi vezi iubita de două luni! Există oare pe acest pământ, un chin mai îngrozitor? O durere mai sfâşietoare ca, când cineva nu-şi vede iubita un timp atât de îndelungat?*

...Şi acum d-le Sevastos, vă trimit aceste versuri care au isvorît dintr'o inimă zdrobită, dintr'o inimă sfărâmată pe vecie, să aveţi bunătatea de a le publica, în ori ce pagină ar fi. Dacă vreţi, puteţi pune şi scrisoarea, căci poate va avea mai mare efect când va ceti („ea") *văzând mai pe larg durerea care mă mistuie, se va reîntoarce cu sufletul spre mine. In cazul acesta puneţi numai iniţialele (G. V.). Nu vă închipuiţi d-le Sevastos câtă mângâere veţi aduce unui suflet zdrobit, prin această faptă.*

Şi acum ascultaţi durerea: (pe pag. următoare).

PĂRĂSIRE

I

De ce m'ai părăsit iubito?
Când eu te iubesc mereu.
De-ai şti iubito focul meu,
Cum mă mistuie iubito!

II

De două luni nu te-am văzut,
De două luni eu nu privesc,
Frumoşii ochi şi gura so sărut
Apoi să-ţi spun încet cât te
iubesc!

III

Acum când soarele pe cer
luceşte
Un soare viu cei pus de Domnul
Sfânt,
O fiinţă nenorocită care iubeşte,
Incet încet se duce de pe acest
pământ.

Domnule G. V., m'ai înduioşat. Dacă şi Gioconda d-tale va avea acelaşi gust artistic, — s'a făcut.

Te ajut, — deşi nu-mi intră în meserie lucrul acesta, — fiind fericit că literatura poate contribui la unirea, „aşa, cum să spun", — a două inimi. — *M. Sv.*

Iluzia sportivă

Domnul Constantin Kiriţescu a ţinut la Radio o interesantă conferinţă despre „Iluzia sportivă".

C. Kiriţescu

D-sa a arătat că interesul pentru sporturi cucereşte un loc din ce în ce mai însemnat în preocupările tineretului. Este pasiunea de astăzi a tineretului, care a luat locul sedentarismului oriental de ieri.

Să fie numai o modă?, — se întreabă domnul Kiriţescu. In tot cazul, voci îngrijate încep a se ridica împotriva exagerării sportive ce pare că ameninţă cultura spiritului.

Care este adevărul? Reacţiunea în favoarea educaţiei fizice, începută înainte de război, a luat de câţiva ani o dezvoltare importantă. E caracteristic că relativ proaspăta convertire sportivă a României, a urmat şi de astă dată calea de atâtea ori bătută a imitaţiei franceze, deşi în apropierea noastră imediată aveam exemplele *socolilor şi iunacilor.*

Există un antagonism real între gimnastica propriu zisă şi sporturi. Mulţimile se înflăcărează pentru sporturi din cauza exhibiţiei lor publice, spectaculoase. Domnul Kiriţescu nu contestă folosul lor, dar atrage atenţiunea că sporturile se reduc la manifestări individuale sau de grupuri restrânse ce tind a stabili performanţe sau recorduri.

Oricâte şampionate şi medalii s'ar cuceri, spune conferenţiarul, ele nu adaugă nimic la sănătatea naţiunii. Sportul, sub diferitele lui forme, se practică de o minoritate; el reprezintă o treaptă superioară către care se poate îndrepta o elită. Massa, însă, rămâne inertă, redusă la rolul de spectator zgomotos şi pătimaş.

Educaţia fizică trebue să tindă la obţinerea efectelor de massă; ţinta ei finală trebuie să fie întărirea şi regenerarea rasei. De aceia, domnul Kiriţescu afirmă că strigătul de raliare al tuturor celor ce se gândesc la întărirea neamului prin educaţia fizică, trebue să fie: „Inapoi, spre gimnastică!".

Laboratorul acestei regenerări, închee conferenţiarul, nu poate să fie nici ringul, nici arena sportivă, ci şcoala. Ea singură e capabilă să acţioneze cu eficacitate, întinzându-se atât în suprafaţă şi prinzând temelii în adâncimea masselor populare. Către ea va trebui să se îndrepte în primul rând atenţiunea pedagogului social.

Desigur, afirmaţiunile atât de categorice şi de neaşteptate ale domnului Constantin Kiriţescu, vor stârni o vie şi interesantă discuţie printre practicanţii şi iubitorii noştri de sport.

Oricât de paradoxală ar părea această trimitere *înapoi, la gimnastică,* argumentele domnului Kiriţescu şi vasta d-sale experienţă pedagogică ne îndreptăţesc să aşteptăm o puternică reacţiune în sensul vederilor expuse. — *h. b.*

Congresul „Astrei"

„Astra", asociaţia transilvană pentru literatura şi cultura poporului român, a convocat la Sibiu, într'un congres general, toate instituţiile şi societăţile noastre de cultură, spre a alcătui un Parlament al culturii româneşti.

Au răspuns acestei invitaţiuni fruntaşi ai culturii din toate ţinuturile României Mari. La dezbateri, oratorii au evidenţiat rostul, activitatea şi problemele în slujba cărora s'a pus instituţia transilvăneană.

S'au statornicit raporturile care trebue să existe între „Astra" şi celelalte societăţi culturale, între „Astra" şi Stat, care trebue să fie contribuţia „Astrei" în domeniul şcoalei, al higienei populare şi al cooperaţiei, etc.

V. Maximilian

A fost sărbătorit unul dintre cei mai desăvârşiţi artişti pe care-i are scena românească. Cei treizeci de ani în decursul cărora şi-a desfăşurat activitatea actoricească — fie în dramă şi comedie, fie în operă-comică şi operetă — înseamnă, în istoria teatrului nostru atât de vitregit, o pagină luminoasă.

Ne asociem şi noi la manifestarea de dragoste pe care întreaga actualitate românească a făcut-o marelui artist şi îi urăm să continue a ne cinsti scena mulţi ani deacum înainte.

Totodată, publicăm în fruntea acestui număr câteva din amintirile pe care a binevoit să le scrie pentru cetitorii noştri. — **Ad. lit.**

Logofătul Konaki şi poezia franceză a epocii

Cu titlul de mai sus, revista *Viaţa Românească* publică un studiu al d-lui Ch. Drouhet, profesor de limba şi literatura franceză la Facultatea de litere din Bucureşti. Adânc cunoscător al literaturii franceze, ca şi al celei româneşti, d. Drouhet era cel mai în măsură să reia problema influenţei franceze asupra literaturii noastre, tratată în pripă în lucrări de sinteză, cum sunt acelea ale lui Pompiliu Eliade *(De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie)* şi N. I. Apostolescu *(L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine)*. Monografia d-sale, *Vasile Alecsandri şi scriitorii francezi,* e cea mai bună dovadă a valorii lucrărilor de detaliu, care vin să arunce lumini nouă într'un domeniu care e departe de a fi definitiv explorat. La studiile de până acum, d. Drouhet adaugă o nouă contribuţie, menită să arate încă o dată cât de superficial a fost tratată o chestiune atât de delicată ca aceia a izvoarelor unor opere literare.

S'a susţinut că Konaki s'ar fi inspirat din poezia antică, pentrucă s'au putut face unele apropieri între producţiile poetului moldovean şi ale unor poeţi greci şi latini. Această părere sprijinită de Papadopol Calimah (1885) a fost adoptată mai târziu de aproape toţi istoricii literari. Cu mult înainte (1838), căminarul Pastiescu scrisese în *Curierul românesc* că poetul moldovean a tălmăcit „câte ceva din Ovidie în versuri".

Nu încape nici o îndoială că raporturi între unele producţii ale lui Konaki şi poezia grecolatină există; e adevărat, de asemenea, că — aşa cum întrezărise Pastiescu — îl recunoaştem pe Ovidiu în unele versuri ale lui Konaki. Dar aceste afirmaţiuni nu spun totul.

In studiul d-sale, d. Drouhet arată că, deşi a trăit într'o atmosferă favorabilă clasicismului antic, creată de domnia fanariotă, Konaki nu a cunoscut direct operele clasicilor, ci prin mijlocirea poeziei franceze dela sfârşitul secolului al XVIII-lea. Dorat, Colardeau, Léonard şi St.-Ange i-au dezvăluit lui Konaki frumuseţile poetice ale antichităţii şi i-au oferit un bogat izvor de inspiraţie.

Spre a ilustra justeţea vederilor d-lui Drouhet, ne vom referi la poezia *Cruzii Elinii cu jertfă* a lui Konaki. Ea corespunde unor fragmente din cartea a XIII-a a Metamorfozelor lui Ovidiu, şi, cu toate acestea, oricâtă bunăvoinţă am avea, nu vom izbuti să stabilim o prea mare apropiere între versurile lui Konaki şi ale lui Ovidiu. Se constată însă o corespondenţă desăvârşită între poezia lui Konaki şi pasagiul respectiv din *Traduction en vers des Métamorphoses d'Ovide... par F. De Saint-Ange,* care e mai mult o adaptare decât o traducere a operei lui Ovidiu.

Aceste cercetări l-au dus pe d. Drouhet şi pe calea aflării unor împrumuturi pe care Konaki le-a făcut din propriile-i poezii, precum şi la fixarea cronologică a ultimelor producţiuni ale sale. E probabil că „activitatea poetică a logofătului Konaki se prelungeşte până aproape de momentul când Alecsandri, ale cărui începuturi le-a încurajat, va debuta în cariera literelor". — *J. B.*

Reminiscenţe istorice

— Cine e?

— Maria Stuart.

— Numele nu-mi spune nimic, dar mi se pare că am mai văzut-o undeva.

Om practic

— Şi pentru 12 franci ai asasinat pe acea sărmană femeie?

— Ce vrei să fac?... 12 franci dintr'o parte... 12 franci din alta.

Accident

— De ce râzi?

— Tipul care m'a tamponat e directorul societăţii mele asigurare.

Un băiat modern

CASIERUL. — Ce doreşti, băeţele?

— Vreau să ştiu dacă tata nu minte când îmi spune că n'are cu ce să-mi cumpere o bicicletă.

Ultimile noutăţi apărute în vitrina librăriei

„UNIVERSALA" ALCALAY & Co.

Calea Victoriei 37 (colţ cu bulev. Elisabeta)

Rosny-ainé. — La vie amoureuse de Balzac.	Lei 65.—
Martial René. — La vie sexuelle dans le Mariage.	„ 78.—
Valery Paul. — Mer, Marinnes, Marins, (avec 96 ilustrations).	„ 195.—
Mutzner M. — Les plaines du désert verdiront (roman).	„ 78.—
Boutière. — La vie et L'Oeuvre de Ion Creangă.	„ 195.—
Formichi.—La Pensé religieuse avant Boudha.	„ 130.—
Gazin Căpit. — La Cavalerie Française 1914-18.	„ 260.—
Les Marins allemand au Combat.	„ 162.—
Hamilton. — Un Scandal (aventures)	„ 78.—
Martel. — Le Tigre	„ 98.—
Ward. H. — Exploration de l'Univers.	„ 88.—
Dominique. — La revolution creatrice.	„ 78.—
Duchier & Jagot. — L'Education du Style.	„ 78.—
Bernis. — La Nuit du Yang-Tsé (roman).	„ 78.—
Boulanger. — En Escadrile.	„ 98.—
Privat. — Les Heures de Tardieu.	„ 78.—
Bolt P. — La Terre sans Femmes.	„ 88.—
Fustel de Coulanges. — Leçons à l'Imperatrice.	„ 78.—
Ludwig E. — Göethe (3 volume).	487.—
L'anée Litteraire 1929.	65.—
Arnoux A.—Tristan Corbiere (vie de Boheme).	98.—
Cl. St. André. — La vie de M-me Du Barry.	162.—
Achard M. — Jean de la Lune (theatre).	98.—
Maïmonide. — Le Guide des Egarés.	98.—
Flottes. — Sully-Prudhomme et sa pensée.	98.—
Bibesco Antoine. — La quelle, quatuor (theatre).	„ 88.—

Ultimele noutăţi în Drept, Medicină, Technică, etc. Se fac abonamente la toate ziarele şi revistele române şi străine.

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 492

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 11 Mai 1930

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Despre vorbele de dragoste

de Paul Zarifopol

E o chestie mare.

Câţiva ne încurcăm adesea în ea numai din punct de vedere literar; pe alţii, mai mulţi desigur, îi necăjeşte şi în viaţa practică.

Le enunţ acestea mai întâi aşa, categoric, de dragul simplei clarităţi; şi acum numai de cât adaog: îmi e teamă că pentru unii totuşi — şi cine ştie câţi ! — greutatea e de mult înlăturată complet şi frumos. De aceea rog tare pe cetitor, să suplinească peste tot rezervă şi întrebare, deşi în această notiţă propoziţiile indicative vor face majoritate.

Cum vorbim, pe româneşte, în dragoste şi de dragoste ?

Deşi pe mine şi pe câţiva alţii greutatea acestei întrebări ne îngrozeşte hotărît, este prudent să nu vorbim de ea decât consultativ şi în atitudine de anchetă, fiindcă nu ştim cum simt şi cunosc lucrul alţii mulţi.

★

Scrierea din urmă a domnişoarei Henriette Yvonne Stahl mi-a dat o nouă alarmă, cu deosebire turburătoare.

Despre *Voica* a scris d. Ibrăileanu, că „este una din cele mai bune bucăţi de literatură română cu subiect din viaţa dela ţară — romanul acesta ţărănesc este o noutate". Nu pot pretinde să îndrept sau să completez pe domnul Ibrăileanu în această materie. Numai în interesul subiectului meu, adaog, fără a sta la îndoială: Domnişoara Stahl a debutat ca maistră. Inainte de orice: cât de impecabil adevărat vorbesc ţăranii domniei sale! Vorba adevărată în dialog, tradiţie cu unică strălucire întemeiată de Caragiale în scrisul românesc, domnişoara Stahl ne-o dă cu o superioară ştiinţă. Cum s'ar putea înţelege ca, acum, în dialogul de burgezi cultivaţi, aceastâ ştiinţă s'ar putea desminţi ?

Acum patruzeci de ani, Duiliu Zamfirescu a formulat teoretic, şi a căutat a satisface practic trebuinţa, caracteristică literaturii române, de a da glas serios şi modern burghezimii cultivate — să zicem, poate, şi boierimii. Aici, din cazul lui Duiliu Zamfirescu, reţinem exclusiv semnalarea problemei, şi o restrângem în capitolul vorbelor de dragoste.

Monopolizatorii furioşi ai prestigiului limbii materne văd, chiar în punerea întrebării, o jignire adusă vorbirii strămoşeşti: e necuviincios a bănui că în limba noastră nu s'ar putea spune frumos orice.

Dar asemenea simplicităţi furioase duc numai la punctul mort al tuturor perfecţiilor realizate fără rest. ILS CROIENT QUE C'EST ARRIVÉ. Sunt însă, din fericire, şi în societăţile cele mai sigure de ele, oameni care îşi pun întrebări.

★

In drama domnişoarei Stahl (PLUMB, în *Viaţa Românească*, Noemvrie 1929 — Martie 1930) persoanele sunt prezentate ca burghezi dintre cei mai cultivaţi, mi se pare. Şi este avantajos cercetării noastre că, trei din cele patru figuri, sunt oameni inteligenţi, şi desigur foarte serioşi; iar a patra e nu numai secătură, ci, dacă nu greşesc asupra intenţiei autoarei, este şi un desăvârşit imbecil—imbecil răsfăţat şi zglobiu, de savoare, parecă, local bucureşteană. Şi iată: în dragoste, imbecilul vorbeşte caşi ceilalţi. Sau mai drept: ceilalţi vorbesc ca imbecilul. Aceasta e grozăvia.

— „Fii a mea, Livia, fii a mea...

— Făgădueşte-mi că vei fi a mea...

— Credeam că eşti a mea...

— Te doresc...

— Te vreau...

— Mă doreşti...

— Suntem unul al altuia...

— M'a avut...

— Am fost al tău...

— Ca să te aibă...

— Nu pot fără tine...

— Mă doare...

— Imi eşti mai scumpă ca viaţa...

— Tu dulce, Livia mea...

— Tu micuţa mea...

— Lângă tine e viaţa...

— Imi face plăcere că mă doreşti...

— Şi eu te doresc, platonic, dezinteresat... —"

Ei, ce ne facem ?

Pentru noi, care cercetăm lucrurile literar, supărarea nu e prea mare: e o nenorocire stilistică, şi, la urma urmelor, un prilej de studii şi discuţii. Dar îndrăgostiţii, câţi nu-s imbecili, nici altfel oameni de rând ? Nu s'ar putea, ferească soarta, ca vocabularul acesta, care se impune oarecum cu autoritatea unicităţii, să-i desguste de dragoste însăşi ? Şi descurajarea erotică a unei elite nu ar fi fenomen indiferent pentru interesele superioare ale naţiunii.

Nu am îndrăznit să spun acestea decât după repetată cercetare: pentru câteva duzini de oameni cel puţin, formule de dragoste ca cele de mai sus, sunt absolut groteşti, respingătoare, imposibile.Iar pentru oricine are simţul vorbei româneşti normal, toate acele vorbe şi expresii sunt în limba noastră, false exasperant. Şi, în treacăt observat: de aceea e adeseori specific falsă intonarea pasagiilor emoţionale pe scena noastră.

★

Pe pragul unui nenorocit prieten care începea să-şi piardă mintea, m'am întâlnit, nu de mult, cu o doamnă îngrozită şi indignată. Fusese tocmai să vadă pe bolnav... Şi pe vremea când era teafăr, îi curgeau neînfrânat omului înjurături formidabile din gură. Boala făcuse acum din el o Niagară de sudălmi şi tot felul de obscenităţi fantastice. Coconiţa, olteancă foarte simţitoare care trăeşte mai mult la Paris, sufoca, scăpată din iatacul ce se cutremura sub grozăvia combinaţiilor de neaoşe porcării —: ET TOUT ÇA EN ROUMAIN ! îmi ţipă gâtuit femeia, dublu desfigurată, de emoţie şi de fardul portocaliu, şi se repezi furios în fundul limuzinei.

Turburarea acelei doamne, eu o socotesc nelogică. Inţeleg, din contră, cu tot sufletul, ca să ţipe cineva desperat: ET TOUT ÇA EN ROUMAIN ! — când aude sau ceteşte: *Te vreau — fii a mea — sunt al tău—tu dulce...*

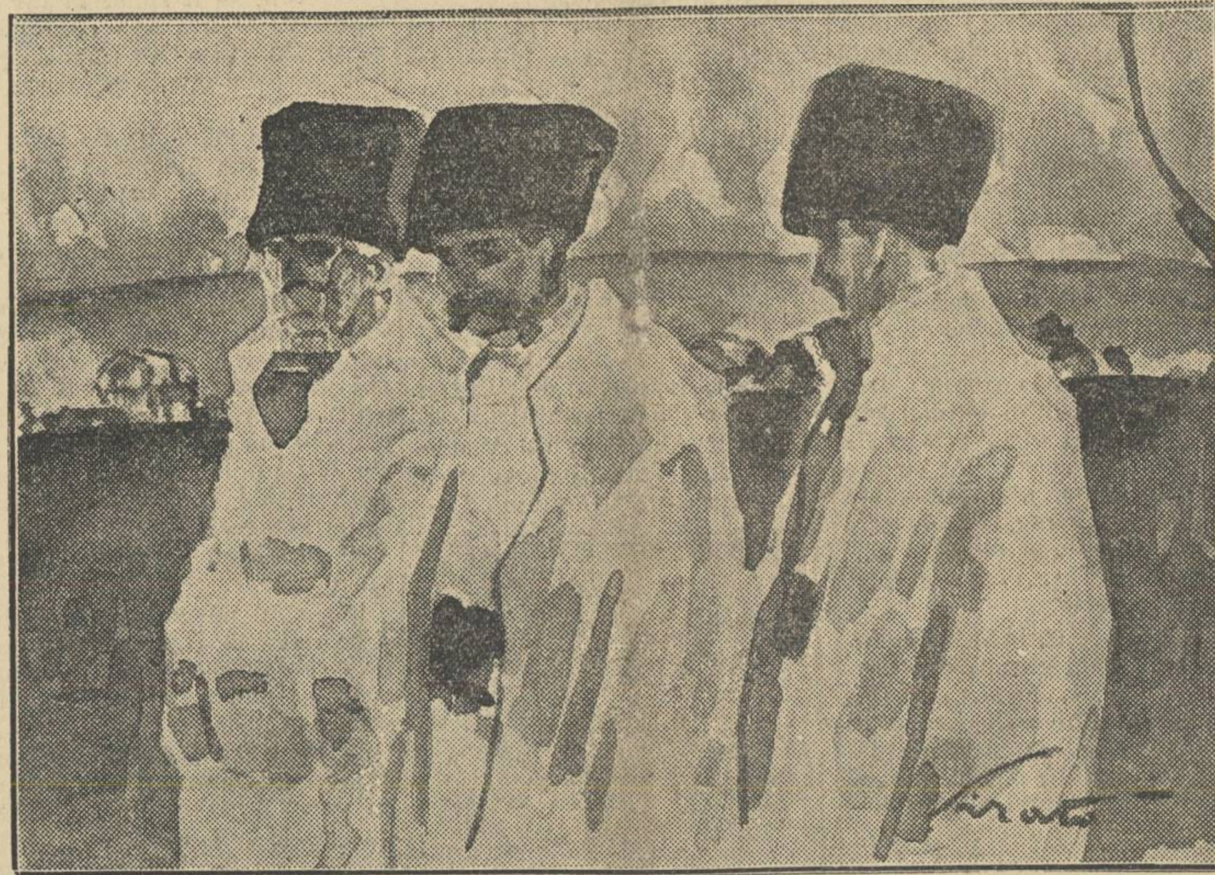
Sudălmile sunt un capitol superb şi sănătos al limbii noastre; iar formulele acele de dragoste sunt nişte grimase sanchii, de care graiul românesc adevărat îşi bate joc fireşte. Vorbirea românească, hotărît nu primeşte acel vocabular pretins emoţional. *Te vreau, fii a mea*, sunt, pe româneşte, intolerabile. Dar să luăm seama că, şi *sois à moi* a devenit intolerabil, — dacă totuşi va fi fost vreodată acceptat de Francezii cu gustul sigur. Pretind însă unii cercetători curioşi, că, în scrisori de dragoste române scrise în franţuzeşte, *sois à moi* şi *je te veux* ar fi, astăzi încă, formule prestigioase, cu mare putere de seducere.

Ce de păcate !

Trebue să se căznească şi pe franţuzeşte, bieţii oameni.

In adevăr, burghezul român cultivat, nu are cum vorbi potrivit în dragoste. Să alerge cumva deadreptul la poezia populară? Ar fi o altă afectare

(Continuare în pag. II-a)

Contribuţii ştiinţifice

Primesc uneori acasă nişte imprimate interesante. Cineva dintr'un oraş de provincie mă întreabă: Anul naşterii. Studiile. Opere ştiinţifice. Opiniuni politice. Decoraţii. — Un foarte voluminos lexicon stă să apară şi lipseşte numele meu. Mă chiamă Ionnescu; deşi scris cu dublă consunantă, numele nu exprimă nimic şi, fie vorba între noi, nici opera nici omul. Opera? Ce operă mare! o teză de doctorat în psichologie. Şi cel puţin nu mi-am atârnat de Ionescu, supranumele destinat să mă deosibească dintre Ioneşti.

Dar mai bine aşa, sunt solidar cu vastul nume de Ioneşti, repetat de mii de ori în fiecare district. O singură ambiţiune am: să tratez într'un volum chestia Ioneştilor, a Popeştilor, a Dumitreştilor şi să propulsez respectivii să se organizeze în câte un partid, legitimat de arborele genealogic. Partidul Popeştilor va lua succesiunea la guvern a partidului Ioneştilor şi îşi va ceda locul către partidul Dumitreştilor, înlăturând astfel ideile de dictatură şi democraţie prin realităţi de fapt. Ţara ar fi mai fericită şi programele şi idealurile sociale nu se vor deosebi atât de radical ca principiile marilor organizări politice existente. Dar acestea nu sunt probleme de lexicon. La chestionarele editorilor de dicţionare, refuz să răspund. Eu tac şi nu apare nici dicţionarul.

Nu mă împiedică nimic, în schimb, să-mi povestesc opera şi trecutul în mod independent şi atunci când mă apucă inspiraţia. De pildă, de data aceasta, aş putea vorbi de teza mea de doctorat. E interesantă. Tratează despre presimţire şi intuiţie şi grupează în capitolele studiate, noţiunile adiacente, prezicerea şi darul profeţiei, pe care le-am definit cât se poate de clar.

Sunt, într'adevăr, unii oameni care ştiu ce se va întâmpla în general într'o anume epocă istorică. Aceştia sunt profeţii. Cât priveşte pe istorici, specialitatea lor consistă în a şti lucrurile după ce au avut loc şi a demonstra, învecinând istoria cu filozofia, că nu puteau nicidecum să se petreacă într'altfel decât s'au petrecut, afară de cazul, şi acesta de considerat, când, într'adevăr, s'ar fi produs de-andaratele sau dela una pe patru în sus.

Am relevat în teza mea un caz caracteristic, pe care ţiu să-l repet, din acea nevoie ştiinţifică a savantului, numită cultură şi propagandă. Cazul face parte din capitolul „Preştiinţă categorică", unde se demonstrează pe larg atât preciziunea presimţirii cât şi inversul ei, determinarea evenimentului prin frecvenţa autosugestiei inconştiente. Căci fie că evenimentul se străvede prin bănuială fie că este creat de echivalentul unei dorinţe, facultatea care stabileşte trăsura de unire între cauză şi efect şi efect şi cauză este acelaş, cauza putând să fie efect după cum şi efectul cauză generatrice.

Tudor Arghezi

E vorba de călătorul care şi-a pierdut laba piciorului stâng. Cu toate că era un călăreţ bine încălţat într'o cismă care-i asigura păstrarea indefinit a pomenitei labe, în toate anotimpurile, i se înfipsese ideea în cap că el îşi va pierde într'o zi piciorul. Ajunsese atât de sigur de acest eveniment, încă neschiţat de nici-o dezordine anatomică, încât călăreţul închipuindu-şi că şi-ar fi putut pierde piciorul fără să ştie şi fără să simtă, îşi număra călcâiele şi tălpile în fiece zi şi verifica numărătoarea de câteva ori.

Problema din punctul de vedere psichologic al tratării era una din următoarele. Călăreţul obsedat de ideea lui, din pricina unui precedent ivit în familie sau în lecturi. Ideia iscată din presentimentul mai mult al piciorului decât al judecăţii. Juca un rol în concepţia individului încheetura labei cu gamba, fragilă şi supusă prin urmare scrântelii.

1. Prima problemă trebuia înlăturată sau cel puţin suspendată, necunoscându-se arhiva subconştientului la individ. Intercalările de idei fixe pot să fie numeroase, dar cum te-ai putea pronunţa fără document, într'o chestiune care interesează ştiinţa esenţial?

2. In punctul al doilea vine o veche întrebare, dacă piciorul e tot atât de inteligent ca opusul lui, capul. Aci am intra fără voie în panteismul psichologic, care distribue sensibilitatea cerebrală, proporţional cu organul în toate porţiunile anatomice, găsindu-se teoretic, inteligenţă, indiferent, şi în glanda ficatului şi în articulaţia şoldului. S'a observat că indivizii şchiopi din infirmitate coxalgică, prezintă la fotografie un cap mai voluminos decât valizii rărunchilor iar la autopsie un creer mai desvoltat.

Cine poate totuş hotărî, ca să stabilească o lege irefutabilă în psichologie?

3. Mai de grabă problema treia putea să transeze chestiunea. Tendonul elastic care uneşte porţiunea orizontală a piciorului cu porţiunea perpendiculară pe dânsa este, într'adevăr, de expresie provizorie, constituind ceiace în croitorie se chiamă înseilare sau şular. Improvizând pe om, natura şi-a zis, desigur, să-l încercăm şi vom vedea la întrebuinţare ce rămâne moale şi ce trebuie să devie dur. Tendinţa ei pare să fie să întărească progresiv încheeturile pentru ca omul, devenind statuie, să sară dintr'o bucată şi să se comporte ca un ciocan, cu capul tare şi cu coada fixă.

Teza mea înclina la capitolul anumit, către ipoteza problemei No. 3 şi am fost viu felicitat de juriul examinator, pentru contribuţiile mele noui şi neaşteptate într'un domeniu cercetat de mii de savanţi, care se adapă din undele ştiinţei fără să le modifice întru nimic.

Cât priveşte pe călăreţ, este cert că şi-a pierdut laba piciorului în al treizecilea an al existenţei sale, într'un accident de tramvai. I-a retezat o roată cizma de lac, deasupra pintenului muzical.

T. ARGHEZI

I. BABEL

Diaconul cel surd

De două ori diaconul Ivan Agheiev dezertase de pe front. Din această pricină fusese încorporat în regimentul de pedeapsă dela Moscova. Comandantul şef, Sergiu Serghevici Kamenev îşi inspectă regimentul la Moşaisk înainte de a-l trimite pe front.

— N'am ce face cu voi, — lămuri comandantul şef. — Inapoi la Moscova să curăţaţi gunoaiele...

La Moscova, din regimentul de pedeapsă se alese de bine de rău, o companie. Din aceasta făcea parte şi diaconul. El ajunse pe frontul polonez şi se prefăcu surd. Ajutorul sanitar Barsuţchi dela secţia Pansamentelor, care se ocupă o săptămână întreagă cu Agheiev, se mira de încăpăţânarea diaconului.

— Lua-l-ar dracu pe surdu ăsta, — spuse Barsuţchi sanitarului Soicenco, — îngrijeşte o căruţă la plecarei trupei; îl trimetem pe diacon la Rovno spre examinare.

Soicenco plecă şi se înapoe cu trei căruţe. In prima stătea vizitiul Ivan Achinfiev.

— Ivan, — îi spuse Soicenco, — îl duci pe surd la Rovno.

— Se poate.

— Şi îmi aduci o chitanţă de primire.

— Bineînţeles, — răspunse Achinfiev. — Dar ce e cu surzenia lui?

— Cămaşa îi stă mai aproape de piele decât haina, — spuse sanitarul. Asta este. E un chiulangiu, dar nu e un surd.

— Il duc, — repetă Achinfiev şi trase căruţa îndărătul celorlalţi.

Cele trei căruţe se opriră în faţa spitalului ambulant. In prima suiră o soră, care era trimisă îndărătul frontului, a doua căruţă era hotărîtă unui cazac bolnav de rinichi, în a treia fu suit Ivan Agheiev, diaconul.

Apoi Soicenco îl chemă pe ajutorul sanitar Barsuţchi.

— Chiulangiul nostru pleacă, — zise el. L-am suit în căruţa de arestanţi a Tribunalului Revoluţiei. O să pornească numaidecât...

Barsuţchi aruncă ochii pe fereastră, zări căruţele şi ieşi în grabă afară, roşu ca focul, fără şapcă.

— Ehei! tu o să-l dai gata, — îi strigă el lui Achinfiev. Diaconul trebue să plece în altă căruţă.

— Unde să-l ducem? ţipară râzând cazacii, care erau de faţă. Ivan al nostru o să-l predea la sigur...

Ivan Achinfiev stătea cu biciul în mână lângă cai. Işi scoase şapca şi zise politicos:

— Bună ziua, tovarăşe ajutor sanitar.

— Bună ziua, prietene, — răspunse Barsuţchi. Tu eşti o fiară. Diaconul trebue să plece în altă căruţă.

— Aşi fi foarte curios să aflu, — spuse înţepat cazacul, pe când buza i se ridica şi tremura peste dinţii albi ca zăpada, — aşi fi foarte curios să aflu dacă se cade, da sau nu, într'o vreme când duşmanul ne asupreşte, ne scoate sufletul, se atârnă de picioarele noastre şi ne leagă şerpi de mâini, dacă se cade într'un asemenea ceas să-ţi astupi urechile pe viaţă şi pe moarte...

— Ivan ia partea domnilor Comisari, — spuse vizitiul primei căruţe, — chiar merită osteneala...

— Nu-i vorba de asta, — mormăi Barsuţchi şi întoarse spatele. Orice merită osteneală. Ce faci trebue să faci potrivit regulamentului.

— Dar aude, — îi căzu în vorbă Achinfiev, învârti biciul între degetele sale puternice, râse şi îi făcu diaconului un semn cu ochiul. Acesta stătea în căruţă cu umerii lăsaţi în jos şi dădea din cap.

— Hai porniţi, în numele Domnului, — strigă ajutorul sanitar desnădăjduit. Eşti răspunzător de toate, Ivan.

— Sunt, desigur, — răspunse Achinfiev şi lăsă capul în piept. Aşează-te bine, — îi zise el diaconului fără a se întoarce. Mai bine, — repetă el şi apucă hăţurile.

Căruţele se înşiruiră una după alta şi o luară la goană dealungul şoselei. In faţă venea Corotcov. Achinfiev era al treilea. Fluera un cântec şi scutura hăţurile. Astfel merseră vre-o cincisprezece kilometri, când pe seară, fură pe neaşteptate surprinşi de duşmani.

In acea zi, la 21 Iulie, polonezii se furişaseră cu dibăcie în Consin, ne atacaseră pe la spate şi luaseră mai mulţi soldaţi ai Diviziei noastre IX prizonieri.

Căruţele Tribunalului Revoluţiei rătăciseră două zile şi două nopţi în mijlocul fierbinţelei luptei şi abea a treia zi izbutiseră să răzbească pe şoseaua de pe care Statul Major se retrăsese.

Pe această şosea le întâlnii eu pe la miezul nopţii. Era după lupta dela Hotin. In această luptă calul Lavrik, singura mea mângâiere pe pământ, îmi fusese omorât. Mă suisem după această pierdere în căruţele sanitare şi adunasem răniţi. Pe cei sănătoşi îi trimeteam din nou pe front. Rămăsei în cele din urmă singur lângă o colibă dărăpănată. Noaptea se lăsa repede. Strigătele trupelor umpleau văzduhul. Dar pe pământul plin de suspine, drumurile în cele din urmă amuţiră. Stele se iveau din sânul rece al nopţei, iar sate părăsite ardeau la orizont. Luai şeaua în spate şi plecai pe câmp.

In acea clipă se auzi sgomot de roţi în apropiere.

— Opriţi, — strigai eu tresărind. Cine-i acolo?

Noaptea deveni mai neagră, flăcări străluceau la orizont.

— Dela Tribunalul Revoluţiei, — răspunse din întuneric o voce înăbuşită.

Alergai într'acolo şi mă lovii de o căruţă.

— Mi s'a omorît calul, — strigai eu cu voce neobişnuit de tare, — armăsarul meu murg. Se chema Lavrik.

Nimeni nu răspunse. Mă urcai în căruţă, îmi pusei şeaua subt cap şi adormii. Mă deşteptai abea în zori, încălzit de fânul mucegăit şi de trupul lui Ivan Achinfiev, vecinul meu întâmplător.

El se trezi ceva mai târziu decât mine.

— S'a luminat de ziuă, slavă Domnului, — zise el, îşi scoase revolverul şi trase un glonte, care trecu pe lângă urechea diaconului. Acesta stătea în faţa noastră şi mâna caii. Deasupra cheliei lui fluturară câteva fire de păr cărunt. Achinfiev mai împuşcă odată şi în dreptul celeilalte urechi, apoi puse revolverul la loc în teacă.

— Bună ziua, dragă Ivane, — îi spuse el diaconului, pe când îşi trăgea cizmele oftând. Să luăm gustarea de dimineaţă.

— Omule, — îi strigai eu după ce îmi venii în fire. — Ce faci?

— Tot nu fac destul, — răspunse Achinfiev, scoţând mâncarea. — Mi se preface de trei zile.

Atunci se amestecă în vorbă şi Corotcov din prima căruţă. Il cunoşteam din regimentul 31 şi el îmi istorisi povestea diaconului dela început. Achinfiev ascultă cu băgare de seamă, a-

(Continuare în pag. II-a)

Despre vorbele de dragoste

(Urmare din pag. I-a)

nesuferită. Să flirteze în limba țăranilor lui Coșbuc ? Ar rezulta o parodie deopotrivă ofensătoare, pentru țărănime și pentru poetul ei. Indrăznesc să spun că, nici poezia, cum se zice, cultă, n'a creat vocabular de dragoste propriu zis, utilizabil în roman și teatru, sau în viață. Părăsit cu totul de Sfântul Duh ar fi tânărul care ar spune ori scrie astăzi unei femei inteligente și cultivate, fraze poetice de dragoste.

In general, verbalismul în dragoste este profund compromis. Pe cât pot judeca, dialogul îndrăgostiților moderni este o polemică: întrecere de ironii iritante, joc rafinat de contraste între vorbă și priviri sau atitudini. Omul modern detestă radical să-și verse sensibilitatea direct, în vorbe frumoase. Iar în criză tragică, dragostea actuală nu sufere, cred, decât vorbă scurtă și crudă, cu atât mai crudă, cu cât mai rafinată este sensibilitatea.

In literatură, în teatru cu deosebire, vocabularul dragostei întârzie deplorabil față cu viața.

Pe scenă ne farmecă doar, în drama poetică a lui Shakespeare, a lui Musset, a lui Maeterlinck, a lui Wagner, vorbele de dragoste cu savoare medievală. Tot simbolismul actului al doilea din *Tristan și Isolda*, este o ingenioasă transpunere și armonizare modernă a unor precize procedări din lirica trubadurilor, — lucruri tainic simpatice ascultătorului actual, care caută atât de mult să dea dragostei expresie indirectă. Cu atât mai bine înțelegem atunci, de ce rutina verbală care întârzie încă dezastros în teatrul și romanul cu subiect actual, ni se face tot mai nesuferită.

Nu cred că se poate tăgădui: dezastrul verbalității amoroase apare în toată enormitatea sa, în „piesele" franceze. Subtitlul acesta, de simptomatică nedumerire, al dramelor cu hibridă structură quasi-tragică, răspândite din Paris peste tot pământul în ultimele trei sferturi de secol, cuprinde, pare că, o indicare a originii acelui nenorocit și, probabil, definitiv compromis stil erotic de care vorbim. Trebuia să fie de mortală fadoare, vorbirea corespunzătoare unor situații sufletești esențial nesărate.

Burghezimea nu a fost în stare a-și nemeri un stil emoțional. Iar în literatura noastră, stilul dragostei a fost, mi se pare, hotărît în primul rând de stilul abundentelor traduceri din repertoriul francez. Să insistăm asupra acestor traduceri, ar fi, astăzi, o răutate cu totul întârziată și inutilă.

Este surprinzător și descurajător de văzut, că și în afară de vocabularul dragostei, în drama unei atât de bune scriitoare ca domnișoara Stahl, dialogul este plin de străinisme grave. Tirania verbală a scenei noastre este de o perfidie fără seamăn.

*

Viața emoțională a burghezilor bine cultivați și a boerilor români s'a deprins de mult a vorbi numai o limbă străină. Este o fatalitate; nimic nu am câștiga negând-o. Legătura între simțire și simbol verbal e lucru de mare delicatețe; și e cel puțin absurd să tot batjocorim oamenii în această privință, cu vechia și simplista acuzare de străinism. Și e sigur că traducerea, în acest caz, e o deplorabilă încercare de a împlini o lipsă atât de adâncă.

Am văzut scrisori de dragoste dela Români buni, unde se amestecau continuu fraze englezești, franțuzești, nemțești și românești. Cercetate cu băgare de seamă asemene texte, în fața cărora ar turba rutina puristă, a trebuit să le dau plină dreptate. Cine știe dacă asemenea amestec de vorbiri nu e, în sine, un mijloc eminent de comunicare emoțională ! Graiul e totdeauna un mijloc de înțelegere nevoiaș foarte. Și omenirea actuală se găsește într'o luptă nouă și aprigă cu dânsul. Cel emoțional e în specială criză, din cauza unei noui orientări a pudoarei sentimentelor.

*

— „Fii a mea — te vreau — tu dulce"...

— Eși afară, mitocane pomădat ! PAUL ZARIFOPOL

Anecdote

— Nu aveți de vândut cârpe, haine vechi, oase ?

— Să treci peste câteva zile, când se întoarce soția mea dela băi.

— A, atunci aveți de bună seamă sticle goale de vândut ?

★

Bismarck și Virchow, care erau mari adversari politici, se certau adesea. Intr'o zi, crezându-se serios ofensat, cancelarul de fier trimise martori — doi șefi de escadron — celebrului savant, ca să-l provoace la duel.

— Cu ce arme? întrebă Virchow.

— Ai alegerea, răspunseră ofiterii.

— Bine, zise Virchow, atunci aleg stricnina.

Cei doi militari se uitară speriați unul la altul.

— Da ! O să punem două bucăți de slănină pe masă, dintre care una unsă cu multă stricnină. Apoi o să ne legăm la ochi și o să luăm fiecare o bucată de slănină, pe care va trebui s'o mâncăm. Astea sunt condițiile mele. Duceți-vă și comunicați-le lui Bismarck.

Nu-i nevoe să mai spunem că duelul n'a mai avut loc.

HENRI DUVERNOIS

Examenul

D. Vessingaux, văduv și geograf, trăind din amintiri, din lucru și din iluzii, nu se temea decât de o ființă pe lume: de fiică-sa, dar se temea de-abinelea de ea. Elisabeta Vessingaux, care avea un cap de înger pentru pictori proști, un cap blond, roz, gras, egoist și drăguț, îl ducea de vârful nasului și-i impunea serate mondene. Nu din răutate pură: această domnișoară cu ochi de azur și cu fruntea de zăpadă căuta un bărbat avut. Pe câtă vreme tată-său visa la glorie și la distracții onorifice, ea visa la automobile și la colieruri de perle. Când se așeza în metropolitan, Elisabeta, cu pleoapele lăsate, se întindea ca și când ar fi fost în mașina ei. Vai! Se izbea îndată de realitate — reprezentată în ocurență prin picioarele vecinului — și îl fulgera atunci cu niște priviri de tot vecinul se scuza. Cât despre colier, îi simțea de pe-acuma așa de bine mângâerea la gât, că i se întâmpla să ridice o mână îngrijată care cădea îndată, grea de reprete.

Dimineața, când d. Vessingaux își regula munca din timpul zilei, fiică-sa venea să-i impuie programul serii. Era ceva teribil. Bietul om își plimba barba resemnată pe la teatre, pe la baluri, moțăia pe strapontine, mobila sărăcăcios pervazurile ușilor, dădea dovadă de o bunăvoință întristătoare și se ostenea fără succes, să aibă ținută mondenă. Observatorii fini înțelegeau îndată că nu se gândea decât la cărțile și la patul lui.

— Astă-seară, îi declară într'o zi Elisabeta, încearcă cu tot dinadinsul să te îmbraci convenabil și să nu umilești pe toată lumea cu citatele tale latinești. Iți amintesc că suntem invitați la d. Esocien — mașini de călcat. Să nu te crezi la d. Esocien, de la Institut. Nu e decât o asemănare de nume, din fericire pentru d-na Esocien care are patru șiraguri.

— De ce?

— De perle. Trebuie să întâlnesc la ea pe d. Lucien Brofas de care ți-am mai vorbit. D. Brofas nu e, te previn, nici poet, nici sociolog, nici archeolog, nici conchiliologist. Nu-i nimic pentru tine; nu e mare lucru : e doar un tânăr care câștigă opt sute de mii de franci pe an.

O să-mi faci plăcerea să-ți cumperi pantofi de lac, să mă aștepți să-ți fac cravata și să pui, cum face toată lumea, o vestă albă cu fracul. Adu-ți aminte să-ți legi băerile de la vestă ca să nu se ridice, ceeace produce un efect comic de care mă lipsesc cu dragă inimă. Cred că nu uit nimic... N'o să te mai deranjez: sunt ceasurile două după amiază și am tocmai timpul să mă pregătesc. Pentru numele lui Dumnezeu, fii vesel. Nu-ți cer nici să scoți hohote de râs, nici să dansezi scotișul spaniol, te implor numai să nu-ți astupi căscatul în palmă de par'că n'ai fi trădat de ochii tăi plini de apă. Fii amabil cu domnul acela. Nu-i uita numele: Lucien Brofas: b ca bijuterie, r ca rallye, o ca one-step, f ca fox-trott, a ca amazoană și s ca săltăreț. E mic de stat, oacheș, foarte șic și foarte inteligent.

— Brofas, repetă umil d. Vessingaux. Despre ce-aș putea să-i vorbesc, Doamne? Insfârșit, fii liniștită, o să fac eu așa ca să fii mulțumită de mine. E o vedere ?

— Dacă vrei, dar ăsta-i un cuvânt care nu se mai întrebuințează.

La miezul nopții, profesorul se clătina cu un surâs de comandă: voise să ia la bufet o ceașcă de bulion cald, dar i se întinsese un bol cu cafea frapată; să mănânce un sandviș cu foie-gras, dar trebuise să primească un fel de salată rusească foarte neplăcută de mâncat fără pâine și stropită cu cremă deliquescentă; îl durea stomacul; îi era somn. Ca să evite mustrările dela înapoiere, încercă să se amestece în câteva conversații. Subiectele tratate îi erau așa de străine încât numai prin prezența lui stinse controversele cele mai spirituale asupra mărcilor de automobile, vârsta actrițelor celebre și beneficiile realizate de dancing-uri. Incercă să se intereseze de un dans nou pe care-l executau niște perechi tinere pradă unei sumbre furori; asta îl ameți în așa hal că trebui să se întoarcă spre zid cu indiferența aparentă a unui elev pus la colț și care vrea să aibă aerul că se recreează de unul singur. De-acolo îl scoase Elisabeta, mai îngerească, mai blondă, mai roză ca totdeauna. Ii aducea un tânăr cu părul lăcuit.

— Tată, zise ea după ce lunecă un fel de pas de tango, îți prezint pe d-l Lucien Brofas.

— Incântat, ripostă d-l Vessingaux. Iată un bal cu adevărat reușit...

— Profesorul nu mă mai recunoaște, declară d-l Lucien Brofas; e foarte natural.

— Ah! Ah! făcu d-l Vessingaux, interesat. Și unde m'ai mai văzut, dragă domnule?

Henri Duvernois

— Ai fost examinatorul meu!

— I-auzi! Iată-ne pe meleaguri cunoscute, o tăie Elisabeta, plină de îngrijorare.

Și ca să schimbe vorba, adăoga:

— Haidem iute la bufet! Mor de sete!

Dar d-l Vessingaux n'o asculta. Privea pe tânărul Brofas cu curiozitatea emoționată a unui colecționar în fața unei bucăți rare. In sfârșit punea mâna pe un interlocutor care-l întreținea despre un subiect mai scump și mai familiar decât toate. Era radios. Efebul îi fu simpatic.

— Ai păstrat o amintire bună despre mine? întrebă el.

— M'ați trântit!, zâmbi d-l Brofas. Dar nu pe degeaba!

—La ce chestiune?

— Afluenții Loirei, pe malul drept.

— Păi bine, era ușor!

— Tată, exclamă Elisabeta, crispată, nu ți se pare că... oricum?...

D-l Vessingaux, surd și orb, continuă.

— Ce-ai răspuns?

— Nimic. Am tăcut... Și m'ați sfătuit să stau jos.

— Cu toate astea nu era greu... Ia să vedem, o să te ajut nițel... Nievra...

— Nievra...

Pe dată, strălucitorul Lucien Brofas își reluă capul mohorît de cretin de liceu chestionat de un inspector. Stătea cu călcâiele bălăbănind, cu fruntea încrețită a leneșului care caută în minte nume pe care e sigur că n'o să le găsească.

— Maina, edictă d-l Vessingaux.

— Desigur: Maina...

— Și Erdra...

— Erdra...

D-l Vessingaux nu mai era în frac, într'un salon strălucit iluminat, lângă fiică-sa cu răsuflarea tăiată, înaintea unui ginere posibil... Nu mai zâmbea. Ochii îi scânteiau de mânie profesională în dosul ochelarilor rajustați.

— Nici măcar afluenții principali! tună el ridicând din umeri.

Și conchise, fără să se uite la fie-sa care-i făcea semne disperate:

—Nu știi nimic! Stai jos!

Trad. de D. FAUR

Diaconul cel surd

(Urmare din pagina I-a)

poi scoase de subt șea o pulpă fiartă de vacă. Era învelită în pânză de sac. De ea era lipit fân. Diaconul se târî jos de pe capră până lângă mine și tăie cu briceagul câte o bucată din carnea cea verde. După gustare, Achinfiev înfășură din nou pulpa în sac și o băgă în fân.

— Ivan, — îi spuse el lui Achinfiev, — hai să-l alungăm pe dracu din mine. Așa și așa trebue să ne oprim pentru a adăpa caii.

Scoase o sticlă de doctorie și o seringă din buzunar; le dădu pe amândouă diaconului. Apoi coborîră amândoi din căruță și se duseră la o depărtare de douăzeci de pași pe câmp.

Achinfiev ridică în sus cămașa, diaconul se lăsă într'un genunchi și îi făcu o injecție. Apoi șterse seringa cu o cârpă și o privi în lumină. Achinfiev își trase în sus pantalonii, trecu într'o clipă potrivită în dosul diaconului și îl împușcă de la spate pe la urechi.

— Salutare, — zise el și se încheie.

Diaconul puse sticla în iarbă și se sculă în picioare. Cele câteva fire de păr pe care le mai avea, se ridicară măciucă în sus.

— Pe mine mă va judeca Tribunalul Suprem, — spuse el cu vocea înnăbușită. Tu, Ivan, nu ești în măsură...

— Acum unul îl judecă pe cellalt, — îi tăie vorba vizitiul primei căruțe, — chiar la moarte. Foarte simplu.

— Mai rău, însă, — murmură Agheiev, ridicând capul, tu mă omori, Ivan.

— Ce prostie, diaconule, — adăogă Corotcov, apropiindu-se. Gândește-te cu cine ai de-a face. Altul ți-ar suci gâtul ca unui pui de găină fără multe mofturi, el însă scoate adevărul din tine și te învață minte, tu popă mârșav.

— Mai rău, repetă diaconul cu încăpățânare, făcând câțiva pași, — tu mă omori, Ivan!

— O să te omori tu singur, măgarule, — scrâșni, Achinfiev, îngălbenindu-se. Tu singur o să-ți sapi groapa și o să te bagi în ea.

Ridică brațele, își scoase gulerul și se aruncă la pământ.

— Ah! maică scumpă, — strigă el sălbatic, presărându-și nisip pe obraz, — ah! sânge fierbinte, ah, tu putere sovietică...

— Ivan, — spuse Corotcov, punându-i cu duioșie mâna pe umăr, — Ivan, nu te chinui, scump prieten, trebue să plecăm, Ivan...

Corotcov își umplu gura cu apă, stropi obrazul lui Achinfiev, apoi îl ridică sus în căruță. Diaconul se așeză din nou pe capră și pornirăm mai departe.

Până la orășelul Verby nu făcurăm mai mult de doi chilometri. Acolo se îngrămădeau în acea dimineață trupe nenumărate. Cazacii se învârteau prin curțile locuitorilor, strângeau prosoape și mâncau poame crude. Imediat după ce ajunserăm, Achinfiev se băgă în fân și adormi. Luai o pătură din căruță și plecai pentru a căuta un locșor umbros. Dar câmpia, în amândouă părțile, era acoperită de scârnăvii de nedescris. Un țăran bărbos, având ochelari de aramă și în cap o pălărie tiroleză, citea o gagzetă; el îmi prinse privirea și zise:

— Ne numim oameni, dar puțim mai rău decât fiarele. Ar trebui să ne fie rușine de pământul, care ne poartă.

Apoi începu din nou să-și citească jurnalul prin ochelarii lui cei mari.

Cotii la stânga spre o pădurice mică și îl văzui pe diacon, venind spre mine.

— Incotro te furișezi, prietene? — îi strigă Corotcov de pe prima căruță.

— Veniți, — murmură diaconul, îmi apucă mâna și o sărută.

— Sunteți un om bun, — șopti el, se strâmbă, și își trase cu greu răsuflarea. Vă rog trimiteți de știre în satul Crasimov pentru ca nevasta mea să mă poată plânge.

— Ești surd, părinte diacon, îi strigai eu în obraz, — sau nu?

— Cum ați zis? — întrebă el și duse mâna la ureche.

— Ești surd, Agheiev, sau nu?

— La poruncă, surd, — răspunse el repede, — cu trei zile înainte auzeam foarte bine, dar tovarășul Achinfiev mi-a spart timpanul cu împușcăturile lui; e obligat să mă ducă la Rovno, tovarășul Achinfiev, dar cred că nu voi ajunge până acolo...

Diaconul căzu în genunchi, lăsă în jos capul cu părul vâlvoi de preot și se furișe printre căruțe. Ieși pe partea cealaltă, se ridică și se duse lângă Corotcov. Acesta îi dădu tutun. Iși răsuciră țigări și le aprinseră unul dela altul.

— Așa e mai bine, — zise Corotcov și făcu loc lângă el. Diaconul se așeză și nu mai vorbiră. In urmă se deșteptă Achinfiev. El scoase pulpa de vacă din sac, tăie cu briceagul carnea cea verde și dădu fiecăruia câte o bucată. Când văzui carnea cea putredă, mi se făcu rău și desnădăjduit înapoiai partea mea.

— La revedere, — le spusei eu, — drum bun!

Luai șeaua din căruță și plecai. In treacăt auzii mormăitul lui Achinfiev, care parcă nu mai voia să ia sfârșit.

— Ivan, — îi spunea el lui Agheiev, — ai făcut o mare prostie, Ivan. Ar fi trebuit să-ți fie frică de numele meu. Tu însă te-ai așezat în căruța mea.

Puteai să te învârtești până ce mi-ai căzut în labă, acum însă... Ei bine, o să-ți mai dau odată să bei și apoi o să isprăvesc cu tine, Ivan...

Trad. de *Olga Monta*

Spiritul Genevei

Așa se intitulează cartea cunoscutului filozof și esseist Robert de Traz. Geneva, sediul Societății Națiunilor, își clădește o mistică sentimentală și o technică de gândire proprie. Mentalitate care — lucru foarte curios — n'are nimic comun cu *spiritul genevez*, spiritul locuitorilor acestui mic orășel de provincie, ticsit, ca orice asemenea grup, de burghezi înguști la cap și regionaliști habotnici. Dar este o ironie a soartei care face că orășelul acesta a dat cetățeni ca un Calvin, care a sdruncinat globul cu gândirea lui religioasă, sau ca Jean Jacques Rousseau, care și el a răscolit întreg pământul cu ideile sale politice. De ce Geneva, și nu alt oraș, putu a fi sediul Societății Națiunilor? Pentru o întâmplare foarte... fortuită.

Trebuia un oraș de limbă fie engleză, fie franceză. Dar un oraș dintr'o țară *mică* (se înțelege de ce). Dar nu există țări englezești *mici*. Pe când franțuzești avem: Belgia, Elveția, Monaco. Dar Monaco nu se putea (iarăși se înțelege de ce). Și nici Belgia (căci fusese beligerant). Și așa, prin eliminare, negăsindu-se altă țară, s'a găsit Elveția care să ne furnizeze orașul, unde, mai târziu, pe lângă S. D. N., a venit și Biroul internațional al Muncii. Al muncii — într'un oraș care n'are o singură uzină.

Și astfel, se formează, prin hazardurile istoriei, un spirit al Genevei, la care se uită, ca vaca la tren, bătrânul spirit genevez...

Curiozități

O aripă zburătoare

Loius Blériot construește acuma un monoplan de mari dimensiuni. Pentru a-l face mai ușor, aripile aparatului vor fi goale înăuntru și vor cuprinde: motoarele cu rezervoarele combustibilelor, o încăpere pentru piloți și alta pentru călători. După calculele făcute de Blériot, această „aripă zburătoare" va fi în stare să planeze câte 14-15 mii de kilometri fără aterizare.

Revista pisicilor

La Paris a apărut primul număr din „Revue féline de France". Această revistă, în căutarea unui original motiv de lansare, încearcă să dezvolte dragostea pentru pisici. Și începe prin a enumăra câteva pisici celebre din literatură: Chamoine a lui Victor Hugo; Démonette a lui Barbey d'Aurevilly; Isabelle a lui François Coppée ; Micetto pe care Chateaubriand o avea de la Papa Leon XII ; Mie, pisica lui Edmond de Goncourt; Phalemon, adorata lui Sainte-Beuve; Pamouk, adusă de Pierre Loti din țara Azyadeei. Claude Farrère are o pisică albastră; Colette, multe pisici sure; Lucie Delarue-Mardrus, un motan negru. Dar nu trebuie să uităm — ne spune noua publicațiune din Paris — pe Kalmouk, pisica lui Henri Rochefort, atât de devotată încât trei zile după moartea stăpânului, a sucombat și ea.

Glonte somnifer

Un industriaș american Karl Bergman și-a brevetat o invenție : un glonte somnifer, pentru fabricarea căruia s'a și format o mare societate pe acțiuni. In esență invențiunea lui Bergman reprezintă un glonte cu un vârf ascuțit, foarte fragil, și care se rupe după ce pătrunde în pielea victimei. Restul glontelui nu e atât de greu, nici nu pornește din țeava armei cu atâta putere — cât trebue să pătrundă mai departe în corp. Dar vârful său odată aflat subt piele servește ca injector pentru un lichid special somnifer cuprins în glonte. Acest somnifer adoarme în câteva clipe animalul sau omul atins, pentru 5—6 ceasuri. Efectul acestor gloanțe a și fost experimentat la o vânătoare din Africa. Celebrul Barnett Harris a prins cu ajutorul acestui glonte, un mare număr de fiare vii și sănătoase. Societatea americană de exploatoare a acestei invențiuni crede foarte serios, că gloanțele acestea vor avea de jucat un mare rol în viitoarele războaie.

Ultimele noutăți
din Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ
Bulev. Academiei No. 3, București, I.

„JUPANUL CARE FACEA AUR", de *Adrian Maniu*. (Un volum de 148 pag. Lei 60).

„Cântecul românesc, atât de chinuit pe strunele unor tradiționaliști de ocazie, își găsește în „Jupânul care făcea aur" o nouă și, mai ales, sinceră realizare.

„Focul pe care îl bănuiai ascuns în cremene isbucnește".

(„Omul liber")

„FACLII IN NOAPTE" de *Constanța Marino-Moscu*. (Un volum de 208 pag. Lei 75).

„Un volum de nuvele deplin închegate și realizate cu acel fin discernământ al valorilor, ce dă o notă deosebită operelor marilor prozatori, „Făclii în noapte" constituie în activitatea autoarei un punct culminant, iar pentru cititori o operă extrem de atrăgătoare".

„MĂREȚIA ȘI AMARACIUNILE UNEI VICTORII" de *Georges Clemenceau*. (Un volum de 372 pag. Lei 180).

„Mult așteptatele memorii ale lui Clémenceau au apărut zilele acestea într'un frumos volum executat în excelente condițiuni tipografice, în Editura „Cartea Românească". E un volum de harță și de confesiune, de mândrie și de ironie mușcătoare, de frumusețǎ morală și de aspră judecată, dar și de înțelegere a multora dintre prietenii sau adversarii lui".

(„Patria" Cluj)

„CHIPURI DE CEARA" de *Ion Agârbiceanu*. (Un volum de 250 pag. Lei 35).

„Nuvelele d-lui Agârbiceanu au fost comparate cu unele tablouri ale pictorilor primitivi ai Renașterii".

(„Viața Românească")

„PĂCATUL SFINȚIEI SALE" de *Al. Cazaban*. (Un volum de 180 pag. Lei 28).

„Recitești tot volumul cu bucurie și ai mereu, din ce în ce mai mult, convingerea că te afli în fața unui scriitor de rasă!

(România)

Cărțile amintite mai sus cum și multe alte opere capitale ale fruntașilor literaturii noastre, editate de „CARTEA ROMÂNEASCĂ", se află de vânzare la toate librăriile din țară și se pot cere și direct dela „CARTEA ROMÂNEASCĂ" Bulev. Academiei, 3. București trimițând costul prin mandat poștal.

Colțul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada No. 7 (Karagheorghevici), recomandă următoarele cărți interesante :

Clémenceau : Grandeurs et misères d'une victoire, 180 lei ; **Léon Daudet:** Clémenceau qui sauva la patrie, 210 lei ; **Emil Ludwig :** Goethe : cele trei volume; Trotski: Ma vie; Wranghel : Mémoires; Valeriu Marcu: Lénine, 195 lei ; Saldemini : La terreur fasciste, 88 lei; Journaux intimes de Byron, 88 lei; Erenburg Ilya: Elisabeth et Essex, 88 lei; Erenburg: Babeuf, 78 lei; Freud: Le mot d'esprit et ses raports avec l'inconscient, 98 lei; Levinson: Figures américaines, 98 lei ; Foerster: Morale sexuelle et pédagogie sexuelle; Henry Bordeaux: Visages français (histoire et littérature); De Gaters: Visages dela Suède; Tchapiguine: Stenka Razine (le roman du célèbre ataman cosaque) ; Duplan: Sa Majesté la Machine, 98 lei; Maimonide: Le Guide des égarés (humanisme juif) dans la traduction de Salomon Munk, 98 lei; Daudet : Charles Maurras et son temps, 70 lei; Mantey: Histoire de la marine allemande, 165 lei; Colonel Lawrence : La révolte dans le désert (1916-1918); Berdjaeff : Esprit de Dostoiewski ; Arthur Thomson : Hérédité ; Salomon Reinach : Amalthée—mélanges d'archéologie et d'histoire ; L. Romier : Promotion de la femme.

CATEVA ROMANE FRUMOASE

Claude Anet: Mayerling (le tragique roman d'amour de l'arhiduc Rodolphe); André Gide: Robert (réponse à l'Ecole des femmes); Le roi Candaule — Faux Monnayeurs, Corydon, Si le grain ne meurt, Paludes, Symphonie pastorale, etc. ; E. Fleg: Salomon (un conte des mille et une nuits) ; Fédortchénko: Le peuple à la guerre Madame Aurel : La vierge involontaire ; Helsey : L'an dernier à Jérusalem: Sérafimowitsch: Le torrent de fer; Jolinon: Les revenants dans la boutique; Ribemont Dessaignes : Frontières humaines ; Kierkegaard : Le journal d'un séducteur ; Sigrid Undset : Jenny ; Virginia Woolf : Promenade au phare ; Miss Dalloway ; De Croisset : Nous avons fait un beau voyage; Lewis Sinclair: Babbit.

SUCCESUL ZILEI

Se citește din ce în ce mai mult minunatul Byron al lui André Maurois : două volume lei 180.— precum și neîntrecutul David Golder, de Irène Némirowski, 95 lei.

In provincie trimitem contra ramburs numai în urma unui acont anticipat

BERNARD SHAW

Aforisme şi paradoxe

Păzeşte-te de omul al cărui Dumnezeu e în cer.

Credinţa omului nu poate fi stabilită prin confesiunea lui, ci prin punctul de plecare al acţiunilor lui.

Virtutea nu constă în renunţarea la viţiu, ci în faptul că nu-i simţi lipsa.

Neascultarea, cea mai rară şi cea mai îndrăzneaţă dintre virtuţi, nu se deosebeşte deobicei de neglijenţă, cel mai leneş şi mai ordinar dintre viţii.

Viţiile ne devastează viaţa: sărăcia, ascultarea şi celibatul iată viţiile canonice.

Mărimea nu e decât una dintre senzaţiile micimii.

In cer, îngerii nu sunt personagii de frunte.

Dacă i-am putea înţelege pe oamenii mari, i-am spânzura.

Recunoaştem că, de îndată ce a devenit vizibilă şi pe înţelesul nostru, am răstignit divinitatea pe care o adorăm.

Pentru un matematician, numărul unsprezece nu e decât 6+5 pentru un Boşiman care nu poate număra decât câte degete are, numărul acesta e o miriadă imposibilă de socotit.

Diferenţa dintre cel mai superficial rutinier şi cel mai profund gânditor îi pare acestuia din urmă neînsemnată, iar celui dintâi nesfârşită.

In mijlocul unui popor mărginit, geniul devine zeu: toţi se închină la dânsul şi nimeni nu face ce vrea el.

Prostia e consecinţa directă a fericirii şi a frumuseţii.

Bogăţia şi arta sunt reţete mincinoase pentru producerea fericirii şi a frumuseţii.

Cine-şi doreşte fericirea veşnică cu o femee frumoasă se aseamănă cu beţivul care caută să se bucure veşnic de gustul vinului având mereu gura plină.

Chinurile cele mai neîndurate se produc prin prelungirea celor mai mari plăceri.

Cine sufere de dinţi socoteşte fericiţi pe toţi cei cu dinţii sănătoşi. Cei ce sufăr de sărăcie comit aceiaş greşală cu privire la bogaţi.

Intr'o lume urâtă şi nefericită, nici cel mai bogat om nu poate să-şi procure decât urâţenie şi nefericire.

Secolul al nouăsprezecelea a fost era credinţii în artele frumoase. Rezultatele le avem în faţă.

Gentlemanul modern este în mod necesar duşmanul ţării lui. Chiar în războì se bate, nu spre a o apăra, ci pentru a nu lăsa să treacă la alţii dreptul lui de a o jefui. Luptătorii de felul acesta sunt patrioţi aşa cum sunt prieteni ai animalelor doi câini care se bat pe un os.

Moderaţia nu e niciodată preţuită pentru ea însăşi.

Eul inconştient e adevăratul geniu. Respiraţia se face prost în momentul în care intervine eul conştient.

Numai în timpul celor nouă luni care preced prima lui respiraţie îşi conduce omul interesele tot aşa bine ca un copac pe ale sale.

Omul cuminte se adaptează lumii; cel nesocotit se luptă să adapteze lumea la el. De aceea orice progres vine dela oamenii nesocotiţi.

Cuviinţa este conspiraţia necuviinţei cu tăcerea.

Inţelepciunea oamenilor nu depinde de experienţa lor, ci de capacitatea de a-şi utiliza experienţa.

Dacă simpla experienţă ne-ar ajunge ca să devenim înţelepţi, pavajul Londrei ar fi mai înţelept de cât cei mai înţelepţi oameni.

Toate fiinţele pe care le numim animale şi-au luat revanşa în momentul când Darwin a arătat că ele sunt strămoşii noştri.

Hoţii şi-au luat revanşa când Marx a acuzat burghezia de furt.

Drumul spre infern e pavat cu intenţii bune, nu cu rele. Toţi oamenii sunt bine intenţionaţi.

Abuzăm de dreptul la viaţă atât timp cât nu ne luptăm pentru el.

In copilăria mea, refuzam unei anumite domnişoare titlul de frumoasa Miss Cutare. Mătuşa mea m'a dojenit atrăgându-mi atenţia că cea mai puţin urâtă soră e frumuseţea familiei.

Mila este cel mai dăunător soi de gâdilare a simţurilor.

Cei care se pun în slujba sărăciei şi a boalei sunt complicii a două din cele mai mari crime.

Cine dă bani pe care nu i-a câştigat el însuşi e generos cu munca altora.

Viaţa face toţi oamenii egali, moartea îi înalţă pe cei mai distinşi.

Numai ofiţerii lipsiţi de autoritate doresc legi contra nesupunerii. Dreptul divin n'are nevoie de bici.

Civilizaţia e o boală pe care o aduce obiceiul de a construi societăţile cu materiale stricate.

Cine admiră civilizaţia modernă, o identifică deobicei cu maşina cu aburi şi cu telegraful electric.

Cine înţelege maşina cu aburi şi telegraful electric îşi închină viaţa încercării de a le înlocui cu ceva mai bun.

E imposibil să ne imaginăm un criminal mai ticălos decât cel care ar vrea să construiască din nou Londra actuală, aşa cum e acuma, şi un binefăcător mai mare decât cel care ar dărâma-o.

Metoda populară de a distribui averea o metoda ruletei de joc.

Ruleta nu aduce nimic nimănui, afară de posesorul ei. Cu toate acestea, pasiunea jocului la ruletă e generală, pe când pasiunea de a ţine o ruletă e necunoscută.

Jocul făgădueşte săracilor ceeace le aduce bogaţilor avuţia. Acesta e motivul pentru care episcopii nu îndrăznesc să-l înfiereze cu energie.

Nu-ţi pierde timpul cu problemele sociale. Boala săracului e sărăcia, boala bogatului e inutilitatea.

Ni se spune că Iehova, după ce a creat lumea, a văzut că totul e bine. Acum ce-ar spune?

Convertirea unui sălbatec la creştinism e convertirea creştinismului la sălbătecie.

Decadenţa nu poate găsi aderenţi decât dacă poartă masca progresului.

Supraomul, pentru care lumea nu e destul de bună luptă cot la cot cu canalia, care nu e destul de bună pentru lume.

Tinereţea, căreia i se iartă totul, nu-şi iartă sieşi nimic. Bătrâneţii care-şi iartă totul, nu i se iartă nimic.

Nu confunda repulsia ta faţă de distrugere cu repulsia faţă de război, repulsia ta de a fi sclavul cuiva cu repulsia faţă de sclavie, repulsia ta faţă de bogăţia vecinului cu repulsia faţă de sărăcie. Laşul, îndărătnicul şi invidiosul împărtăşesc repulsiile tale.

Fereşte-te de a avea ce-ţi place, ca să nu fii silit să-ţi placă ceeace ai.

Dacă istoria se repetă şi mereu se întâmplă lucruri neaşteptate, ce inapt trebue să fie omul să devie înţelept prin experienţă!

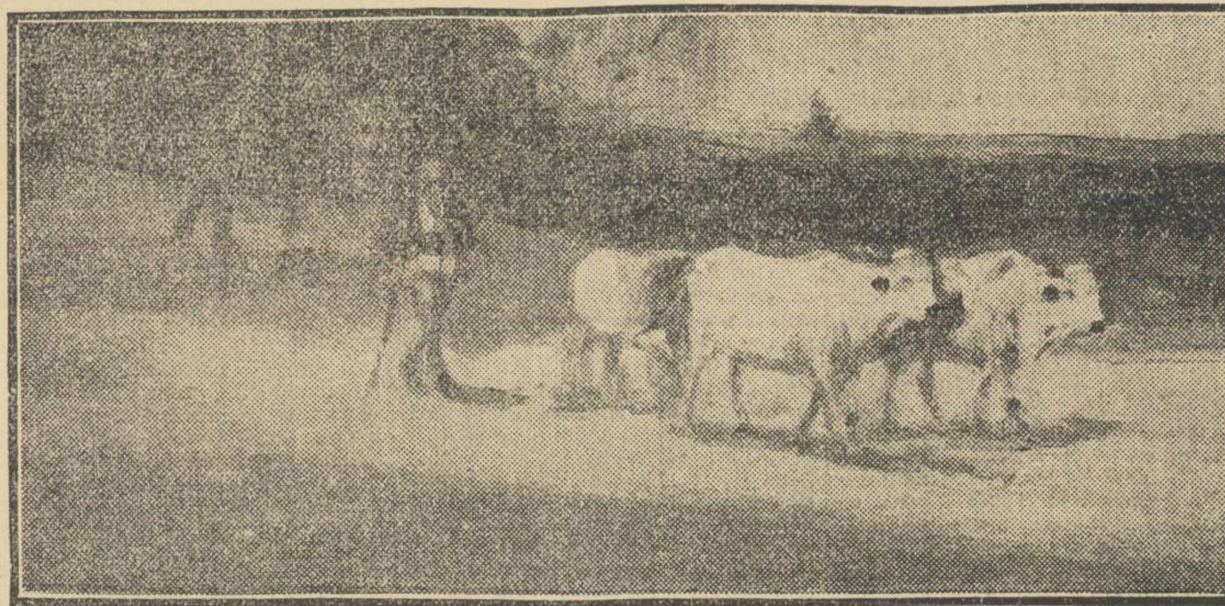
Cine înţelege răul, îl iartă. Cine-l simte, îl distruge.

Conştiinţa dobândită a bunei purtări e mai tare decât instinctele naturale. E mai uşor să reînfiinţezi mănăstirile de călugări şi de călugăriţe decât să convingi o arăboaică să-şi lase gura descoperită în public, sau să înduplecí un ofiţer englez să meargă pe Bond-street, într'o după amiază de Mai, cu o caschetă de golf în cap.

E periculos să fii sincer, afară de cazul când eşti prost.

Chinezii îşi domesticesc păsările, tăindu-le aripele, şi femeile, mutilându-le picioarele.

Trad. de GH. REVIGA

PLASTICA

Frecventarea Muzeelor de Artă

Afară de amatorii serioşi şi de cercetătorii de specialitate, o mare parte a publicului trăeşte într'o surprinzătoare indiferenţă faţă de valorile artistice.

Fără o educaţie sistematică în acest sens — pe care numai vizitele la muzee o pot face — publicul nu va fi niciodată pregătit să priceapă o lucrare de artă sau să încerce o cât de vagă tresărire în faţa frumuseţii plastice.

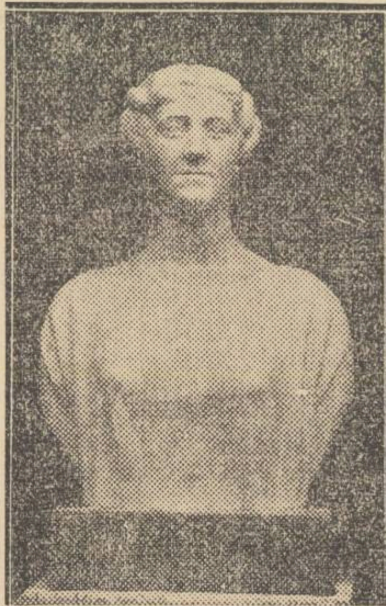
Cultura artistică se poate dobândi pe calea teoretică a literaturii estetice, dar nu se poate verifica şi întregi decât prin cercetarea muzeelor şi colecţiunilor de artă.

Opera de artă trebue prezentată în aşa fel spectatorului încât acesta să-şi dea seama singur de confuzia de aprecieri ce fusese obişnuit să facă.

Muzeul e menit să creeze o directivă precisă a gustului şi să facă educaţia vizuală a vizitatorului.

Expoziţiile obişnuite, individuale sau colective, sunt, cele mai multe, conglomerate de lucrări mediocre, care nu contribue decât în chip platonic la educaţia artistică a publicului.

In muzeu, prin cercetare amănunţită şi comparaţie, vizitatorul constată diferenţele de calitate şi de temperament, înrudirea intelectuală dintre artişti şi şcoli, perfecţionarea procedeelor şi evoluţia talentelor.

D-na Simu

In muzeu, totul e strâns cu gând larg înţelegător, cu gust rafinat şi cu metodă.

Opera de educaţie a muzeului e tot atât de însemnată ca şi opera de educaţie a şcoalei, a bibliotecii sau a teatrului.

*

S'a constatat, spune undeva Th. Cornel, că sforţările unui neam către propăşire s'au perpetuat până la noi printr'o serie de creaţii artistice care îmbrăţişează toate domeniile activităţii omeneşti, dela preocupările pur spirituale, dela expresiunile curat estetice, până la primitiva tendinţă a înfrumuseţării corporale.

In această înjghebare treptată a personalităţii unui popor se oglindesc deopotrivă: temperamentul lui etnic, morala, cultura, ideile, faptele şi idealurile lui. Iar operele strânse laolaltă dovedesc în ce măsură acel popor a contribuit la progresul civilizaţiei.

Toate popoarele ce şi-au înscris un loc vrednic în istorie, au cristalizat în opere de artă gândurile şi simţimintele ce leau frământat existenţa.

Lucrurile acestea au început să fie înţelese şi la noi. S'au ivit oameni de bine care au ştiut să deosebească valoarea şi menirea educativă a frumosului.

A. Simu

Oficialitatea a început să sprijine şi ea arta, căutând pe de o parte să strângă elementele artistice ale trecutului nostru, iar pe de altă parte organizând şi încurajând manifestările individuale sau de ansamblu.

Dar paralel cu activitatea statului în această direcţie, iniţiativa particulară a căutat să desăvârşească opera oficialităţii.

Acţiunea educativă a iniţiativei particulare s'a concretizat în crearea de muzee, menite să fie o călăuză sănătoasă a gustului public şi o şcoală sinceră pentru tineretul plastic al ţării.

Iniţiativa particulară a făcut astfel o adevărată concurenţă Statului.

In cadrul acestei iniţiative, trebue menţionat la locul de frunte domnul Anastase Simu, fondatorul Muzeului cu acest nume în Bucureşti.

*

Pe severe coloane ionice se înalţă trupul masiv al templului de artă din Bulevardul Brătianu, ridicat din râvna şi entuziasmul domnului Simu.

Exemplare originale şi caracteristice din arta tuturor veacurilor, dar mai cu seamă din arta modernă, au găsit aci adăpost demn. Şi colecţiile se complectează an cu an.

Multe lucrări de preţ, româneşti şi străine, au fost achiziţionate în vremea din urmă.

Domnul Anastase Simu a dăruit statului colecţia de lucrări adunate cu truda a zeci de ani de răbdare şi de ambiţie artistică.

Comorile de frumos, strânse de d-sa cu rară înţelegere şi grijă, rămân mărturie a felului cum se poate ordona metodic o serioasă colecţie de valori artistice.

Muzeul Simu a fost ani întregi îndreptarul plastic al artiştilor şi locul de reculegere al căutătorilor de frumos, — dând tuturora posibilitatea unei juste informaţii, nu numai în privinţa valorilor româneşti, dar şi în înfăţişările reprezentative ale multor valori europene.

Cele mai multe opere sunt menite să fixeze etapele caracteristice ale evoluţiei plastice în ultimele decenii.

Muzeul Simu a dat culturii româneşti o şcoală dela care toţi am învăţat, o şcoală organizată după toate cerinţele legilor estetice şi după toate necesităţile sufleteşti ale unui popor dornic de frumos.

Imbogăţindu-şi în acelaşi timp cunoştinţele, vizitatorul acestui muzeu îşi va rafina gustul, va şti să se orienteze şi nu va mai face greşeli de apreciere ca până acum.

H. BLAZIAN

Jean Neagulescu — Portret

Constanţa Marino-Moscu

de ISABELA SADOVEANU

D-na Constanţa Marino-Moscu a dovedit dela primele sale încercări literare o originalitate accentuată. Intr'o epocă în care descrierea, fraza plutitoare şi lirismul direct, alcătuesc technica literară şi caracterizează mai ales literatura începătorilor, ea debutează în „Viaţa Românească" cu acea minunată „Nataliţă", în care viaţa sufletească a copilului, tragicul impresionant al unor întâmplări obişnuite, mediul şi coloritul unui colţ de lume, sunt toate redate „en racourci" prin mişcarea vioaie şi precisă a unui dialog superior mânuit.

Fire pasionantă şi vibrantă o simţi trăind cu o deosebită intensitate în amintirile Caterinii State.

Caterina State este o operă feminină în toată puterea cuvântului: subiectivă, pătimaşă, parţială în pornirea ei răzvrătită, ea este mai mult o bucată ruptă din sufletul unei femei decât o operă de artă. Totul este datorit unei puteri excepţionale de intuiţie. E intuiţia copilului care a suferit de timpuriu şi a trebuit să se apere cu mijloacele fiinţelor naturii, din clipele fragede şi plăpânde ale începutului de viaţă.

Acei ochi mici, ascuţiţi, neliniştiţi şi iscoditori care te izbesc în fizionomia Constanţei Marino-Moscu, sunt ochii primei copilării pe care ne-o reveleazá „Amintirile Caterinii State".

Acei ochi pătrund, scotocesc şi sfredelesc realitatea ca ochii unei sălbătăciuni de pădure, mereu fugărită, mereu în alarmă, gata să descopere primejdia. Un gest, o mişcare sunt semne fugare, care intră, însă, ca nişte lovituri de cuţit în senzibilitatea mereu înfiorată a copilei şi îi deschid perspective adânci, îi lămuresc situaţii complicate, se întipăresc neşters şi devin obsedante, formând mai târziu tot materialul literaturii sale, prin excelenţă subiectivă.

O revoltă surdă, revolta copilului lipsit de ori ce putere de apărare, revolta slăbiciunii care are nevoe de dragoste şi nu întâlneşte decât ură şi jignire, revolta idealismului prim al omului, care e în sufletul copilului sub forma de dreptate şi care nu întâlneşte decât asuprire; revolta sufletului iubitor de artă şi frumos, împotriva urâţeniei şi a vulgarităţii unei vieţi de mic burghez, de mahalagiu de târguşor mic în care îndestularea ia forma celei mai brute materialităţi, revolta unui suflet mereu înfrânt dar neostoiat.

In opera sa cea mai caracteristică „Amintirile Caterinii State", cu o tratare destul de strânsă, în scene frumos luminate şi mai ales în dialogul acela nervos care rezumă o situaţie în câteva fraze şi redă tipul, rând cu rând, în tuşe de culoare şi cu un relief şi o putere de viaţă uimitoare, freamătă mereu revolta, se dă mereu aceiaşi luptă surdă şi fără rezultate care a fost lupta reală a unui suflet de copil şi şi-a păstrat caracterul în toată producţiunea de mai târziu a scriitoarei.

Dotată cu un talent muzical excepţional, Constanţa Marino Moscu, după studii strălucite la conservatorul din Viena, părăseşte muzica pentru că îi trebuia o expresiune mai directă a senzibilităţii sale aţâţate, a spiritului său neogoiat.

Nu ajunsese încă la dominarea vechilor şi neostenitelor sale răsvrătiri din copilărie şi tinereţe. Eul său irizat în sfărâmăturile copilăriei şi tinereţii, comprimate şi contrariate de familie şi de soartă, nu izbutise încă a-şi creia o eşire spre cer. Creaţiunea literară a Constanţei Marino-Moscu este încă multă vreme alimentată din amintirile Caterinii State, fie că încearcă a scrie un roman sau a creia o piesă de teatru.

Personalitatea sa profundă se zbate mereu în acelaş cerc de fier. Ii e sortită neliniştea, lupta fără resemnare şi fără de nădejde a unei mici sălbătăciuni de pădure, închisă după gratii. Dar ea este în acelaş timp dezarmată ca o fiinţă prea sensibilă, pusă la încercările cele mai grele ale vieţii, înainte de a fi o personalitate şi o voinţă.

Conflictul dintre Ada şi părinţii ei, drama renunţării la ea însăşi, la talentul său, mai mult la iubirea sa, — pentru a scoate pe nişte părinţi răi şi neomenoşi din încurcăturile materiale, unde i-a aruncat materialismul lor vulgar, apare ca o imposibilitate vremilor de azi. Dar celui ce a urmărit opera Constanţei Marino-Moscu, celui ce s'a emoţionat cu autoarea citind „Amintirile Caterinei State", lucrurile îi apar altfel. Scenele din acele amintiri nu sunt impresionante numai prin talentul cu care sunt scrise, prin lumina în care sunt prezentate tipurile şi colţurile de lume ci şi prin tragismul cu care se zbate un suflet încă fraged şi fără putere de rezistenţă. Inţelegem atunci de ce în aceste opere autoarea se hrăneşte numai din propria ei substanţă. Dacă ne-ar îngădui cadrul unei scurte cronici literare ar fi foarte interesant de făcut o analiză a materialului psichologic, din acest bogat şi veridic document, în lumina teoriilor freudiene, înţelegând prin **Libido** înăbuşirea tuturor instinctelor vieţii, nu numai celui sexual.

In ultimul său volum, în care sunt adunate scurte schiţe publicate în „Adevĕrul Literar" sub titlul de „Făclii în noapte", se constată mai ales calităţi de pictor miniaturist, de observator ascuţit al unei realităţi imediate, humorul şi simţul comicului unui spirit contemplator cu o senzibilitate ce merge direct la amănuntele caracteristice unei psichologii şi a unei situaţii. Naivitatea aparentă a redării e plină de subtilităţi, literatura sa simplistă şi ţărănească e rezultatul unei arte deosebite, unui dar de a se transforma aproape ca un mimetism.

Iar dacă se constată în scrierile sale mai multă senzibilitate şi observaţie decât cugetare, aceasta nu este în dauna povestirii. Scene şi oameni au pitorescul lor special, dialogul e admirabil în acest volum, ca în tot ce a scris d-na Marino-Moscu. Uneori o patină de pictură veche dă un farmec deosebit scenelor şi oamenilor evocaţi, cu regretul ascuţit şi poezia preţioasă a unui parfum din alte vremuri ca în **„Serata Umbrelor"**:

„In candelabre se aprinse lumânări de ceară; mobila lunecă spre colţurile sălii şi clavecinul, sbârnâind o melodie, trezi un **luth** din somnu-i veşnic.

„Din cadre se mai scoborîră bătrâni palizi şi cu bărbii moi, pierdute 'n vapeluri de dantelă, ce susţineau, pe braţe deprinse, matroane cu umerii ascunşi în falbalale du Velay şi d'Alençon.

„Tineri, cu păr răsucit şi domniţe în malacoave, le veniră înainte; şi cu adâncă plecăciune, se retraseră în capătul sălii aşezându-se în bergerele mai dosite, vorbind încet între ele, ori sucind, iute, după evantaliu, şuviţa unui zuluf răsleţit.

„Parfum de levant, de **patchouli** şi de trandafir, se răspândi în tot salonul şi pendula amortiţă, bătu sincopat, un ceas...

„In pragul uşii se arătară servitorii aducând, pe tăvi de argint, şerbete de angelică şi nufăr, alături lissa de chitră ce se înalţă ca o pagodă, pe foile verzi de magheran.

(Continuare în pag. IV-a)

„Clavecinul, sub mâna delicată a unei umbre, intonă Menuetul și perechile, la rând cadențară, grațios, dansul"....

„Țigara sfârâi și mai trimise în spațiu o pală de fum.

„Umbrele se apropiară și din cenușa mucului ce se stingea încet, auziră șoptind:

„Bine că am trăit să văd și eu Frumosul".

Intreaga bucată sună ca o dulce și molcomă melodie pe clavecin, dovedind puterea de viziune a scriitoarei și felul lirismului său, care, deși puternic, e mai întotdeauna indirect și discret, insinuant și sugerat.

In zugrăvirea vieții de la mânăstire, în evocarea țăranilor, pe lângă calitățile sale de observatoare a realității directe, scriitoarea știe să ne indice într'un detaliu, într'o vorbă, dar mai ales într'un crâmpei de dialog, sub gesturile și vorba lor dialectală, fața adevăratului suflet țărănesc pierdut în misterul naturii și cu totul neștiutor de complicațiile civilizației, ca de pildă în „Râșchitoru", „Un vierme" „La M'năstire" „Reveica" și altele.

„Rădăcini" merită o mențiune aparte prin nivelul la care se ridică simpla povestire a unui incident obicinuit: sosirea fiului „celui mare", crescut prin străinătăți în casa părintească „a sălbaticilor", din a căror rădăcini s'a ridicat.

Voi termina cu o citație din **„Purim"**, acea măestrită bucată, cu care se închee volumul, un roman întreg în câteva pagini și a cărui factură amintește pe acea a „Natalíții" cu care și-a făcut d-na Marino-Moscu intrarea în producția literară.

Iată descrierea „Purimului" într'o casă de evreu bogat:

„In casa Finkelstein, luminată în toate odăile, de la a căror ferestre perdelele sunt ridicate sus, se vede mișcare și se aude vorbă și râs.

„Ca pe ușa bisericii, într'o zi de sărbătoare sau pe acea a gării în lunile de vară, măști care de care mai caraghioase, vin, se duc, vorbind tare, gesticulând viu și cântând melodii cele mai auzisem la caterinca cea cu papagalul din care cântau două fete, umblând prin târgușor. Intr'o odaie mare e întinsă, în mijloc o masă la care jur împrejur, stau evrei de toate vârstele; cei tineri sunt îmbrăcați în haine de sărbătoare și cei bătrâni în caftane, lungi și strânse, care le dau corpului o înmlădiere deosebită și ținutei lor ceva cu totul deosebit. In cap cu Stramel de catifea împrejmuit cu blană și pe fețele lor, care palide și suferinde, care albe și colorate viu, lumânările din cele patru sfeșnice trimit raze moi și blânde ce dau chipurilor triste, cu bărbi lungi și nasul subțire și aquilin, ceva din înfățișarea sfinților martiri zugrăviți—și văzuți seara—pe pereții bisericilor noastre".

Este ceva atât de sincer trăit și credincios redat în aceste amintiri, în cât se creiază parcă lumea în atmosfera și lumina în care le-a experimentat Caterina State în copilărie.

Pentru a avea însă o idee clară și o impresie adevărată de ceia ce este arta de a reda amintirile și lumea în povestirile d-nei Marino-Moscu, trebue citită bucata întreagă „Purim", cu minunatele dialoguri ale fetițelor între ele, ale fetițelor cu părinții și mai ales ale fetițelor la masă la Finkelstein. A te întreba dacă aceste bucăți rupte din sufletul scriitoarei sunt scrise bine sau nu, se pare o chestiune deșartă.

Meritul și valoarea lor stau în altă față a creațiunii, ele sunt trăite cu o mare putere de viziune și o intensă emotivitate stăpânită.

ISABELA SADOVEANU

R. N. COUDENHOVE-KALERGI

Asia și Europa

Măreția Asiei constă în etică — aceea a Europei în technică.

Asia este învățătoarea lumii în stăpânirea de sine, — Europa este învățătoarea lumii în stăpânirea naturei.

In Asia centrul de greutate al problemei sociale se află în suprapopulație — în Europa, în climă.

Asia era nevoită, înainte de toate, să facă posibilă o conviețuire pacinică între un număr excesiv de locuitori, rezultați realizabil numai printr'o educație de dezinteresare și stăpânire de sine prin etică.

Europa trebuia pe de altă parte, să înlăture în primul rând primejdia foamei și a frigului, ce amenința în continuu populația. Rezultatul putea fi atins numai prin muncă și invențiune, prin technică.

Există două valori fundamentale ale vieții, la care sunt reductibile toate celelalte: armonia și energia.

Măreția și frumusețea Asiei se rezumă pe armonie.

Măreția și frumusețea Europei rezidă în energie.

Asia trăește în spațiu: spiritul ei este contemplativ, îndreptat spre interior, liniștit și închis; un spirit feminin, vegetalic, static, apolinian, clasic și idilic...

Europa trăește în timp, spiritul ei este activ îndreptat spre afară, agitat și tinzând mereu spre un țel; un spirit viril, animalic, dinamic, dionisiac, romantic, eroic.

Simbolul Asiei este marea, ce se întinde pretutindeni, cercul.

Simbolul Europei este curentul ce curge mereu în dreapta.

Aci se desvălue înțelesul cel mai adânc al celor două simboluri cosmice, Alfa și Omega.

Printr'un limbaj de semne ele traduc acea polaritate mistică și perpetuă între forță și formă, între timp și spațiu, între om și cosmos, polaritate care se ascunde în fundul sufletului Europei și al Asiei.

Omega, cercul, deschis ca o poartă largă, universului este simbolul armoniei divine a Asiei.

Alfa, în forma unui unghiu ascuțit, îndreptat cu vârful în sus, care par'că ar străpunge pe omega, simbolizează activitatea și strădiunța Europei, rupând cu liniștea eternă a Asiei.

Alfa și omega sunt și în sensul freudian, simboluri caracteristice ale sexului masculin și celui feminin. Impreunarea celor două semne reprezintă creație și viață și reveleazâ vecinicul dualism al lumii.

Acelaș simbolism stă probabil și la baza semnificației cifrelor 1 și 0. Un unu finit ca o protestare împotriva unui zero infinit.

Un „da" împotriva unui „nu".

(In rom. de I. ȘERBAN)

Ultimele noutăți apărute în vitrina librăriei

„UNIVERSALA" ALCALAY & Co.

Calea Victoriei 37 (colț cu bulev. Elisabeta

Nenni P. — Six ans de guerre civile en Italie	Lei	98.—
Rampel M. — Jeunesse trahie (le roman de la Reichswehr noire. . .	„	98.—
Chardonne J. — Eva ou le journal interompu.	„	98.—
Dekobra M. — Le Geste de Shryne (amours exotiques). . . .	„	98.—
Baumont.— L'Abdication de Guillaume II. . .	„	98.—
Tharaud Freres.—Fez ou le Bourgeois de l'Islam (voyage). . . .	„	98.—
Bouchard J. — Mes Confessions . . .	„	78.—
Chesterton.—Hérétiques	„	162.—
Dalreaux. — Litterature Hispano-Americaine	„	130.—
Rathenau. — Le Kaiser	„	78.—

Comenzile din provincie se expediază contra-ramburs. Se fac abonamente la toate revistele și ziarele străine. Ultimele noutăți în Drept, Medicină, Știință. Technică, etc.

A. I. KUPRIN

In sânul pământului

Pe platformă, împreună cu Vasca, mai coborau cinci oameni. Răsună semnalul și chiar în acea clipă Vasca simți în tot corpul un extraordinar sentiment de ușurare ca și cum în spate i-ar fi crescut aripi. Pe când platforma cobora cu sgomot în jos, zidul de cărămizi al puțului se confunda deasupra ei într'o singură dungă cenușie, dispărând în sus. Apoi se făcu întuneric adânc. In mâinile minerilor tăcuți și bărboși, lămpile abea licăreau, și erau sdruncinate neregulat de platforma, care cădea, cutremurându-se. In urmă lui Vasca îi păru că sboară în sus. Această ciudată amăgire fizică era încercată doar de cei neobișnuiți pe când platforma ajungea în galeria din mijloc, dar Vasca nu putuse încă scăpa de această senzație înșelătoare și simțea totdeauna o mică amețeală.

Platforma își încetini mersul și se opri. De sus, dintr'un isvor sub pământean curgea apă în galeria principală și minerii fugiră repede de pe platformă pentru a scăpa de această ploaie cu găleata.

Oameni în mantale impermiabile, cu glugi în cap, aduceau pe platformă vagonete încărcate. Nenea Sgârciu strigă unuia: „Salutare, Tereha!" dar acesta nu-l învrednici cu nici un răspuns și echipa se împrăștie în altă parte.

De fiecare dată când se găsea subt pământ, pe Vasca îl apuca o spaimă tăcută și apăsătoare. Acele galerii lungi și negre îi păreau fără sfârșit. Din când în când apărea în depărtare câte o jalnică luminiță ca un punctuleț de un trandafiriu deschis, dispărea fără veste și se arăta din nou. Pașii răsunau surd și ciudat. Aerul era neplăcut, umed, înăbușitor și rece. Câteodată din pereții laterali se auzea șopotul apei, care curgea și în aceste slabe murmure Vasca prindea unele freamăte sinistre și amenințătoare.

Vasca mergea după nenea Sgârciu și după Grecu. Lămpile li se legănau în mâini și aruncau pe alunecoasele grinzi mucegăite ale pereților galeriei pete galbene și întunecate, în care trei umbre monstruoase, aci se aruncau fantastic înainte și înapoi, aci dispăreau, aci se lungeau până în tavan. Fără voe, Vasca își aminti toate sângeroasele și tainicele trădări ale minei.

Iată, aci o surpare a galeriei îngropase patru oameni. Trei fuseseră găsiți morți, dar trupul celui de-al patrulea nu putuse fi descoperit; se spunea că sufletul lui rătăcește uneori în galeria numărul 5 și plânge jalnic... Dincolo, în anul trei, un miner sdrobise cu târnăcopul tapul unui tovarăș, care nu voise să-i dea o înghițitură din vutca adusă pe furiș subt pământ. Se mai povestea și despre un bătrân lucrător care, cu mulți ani înainte, se pierduse printre galerii, deși le cunoștea — cum își cunoștea buzunarele. Fusese găsit abia după trei zile, lihnit de foame, cu mințile turburate. Se zicea că „cineva" îl rătăcise prin mină. Acest „cineva" — îngrozitor, necunoscut, impersonal, asemeni întunericului subteran, — se afla fără îndoială în adâncul minei, dar nimeni nu-i putea vorbi și nu-l putea vedea, nici un miner viu, nici când e treaz, nici când e beat. Și, de fiecare dată, când Vasca mergea în urma echipei lui, se gândea la „el" și simțea pe corp acea ușoară înfiorare rece, care-l făcea să se cutremure.

— Ei, Vanica, ai petrecut bine? —întrebă nenea Sgârciu, întorcându-se spre partea unde era Grecu.

Grecu nu răspunse, ci șuera doar disprețuitor printre dinți. Nu venise cinci zile încheiate la lucru și chefuise fără pic de rușine, bându-și câștigul pe două luni. In tot acest răstimp nu dormise nopțile de loc și acum nervii îi erau excitați la culme.

— Mda, frate, nu se poate spune nimic, urmă nenea Sgârciu. — Cum l'ai ocărit pe șeful echipei? Minunat...

— Nu mă înțepa..

— Ce, asta e înțepătură? Eu nu te înțep... — răspunse nenea Sgârciu, căruia îi era necaz că nu luase parte la chefurile din ajun. — Numai că acum, frate, n'o să scapi de birou. Te chiamă, scumpe prietene, să-ți ceară socoteală. E sigur cum e sigur că stai aci...

— Isprăvește...

— De ce să isprăvesc? Asta, dragul meu, nu-i ca la cârciumă unde spargi biliardele după plac. Sergiu Trifonici a și zis: Lasă-l, spune el, poate acum să vină la mine să mă roage. Lasă-l...

— Taci, câne, — se întoarse fără veste Grecu spre bătrân și ochii îi străluciră cu răutate în întunericul galeriei.

— Bine, bine, iacă tac, — spuse nenea Sgârciu încurcat.

Până la locul unde lucrau era aproape o verstă și jumătate. După ce înconjurară galeria principală, echipa merse încă mult timp prin coridoare înguste și întortochiate. Câteodată era nevoe să lase capetele în jos, pentru a nu le lovi de tavan. Aerul devenea din ce în ce mai umed și mai înăbușitor.

Ajunseră în cele din urmă în galeria lor. In acel spațiu îngust și strâmt nu se putea munci nici în picioare nici șezând: erau nevoiți să tae cărbunii, zăcând pe spate, ceeace era cel mai iscusit, dar și cel mai greu și mai obositor fel de a lucra în mină. Nenea Sgârciu și Grecu se desbrăcară încet, tăcuți, rămaseră goi până la brâu, își atârnară lămpile acolo unde zidul iesea puțin în afară și se culcară unul lângă altul. Grecu se simțea foarte rău. Il chinuiau urmele celor trei nopți nedormite, precum și îndelungata otrăvire cu îngrozitoarea vutcă. Simțea în tot corpul o durere surdă parcă cineva l'ar fi bătut cu vergi; mânile îl ascultau anevoe, capul îi era atât de greu ca și cum ar fi fost plin de pietre ascuțite. Cu toate acestea Grecu nu voia să-și compromită demnitatea de miner, trădând cuiva starea în care se afla.

Tăcea, concentrându-se, strângând dinții, înfigând târnăcopul în cărbunii sfărâmicioși. Câte odată îi părea că va ațipi. Totul îi fugea dinaintea ochilor: și galeria cea joasă și întunecata strălucire a cărbunilor sfărâmați și corpul obosit, care zăcea lângă nenea Sgârciu. Creerul îi era apucat pentru o clipă de toropeală, iar în cap îi răsunau cu înverșunare ariile flașnetei auzite în ajun. Mâinile însă, cu mișcări puternice și îndemânatece îndeplineau munca obișnuită. Tăia deasupra capului strat după strat. Aproape inconștient, Grecu se târa pe spate tot mai sus și tot mai sus, lăsând departe în urmă pe tovarășul său lipsit de putere.

A. Kuprin

Cărbunii mărunți țâșneau, sburau de subt târnăcopul lui, izbindu-i obrazul plin de sudoare. Grecu apucă un bolovan mare, îl opri în loc pentru a-și trage piciorul și începu din nou să muncească cuprins de aceeaș încăpățânată energie. Vasca izbutise să-și umple roaba pentru a doua oară și s'o ducă în galeria principală unde se îngrămădeau toți cărbunii vărsați, extrași din galeriile laterale. Când se înapoe cu roaba goală, îl izbiră încă de departe niște sunete ciudate, răsunând în galeria lui. Cineva gemea și horcăia ca și cum ar fi fost sugrumat. La început, Vasca gândi că minerii se bat. El se opri înspăimântat, dar auzi cum îl chema vocea turburată a lui nenea Sgârciu.

— Ce stai acolo, prostule? Vino repede 'ncoa.

Nenea Grecu se sbătea pe pământ în spasme îngrozitoare. Obrazul îi era vânăt, printre buzele tare strânse ieșea spumă, pleoapele îi erau larg deschise, dar în locul ochilor nu se vedea decât albul îngrozitor, care se învârtea. Nenea Sgârciu, zăpăcit de tot, îl apucase pe Grecu de mâna tremurătoare și rece și îi vorbea:

— Dar Vanica isprăvește.., Haide, isprăvește...

Era un îngrozitor acces de epilepsie. O putere înspăimântătoare scutura întregul corp al lui Grecu, îl încovoia, în mișcări spasmodice și oribile. Aci se răsucea în arc, apăsa pământul doar cu călcâiele, cu ceafa, aci tot trupul îi cădea greoi în jos, se contracta, își atingea bărbia cu genunchii, aci se întindea ca o nuia, pe când fiecare mușchi svâcnea.

— Ah! Dumnezeule, frumoasă afacere! — mormăia speriat nenea Sgârciu. — Vanica, isprăvește odată... Ascultă... Stai, Cârnule, — i se adresă el fără veste lui Vasca, — tu rămâi să-l păzești aci, iar eu mă duc după ajutor.

— Nene, dar eu ce mă fac — se tângui Vasca.

— Asta e! Acum mai mă ține de vorbă. Ți-am spus odată: rămâi aci și gata — îl certă aspru nenea Sgârciu.

Iși înhăță în grabă haina, o îmbrăcă în mers și părăsi în fugă galeria. Vasca rămase singur lângă Grecu, care se sbătea. Câtă vreme trecuse de când stătea ghemuit în colț, cuprins de o groază superstițioasă, fiindu-i teamă să se miște, n'ar fi putut spune. Dar puțin câte puțin convulsiile, care sguduiau corpul lui Grecu deveniră mai rare. Apoi horcăielile încetară, pleoapele acoperiră îngrozitorul alb al ochilor și deodată, răsuflând din adâncul plămânilor, Grecu se întinse nemișcat.

Acum lui Vasca îi era și mai teamă. „Dumnezeule, nu cumva a murit?" gândi băiatul și cugetând astfel simți cum i se face părul măciucă în cap. Abea suflând, se târî până lângă bolnav și îi pipăi pieptul gol. Era rece, totuși se ridica și se lăsa încet de tot.

— Nenea Grecu, ah! nenea Grecu, — șopti Vasca.

Grecu nu răspunse.

— Nene, scoală-te. Dă-mi voe să te duc eu până la infirmerie. Nene,..

De undeva, din galeriile de alături, se auziră pași grăbiți. „Insfârșit, slavă Domnului, nenea Sgârciu se înapoiază, gândi Vasca ușurat.

Numai că nu era nenea Sgârciu. Un miner necunoscut aruncă o privire în galerie, luminând-o cu lampa ridicată sus deasupra capului.

— Cine e aci? Toți să se sue sus! — strigă el turburat și poruncitor.

— Nene, — țipă Vasca, alergând înaintea lui, — nene, i s'a întâmplat o nenorocire lui Grecu. Zace pe spate și nu spune nimic.

Minerul își apropie obrazul de obrazul lui Grecu. Dar îl izbi doar mirosul de țuică.

— Ei, asta mai lipsea acum, — dădu minerul din cap. Ei! Vanica Grecu, scoală-te, strigă el scuturând mâna bolnavului. — Scoală-te să-ți spun ceva. La numărul trei s'a surpat mina. Auzi, Vanica?

Grecu mormăi ceva nedeslușit, dar nu deschise ochii.

— Hm! N'am timp de pierdut cu bețivanul ăsta, — exclamă nerăbdător minerul. — Trezește-l, băiete. Dar grăbește-te. N'o să treacă mult și o să se surpe și aci. Puteți să pieriți ca șoarecii...

Capul lui dispăru din deschizătura galeriei. După câteva clipe nu se se mai auziră nici pașii lui zoriți.

Lui Vasca i se înfățișe deodată toată grozăvia situației lui. In fiecare clipă puteau să se surpe deasupra capului lui milioane de tone de pământ. Să se surpe și să-i strivească, să fie zdrobiți ca muștele, ca un fir de nisip. Vrei să strigi — și nu poți deschide gura.... Vrei să te miști — mâinile și picioarele îți sunt ca de plumb... Și apoi moartea, îngrozitoarea, necruțătoarea, neîndurătoarea moarte...

Vasca se aruncă desnădăjduit peste minerul, care zăcea și îi scutură umerii din toate puterile:

— Nenea Grecu, nenea Grecu, deșteaptă-te odată, — strigă el cât putea de tare.

Urechea lui atentă prindea în dosul pereților, la dreapta și la stânga, sgomotul de pași greoi și neregulați ai minerilor grăbiți. Toți minerii alergau afară, cuprinși de aceeași groază, care-l stăpânea pe Vasca. Pentru o clipă lui Vasca îi veni gândul să-l lase pe Grecu adormit în voia soartei și să fugă orbește. Dar imediat un sentiment neînțeles și ciudat îl opri. Incepu din nou să-l scuture pe Grecu de mâini, de umeri, de picioare, să-l strige și să-l roage.

Dar capul lui Grecu se clătina docil într'o parte și în alta, mâna ridicată cădea în jos.

In acel moment privirile lui Vasca observară roaba de cărbuni și lui îi veni un gând fericit. Cu o putere uimitoare ridică de jos corpul greu ca de mort și îl puse în roabă; trase deasupra stratului picioarele care atârnau și cu mare greutate îl scoase pe Grecu afară din galerie.

Și celelalte galerii erau pustii.

Undeva departe, drept înainte, se auzea tropăitul ultimilor mineri întârziați. Vasca se grăbește, face sforțări de neînchipuit pentru a-și ține echilibrul. Mâinile lui slabe de copil de doisprezece ani se înțepenesc, în piept nu mai intră aer, în tâmple îi bate un ciocan de fier, înaintea ochilor i se învârtește repede, repede o roată de foc. S'ar opri puțin să se odihnească, să apuce mai bine roaba în mâinile ostenite.

— Nu, nu pot.

Moartea de neînlăturat îl gonește din urmă. Și el simte de pe acum în spate adierea aripilor ei reci.

Slavă Domnului, ultima cotitură. Iată în depărtare strălucesc flăcările roșii ale faclelor, sticlește ascensorul.

Oamenii se îngrămădesc pe platformă.

Repede, repede.

Incă o ultimă sforțare desnădăjduită.

— Dar ce-i asta, Dumnezeule? Platforma se ridică, iată a dispărut de tot.

— Așteptați, opriți!

Din gura lui Vasca iese un strigăt răgușit. Roata de foc din fața ochilor se preface într'o flacăre uriașe. Totul se prăbușește și se surpă cu un sgomot asurzitor...

★

Vasca își vine în fire sus. El zace pe o blană de miel, iar în jurul lui stau îngrămădiți o mulțime de oameni. Un domn gras îi freacă tâmplele lui Vasca. Și directorul Carol Franțovici e de față. El prinde prima privire conștientă a lui Vasca și buzele lui severe șoptesc mișcate:

— Oh! mon brave garçon! O, tu boiet vitez!

Bineînteles Vasca nu înțelege aceste cuvinte, dar vede printre celelalte figura galbenă și turburată a lui Grecu... Iar privirea pe care acești doi oameni o schimbă, îi unește pe toată viața într'o strânsă și puternică legătură.

Din rusește de OLGA MONTA

Citiți azi :

LECTURA No. 274

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

GUELFO CIV NINI

PRIMA CRIZA

Lei 5. Scrierea complectă la chioșcari și librari

„Aș vrea să știu"

I. C. DUMITRESCU—Loco.

Cum se explică acțiunea radioterapiei în tratamentul cancerului?

Cancerul este datorit înmulțirii anormale și excesive a celulelor unei porțiuni din organism, înmulțire care tinde să se generalizeze și să invadeze astfel țesuturile vecine, amenințându-le cu distrugerea.

Rezultă deci că tratamentul cancerului va consta în localizarea porțiunii bolnave, rezultat ce poate fi realizat, fie printr'o intervenție chirurgicală, fie prin distrugerea celulelor atinse de boală.

Razele Röntgen și cele de radium, având tocmai proprietatea de a distruge prin penetrația lor profundă, unele țesuturi organice, asupra cărora sunt mai multă vreme aplicate, e lesne de înțeles că roentgenterapia și radiumterapia devin astfel prețioase instrumente pentru localizarea tumorii canceroase.

B. CUCU—Botoșani.

In ce constă mișcarea naționalistă a lui Mahatma Gandhi?

Mișcarea naționalistă indiană, condusă de Mahatma Gandhi, nu este în definitiv altceva decât o luptă de eliberare politico-economică a Indiei, de sub dominația britanică. Genul original al acestei mișcări, a reușit să deruteze la prima vedere pe unii observatori europeni superficiali, și să le dea aparența unei demonstrațiuni cu un caracter mai mult etico-religios decât politic.

Intr'adevăr, rezistența pasivă, lozinca de „non-violență" necooperare și inobediență civilă, reprezintă manifestări cu totul neobișnuite la insurecțiunile populare, care se deslănțue de obicei prin violențe și excese de dezordine. Explicația acestui paradox aparent se datorește pe de o parte firii contemplative și pasive a popoarelor Asiei în general și ale Indiei în particular, iar pe de altă parte, tacticei de adevărat conducător politic realist a lui Gandhi.

Acesta, printr'o intuiție profundă și aproape genială, și-a dat seama că singura revoluție, cu sorți de izbândă în India, capabilă să animeze masele populare, ar fi numai o mișcare de sabotare pasivă a autorităților, purtată în numele unui principiu moral. Etica a fost întotdeauna resortul cel mai puternic al sufletului indian și religia animatoarea tuturor marilor mișcări populare.

Fără a-și atribui o misiune divină, sau atribute supranaturale, Gandhi a procedat totuși ca un profet, inițiatorul unei noui religii cucerind masele prin propaganda exemplului personal, alăturându-și mereu apostoli. Orice încercare de violență, pe lângă că ar fi profund antipatică populației indiane, ar fi fost imediat reprimată cu ușurință de stăpânirea străină și ca atare compromisă de la început.

Deaceea, Gandhi a preferat tactica unui boicot economic, simbolizat în două aspecte caracteristice: marșul populației spre mare, spre a extrage sarea din apele mării (boicot împotriva monopolului englez al sării) și fabricarea proprie a „Kadirului" o pânză albă de bumbac, pe care adepții lui Gandhi și-o lucrează singuri în casă, la o simplă roată de țesut, vechiul și arhaicul război indian, devenit acum simbolul eliberării (boicot împotriva industriei textile engleze).

Prima măsură este un aspect al inobedienței civile, cea de-a doua, o manifestare a boicotului economic.

Acțiunea lui Gandhi a avut un răsunet extraordinar nu numai în rândurile populației indiane ci și printre unii Europeni entuziaști, care atrași de aureola conducătorului indian s'au alăturat cu tot devotamentul mișcării lui. Acesta e între altele, cazul unei tinere engleze, fiica bogată și răsfățată a unui amiral britanic, care încă acum cinci ani, a părăsit familia și căminul ei din Anglia spre a se devota cauzei „profetului", preferând să ducă o viață grea de ascetă și pornind lupta contra conaționalilor ei.

Caracteristic este și faptul că, deși luptând în aparență împotriva Englezilor, mișcarea lui Gandhi, întocmai ca și propaganda lui Christ, având la bază un larg umanitarism, se adresează chiar și poporului stăpânitor, căutând să-l câștige la o nouă formulă morală, pe care Asia încearcă s'o substitue materialismului brutal european.

B. STAMBLER—Botoșani.

Ce raport există între geniu și nebunie?

Ideia de a apropia cele două extremități opuse ale spiritului omenesc, geniul și nebunia, nu este nouă. O găsim încă dela Platon și Aristot, care susțineau că nu există genii mari, fără un oarecare amestec de nebunie. Această opinie pare întemeiată pe faptul că entuziasmul de creație al geniilor se traduce în general printr'o puternică comoțiune a tuturor resorturilor sufletești, printr'un transport emotiv împins uneori până la delir, printr'un monoideism, care deformează linia rațiunii liniștite și a armoniei sufletești. Or, aceste sunt și simptomele caracteristice ale dezechilibrului mental și ale nebuniei. Pe de altă parte, viața zbuciumată și aventuroasă a majorității poeților și artiștilor de geniu părea a confirma această impresiune.

Lombroso, fiziolog italian, din a doua jumătate a veacului al IX-lea, bazat pe un bogat material documentar și pornind dela studiul criminologiei, emite o teorie cu pretenții științifice asupra raporturilor între geniu și nebunie, teorie care a făcut o deosebită vâlvă în timpul ei.

Utilizând un sistem biologic Lombroso stabilește unele analogii între stigmatele fiziologice ale geniilor și acele ale nebunilor, ajungând astfel la concluzia că geniul este în definitiv un „degenerat superior".

Studiind mai de aproape biografiile oamenilor geniali, Lombroso găsește în viața lor elementele fiziologice caracteristice și toate simptomele echivalente unui soiu de „epilepsie în stare larvară". Geniul devenia astfel produsul unei stări de inconștiență uimitoare, un fenomen de o creație instantanee și de o intermitență analoagă cu aceea a stărilor de „epilepsie".

Pe de altă parte, tot Lombroso este adus să considere pe criminal ca un alienat iresponsabil, concepție care a provocat o puternică reacție în morala socială. Doctrina lui Lombroso a avut un succes răsunător, câștigând între adepți și pe marele critic și scriitor Max Nordau, care a aplicat în opera sa „Degenerare" principiile lombrosiane asupra geniului, în critica literară și artistică. Totuș succesul teoriei fiziologice a geniului nu s'a menținut multă vreme.

Ulterior Otto Weininger în opera sa **„Sexualitate și Caracter"** și Dr. Sigmund Freud, prin faimoasa teorie a **Psihanalizei,** au încercat, fiecare pe o cale deosebită, să dea o altă explicație psicho-fiziologică a geniului, atribuindu-l unui triumf al spiritului asupra sexualității, cel de-al doilea socotindu-l ca un efect de sublimare a tendinței sexuale.

Schitul Peştera

La începutul veacului al XIX-lea doi tovarăşi hotărîţi să-şi petreacă zilele ce avea să li le mai dăruiască Dumnezeu în post şi rugăciuni au găsit cu cale ca să ridice o bisericuţă la gura peşterii din care isvorăşte râul Ialomiţa. Ideia ca de altfel şi aşezarea bisericii era cât se poate de originală. Cei doi prieteni erau Ion Baltac şi Şerb, doi amici din copilărie sau poate chiar de haiducie. Ca să nu se desmintă şi să arate că hotărîrea luată avea să fie pe viaţă au ales în urmă şi hramul bisericuţii lor pe cei doi apostoli „Petru şi Pavel" temelia şi unitatea celor doisprezece propovăduitori ai creştinismului, aleşi de însuşi Mântuitorul.

Schitul luă apoi numele de „Peştera" de la aşezare şi sub acest nume trăeşte şi astăzi. Locul e minunat, poetic şi în acelaş timp cu totul depărtat de grijile, nevoile şi tentaţiile lumeşti, tocmai ce le-a trebuit tovarăşilor Ion Baltac şi Şerb, iar data ar fi 1810, epoca prerenaşterii istoriei româneşti.

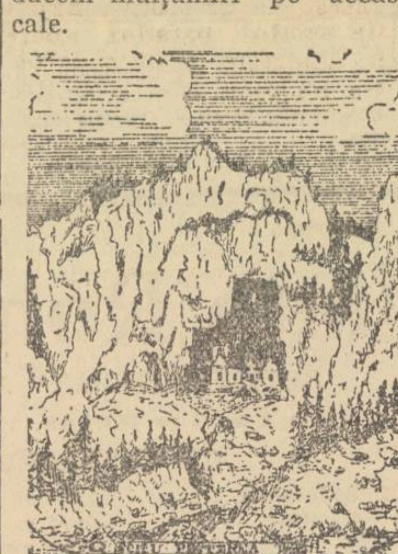
Peştera la gura căreia se află schitul este lungă cam de 150 m., largă de 15 m. şi înaltă cam de 30 m. şi merge strâmtându-se din ce în ce, încât la un moment dat, aproape de sfârşit, cu greu se poate merge în ea. Pentru cercetarea peşterii este nevoe de lumină căci e întunecoasă şi umedă, mai ales că prin mijlocul ei şerpueşte isvorul râului Ialomiţa. Legenda ne spune că aici în timpul Dacilor aceştia se retrăgeau des înăuntru de teama Romanilor. N'ar fi de mirare ca peştera să fi fost vizitată şi de Deceneus, reformatorul religios al strămoşilor noştri Daci. In orice caz sigur este că peştera aceasta va fi fost de multe ori locul de scăpare al strămoşilor noştri, refugiaţi din pricina barbarilor şi aici în trecutul nostru istoric, dacă pereţii peşterii ar putea să ne povestească se vor fi întâmplat multe fapte uitate şi îngropate de vremuri. Pereţii peşterii cercetaţi cu deamănuntul poate că tot ar mai putea desvălui câte ceva, din trecutul neamului nostru, prin însemnările ce se vor fi aflând pe ei. Aşa că o cercetare n'ar fi zadarnică pentru cei ce s'ar osteni s'o facă.

Drumul la peşteră e anevoios, neputându-se ajunge aici decât călare sau pe jos, pe o cărare strâmtă. Plecarea pentru a se ajunge la „Schitul Orbârşia", căci se mai numeşte şi în felul acesta pe slavoneşte de la „Obârşie" ce înseamnă isvor, se poate face fie de la Petroşiţa, fie de la Moroeni sau chiar de la Sinaia.

Deasupra peşterii este muntele Bătrâna, acoperit cu păduri seculare de brad.

In prima figură schitul este reprezentat ca văzut de la gura peşterii având în dreapta, ceva mai în fund, locuinţele călugărilor, simple şi ele ca şi schitul. In total cadrul se potriveşte vieţii de schivnicie, cum obicinuiau să trăiască călugării în alte timpuri. Vederea în ansamblu e însă măreaţă şi pitorească, deasupra munţii prăpăstioşi acoperiţi de verdeaţa veşnică a bradului, jos rostogolirea apei ce curge din peşteră, iar deasupra albastrul cerului privit în nopţile senine ale iernei veşnice din această parte.

Vederea o datorim maiorului Papazoglu, asiduu cercetător al trecutului nostru, şi datează cam de pe la anul 1869, epoca consolidării statului nostru. Vederea ne-a fost pusă la dispoziţie de d. Nae Ionescu, care o are în bogata sa colecţie de lucrări artistice şi pentru aceasta îi aducem mulţumiri pe această cale.

In cea de a doua figură schitul e prezentat aşa cum se află astăzi; vederea este însă din lăuntru în afară. Aceasta este artistic lucrată şi o datorim atelierului de fotografie „Foto-Tehnica". Şi aci schitul este destul de bine redat şi privirea îţi dă impresia ca şi cum ar fi o vedere din străinătate, de pe malurile lacurilor elveţiene.

Nu putem decât să recomandăm călduros turiştilor şi celor care doresc să cunoască comorile naturale ale ţării noastre să întreprindă o călătorie până aici asigurându-i că vor fi răsplătiţi de minunăţiile naturei noastre.

MIH. POPESCU

F. Aderca: ŢAPUL, roman

OPINIA CRITICEI:

D. Aderca nu mai are nici o ruşine!...
P. Locusteanu

In mijlocul unei literaturi sentimentale, un ton viril şi amar...
E. Lovinescu

Scriitor eliptic: o infirmitate care scuteşte de nenumărate deformităţi!...
Hortensia Papadat-Bengescu

Aderca — a cărui subtilă logică nu ştie nici odată cu ce surpriză te copleşeşte!...
B. Fundoianu

Vervă plină de fineţe şi de perspicacitate!
Camil Petrescu

F. Aderca: un veşnic răzvrătit!...
L. Rebreanu

Editura Universală Alcalay & Co.
LEI 40

Condensarea romanelor

Léon Treich, cunoscutul „almanahist" literar, care organizează vaste întreprinderi istorice în felul acestora : ce făceau, acum exact o sută de ani, la ora două fără un sfert, Chateaubriand, Balzac, Talleyrand, Flaubert şi Alfred de Musset — ; sau care sunt cele mai bune poeme despre toamnă care încep cu litera *b*, — Léon Treich, zic, a fost, de curând frământat de o altă problemă, ceva mai teoretică. D-sa a observat că, în materie literară, tinde să se reîntoarcă vechia regulă clasică a „unităţii" timpului. Iată de pildă romanul lui James Joyce (tradus de curând în franţuzeşte de d-nii Morel şi Gilbert, editura Maison du livre) minunatul roman al lui James Joyce; *Ulysses* ale cărui peste nouă sute de pagini de întâmplări încap în numai douăzeci şi patru de ore. Ceiace ar părea un adevărat record.

Record? Nu tocmai — spune îngrozitor de bine informatul Léon Treich. Căci să ne amintim că un supeu din cărţile lui Proust ţine aproape 200 de pagini. Să ne amintim, apoi, că *„La Belle Valence"* a lui Théo Varlet care, ce-i drept, n'are decât 250 dee pagini, nu durează, în schimb, decât exact şase minute! Apoi, bătând cu multe lungimi (şi „lungimi" e tocmai adevăratul cuvânt), bătând de departe romanul lui James Joyce, trebue să semnalăm extraordinara poveste a lui Adrien Le Corbeau intitulată „L'heure finale", carte unică în genul ei, unde ni se descriu doar ultimele clipe ale unui muribund.

Depărtându-ne progresiv de recordul de „6 minute într'un volum", putem cita: *Beleba* de Emanuel Bourcier, care se desfăşoară în tren, între Paris şi Nantes; sau *„Le hasard du coin du feu"* de Crébillon cel tânăr, care se desfăşoară în cinci ore, şi, de acelaşi: „Les matinées de Cythère", care nu ţine mai mult de opt (de la 11 noaptea la 7 dimineaţa). *„Coeurs et visages"* de Emanuel Bove începe la 8 seara, şi se sfârşeşte pela vre-o 11 noaptea.

Dacă acum trecem Mâneca, vom găsi „Nocturne" a lui Swinnerton, unde pag. 1 indică ora 6 d. a. şi pagina ultimă ora 2.20 a. m. *„Mrs Dalloway"* de cunoscuta romancieră Virginia Woolf începe la 8 a. m. şi se termină la 12 d. a. din aceiaşi zi. „Denunţătorul" lui O'Flaherty şi celebra „Legend" a Clemence-ei Dane durează deabia douăzeci şi patru de ceasuri.

In ziarul „L'oeuvre" apărea, ca foileton, un destul de frumos roman al lui Stephan Zweig (azi e publicat în volum) intitulat „Douăzeci şi patru de ore din viaţa unei femei", care ne aminteşte de titlul foarte asemănător al unei cărţi apărute acum peste o sută de ani (1824), de Prinţesa Salm, şi anume: „Douăzeci şi patru de ceasuri ale unei femei simţitoare". Apoi unul din primele romane ale lui Henry Céard nu se numea „Une belle journée"? Şi J. F. Bonjeau nu ne-a dat, şi el, „Une histoire de douze heure?" Dar „Boubouroche"-ul lui Courteline, ţine el mult mai mult? Dar „Maître et serviteur" al lui Tolstoi, sau „Point de lendemain" al lui Vivan Denon, sau „L'honorable partie de campagne" al lui Thomas Racaut, sau „Ellen et Jean" al lui Gaston Riou, sau „Les Métèques" al lui Binet-Valmer, sau „Să facem pe nebunii" al lui Marcel Lorin, sau „L'Education sexuelle" a lui Jean de Beaulieu?

Şi să nu uităm nici pe clasici. Căci avem un „Voyage autour de ma chambre" al lui Xavier de Maistre, sau „Le dernier jour d'un condamné" al lui Victor Hugo, sau „La Première journée à Rufisque" a lui J. R. Bloch.

După cum vedem, este o tendinţă naturală a romanului de a alege unităţi temporale relativ mici. De ce? Iată o problemă care n'a fost încă cercetată.

★

La dreptul vorbind, criticul francez Albert Thibaudet a atins odată în treacăt un aspect al acestei chestiuni. Căutând o definiţie a Romanului, el observă că acest gen se deosibeşte de altele prin *absenţa oricărei unităţi de timp*. Sau mai precis: romanul, spre deosebire bunioară de nuvelă, nu are nevoie de *compoziţie*. Părţile componente ale unei nuvele trebue să fie proporţionate. Nuvela trebue să aibă un început şi un sfârşit. Tratarea trebue meşteşugit gradată. Intocmai ca aceia a unui discurs, sau a unei drame, sau a unui sonet.

De ce? Pentru că sonetul are patrusprezece rânduri. Nu mai mult, şi nici mai puţin. Discursul deasemeni are durată fixă. O piesă de teatru la fel.

Pe când romanul, — unde îi este marginea lui în timp şi în spaţiu, în spaţiul tipărit şi în timpul întrebuinţat cu cetirea? Romanul este, ce-i drept, de obiceiu într'un volum, între 200 şi 400 de pagini. Dar aceste dimensiuni ţin de pricini străine de natura romanului. Sunt cauze de ordin economic şi industrial. Comoditatea desfacerii, facilitatea vânzării sfătuesc pe romancieri să scrie ca să zicem aşa „monotom". Dar adevăratul roman n'are limită fixă, şi-i, mai degrabă, polytom — după cum am arătat-o odată pe larg în această revistă.

Aşa dar romanul n'are cadru material de dimensiuni limitate — ca nuvela, care nu poate întrece mult peste suta de pagini. Aşa remarcă — cu deplină dreptate — Thibaudet. Şi de aci, trage o consecinţă : romanul n'are nevoie de compoziţie. (Ceiace, după părerea noastră, este destul de discutabil).

Dar lucrul interesant, asupra căruia Thibaudet n'a vrut să atragă atenţiunea, e altul. Este fenomenul semnalat de Léon Treich: tendinţa romanului de a-şi restrânge din ce în ce cadrul temporal al acţiunii ce se desfăşoară într'însul.

D. I. Suchianu

✶

Mai întâi să se observe că tendinţa spre „polytomie" se împacă perfect cu aceia de restrângere a cadrului cronologic. Dacă un volum de 250 pagini, ca acel al lui Téo Varlet, cuprinde evenimente petrecute în 6 minute, atunci un calcul elementar ne arată că, la o asemenea alură, cele „Douăzeci şi patru de ore din viaţa unei femei" descrise de Zweig ar trebui să ocupe nici mai mult nici mai puţin decât 240 de volume, aproape un sfert de ediţie. Pe de altă parte, un autor care ar avea *multe de spus*, care ar avea de plasat într'un roman o mare cantitate de evenimente, şi care pentru aceasta ar avea nevoie de mai multe volume, — nu poate totuşi să întindă acţiunea în douăzeci sau patruzeci de ani. O asemenea dilatare literară strică interesului bucăţii. Chiar în romanele care-s biografii, în acele romane de tip germanic unde titlul cărţii este un simplu şi foarte comun nume propriu. Chiar şi acolo, copilăria durează să zicem 3 pagini, moartea 2, bătrâneţea să zicem 4, adolescenţa alte câteva. In schimb restul până la 300 îl ocupă un moment privilegiat, o perioadă optimă a povestirii (care poate fi luată din epoca maturităţii, precum tot atât de bine din aceia a adolescenţii sau a bătrâneţii, puţin importă; important e doar că există o tendinţă naturală de concentrarea cadrului temporal chiar atunci când romanul vrea să pară o simplă şi întreagă biografie).

Aşa dar, există o tendinţă firească a romancierilor de a alege, printre epocile posibile ale unei vieţi, pe una care pare mai caracteristică, şi de a condensa într'însa toate observaţiile psihologice adunate.

Dar la ce ţine această tendinţă?

Desigur, ea are pricini multiple.

Mai întâi pentrucă arta are în genere tendinţa de a concentra realitatea. Pare desigur curios că o lungire a câtorva minute dealungul a 300 de pagini să se poată numi tocmai o *concentrare*.

Şi totuş, condensarea este. Căci contrastul între enorma bogăţie de lucruri spuse şi exiguitatea „timpului material" în care ele s'au produs ne dă impresia că am *strâns* o mare cantitate de evenimente în intervalul minuscul al unui sfert de ceas, — şi nici decum nu avem impresia contrară, impresia că sfertul de ceas l'am *diluat* în 300 de pagini (bine înţeles, dacă romanul e bun, şi e subînţeles totdeauna că e bun, altminteri ieşim din domeniul faptelor estetice).

„Timpul material" aci este un cadru technic, un ustensil practic de cuprindere al evenimentelor, o unealtă, un element technic, — în timp ce evenimentele descrise sunt tocmai realitatea vie, viaţa reală. Aceasta e bine să fie cât mai variată şi mai multiplă, — tot aşa cum procedeul material trebue să fie, invers, cât de sobru şi de redus cu putinţă. Acesta e sensul cuvântului concentrare sau condensare în materie de artă.

Dar cauza principală a tendinţei romancierului de a restrânge cadrele timpului material este tocmai necesitatea de a spune multe. Căci adevărata definiţie a romanului este tocmai aceasta: se chiamă roman o povestire care ne dă impresia că nimic din realitatea omenească descrisă n'a fost omis.

Fireşte, arta în genere însamnă redarea, printr'un detaliu precis şi concret, a realităţii integrale. Dar sensul cuvântului integral e multiplu. Iată un exemplu luat din Bergson. O lunetă astronomică circumscrie cutare porţiune din spaţiul ceresc. Luneta e slabă. Prin obiectivul ei vom vedea un fel de supă de stele. Luneta e foarte puternică. Spectacolul devine altul, fiecare punct luminos străluceşte, şi spaţiile dintre asstre, spaţiile de întunerec sunt acum mai mari decât suprafeţele sclipitoare. Şi totuşi, în ambele cazuri, e vorba de aceeaş realitate, pe care o cuprindem *egal de integral*.

Romanul este faţă de poezie ceeace luneta dela Harvard este faţă de telescopul lui Arhimede. Vede aceleaşi lucruri. Dar una le vede vag, cealaltă sclipitoare de amănunte reliefate.

Aşa dar romanul trebue să dea impresia că nici cel mai mic amănunt din realitatea descrisă n'a fost trecut cu vederea. Şi această grea întreprindere se realizează concentrând, în mod *artificial*, o enormă cantitate de evenimente în spaţiul restrâns al unui mic interval de timp material. Dacă adunăm 250 de pagini şi le condensăm, ca Téo Varlet, în 6 pagini, atunci naştem, în sufletul cititorului, impresia că n'avem decât să mai scriem încă 240 de volume ca să redăm evenimentele unei zile întregi, sau 2 milioane de volume ca să redăm o existenţă de om medie (50 de ani). Desigur, 2 milioane e mult. Dar e o cifră, deci o limită. Şi cine zice limitat, zice posibil. Intreprinderea ne apare atunci ca destul de grea, şi totuşi posibilă. Dificilă, dar verosimilă. Iată de ce concentrarea cadrului cronologic al povestirii unui roman este indispensabilă, căci această condensare stârneşte gândul nostru spre credinţa că o întreprindere care ar consta din redarea integrală a tuturor detaliilor unei vieţi omeneşti este din rândul lucrurilor cu putinţă. Impresia care stă la baza însăşi a genului roman, aşa cum l'am definit mai sus.

Iată de ce faptul observat de Léon Treich închide într'însul o seamă de fenomene importante în legătură cu viaţa genului literar *roman*.

D. I. SUCHIANU

TEATRUL RADIOFONIC

Inaugurarea marelui post naţional de radio-difuziune, destinat să răspândească în cercuri cât mai îndepărtate emisiunile radiofonice româneşti, aduce pe terenul actualităţii, între alte chestiuni relative la programele de emisiune şi pe aceia a teatrului radiofonic.

E vorba de producţiunile teatrale, reprezentate în faţa microfonului şi transmise publicului prin radio: drame şi comedii, care nu se văd, ci numai se aud la receptorul radiofonic. Publicul încetează în acest caz de a mai fi *spectator* şi devine numai *auditor*. Asistenţa, în loc de a fi concentrată într'o sală de spectacol, e risipită în sute de mii de locuri diferite şi îndepărtate între ele, toţi urmărind însă aceiaş reprezentaţie. Din această situaţie cu totul specială a teatrului radiofonic, din absenţa elementului vizual, rezultă o modificare fundamentală în posibilităţile de comprehensiune ale publicului.

Teatrul radiofonic, constrâns să fie, până la realizarea practică a televiziunii, un „spectacol invizibil", este nevoit să se adapteze acestei situaţii excepţionale şi să complecteze printr'o regie specială lacuna caracteristică menţionată.

Inscenarea dramei sau comediei în faţa microfonului, va trebui deci să acorde o deosebită importanţă efectelor acustice, care vor fi alese cât mai bogate, mai variate şi mai sugestive, pentru a produce „imagini" pe cale auditivă.

Pe de altă parte, obişnuitele reprezentaţii dramatice, chiar cele care plac publicului ce le ascultă şi le vede în sala de spectacol, pot foarte bine să nu mai intereseze acelaş public, care le aude la radio; aceasta din cauza modului incomplect în care le primeşte. Rezultă deci că nu numai regia scenică, dar şi repertoriul însuşi va fi deosebit în teatrul radiofonic.

Problema prezintă astfel două aspecte fundamentale: unul *tehnic*, acel al regiei scenice şi altul *literar*, acel al repertoriului teatral adequat.

In ceiace priveşte regia particulară a teatrului radiofonic, ea a fost rezolvată cu ajutorul aşa numitei *„scene acustice"*, care constă într'un ansamblu de procedee particulare de inscenare, ce s'au desvoltat în studio-urile de emisiune în ultimii 4—5 ani, de când au început transmisiunile teatrului radiofonic. Scena acustică înregistează acum progrese remarcabile în centrele din occident şi utilizează cele mai variate mijloace tehnice, pentru producerea efectelor acustice. Aceste mijloace contribue să dea un colorit cât mai sugestiv replicelor personagiilor şi să redea întreaga atmosferă a piesei printr'un complex de sunete şi sgomote particulare şi caracteristice. Aşa, de exemplu, unele scene de groază, ca naufragiul unui vas pe mare, sau obsesia apariţiei unor strigoi într'o casă, au fost admirabil „înfăţişate" în scena acustică, prin concursul celor mai bizare şi sugestive sunete şi sgomote: foşnetul vântului, ploaia, tunetul, urlete de fiare, toate reproduse, graţie unor aparate şi dispozitive special amenajate în studio. Poziţia microfonului pe scenă, aceia a actorilor în faţa microfonului, precum şi o sumă de probleme tehnice destul de complexe, de o importanţă considerabilă pentru efectul artistic al transmisiunilor, toate acestea alcătuesc o serie de probleme tehnice destul de complexe, de o importanţă considerabilă pentru efectul artistic al transmisiunii şi care au fost rezolvate într'o mare măsură, graţie scenei acustice.

Ca să ne dăm mai bine seama de rolul regiei în teatrul radiofonic, vom folosi o comparaţie mai curentă din domeniul artei mute.

Cinematograful, care prezintă desigur multe asemănări cu teatrul, şi-a dobândit marea lui popularitate, datorită în special perfecţiunii procedeelor de regie. Se ştie că astăzi în arta mută un bun regisor contribue mai mult la reuşita filmului decât subiectul şi chiar interpreţii lui. Oare s'ar putea spune acelaş lucru şi la teatru? Desigur că nu. La cinematograf jocul actorilor şi modul desfăşurării situaţiilor este în funcţie de regisor; la teatru, talentul interpreţilor şi textul limitează într'o mare măsură posibilităţile regiei. In cazul teatrului radiofonic, regia are deasemenea o latitudine mult mai mare, decât la spectacolele obişnuite de teatru. Vă aduceţi aminte de primele reprezentaţii de cinematograf, de acum vreo două decenii? Ceiace izbea în primul rând la aceste debuturi, era o imitaţie servilă a teatrului.

Interpreţii, recrutaţi la început dintre artiştii dramatici, nu se puteau desobişnui de anumite practici ale meseriei lor.

Rolul regisorului era aproape nul şi studio-ul dispunea de mijloace tehnice foarte restrânse şi primitive. In afară de curiozitatea resimţită faţă de o invenţie senzaţională, aveai ocazie să asişti la o serie de filme, în care defilau într'o succesiune dezordonată, o serie de actori, ce făceau mai degrabă impresia unei trupe de surdo-muţi. Ii vedeai mişcând necontenit buzele în lungi dialoguri mute şi deplasând periodic braţele în gesturi largi, ca şi cum ar fi recitat o tiradă interminabilă.

Ceiace realizează astăzi regisorul de cinematograf în studio, prin utilizarea la maximum a tuturor efectelor de natură vizuală — plastică, înfăptueşte regia scenei acustice în studioul de emisiune radiofonică, prin exploatarea integrală a resurselor sonore, în vederea asigurării efectului plastic auditiv.

★

Trecând acum la al doilea aspect al problemei teatrului radiofonic, a repertoriului adequat, trebuie să subliniem întâiu poziţia cu totul specială ce ocupă teatrul faţă de celelalte producţiuni artistice şi culturale, sub raportul importanţei elementului vizual faţă de cel acustic. Dacă un concert, o operă muzicală, sau o conferinţă pot fi ascultate la radio, fără să sufere prea mult prin faptul că nu se văd executanţii sau conferenţiarul, nu tot acelaşi lucru se petrece cu o piesă de teatru.

Teatrul este făcut să fie văzut şi auzit. Intreaga literatură dramatică universală a fost scrisă tocmai în vederea reprezentării pe scenă. Acest adevăr e atât de banal, în cât oricine ştie din experienţă, că citind o dramă, nu poate avea niciodată impresia, pe care o are asistând la reprezentarea ei. Din această cauză, foarte puţine opere din repertoriul teatral, în forma lor originală, sunt potrivite pentru radio.

Deaceia s'au prelucrat şi adaptat pentru microfon unele producţii teatrale, iar pe dealtă parte, s'a inaugurat un gen nou de realizări dramatice denumite „piese radiofonice". După cum se compun librete speciale pentru scenariile filmelor cinematografice, s'au alcătuit texte adecvate şi pentru comediile şi dramele destinate să fie transmise prin unde electrice. Se ştie că piesele de teatru, adaptate pentru nevoile ecranului, nu dau în general filme reuşite. Acelaş lucru s'a dovedit exact şi în cazul teatrului radiofonic. De aci s'a născut nevoia unui nou gen de creaţiuni dramatice, impuse de exigenţele deosebite ale acestui teatru. In acest scop s'au organizat în occident concursuri speciale pentru alegerea celor mai bune piese radiofonice *) Interesant este că la aceste concursuri nu autorii dramatici reputaţi au fost acei care au reuşit în general să dea lucrările cele mai bune.

Care sunt condiţiile estetico psihologice ce trebuesc realizate de teatrul radiofonic şi care este stilul lui specific?

Teatrul radiofonic trebue să cuprindă în primul rând o acţiune puternic dramatică sau extrem de comică desfăşurată într'un cadru strâns şi intim. Dată fiind psihologia publicului dela radio şi spiritul lui nerăbdător, piesele într'un act sunt cele mai preferate, întrucât, interesul auditorului într'o desvoltare mai lungă se susţine mai greu fără suportul intuitiv al imaginilor. Numărul personagiilor va fi mai redus, spre a nu distrage şi obosi atenţia; pe dealtă parte, însă, dialogurile prea lungi numai între aceleaşi personagii, prezintă neajunsul unei monotonii tot atât de obositoare. Alternarea diferitelor personagii în scenă trebuie să aducă acel element de variaţie, care este aci cu atât mai necesar, cu cât lipseşte variaţia aspectelor vizuale. Dialogul va fi în general sobru, replicile concise şi incisive, rapid alternate, pentru a evita o lâncezeală şi marcând o progresiune cât mai intensă a scenelor cu efecte de sensaţie pentru a ţine în permanenţă încordată atenţia auditoriului. Atmosfera piesei şi situaţiile mai caracteristice pot fi redate plastic, şi colorate prin resursele sugestive ale scenei acustice. Netăgăduit că în această privinţă modulaţiile vocale ale interpreţilor joacă un rol însemnat şi inflexiunile variate ale unei voci radiogenice reprezintă un important element de succes, alături de celelalte mijloace ale regiei scenice.

In legătură cu efectul sugestiv ce poate ascunde modulaţiile glasului unui interpret la radio, ne amintim o scenă pe care am trăit-o acum trei ani.

Era o noapte viforoasă de iarnă. Câţiva prieteni strânşi laolaltă ascultam la radio staţiunea din Viena. Pe la miezul nopţii, o „speakeriţă", înzestrată cu o admirabilă voce radiogenică, cu inflexiuni profunde şi nuanţate, începu să citească povestirea atât de stranie a lui Edgar Poë, intitulată *„Adevărul asupra cazului domnului Waldemar"*. E vorba de destăinuirile bizare ale unui muribund, menţinut artificial în pragul morţii sub forţa unei hipnoze magnetice. El îşi desvălue astfel cu multă greutate, în şoapte întretăiate de răsuflarea grea a agoniei, ceiace simte în aceste ultime clipe. Dă amănuntele cele mai curioase asupra senzaţiilor în momentul când *începe să moară...* şi când moare... Evident, o fantezie bolnăvicioasă şi absurdă. Dar glasul cititoarei din studioul vienez reproducea atât de sugestiv accentele de groază ale muribundului; vocea lui tărăgănată şi insinuantă, pierdută par'că în depărtări nesfârşite, răsuna atât de lugubru în noaptea aceia viforoasă de iarnă, încât unul din tovarăşii strânşi în jurul haut-parleurului, leşină...

Am simţit atunci mai mult decât oricând înfiorarea supremă a acestui geniu morbid. Mi-am dat seama cu această ocazie că producţiile cu un caracter fantastic, extraordinar, câştigă enorm transmise la radio.

Se pare că peste misterul povestirii, se suprapune taina miraculoasă a undelor ce rătăcesc în imensitatea văzduhului spre a reapărea apoi într'o cutie magică. O amplificare a misterului prin alt mister.

Este sigur că unele povestiri fantastice şi extraordinare, în genul celor scrise de Hoffman şi Edgar Poë, precum şi, în general, mai toate producţiunile senzaţionale situate la hotarul dintre mistic şi grotesc, dialogate sau dramatizate cu iscusinţă şi ajutate de resursele scenei acustice,

(Continuare în pag. 6-a)

*) Un astfel de concurs s'a instituit de curând şi la Radio-Bucureşti.

ar furniza un material preţios pentru teatrul radiofonic.

Unele piese puternice şi sguduitoare ale lui Strindberg, uşor prelucrate, ar fi deasemenea indicate pentru acest scop, ţinând seamă de încordarea extremă a pasiunilor, condensată în desfăşurarea acţiunilor dramatice.2).

Piesele fantastice, mistice şi senzaţionale nu sunt singurele, care pot alimenta teatrul radiofonic. Teatrul antic, în special tragediile elene, pot fi reprezentate cu succes în faţa microfonului. Intr'adevăr, prin caracterul lor sobru şi puternic, prin sonoritatea simplă şi majestuoasă a versurilor, prin tragicul intens al acţiunii, care se desfăşoară într'o perfectă unitate şi cu o rigoare aproape geometrică, prin atmosfera concentrată şi sugestivă, definită încă dela începutul tragediei, ele satisfac într'o mare măsură exigenţele fundamentale ale teatrului radiofonic.

Este desigur un paradox faptul că primele producţiuni ale teatrului antic se apropie mai mult de condiţiile genului ultra-modern al teatrului radiofonic, decât majoritatea pieselor din repertoriul contemporan.

Fără concursul imaginilor, dramele filosofice şi sociale ale lui Ibsen apar prea aride şi greoaie, comediile subtile ale lui Bernard Shaw şi Pirandello, prea abstracte, iar repertoriul parizian bulevardier, prea puţin consistent.

Căci teatrul radiofonic nu este un teatru intelectual, nici unul sentimental prin excelenţă, ci mai degrabă unul de sensaţii.

Desigur, problema estetico-literară a teatrului radiofonic este mult prea complexă, pentru a putea fi epuizată prin aceste consideraţii generale.

Am voit numai să enunţăm câteva păreri şi poate câteva sugestii.

I. ŞERBAN

2) Astfel, „Domnişoara Iulia" a avut un succes foarte frumos în studio-ul postului Bucureşti.

Cronica cinematografică

Filmele vorbitoare recente

Filmele vorbitoare nu-s desigur, **frumoase,** în sensul estetic al cuvântului. Sunt totuş, şi deocamdată, interesante esteticeşte. Vă închipuiţi că în principiu nu m'aş duce la operetă sau la music-hall. In tot cazul nu regulat, de mai multe ori pe săptămână. Totuşi, acest sacrificiu îl fac pentru filmele „vorbitoare", pentru că deocamdată toate aceste exhibiţii inepte sunt instructive pentru felul în care arta filmului se orientează. Inchipuiţi-vă un animal oarecare, bunăoară un coleopter, pe care îl punem, experimental, în primejdie de moarte. Poate fi ceva mai interesant pentru naturalist ca reacţiile insectei, orientările nouă pe care le iau conduitele sale în vederea conjurării pericolului? Dacă scapă sau de sucombă, în ambele ipoteze este interesant ce a făcut ca să se salveze, **cum,** în ce mod a murit.

Acelaşi interes de naturalist îl are esteticianul atunci când studiază reacţiunile vii ale acelor adevărate organisme care se chiamă **genuri.** Brunetière a avut marele merit să arate cum arta se constitue în organisme unitare, cu viaţă autonomă şi reacţiuni proprii, care, ca şi fiinţele biologice, se nasc, evoluează, îmbătrânesc şi mor.

Cinematograful este şi el un gen de artă, alături de altele (ca muzica, literatura, dansul etc.). Genul cinematograf se subîmparte în diverse tipuri naţionale (stilul american, francez, rus, german) aşa cum **genus homo** se subîmparte în albi, negri, etc., sau cum literatura se subdivide în lirică, epică, dramatică, etc.

Momentul în care scriem aceste rânduri samănă cu acel al experienţei de care vorbeam mai sus. Cinematograful ca şi coleopterul din exemplul nostru, este în primejdie de moarte. Şi atunci, fireşte, ca orice organism, pe baza „instinctului de conservare", **se apără. Cum** se apără — o vom arăta îndată. Dacă se apără eficace sau nu — aceasta ne-o va spune viitorul...

*

Iată, în ordinea fabricării lor, câteva filme vorbitoare: The singing fool, Romanţa Parisului, Broadway Melody, Hollywood Revue.

La început, aceste bucăţi se cred obligate să mai păstreze alură de film propriu zis. Găsim într'însele o intrigă, o anecdotă. Desigur, extrem de naivă şi de puerilă. Dar, însfârşit, o găsim. Cu timpul însă, preocuparea „poveştii" este părăsită din ce în ce. Episoadele tind să se transforme în simple „numere" de varieteu. In locul desfăşurării unui subiect avem trecerea în revistă a unor lucrători de cabaret. Exhibiţiile sunt legate între ele doar prin unitatea foarte factice a unui individ, care este sau face pe regisorul şi care anunţă începerea unui alt număr, presărându-şi discursurile cu glume anoste şi vulgare de care sunt scăpaţi numai aceia care n'au nenorocul să ştie englezeşte. Asupra cretinismului şi lipsei de haz a acestor mici „speech"-uri publicul românesc este totuşi edificat. Căci l'a auzit pe Maurice Chevalier desvoltându-şi micul său „boniment", care era cam aşa:

„'ssieurs — dames, eh bien voilà... (zâmbet şmecher şi satisfăcut), j'ai été en Amerique. O! l'Amerique, vous savez! C't'épatant l'Amérique, oh! la-la! Y a des maisons, et puis des autos, et puis on fait du cinéma.... Beaucop de cinéma. Ensuite.... on fait encore du cinéma... (Aici nu mai ride, căci minunăţia de text reclamă „pince-sans-rire"). Et puis voilà... J'espère que ce qui je vais faire ne vous déplaira par trop... (după cum vedeţi, reapare băiatul de prăvălie care „face articolul": „et avec ceci...., b'soir 'ssieurs dames"...)

Biata artă cinematografică a lui Charlot, Greta Garbo, Douglas Fairbanks, şi atâţia alţii!

Atâţia alţii, dar nu toţi. Căci mulţi, din nevoie bolnăvicioasă de glorie-cu-ori-ce-preţ consimt să se prostitueze, ca bunăoară excelenta actriţă de cinema Marion Davies, talentata, frumoasa şi multimilionara Marion Davies, care se prosteşte într'un dans absurd şi fără haz, scurt şi neînsemnat, alături de tot soiul de saltimbanci, în Hollywood Revue. Şi Anita Page; şi George K. Arthur; şi Bessie Love; toţi parcă sunt victima unei injecţii care i-a imbecilizat subit şi le-a luat orice sentiment de demnitate profesională.

Să nu se supere artiştii de music-hall. Am cel mai mare respect pentru munca lor, ca de altfel pentru tot ce este muncă în general. Decât — există arte superioare şi arte inferioare. Clasificarea aceasta nu-i arbitrară, ci e făcută după un criteriu obiectiv şi precis, anume: după **gradul de puritate.** O artă e cu atât mai mare cu cât e mai pură. Inţelegem prin aceasta că arta în chestiune întrebuinţează **un singur alfabet principal de semnale.** Ori decâte ori se îmbină mai multe alfabete, se produce o confuzie care ne trezeşte din încântare, ne deşteaptă din acea stare de vis fermecat în care ne cufundă arta, într'un cuvânt „rupe vraja" acelei iluzii pe care ni-o dă arta adevărată. Incetăm de a mai fi „transportaţi"; redevenim lucizi, şi constatăm, conştient, că avem de a face cu simple materiale şi procedeuri omeneşti.

Iată de ce muzica — artă mai **pură** — este superioară operei; teatrul: operetei; literatura: revistei sau music-hallului; dansul de caracter: dansului acrobatic, etc., etc.

In genere, Istoria artelor-frumoase ne arată că, atunci când s'au produs **confuzii de genuri;** când mai multe „alfabete" de semnale estetice s'au acuplat stricând puritatea unei arte, această artă, deşi periclitată, totuşi n'a murit. Astfel, ziaristica n'a ucis literatura; nici statuile policrome sculptura; nici „jurnalele amuzante cu caricaturi": desenul; nici opereta: teatrul; nici opera: muzica.

Adevărata mare artă a continuat să trăiască, pură. Iar celelalte au căzut în rândul „artelor minore". Esteticienii numesc aşa acele arte unde sălăşluesc **mai multe intenţii.** Este tocmai ce vrem şi noi să spunem.

★

Cinematograful, cel adevărat, cel mut, devenise, sau mai precis devenea o artă **majoră.** Faptul că se putea dispensa de cuvânt şi de coloare, de sunet, mărginindu-se la singurul alfabet al mişcărilor prin imagini vizuale —, îi dedea o puritate şi o majestate remarcabilă.

O modă nouă şi suntem siguri, trecătoare, i-a adăogat, din abundenţă, cusururi. I-a adăogat vopsea şi inepte discursuri.

Şi **atunci cinematograful s'a apărat.** S'a apărat ca un organism viu în primejdie de moarte. A făcut la fel ca alte arte când, şi ele, s'au văzut expuse pericolului invaziunii şi confuziunii. Arma întrebuinţată, — am spus care e:

Arta majoră caută să lepede dintr'însa, să expulzeze ca pe o excreţiune toxică, o **artă minoră.**

In cazul cinematografului, arta minoră nou născută, sau mai corect pe cale de a se naşte, e **revista filmată.**

In general, artele minore n'au viaţă lungă. Cine mai iubeşte astăzi opereta, care acum douăzeci de ani făcea deliciile tuturora? Şi Dumnezeu ştie câtă vreme publicul va mai consimţi să se ducă la Operă. Dar, la urma urmelor, ce ne pasă nouă că cutare artă minoră e sau nu viabilă? Pe noi ne interesează celelalte. Şi reţinem doar imensa bucurie de a vedea că o artă minoră cinematografică e pe cale de a se naşte, care deocamdată **liberează** cinematograful cel adevărat, lăsându-l slobod să meargă înainte pe calea lui proprie.

*

După toate explicaţiile date se va înţelege de ce este absurd a spune că eşti **pentru** sau **contra** filmului vorbitor. Filmul vorbitor nu este cinematograf; este operetă, operă, teatru, revistă sau music-hall care au ales, ca **procedeu de difuziune, fotografia,** în loc de a alege oameni în carne şi oase. A spune că toate acestea sunt artă cinematografică ar constitui aceeaş eroare ca atunci când am spune că o carte de farmacologie este o operă literară pentru că, întocmai ca şi opera lui Eminescu, în trebuinţează litere tipărite.

Nu e corect nici legitim să spunem că suntem **contra** unei arte. Ii putem cel mult prefera altele. Şi, în genere, este legitim ca artelor minore să le preferăm pe cele majore. Iată de ce, fără a fi contra operetei sau a music-hall-ului; recunoscând că adeseori asemenea spectacole ne amuză adevărat, — cerem voie să le **preferăm** cinematograful cel **mut,** unde cuvintele sunt doar pretexte de mişcări, unde textele, scurte şi puţine sunt doar prilejuri de ample pantomime şi unde muzica are funcţiunea doar de a acoperi sgomotul motorului şi de a creia, foarte de departe, o vagă atmosferă.

Când producătorii americani au început să ne fericească cu filme vorbite,—mărturisesc că o mare panică m'a cuprins cu privire la soarta artei cinematografice. Acum însă pot spune că m'am liniştit. Desigur, producţia de artă mută e încă grav bolnavă. Nici n'a început încă să-şi panseze rănile. Abia dacă a reuşit să-şi găsească „diagnoza". Abia dacă a aflat cum trebue să se apere. N'a intrat nici măcar în convalescenţă.

Dar, oricum, ştim ce are; ştim că e dispusă să se apere. Ştim şi **cum** se apără. Ştim că va scăpa cu viaţă. Ştim că convalescenţa va fi, desigur, lungă.

Dar mai ştim — şi aceasta este principalul — că marea artă mută nu va muri deocamdată.

D. I. Ş.

Scrisori din Suedia

Bogăţia universităţii din Upsala

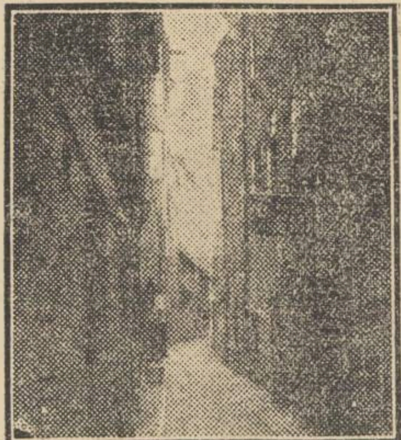
STOCKHOLM, *Aprilie.* — Cunoscuta universitate din oraşul Upsala, focarul cultural al Suediei, fondată în anul 1477 de către arhiepiscopul Iacob Ulfsson, este obiectul discuţiunii presei suedeze cu prilejul raportului financiar publicat în cursul acestei luni de către conducătorii universităţii.

Statisticele arată că această veche şi nobilă universitate, o glorie a Suediei şi a lumii culturale, dispune de proprietăţi agricole şi forestiere cu o întindere de 43.561 hectare în valoare de 33.843.000 coroane suedeze, ceeace revine în lei la câteva miliarde.

Bogăţia universităţii e datorită în primul rând donaţiunilor importante făcute de regii glorioşi ai Suediei şi patrioţii suedezi care s'au gândit la ridicarea nivelului cultural al poporului suedez.

Bogăţia i-a dat independenţa şi posibilitatea de a da ţării oameni iluştri şi de a face din Upsala un centru cultural care datează de aproape cinci secole.

Universitatea are patru facultăţi: teologie, drept, medicină şi litere.

Stradă în oraşul vechiu

Pe băncile acestei facultăţi au venit şi mai vin savanţi pentru a cerceta trecutul culturii străvechi scandinave.

Studenţii la Upsala duc o viaţă cu adevărat studenţească, păstrând tradiţia vechilor asociaţiuni, care au la bază dragostea de cultură şi de patrie.

Din trecutul presei suedeze

In cursul acestei luni presa franceză a consacrat lungi şi interesante articole lui *Théophraste Renaudot,* cunoscutul medic francez care acum 300 de ani a întemeiat „Gazette de France".

In anul 1932, presa suedeză va sărbători pe cei dintâi intemeietori ai presei suedeze, care tot acum 300 de ani au lansat primul ziar de informaţii.

In anul 1632, în timpul războiului de 30 de ani, gloriosul rege suedez Gustav Adolf a făcut să se tipărească în limba germană, în oraşul Lipsca, curierul poştal şi informativ numit *„Ordinar Post und Zeitung aus dem Schwedischen Posthause zu Leipzig".*

Deşi tipărit în limba germană, acest ziar sub formă de curier poştal, era consacrat Suediei.

Mai târziu regina Kristina, fiica regelui Gustav Adolf, a luat iniţiativa şi a făcut să apară la Stockhom, curierul naţional suedez numit „Ordinari Posttijdender". Ziarul poştal creiat de regina Kristina, mai trăeşte şi azi, însă în această frumoasă existenţă nu şi-a schimbat decât titlul.

Azi se numeşte „Post och Inrikestidningar" şi are caracterul unui monitor oficial.

In schimb marea şi puternica presă suedeză, care-i un factor de progres în desvoltarea culturală, industrială şi financiară a Suediei, este denumită de poporul suedez *„biblia poporului",* după expresia rămasă celebră a poetului *Esaia Tegner.*

Ziarele suedeze sunt complect independente, trăesc din însemnatele venituri rezultând din publicaţii, iar libertatea de gândire şi acţiune a ziariştilor suedezi este dată ca exemplu în toată lumea. In Suedia apar peste 315 ziare dintre cari 1/3 sunt cotidiane.

Toată elita intelectuală a Suediei, a colaborat şi colaborează la ziarele suedeze. August Strindberg a fost colaboratorul ziarului „Dagens Nyheter" iar la „Svenska Dagbladet" conducătorii spirituali ai ziarului au fost Oskar Levertin, Ellen Key şi Verner von Heidenstam.

Presa modernă a fost creiată de Lars Johan Hierta, întemeietorul ziarului „Aftonbladet" ziar care există şi azi.

Intre tradiţionalism şi modernism

Când s'a constituit comitetul de organizare şi conducere, a marei expoziţii de arte decorative din Capitala Suediei, comitet pus sub preşedinţia de onoare a prinţului moştenitor *Gustav Adolf,* întreaga presă suedeză, fără deosebire de culoare politică, a adus elogii persoanelor din comitet.

Personalitatea prinţului Gustav Adolf, era o mare chezăşie, de oarece este cunoscut ca un organizator şi animator de frunte, orator neîntrecut şi mare iubitor al trecutului Suediei, iar cei mai apreciaţi colaboratori îi avea în cei doi pionieri păstrători ai tradiţiei populare suedeze dar totuşi modernişti d-nii: *Gregor Paulsson,* directorul societăţii suedeze de arte şi meserii şi *E. G. Asplund,* arhitect, şeful mişcării moderniste a arhitecturii din Suedia, creatorul nouii biblioteci municipale din Stockholm.

In una din cele mai bune lucrări apărute până azi despre viaţa Suediei, volum întitulat *„Suedia"* (la Suède) cu articole semnate de personalităţile cele mai de seamă din toate domeniile de activitate suedeză, volum la care şi-a dat preţiosul său concurs şi d. *Fritz Henrickkson,* şeful biroului presei din ministerul de externe suedez, amic al României, găsim un articol despre modernism şi tradiţionalism datorit d-lui dr. *G. Paulsson.*

Lipsa de spaţiu mă împiedică să reproduc acest articol de o rară frumuseţe şi de o mare valoare istorică, însă pentru a arăta cititorilor români, ideile care animă pe cei doi pionieri suedezi reproduc cele de mai jos: „arhitectura modernă suedeză prezintă un caracter de tradiţie naţională pronunţată, o tradiţie care nu posedă nici sentimentalitatea, nici patriotismul vanitos care-i considerat adesea ca fiind compatibil cu arhitectura naţională. Acest caracter tradiţional în arhitectura suedeză provine într'adevăr din cerinţa de obiectivitate a cărei expresie o găsim într'un mare număr de construcţiuni dela începutul secolului al XVI.

„Castelele construite de Gustav Vasa, erau destinate administraţiei sau apărării contra duşmanului şi în consecinţă primiră o formă practică, adesea ori severă.

Unul dintre arhitecţii moderni care adoptă stilul acestei vechi epoci, a fost Carl Westman, constructorul noului palat al justiţiei din Stockholm.

Aceaşi tradiţie o găsim, puţin însă influenţată de stil popular meridional, în construcţia primăriei din Stockholm, opera lui Ragnar Ostberg.

Aceste două edificii au fost de o mare însemnătate pentru artele manuale şi mecanice care s'au creiat în raport cu ele.

Noi considerăm actualmente primăria din Stockholm, ca o operă de artă cu care se termină o epocă.

Arhitectura noastră caută de azi înainte noui ţeluri: o mare obiectivitate şi ca o consecinţă o simplicitate în execuţie.

Tânăra generaţie de arhitecţi numără de altfel numeroşi oameni de talent care au încercat să rezolve aceste probleme.

După ce d. dr. Gregor Paulsson, enumără pe cei care reprezintă generaţia actuală ajunge la următoarea concluzie: „această nouă activitate, îşi trage forţa sa dintr'o veche cultură, însă ea încearcă să se adapte nouilor condiţiuni".

Expoziţia de arte manuale, casnice şi decorative din Stockholm, care-şi va deschide porţile la mijlocul lunei Mai, va fi cea mai frumoasă expresie de tradiţionalism şi modernism al poporului suedez.

Dr. A. Iansson (N. P. B.)

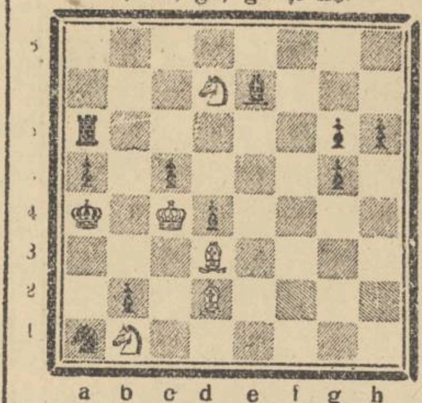
Cronica Sahului

O descoperire surprinzătoare

Talentatul nostru problemist, d. Camil Seneca, a trimis în 1927 prin intermediul d-lui W. Pauly, la un concurs al revistei „Neue Leipziger Zeitung" următoarea problemă:

Negru : (11 figuri)

Ra4, Ta6, Ca1, Né7, Pa5, b2, c5, d4, g5, g6 şi h6.

Alb : (8 figuri)

Rc4, Ca1 şi d7, Nd2 şi d3.

Alb joacă şi face mat în 5 mutări,

Soluţia problemei este:

Prima variantă: 1. Nd2—é1!. Ta6—c6 (sau orice altă mutare); 2. Né1—g3, Tc6—a6; 3. Nd3×g6, Ta6—c6 (la T×g6 ar urma 4. Ng3—d6! şi 5. Cd7—b6+ sau Cd7×c5+ mat); 4. Ng3—é8 şi 5. Cd7—b6+ sau Cd7×c5+ mat.

A doua variantă : 1. Nd2—é1!. Ta6—c6; 2. Né1—g3, Né7—d8; 3. Nd3—é4! (acum nu mai merge 3. N×g6, căci ar urma Nd8—b6, iar la 4. Né8, Nb6—a7 şi n'ar mai fi mat în a 5-a mutare), Tc6—c8; 4. Ng3—c7 şi 5. Cd7—b6+ sau Cd7×c5+ mat.

Această problemă a obţinut la concursul revistei sus numite premiul I. A fost apoi reprodusă de revistele de şah cele mai de seamă ca „Wiener Schachzeitung", „La Stratégie", „Deutsche Schachzeitung", „Revista de şah" precum şi în numeroase alte reviste şi rubrici şahiste.

A fost dat scriitorului acestor rânduri să descopere chiar în toamna anului 1927 că problema e greşită şi anume:

1. Nd2—é1, Td6—é6; 2. Né1—g3, Té6—c6; 3. Nd3×g6, Né7—d8!! şi acum la 4. Ng6—é4, negru răspunde cu Tc6—c8, iar la Ng6—é8 cu Ca1—b3 şi nu mai e mat în a 5-a mutare.

Am arătat aceasta renumitului nostru problemist W. Pauly, care s'a mirat că atâţia oameni, cari au examinat problema n'au găsit greşala. Am arătat-o şi d-lui Camil Seneca; acesta a recunoscut că problema e greşită şi n'a putut să o corecteze fără să schimbe ideea şi frumuseţea problemei.

P. I. NEGREANU

Pionul cel tare

Sub acest titlu d. W. Koslowsky publică în „Vossische Zeitung" următoarele:

Intr'o partidă, în care maestrul danez Albert Nielsen a jucat cu albele, s'a ajuns după un număr oarecare de mutări la poziţia următoare:

Negru: (10 figuri)

Rc8, Tg6 şi g8, Nd7, Pa6, b5, c6, c7, f7 şi h6.

Alb: (11 figuri)

Rh2, Tb2 şi d1, Nf4, Pa3, b4, c3, é5, f6, g4 şi h3.

Alb a jucat cu: 1. Tb2—d2. Acum negru a câştigat printr'un sacrificiu de nebun doi pioni astfel: 1...., Nd7×g4; 2. h3×g4, Tg6×g4; 3. Nf4—g3 (Alb trebue să împiedice matul Th4), Tg4×g3.

Dar conducătorul albelor a calculat mai departe: a decis partida în favoarea sa cu ajutorul pionilor săi din é6 şi f6. Partida a continuat astfel:

4. é5—é6, Tg3—g5 (ameninţă mat la h5). Acum albul sacrifică un turn întreg: 5. Td2—d8+, Tg8×d8; 6. Td1×d8+, Rc8×d8; 7. é6×f7 şi negru nu poate împiedica transformarea planului din f7 în damă, căci, de exemplu, la 7...., Th5+, ar urma 8. Rg3, Tg5+; 9. Rh4!

BIBLIOGRAFIE

A apărut No. 4 (pe Aprilie) din excelenta publicaţie „Galerie moderner Problem-Komponisten". Ea conţine o frumoasă problemă de dr. J. Dobrusky, portretele, câteva date şi câte 4 probleme ale compozitorilor R. Prytz, Konrad Erlin, Nils Rutberg, Odoen Nagy şi C. G. Gavrilov, compozitor român (cu 4 probleme inedite). Afară de aceasta, revista mai publică 4 probleme inedite pentru un concurs de soluţiuni.

Publicaţia aceasta e pusă sub direcţiunea d-lui H. Schaffer. Abonamentul e de 200 lei pe an şi 100 lei pe 6 luni. Numărul 20 lei. Cererile se vor adresa la: Redaktion „Problem-Galerie", Wien IV, Wiedner Guertel 42.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

A apărut :

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICA

No. 1, 2 şi 3 pe IANUAR, FEBRUAR, MART 1930

CU URMATORUL SUMAR:

Mihail Sadoveanu . . *Tîrg moldovenesc din 1890 (Fragment).*
Otilia Cazimir . . . . *Moment muzical (Versuri).*
Jean Bart. . . . . . . *O scrisoare uitată.*
Ch. Drouhet. . . . . . *Logofătul Konaki şi poezia franceză a epocii.*
Ioan D. Gherea . . . . *Egotism.*
Al Rosetti . . . . . . *Note pe marginea cărţilor (Joc secund).*
Paul Zarifopol. . . . . *Un rus în călătorie.*
Radu Rosetti . . . . . *Dragostea lui Osolinski.*
D. I. Suchianu . . . . *Prostia ca teorie a cunoaşterii.*
Al. A. Philippide. . . . *Reflexii cu prilejul unui centenar.*
Demostene Botez. . . . *Misticism (Versuri).*
Dr. Emil Crăciun . . . *Problema cancerului.*
Alexandru Claudian. . . *Reflexii asupra generaţiei nouă.*
Mihai D. Ralea. . . . *Memorial (Granada).*
Henriette Ivonne Stahl . *Plumb (III).*
Izabela Sadoveanu. . . *Cronica literară (Literatura feminină).*
N. N. Tonitza. . . . . . *Cronica artistică (Intre artă şi... fisc).*
Thomas Greenwood. . . *Cronica externă (Dezarmarea navală şi problema Oceanului Pacific).*
Traian Broşteanu. . . . *Cronica ideilor (Relativism. — Modernism. — Capitalism).*
P. Nicanor & Co. . . . *Miscellanea (Misiunea generaţiei tinere. — Realism naţional. Literatura şi viaţa practică. — Moartea lui D. H. Lawrence. — O nouă editură. — Redacţionale).*

RECENZII: *G. Ibrăileanu :* Studii literare. Paul Zarifopol. — *I. Negreanu :* Studii juridice. — *Ion Buricescu :* Cîteva îndrumări metodice pentru normalişti şi învăţători. D. I. Suchianu. — *S. Sanielevici :* Curs de mecanică raţională. I. Plăcinţeanu. — *Ioachim Miloia :* Analele Banatului. P. Constantinescu-Iaşi. — *Paul Reboux:* Les conquêtes d'amour et de gloire du maréchal duc de Richelieu. — *André Maurois :* La vie de Byron. D. I. Suchianu. — *A. Bayet :* Découvertes scientifiques nouvelles fournissant la preuve irréfutable de l'ancienneté du gisement de Glozel. — *A. Mendes Correa :* Art rupestre en Traz-os-Montes. P. Constantinescu-Iaşi.
REVISTA REVISTELOR.

PREŢUL 80 LEI

Redacţia şi administraţia: Str. Const. Mille 7-9-11, Bucureşti

CUMPĂRAŢI :

Sub flamura roşie

Marele roman al vieţii de după războiu de **Dem. Theodorescu.**

Ediţia II-a Preţul 100 Lei

Romanul celor 4

STAFIILE DRAGOSTEI

de Alexis Nour, Doctorul Ygrec Sărmanul Klopştok şi Alexandru Bilciurescu. **Preţul 60 Lei**

Minunatul roman

FERMINA MARQUEZ

al lui Valéry Larbaud

în care e descrisă în modul cel mai sugestiv adolescenţa şi viaţa de internat Romanul, tradus în româneşte de d-na Ana Canarache a apărut în Biblioteca DIMINEAŢA No. 122-123

PREŢUL 20 LEI

Colina îndrăgostiţilor

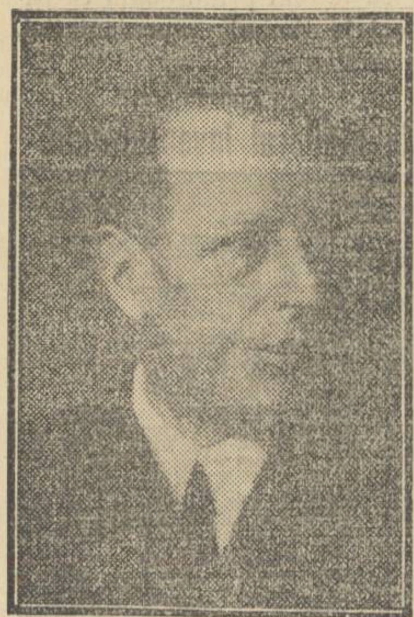
de **N. Batzaria.** Schiţe şi nuvele din viaţa orientală — Un elegant volum

Preţul 60 lei

Cărţi şi Reviste

CLAUDE ANET: „Mayerling"
(Bernard Grasset, Paris)

Două romane au fost scrise în timpul din urmă asupra acestui pasionant episod din istoria curţii imperiale de la Viena: unul este „Taia" de t'Serstevens şi altul „Mayerling" de Claude Anet. Destul de interesant este romanul lui t'Serstevens, dar mai aproape de adevăr pare romanul lui Claude Anet, deoarece este mai omenesc, mai normal. Nu se poate preciza însă cu deplină siguranţă dacă şi unul şi altul au atins adevărul istoric în toată puritatea lui.

Claude Anet

Nimic mai tragic în romanul „Mayerling" decât scena care se desfăşoară, la Hoffburg, în cabinetul împăratului, între Franz-Iosef şi fiul lui. Bătrânul suveran „à la tête dure, au coeur sec", nu-şi poate da seama de pasiunea lui Rudolf pentru Maria Vecera. Cine este această Marie Vecera? O tânără frumoasă, dulce, iubitoare. Desigur că Rudolf fusese încântat de farmecul ei, de dragostea şi sinceritatea ei. Ei bine, Impăratul va căuta să convingă pe Rudolf despre necesitatea de a rupe cu iubita lui; un prinţ imperial nu este el mai întâi de toate al imperiului său? Şi Franz-Iosef nu înţelege că asemenea vorbe vin prea târziu şi că asemenea argumente sunt neputincioase faţă de spiritul fiului său. Nu mai e vorba acum de soarta a patruzeci milioane de oameni şi de destinele Austro-Ungariei, ci numai de soarta lui şi a Mariei Vecera. In zadar a desfăşurat Impăratul înaintea moştenitorului coroanei toate resursele lui diplomatice, în zadar i-a vorbit ca tată şi ca monarh, Rudolf a rămas neclintit, convingerea lui nu putea fi înfrântă şi căuta fel de fel de ieşiri ca să nu-şi calce jurământul.

Un duel întreg, un duel de cuvinte, cu atât mai de înspăimântat, cu cât i se cunosc consecinţele. Dacă arhiducele Rudolf ar fi trăit, atentatul de la Serajevo n'ar mai fi avut loc... şi atunci? In chiar momentul când, înainte de a părăsi pe Impărat, Rudolf se decide în sinea lui să moară odată cu Maria Vecera, se şi înalţă la orizont fantoma războiului din 1914. Iată şi fraza cu care Claude Anet încheie capitolul întrevederii Impăratului cu fiul său: „Din această clipă Rudolf va căuta să-şi câştige dreptul de a muri, cu acelaş sânge rece, cu acelaş curaj, cu aceeaş agerime ca şi a celuilalt, care voia să-i apere zilele.

Mayerling! dramă a amorului şi a morţii, care, cu caracterele şi calităţile sufleteşti ale celor doi iubiţi, nu putea să aibă un alt desnodământ decât acela pe care-l povesteşte Claude Anet, cu atâta artă şi cu atâta emoţie.

Guido da Verona şi... moartea romanului?

Romancierul italian Guido da Verona, binecunoscutul autor al romanelor de mare tiraj, anunţă un fapt senzaţional: el spune, pur şi simplu, că e pe cale de a scrie un nou roman care va fi, nici mai mult nici mai puţin, adaptarea la spiritul şi obiceiurile zilei a nemuritoarei capo-d'opere a lui Alexandru Manzoni: „I promessi sposi" — „Logodnicii".

Ştirea aceasta a uimit, desigur, pe admiratorii lui Manzoni, care n'au ezitat să considere pe Guido da Verona drept un iconoclast şi care au cerut blestemele ceruui asupra aceluia care-şi mărturiseşte cu neruşinare hotărîrea de a se atinge astfel de idolul lor. Alţii, mai împăciuitori, au replicat că parodiile capodoperelor au fost totdeauna un drept indiscutabil al scriitorilor şi că, dealtfel, amuzându-şi cititorii, ele n'au reuşit niciodată să micşoreze gloria nimănui. Poate, chiar, din contră. Iată însă că Guido da Verona însuşi intră în arenă făcând unele declaraţiuni neprevăzute şi nu lipsite de interes.

„N'am nici o intenţie, declară el criticilor care-l atacă, să-mi modific proza mea „montmartroise" şi să o canalizez, cum spuneţi, spre un gen de literatură sănătoasă, casnică, cinstită şi religioasă, dar recunosc, pe de altă parte, că titlul pe care mi-l propuneţi, adică „Don Abbondio au Tabarin" (se ştie că Don Abbondio, preotul fricos şi şovăitor, este unul din personagiile celebre ale romanului lui Manzoni), este cu totul delicios şi mă gândesc să-l adoptez. Prevedeţi, continuă Guido da Verona, că în viitorul meu roman castelul tragic al lui Don Rodrigo va fi transformat într'o garsonieră cu decor dadaist? Ei bine, da, e adevărat!

Adaog chiar că sălbatecul Griso îşi va servi stăpânul (un nouveau riche) ca şofer şi că Lucia, gingaşa eroină, coafată à la Vierge, cu pleoapele totdeauna lăsate în jos, se va transforma într'o cochetă adorabilă, cu părul tăiat à la garçonne şi care-şi va trimite fotografiile la concursul organizat de Fox-Film. Dar ceeace voi aţi uitat să spuneţi, pentru că n'o ştiţi, este că, scriind acest nou „I Promessi sposi", pietrele le voiu arunca în grădina mea şi nu în grădina lui Manzoni.

Eu, declară mai departe, şi ritos, Guido da Verona, — romancier prin excelenţă, eu, fabricant brevetat de păpuşi pentru oamenii în vârstă, vă declar cât se poate mai formal că „romanul", atât ca gen literar cât şi ca formă a expresiunii artistice, a trăit (şi-a trăit traiul, am zice noi, în româneasca noastră).

Această numeroasă umanitate care circulă normal cu 100 chilometri pe oră, care, într'o singură zi la Bursă pierde în mod stoic sume demne de a figura în bilanţul marilor puteri financiare, care se îngrămădeşte în fiecare seară la uşa a milioane de cinematografe, această umanitate nu mai are nici plăcerea, nici timpul, să îndure, dealungul celor 400 sau 600 pagini, aventurile unui tânăr care sfârşeşte prin a se însura convenabil.

Din cauza aceasta m'am decis să scriu o satiră a romanului-roman şi, dacă am ales ca ţintă romanul lui Manzoni, este numai pentru că această operă reprezintă un „nec plus ultra" al acestui gen literar. Noua mea operă va fi un „Requiem" al romanului; căci moartea acestuia este de azi înainte logică şi inevitabilă".

Also sprach Guido da Verona.

Dar noi nu-l credem. Pentrucă se poate ca ultima operă a lui Guido da Verona să fie cântecul lebedei numai în ceeace priveşte cariera lui de romancier, convins că, cu mijloacele lui de realizare,... nu mai merge. Şi-şi caută omul o retragere onorabilă.

Amatori şi profesionişti

Ironicul Schopenhauer obişnuia să spună că decadenţa literaturii a început odată cu „regimul drepturilor de autor", înţelegând prin aceasta epoca în care literatura a devenit „lucrativă".

Fără să subscrie în totul la această opinie excesivă, Stefan Zweig o ia totuşi ca punct de plecare într'un articol interesant, pe care-l publică în „Les Nouvelles littéraires" şi în care studiază situaţia reciprocă, în lumea literelor, a amatorului şi a profesionistului. După părerea lui am fost până acum cam nedrepţi faţă de amator. Sunt oameni care realizează foarte bine un echilibru, o armonie între acţiune şi cugetare şi, în sprijinul acestei afirmaţii, el citează pe Bernard Grasset, autorul recentelor lucrări: „Remarques sur l'Action" şi „Psychologie de l'Immortalité".

St. Zweig

„Pentru el, pentru Bernard Grasset adică — scrie Stefan Zweig, aceste două domenii se confundă.

Acţiunea şi cugetarea nu i se par decât ca două mărturii ale unui aceluiaş instinct. Numai în aparenţă desparte Bernard Grasset lumea acţiunii de cea a cugetării; în realitate el le reuneşte, împrumutând acţiunii o semnificare mai înaltă şi mai spirituală şi spiritului nevoia unei realizări materiale. Cugetările lui, care par scrise pe marginea acţiunii, îşi au de fapt izvorul în spiritul creator pur. Ele mi se par promise duratei, şi din cauza intensităţii lor, şi din cauza formei lor. Lucrarea lui „Remarques sur l'Action" proclamă unitatea superioară a cugetării şi acţiunii; şi cum astăzi nimic nu este mai necesar decât o astfel de sforţare către ordine şi unitate, trebue să recunoaştem că lucrarea lui Grasset are şi o înaltă valoare umană. El învaţă pe oameni să-şi înţeleagă cât mai bine munca zilnică şi să o îndeplinească cu mai multă bucurie. In felul acesta cărţile lui Grasset sunt adevărate tonice; căci dacă există o ierarhie a ideilor, trebue să dăm un loc cât mai înalt acelora care fac să crească forţa spiritului nostru, amploarea cunoştinţelor noastre şi puterea acţiunii noastre. O astfel de intenţie răsare, destul de limpede, din maximele lui Bernard Grasset, editorul parizian şi cugetătorul de care ne ocupăm aici; ele ne amintesc datoria noastră cea mai imperioasă, aceea la care se gândea desigur Goethe când a formulat această minunată cugetare: „Suntem aici, pe acest pământ ca să ne imortalizăm"....

G. B.

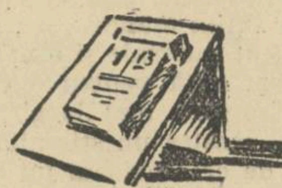
Polemică în radiofonie

Revista „Querschnitt", adică „Secţia transversală", a cărei ambiţie severă e să redea înfăţişarea văzută transversal ca o tăetură geologică'ntr'un teren milenar, a civilizaţiei contemporane. Ultimul volum cuprinde, între altele, două studii asupra mişcării radiofonice, în care aflăm — poate fără voia autorilor — o acuzaţie şi un răspuns, adică aproape o polemică de idei. Unul din autori, d. **Anton Kuh** mărturiseşte în articolul său „Spaima de radio", exact ce spune titlul. E speriat. Radio i se pare un fel de cal troian, în care se ascund puteri îngrozitoare şi nebănuite. Urmărit de ideia fixă a purităţii absolute, cu tot scrumul lăsat de arderile vieţei, d. Anton Kuh se ridică împotriva tuturor iscăliturilor, cele din albume, ca şi cele de pe băncile din parcuri, cele din ziare ca şi cele depe copaci şi se'ntreabă de ce ţine omul să mânjească şi stelele, prin aceste unde radiofonice, ca niciodată să nu mai poată ascunde trecerea lui pe pământ?...

Autorul e chinuit de o spaimă şi mai precisă: omul e într'un fel, o antenă. Nu ne temem oare, cum a afirmat odată un inginer din Cehoslovacia, că această antenă fragilă ar putea fi distrusă de forţele crescânde ale undelor radiofonice?...

Şi închee cu o critică: Precum cinematograful a descoperit însfârşit peisagiul miraculos al chipului şi fizionomiei omeneşti, dar l'a părăsit de dragul unor spectacole cu frumuseţi vulgare, radiofonia a descoperit vocea omenească căreia amplificată la forţă supranaturală, îi dă putinţa să ocolească scoarţa planetei. Dar radiofonia nu se foloseşte decât în chip mediocru de glasul omenesc, de glasul cel remarcabil, mulţumindu-se cu resturi muzicale şi teatrale.

Hans Flesch, actualul administrator general al radiofoniei berlineze, răspunde fără să ştie într'un articol imediat următor, „Radiofonia de azi", acuzaţiei d-lui Anton Kuh. „La început a fost Plictiseala", declară ca'n Biblie d. Flesch. Ceiace, în parte, nu mai e azi, cel puţin la Berlin. Critica literară, teatrul s'au adaptat nouei forme de transmisie. In bună parte şi muzica. Autorul citează un concert de orgă de **Hindemith,** un Requiem de **Brecht şi Weill,** perfect adaptate radiofoniei. Din punct de vedere al teatrului radiofonic, realizarea piesei „Sborul lui Lindbergh", cu scene auditive culese din toate meridianele pământului, a fost într'adevăr remarcabilă: Autorul pomeneşte de un „film acustic" **Weekend** creat anume pentru radio de **Walter Ruttman,** cea mai îndrăzneaţă experienţă contemporană în acest sens şi pentru la vară se proectează retransmisia unei muzici electrice directe, fără ajutorul microfonului.

Metode vechi

Şi în vreme ce radiofonia oferă iniţiativei intelectuale, forme noui de expresie, metodele vechi îşi urmează drumul. Prestigiul Academiei Franceze care decerne titluri, dar nu poate crea prinţi ai gândirii, a făcut victime şi în Italia şi în Germania, unde s'au creat Academii.

Secţia de poezie a Academiei din Prusia, care a înglobat, făcuţi gata, Dumnezeu ştie cu ce chinuri şi jertfe, toţi poeţii mai de seamă în viaţă, a hotărît să-şi afirme existenţa instituind un premiu de 5000 de mărci imperiale. Suma, care nu se depărtează prea mult de premiile literare din Peninsula Balcanică, se va decerna celui mai bun volum de versuri din ultimul an.

S'au ridicat obiecţii. Intâia: Suma e prea mică. Cinci mii de mărci (20.000 de lei) poate acorda fără sfială o revistă de familie sau un ziar de provincie pentru cucerirea duduilor idealiste. O academie, cu secţii bine despărţite, ca un Minister, trebue să ofere premii care să echivaleze cel puţin cu întreţinerea pe un an a poetului, care s'a întreţinut totuşi singur în anul în care a scris şi tipărit volumul.

A doua obiecţie a avut un caracter de şicană: Dacă, dintr'un ghinion care loveşte uneori academiile cele mai bine intenţionate, volumul de versuri al anului în curs premiat e mult mai slab decât volumul de versuri al anului precedent, de acelaş poet?

Insfârşit, a treia obiecţie a fost de natură profetică: S'ar putea întâmpla ca volumul anului viitor al poetului să fie şi mai bun decât volumul premiat. Intrucât acelaş poet nu poate fi încurajat de două ori, Academia se pomeneşte a fi susţinut cu prestigiul o realizare mediocră.

F. ADERCA

O cronică germană, inedită, despre domnia lui Ştefan cel Mare

Se anunţase, anul trecut, într'una din gazetele noastre, că un istoric polonez ar fi descoperit într'o cronică germană, necunoscută nouă, un fragment inedit privitor la epoca lui Ştefan cel Mare, interesantă contribuţie care ar aduce mai multă lumină asupra faptelor petrecute în timpul îndelungatei domnii a celui mai strălucit voevod al Moldovei. Se pare că de atunci şi până acuma chestiunea aflării şi publicării acelui manuscris a rămas pe loc; fie că istoricul polonez n'a vrut să vorbească mai mult, deocamdată, fie că, din partea noastră, cercetările n'au fost încoronate de prea mult succes.

Iată, însă, că învăţatul polonez, d. *O. Górka,* îşi dă pe faţă descoperirea. Intr'o comunicare făcută Academiei Poloneze din Cracovia, la 17 Iunie 1929, cu titlul: *„Kronika z czasów Stefana Wielkiego Moldawskiego. Nieznane najstarsze zródlo rumunskiej historijografji"* — (Cronica epocei lui Ştefan cel Mare al Moldovei sau isvorul cel mai vechiu, dar până acum necunoscut, al istoriografiei româneşti), d. O Górka studiază cronica în chestiune. Rezumatul — în franţuzeşte — al comunicării învăţatului polonez se publică acum în *„Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des lettres",* classe de Philologie, d'histoire et de Philosophie, No. 4—6, I—II, Cracovia 1929, pag. 96—99. Din acest rezumat aflăm tot ce ne interesează despre manuscrisul cronicei privitoare la domnia lui Ştefan cel Mare. In lipsa textului comunicării d-lui Górka, redăm în româneşte rezumatul ei, destul de preţios:

„Printre colecţiile de manuscrise păstrate în Biblioteca regală din München (altădată „Königliche Hofbibliothek", astăzi „Staatsbibliothek"), trebue să socotim drept cele mai importante colecţiile de materiale (zise „Schedeliana"), reunite de către istoricul nürembergez Hartmann Schedel („Schedelius") decedat în 1514, care fu autorul unui *„Chronicon mundi"* apărut în 1492. Găsim în „Schedeliana" manuscrisul No. 952 (după numerotarea corentă a Bibliotecii), care dă în 23 pagini o cronică a domniei lui Ştefan cel Mare, hospodarul Moldovei (mort în 1504) şi care relatează an cu an evenimentele dintre 1457 şi 1499. Opera aceasta, intitulată de către copist: *„Dy Cronycke des Stephan Voyvoda aus der Wallachay"* sau *„Cronica breuiter scripta Stephanus dei gratia Voyvoda Terrarum moldannensis, nec non Valachyensis"* n'a fost cunoscută până acum istoricilor şi, din secolul al XV-lea, nimeni nu s'a mai interesat de ea.

Partea din manuscris, care cuprinde cronica domniei lui Ştefan cel Mare, a fost scrisă de Schedel şi merge până la 28 Aprilie 1502. In afară de cronica în chestiune (p. 298—318), găsim în acest manuscris scrisori, discursuri şi satire, care sunt adevărate exerciţii de stil în genul cultivat din epoca umanismului. Aceste exerciţii compuse în 1497, altele n'au dată, n'au nici o legătură cu subiectul cronicei. Manuscrisul No. 952, aşa cum îl cunoaştem azi în biblioteca din München, este partea finală a unei opere mai mari, astăzi necunoscută, din care s'au pierdut paginile: 1—286. Prin urmare, cronica începe cu pagina 287.

Cronica epocei şi domniei lui Ştefan cel Mare este redactată în limba germană şi se distinge printr'o ortografie variabilă. Este un scris anonim, care începe cu evenimentele anului 1457, adică odată cu cucerirea Moldovei de către Ştefan. După ce adoptase cronologia care pleacă dela creaţiunea lumii („Walachyschy zal"), el ne întreţine an cu an cu petrecerea faptelor până la 1497 şi 1499, epocă în care autorul relatează faptele socotind anii după era creştină. Fiecare pasagiu al povestirii aduce detalii noui, necunoscute de istoriografia epocei şi de scriitorii mai recenţi şi dă în lumină unele fapte necunoscute cercetărilor anterioare, fie că erau făcute de istoricii români sau de savanţii străini. Ştirile noui asupra luptelor pe care Ştefan cel Mare avea să le poarte contra lui Mateiu Corvin în 1467), faptele relative ddad în contra lui Radu, hospodarul Valahiei (mai ales asupra acelui din 1472), faptele relative la războiul contra lui Czepelusz (Ţepeluş) al Valahiei, informaţiunile privitoare la soarta prizonierilor din Kaffa (1475), numeroasele detalii risipite în cronică, în raport cu luptele contra Turcilor, ştirile asupra cuceririi Brăilei, asupra măririi Kiliei şi Romanului, asupra întrevederii dela Kolomea, asupra părţii pe care o luară Polonezii în bătălia dela Katlabuga, descrierile remarcabile şi necunoscute a luptelor în contra lui Petre Hronda (zis Hriot), faptele şi interpretarea nouă privitoare la războaele duse pentru cucerirea Pocuţiei, însfârşit detaliile asupra bătăliei dela Rohatyn (?), — iată cunoştinţele cu totul interesante pe care le aduce scrierea aceasta. In ceeace priveşte expediţiunea în Bucovina, la 1497, ea a fost, se pare, într'adins neglijată în povestirea cronicarului, care nu dă decât informaţiuni vagi; dar vedem mai pe larg relatate faptele în raport cu războiul pe care Ştefan cel Mare îl purtă contra Turcilor la 1499.

Pentru datele cronologice, mai ales pentru informaţiunile relative la evenimentele mai vechi, desfăşurate între 1457 şi 1486, autorul cronicei se reazemă desigur pe isvorul primitiv al istoriografiei româneşti, analele dela Bistriţa şi dela Putna, precum şi analele Brzeski. Dacă pentru această perioadă mai veche se adresează cronicarul unor urme ale trecutului, notate şi redactate pe lângă Curtea Domnului, din contra, pentru perioada dintre anii 1486 şi 1499 el se reazimă mai ales, dacă nu exclusiv, pe datele pe care le-a reunit el-însuşi, ceeace nu-l împiedică uneori să se înşele asupra unor detalii cronologice de mai mică importanţă. Deşi faptele sunt relatate în ordinea în care se succedau an cu an, cronica epocii lui Ştefan cel Mare nu este mai puţin o operă literară omogenă, adică o adevărată cronică a cărei compoziţie se urcă desigur la o dată posterioară anului 1496 (anul în care Vlad zis Călugărul deveni hospodar al Valahiei) şi care a putut fi scrisă cel mai târziu înainte de anul 1502. Toate detaliile de importanţă secundară pledează în favoarea supoziţiei că ea ar fi fost compusă în 1499, probabil primăvara, imediat după evenimentele din Februarie acelaş an, pe care le povesteşte.

Autorul cronicei era desigur un german care făcea parte din anturajul cel mai apropiat al lui Ştefan cel Mare. Toate datele par a indica faptul că ea a fost redactată de Hermann, părcălab la Belgrad, devenit numai decât staroste de Chocim (?), personagiu a cărui existenţă şi al cărui rol jucat în Moldova, sunt atestate de isvoarele diplomatice în raport cu perioada cuprinsă între 22 Aprilie 1475 şi 14 Septembrie 1499. La 16 Aprilie 1499 Hermann se găsea la Cracovia în calitate de ambasador al lui Ştefan cel Mare pe lângă regele Ioan Albert şi credem a putea lega originea cronicei de misiunea cu care a fost însărcinat. In epoca aceasta manuscrisul, sau copia acestuia, a trebuit să treacă dela Cracovia la München, unde H. Schedel se găsea în căutare de material în raport cu istoria Valahiei. Evenimentele, astfel cum sunt relatate în cronică, introduc oarecari schimbări în temeiurile istoriografiei şi literaturii române, evident dacă facem abstracţie de informaţiunile furnizate de isvoare mai recente. Ele modifică chiar ideile stabilite de I. Bogdan, astfel că interesul nostru se leagă mai ales de cel mai vechiu isvor din câte cunoaştem. Astfel isvorul primitiv comun apare liber de orice influenţă de origine eclesiastică, pe care o regăsim la operele literare mai recente, influenţe care emanau din mânăstirile Bistriţa şi Putna, sau dela Brzeski. In definitiv, acest isvor primar se reducea la note genealogice şi cronologice, redactate la Curtea hospodarilor Moldovei. Părcălabul Hermann (autorul presupus al scrisoarei lui Ştefan cel Mare, datată 1475), care ţinuse seamă de aceste note în partea iniţială a cronicei, a putut să înzestreze literatura şi istoriografia românească cu opera cea mai veche, singura care merge până în epoca lui Ştefan cel Mare. El a inaugurat astfel literatura istorică românească în evul mediu, punând-o într'un cadru care este repercusiunea cea mai veche, în literatură, a stării civilizaţiei în Moldova la această epocă, stare pe care boerul mercenar german a ştiut s'o zugrăvească cu o limpezime impresionantă pe fondul de cruzime şi de primitive moravuri, care caracterizau timpul în care trăia".

Acesta este rezumatul comunicării d-lui O. Górka la Academia Poloneză din Cracovia, acestea sunt informaţiunile, preţioasele informaţiuni pe care le dă asupra manuscrisului şi valoarei lui pentru vechia noastră istoriografie românească.

Din punct de vedere al nostru, românesc, se cuvine ca lucrurile să fie puse la punct, prin cercetarea manuscrisului dela München, ca să se vadă valoarea lui exactă şi dacă, într'adevăr faptele relatate acolo pot schimba ceva din vechile noastre cunoştinţe asupra epocei.

GEORGE BAICULESCU

INSEMNĂRI

Marinetti în România

La 10 Mai soseşte în România pentru o serie de conferinţe Marinetti. Şeful futurismului italian — în acelaş timp şeful futurismului mondial — a avut o viaţă cum nu se poate mai bogată în evenimente de tot felul. Născut în 1876, în Alexandria (Egipt) după ce îşi desăvârşeşte în Franţa studiile liceale şi universitare debutează la Paris în 1897, cu o poezie „Les vieux marins" declamată de Sarah Bernhardt. Fondează în 1905, la Milano, revista *Poesia*. In 1909 lansează în coloanele ziarului „Figaro" primul manifest al futurismului. Citām din el, la întâmplare, câteva fraze esenţiale: „Vrem dragostea de primejdie şi obişnuinţa energiei. Elemente esenţiale ale poeziei: curaj, îndrăzneală, revoltă... Admirăm frumuseţea vitezei... etc." Manifestul mai conţine apologia şi glorificarea războiului „Singură higienă a lumei", a maşinismului, a militarismului, a patriotismului, a dispreţului femeii. După cum se vede, lucruri foarte heteroclite şi chiar contradictorii, pentrucă în acelaş timp, manifestul pomeneşte de „glorificarea anarhiei", de dărîmarea muzeelor, „veritabile cimitire", de glorificarea revoluţiei, şi aşa mai departe. Se găseşte de toate în acest manifest. Un lucru este, însă, indicat cu preciziune şi afirmat cu pasiune. Pe atunci Marinetti voia să libereze Italia de „cangrena ei de profesori, de arheologi, de ciceroni şi de anticari". Era, în acel manifest, un suflu de tinereţe şi un dinamism puternic. Operele lui Marinetti — multe la număr — au fost aplicarea acestor dogme morale ale manifestului. Marinetti a fost, însă, şi un inovator al expresiei. De la el datează „cuvintele în libertate", „tactilismul", „teatrul sintetic", etc. — La ivirea Fascismului, Marinetti s'a raliat lui Mussolini, devenind membru al Academiei franceze, el, revoluţionarul şi antitradiţionalistul de altădată.

Marinetti

Cariera lui Marinetti este plină de surprize. Nu e de crezut că ea va sfârşi aici. Este o stabilizare vremelnică, cu siguranţă. Dacă ar fi o stabilizare autentică, ea ar fi în contradicţie cu însăşi doctrina de dinamism şi de transformare perpetuă a futurismului... — *P.*

Umorul în Ardeal

adică în literatura — românească sau ungurească — a Ardealului, a fost totdeauna o raritate. Aşa ne spune d. Ion Chinezu în interesantul său studiu: „Aspecte din literatura maghiară din Ardeal (1918—1928)", publicat în revista clujană **„Societatea de mâine"**, (15 April—1 Maiu 1930), pentrucă „veşnica tensiune în care s'a trăit aici a impus o anumită asprime sufletelor, o anumită disciplină scrisului, îndreptând literatura spre tendenţionism, dându-i o alură luptătoare".

Ar fi interesant, spune mai departe d. Chinezu, de văzut cum se acordă în această privinţă cele trei literaturi de azi ale Ardealului: română, maghiară şi săsească. Dar d-sa se opreşte numai la cea maghiară, deocamdată conform tendinţei de a îmbrăţişa şi de a analiza cei zece ani de viaţă literară maghiară în Ardealul românesc.

„In literatura maghiară de după războiu nota aceasta de tendenţionism este şi mai accentuată, atenţia prozatorilor fiind solicitată exclusiv de trecutul istoric sau de viaţa ţărănească — două surse preferate, ele fiind socotite drept cele mai indicate mijloace de fortificare naţională. Iată de ce apariţia unui scriitor senin ca Benedict Karacsony e atât de reconfortantă, după interminabile pagini de patetism.

Karacsony a scris foarte puţin. Un volum de excelente schiţe („Tavaszi ballada", „Balada primăverii"), apărut în 1925, a fost puţin remarcat, cu toate că ironia bonomă cu care autorul ştie să creioneze tipurile caracteristice din târgul copilăriei dovedesc un talent autentic. Cu doi ani în urmă apoi, Karacsony a publicat un roman în două volume, întitulat „Pjotruska". Romanul acesta este cea mai agreabilă lectură ardeleană. El cuprinde povestea unui gazetar, stoic şi spiritual regisor al comediilor mărunte din care se compune viaţa unui oraş de provincie (Alba-Iulia, se pare). Veselul pierde-vară — cum este socotit de concetăţeni — acceptă cu placidă indiferenţă loviturile ce i se administrează de către respectabilii oraşului, ripostând cu vivacitate, când îi vine apa la moară. Sub masca de boem sarcastic, însă, el ascunde un suflet mândru şi curat, un talent puternic şi o nostalgie nepotolită pentru o viaţă cu orizonturi mai largi. Dar despre acestea nu ştie nimeni, afară de credinciosul lui Sancho Pansa, un conţopist — delicioasă figură de ratat — dat afară din slujbă din pricina intempestivelor lui veleităţi de a îndrepta greşelile ridicole ale şefilor.

Morga încruntată a bărbaţilor cu „răspundere", insuficienţa şi ignoranţa masivă a tineretului „de bune condiţii", docta imbecilitate a reprezentanţilor „oficiali" ai culturii, jalnicul cabotinism al unei trupe vagabonde de actori: toate acestea răsfrânte prin fantazia jucăuşă şi ireverenţioasă a celor doi amici, ne dau hilara frescă a provinciei, frescă plină de mişcare, de pitoresc şi din care nu lipsesc nici tonurile calde de iertătoare şi înduioşată amintire".

Autorul studiului, d. Ion Chinezu, îşi exprimă mai departe regretul că, cel de-al doilea volum al romanului lui Karacsony, nu mai prezintă interesul celui dintâi, pentru că-i schimbă atmosfera, deodată, precum şi felul de viaţă a unuia din eroii lui.

Virgiliu, Galia şi folklorul

Sărbătoririle în onoarea lui Virgiliu au găsit ecou şi în Belgia. D. Louis Chardigny publică în pagina literară a gazetei **„La Meuse"** o convorbire pe care a avut-o cu d. Camille Jullian, dela Academia Franceză, asupra operei cântăreţului dela Mantua.

„Una din caracteristicile care dau o nepreţuită valoare Georgicelor, a spus d. Jullian, este că aici găsim principalele urme ale folklorului roman. Georgicele încep prin-tr'o apărare elovcentă a soarelui şi a virtuţilor lui. Cred că astrul venerat de cei vechi va fi fost atacat în epoca aceea, altfel Virgiliu n'ar mai fi avut nevoie să-l glorifice cu atâta căldură. El îi acordă puterea de a regula evenimentele politice şi de a da presimţiri. In ceiace priveşte câmpurile, el redă lunei aspectul cel mai pacific; ceiace se întâlneşte la toate popoarele.

Virgiliu a vorbit apoi, foarte curios, despre planta sfântă a Galilor, vâscul, mai ales în Eneida. In cântul al IV-lea, ramura de aur care deschide lui Enea poarta Infernului este o ramură de vâsc. Explicarea acestei legende trebue căutată în tradiţiunile populare. O interpretez în felul următor: vâscul este poate singura plantă care nu priveşte cerul; ramurile ei sunt îndreptate spre pământ. Pe de altă parte, se naşte din seminţele pe care le scapă din cioc păsările cerului — ceeace înseamnă, în spiritul celor vechi că vâscul era considerat ca un element de împăcare între elementele divine ale cerului şi cele ale pământului.

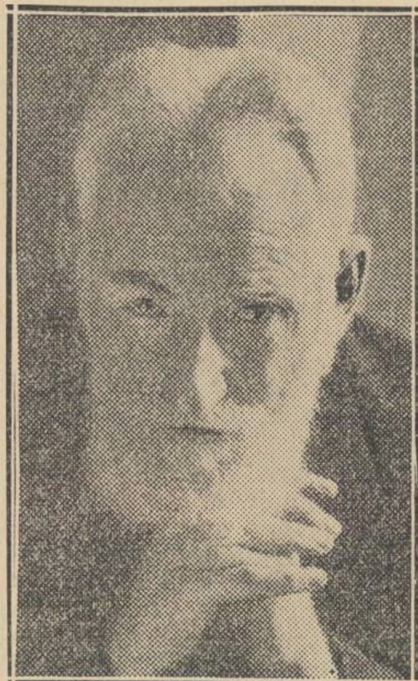
Iată, dar, cât interes va prezenta o cercetare a tradiţiei populare în opera lui Virgiliu; multe obiceiuri obscure vor fi astfel explicate. S'ar vedea că Virgiliu a împrumutat mult, atât din domeniul practic cât şi din uzanţele ţării lui de origine, care este galică. Căci, Virgiliu s'a născut în această Galie cisalpină, care şi-a păstrat numele încă multă vreme după moartea poetului, până ce a fost definitiv legată de imperiul roman.

Cunoaşteţi povestea acestei provincii. In anul 300 înainte de era noastră, Galii au ocupat valea Padului şi au întemeiat acolo mai multe oraşe, care sunt şi astăzi: Milano, Cremona, Verona, Mantua, etc. Lângă aceasta din urmă, în satul Andes, s'au stabilit strămoşii lui Virgiliu. Putem uşor conclude că poetul avea sânge galic; în tot cazul era cu totul pătruns de tradiţia celtică".

Acum, un cuvânt de încheiere: Pe când se vor hotărî clasiciştii noştri să comemoreze bi-milenarul lui Virgiliu?

Bernard Shaw şi admiratorii lui

Ca şi Tolstoi, Bernard Shaw este vegetarian. Ba încă un vegetarian serios, după cum mărturiseşte această notă din „l'Européen".

Bernard Shaw

Un club din New-York voi să organizeze un banchet în onoarea marelui dramaturg englez, căruia i se jucase recent şi cu mare succes ultima lui creaţiune „The Apple Carl" Intr'o sală magnifică s'au instalat 40 de mese şi fiecăruia i se dădu numele unei piese a lui Shaw sau a unui scriitor irlandez. Desigur că fu cel dintâi invitat Bernard Shaw să asiste la apoteoza lui. Dar acesta dădu o telegramă organizatorului banchetului, în termenii următori:

„Sunt, să mă credeţi, desgustat de a fi cauza indirectă a morţii atâtor biete animale, păsări şi peşti. Dacă aţi fi comandat, în loc de un banchet, trei zile de abstinenţă totală în onoarea mea, aş fi avut cel puţin consolarea să cred, cu această ocazie, în perfecta D-voastre dezinteresare. Dar aceste sacrificii sângeroase ofensează convingerile mele".

Cu toate acestea banchetul s'a ţinut. Numai că organizatorul acestui banchet s'a ferit să citească telegrama lui Bernard Shaw în timpul mesei, pentru a nu turbura digestiunea convivilor. — G. B.

Pasărea cu două limbi

Fără a fi autor galant şi pornograf, fără a vâna aplauzele sau fluerăturile cuiva, André Gide e autorul cel mai discutat şi mai viu al Franţei contemporane, iar tinereţea acestui scriitor de 60 de ani n'au izbutit s'o întreacă tinerii celei mai tinere şi mai zgomotoase şcoli literare. Niciuna din cărţile sau manifestaţiile lui intelectuale n'au căzut paralel şi mut; toate s'au prezentat perpendicular pe realitate şi acest conflict fără posibilitate de împăcare alcătueşte vivacitatea şi dramatismul atitudinilor lui, chiar când par mai puţin originale.

E totuşi scriitorul care a putut exclama în 1923, când Marcel Proust nu-şi desfăşurase încă toate mătăsăriile lui strălucitoare şi uluitoare, înţeles abea de câţiva prieteni: „Iubitul meu Proust, eşti extraordinar!... Cine trăeşte la un loc cu tine şi cu Paul Valéry, nu mai are dreptul să râvnească la nemurire". O modestie şi umilinţă care aminteşte vechea experienţă a religiilor milenare, cel sărac în cugetul lui fiind mai aproape de marele Spirit.

André Gide n'a scris nici o carte indiferentă; fiecare la timpul ei, cu vârtejul ei. N'am fi crezut însă că o nouă tipărire în traducere, a unei lucrări mai vechi, să dobândească o semnificaţie de operă cu totul originală. E vorba de *Nourritures terrestres*, care apare în limba germană şi despre care André Gide a scris editorului său din Berlin: „Nu mi-e teamă să afirm că versiunea germană, aşa cum se prezintă, mă mulţumeşte pe alocuri mai mult decât textul francez — în asemenea măsură că aşi ruga pe traducătorul englez să se folosească mai curând de textul german". Căci André Gide revăzând corecturile traducerii, de altfel perfecte, şi-a retrăit starea de spirit iniţială, a cărei expresie de-atunci i s'a părut atât de săracă, încât peste unele din vechile rânduri, a scris altele, în limba germană, corp plastic, amplu, dintr'o intenţie, acum mai bine de 30 de ani, germinativă. „Nourritures terrestres" apare astfel, în limba cea nouă, de adopţiune, prin intervenţia creatoare a autorului, ca o lucrare originală şi proaspătă, cu aderenţe organice în literaturile a două popoare duşmane de veacuri.

O revistă germană publică fotografia unei pagini din traducerea germană modelată din nou de mânile lui Gide. Avem prilejul să vedem, limpede, întreg procesul unei creaţii literare şi distanţa de la întâiul text la ultimul.

Dichtergabe: vom Pflaumen bewegt zu werden

(Harul poetului: să fie emoţionat la vederea unor prune) a tradus traducătorul; autorul a tăiat şi a scris din nou, deasupra:

Geschick des Dichters, Seine Seele für einen Apfel zu verspielen

(Destinul Poetului,
Să-şi pue sufletul la jocurile hazardului, pentru un măr).

Traducătorul tradusese:

Du hast nicht von dem Apfel gesprochen.

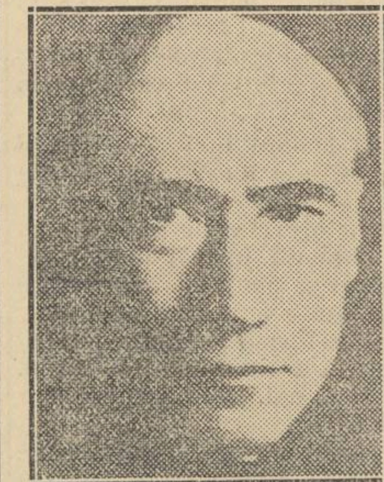
(Tu nu mi-ai vorbit nimic de măr)

André Gide adaogă, desăvârşind:

Doch gestehe ich gerne, dass Paradiss-äpfel
Mehr das Auge laben, als den Gaumen reizen

(Deşi trebue să mărturisesc că merele paradisului
Mai savuroase sunt vederii ochiului, decât plăcute cerului gurii)

E mai mult decât o lucrare nouă ceiace a făcut autorul:

André Gide

„Nourritures terrestres" în limba germană prezintă un André Gide superior celui din textul francez. (Nu spunem „textul original", pentrucă original e şi textul francez şi textul german).

In româneşte, în anul de graţie 1930, nu există încă nicio traducere din André Gide, cu excepţia unei singure pagini care a apărut în 1929 în *Bilete de Papagal*, fapt lipsit de merit întrucât se datoreşte celui care scrie aceste rânduri. — *F. Ad.*

Tina di Lorenzo

Ziarele străine din ultimele săptămâni au anunţat moartea celebrei artiste italiene Tina di Lorenzo, care, după Eleonora Duse, a fost cea mai mare interpretă a repertoriului modern, din care prefera totdeauna „Dama cu camelii" şi „Locandiera" lui Goldoni. Inainte şi după marele războiu Tina di Lorenzo a jucat pe toate scenele, mari şi mici, ale lumii întregi, în Italia, în Franţa, în Spania, în Brazilia, în Argentina, în Portugalia, în Rusia, în România.

Evocând personalitatea marei artiste, d. Henry Lyonnet povesteşte un episod mai aparte din viaţa ei (în **„Figaro"** dela 12 Aprilie corent). Intr'o zi, un tânăr artist din trupa ei se înamoră de Tina (diminutiv din Concettina), fără să îndrăznească a i-o spune. La Budapesta, timidul acesta descoperă într'un ziar un articol ofensator pentru idolul său. Fără să spună la nimeni, provoacă la duel pe gazetar, se bate, obţine o scrisoare de scuză şi vine la teatru cu scrisoarea, pe care o predă Tinei, până acum neştiutoare a tot ce se întâmplase.

Idila aceasta avu un sfârşit fericit pentru tânărul artist. Intr'adevăr, la 10 August 1901 Armando Falconi se căsători cu Tina di Lorenzo.

De atunci au început adevăratele creaţiuni ale Tinei în repertoriul italian. Incurajată de Marco Praga, ea întemeie cu soţul ei Teatrul Stable la Milano, pe care-l ţinu cu succes timp de trei ani de zile. Apoi începu o cursă nebunească în lumea întreagă, până în 1919, când se retrase în vila Livorno. Când reapăru în public, şapte ani mai târziu, Tina era obosită. Medicii i-au prescris odihnă. O boală crudă — cancerul — o făcu să moară în vârstă numai de 57 ani, la Milano, pe când se instalase la fiul ei, avocat şi autor dramatic. Marea artistă îşi scrisese, în timpul boalei, amintirile, pe care le publica în „Domenica del Corriere" şi pe care nu ajunse să le termine. — **G. B.**

Fursy

Aceia dintre cetitori care au fost la Paris ştiu bine că una din atracţiile cele mai „pariziene" era faimoasa „Boîte à Fursy", tip de teatru de cântăreţi-autori, gen Chat-Noir, Lune Rousse, Pie-qui-chante. Fursy, patron, cântăreţ şi poet, era totdeauna în prăvălie, zâmbind, făcând spirite, bătîndu-şi amical joc de vizitatori, îmboldind lumea din staluri să cânte câte ceva în cor cu el şi cu restul trupei.

Fursy îşi făcuse un nume, care nu era mediocru. Avea stima tuturor confraţilor, stima unui Vincent, Hispa sau Martini.

„La Boîte à Fursy" s'a închis pentru totdeauna. E ultimul parapet care cade, ultimul care mai apăra o tradiţie „chat-noiresque"-ă şi „montmartroise"-ă, desigur cam perimată, dar plină de farmec.

Farsa lui Picabia

Sunt foarte vesele toate revoluţiile literare, care, pentru a izbucni n'au nevoe decât de un manifest literar şi de dobitocia adversă a contemporanilor. Toate zguduirile politice şi sociale de după războiu au fost întovărăşite de o simfonie a celor nouă muze.

In Franţa, printre revoluţionarii literari de frunte este şi Francis Picabia.

El n'a creat opere, ci s'a mulţumit să practice, cu mult entuziasm spiritul, calamburul şi anecdota.

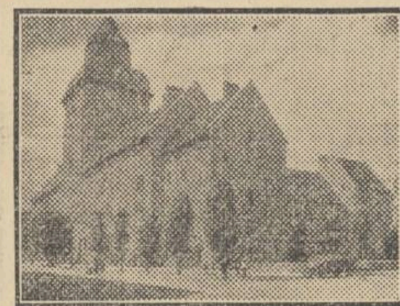
Reproducem o bucată caracteristică.

„In compartimentul unui vagon, pe drum de fier. Doi inşi, numai ei, unul în faţa celuilalt. Unul citeşte gazeta, sau se preface, deoarece e foarte intrigat de vecinul care se tot uită'ntr'o cutie cu zăbrele, pusă alături. După o oră nu mai poate răbda şi întreabă: „Nu vă supăraţi, de'ndrăzneală, dar aşi vrea să ştiu de ce vă tot uitaţi în cutia de alături?" Domnul pare foarte plictisit de'ntrebare, totuşi răspunde: „Să-ţi spun drept. Am o frică nemai pomenită de şerpi. Nu plec niciodată cu trenul fără să iau cu mine o mangustă, teribilul animal care distruge şerpii... — Nu ştiu dacă am dreptul să obiectez, grăeşte domnul cu ziarul, că'n trenuri şi de altfel la hoteluri nu sunt şerpi, câtuşi de puţin..."

— Şi în cutia mea cu zăbrele, domnule, răspunde cellalt, crezi oare că e vre-o mangustă?..."

Criza de humor

„Academia de humor" din Paris trebuie să decerneze în luna Iunie premiul ei obişnuit. Dar în ultima şedinţă, ea a constatat că niciuna din cărţile prezintate până acum nu merită glorie şi recompensă bănească.

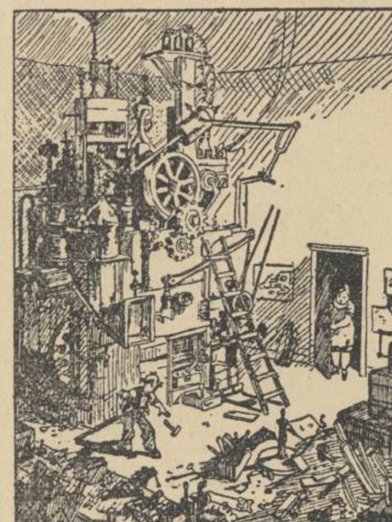
Upsala

In cuşca leilor

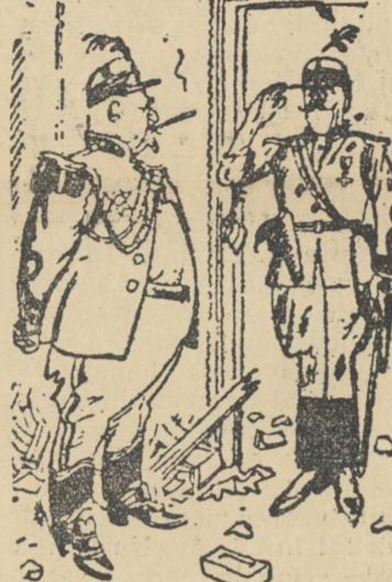
Imblânzitorul către ucenic. — Dacă te mai prind odată că fumezi în timpul reprezentaţiei, te dau afară.

In atelierul inventatorului

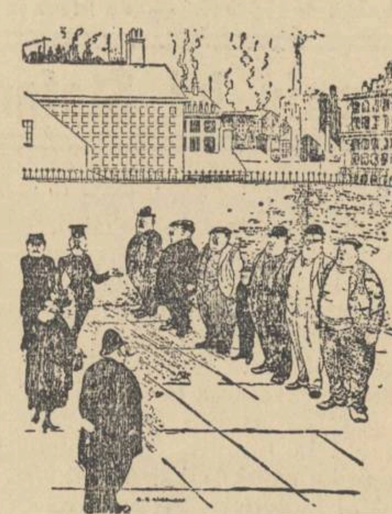
SOŢIA. — Ar fi bine să dregi canapeaua care s'a stricat.

Tratative

— Excelenţă, au sosit solii.
— Ce vor revoluţionarii?
— Propun să ne dea câţiva generali îndărăt... în schimbul unei cutii de lapte condensat.

Problemă

— Puteţi recunoaşte, doamnă, pe individul care s'a strecurat printre gratiile ferestrei?

Mărunte

— D. Ionel Teodoreanu proectează un volum interesant. Este vorba de o carte, care să cuprindă patru nuvele despre mare. Aceste tablouri marine vor fi probabil create de d-nii Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu şi Cezar Petrescu. Se speră că volumul nu va întârzia prea mult.

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 493

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 18 Mai 1930

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897, CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

O păcăleală

de TUDOR ARGHEZI

Un pedagog de literatură franceză, dela care s'au inspirat, probabil, fără să mărturisească și ascunzându-i cartea în cel mai depărtat sertar, mai multe celebrități, învață pe oricine să scrie literar, după 20 de lecțiuni, prin imitarea marilor scriitori. Să te pui în fiecare zi cu caetul dinaintea unui autor, ca pictorii copiști la Luvru, și să imitezi sistematic. In nu știu câți ani, devii scriitor cu merite relative și toată lumea se miră cum ai devenit.

Trebue să fie un adevăr în eficacitatea spiritului de imitație și probabil că natura care patronează identicele funcțiuni ale generațiilor succesive la oameni, la tuberoze și la cățel, și-a făcut marele tiraj animal și vegetal existent, ținând seamă de principiul maimuțăririi și stabilindu-l în legile ei. Natura reproduce: imitează. Insă ca să nu observe indivizii că joacă în realitate cu naivitate într'o horă cu muzica nevăzută și cu parteneri, constanți dela facerea lumii, îi păcălește cu sentimentul entuziasmului și cu iluzia că inovează, trecându-le bagajele în instincte.

Eroarea sau binefacerea pedagogului francez consistă în recomandarea actului imitat voluntar, care, este drept, a dat numeroși autori, începuți cu traduceri din Maupassant și stabiliți în zodiile lui Taine. Mai interesantă trebue să fie cealaltă imitație, sinceră, obsesia, care într'adevăr generează în toate artele o sumedenie de ucenici și sateliți, destinați să se ridice și să zboare în jurul unui ins artistic nou, ca pulberea ridicată în scânteierea luminii, de fuga unui telegar.

Baruțu practică involuntar dezideratele culturii, asimilând expresia lucrurilor văzute. Zi cu zi, el aduce din plimbările lui, descoperirile noi, pe care nu le mărturisește — însă le reproduce. Când zice: „Sunt un cal" și face din copite și grumaz, el a văzut un cal și i-a plăcut. A dorit să aibă o locomotivă și a preferat să fie chiar el locomotiva ce-i trebuia, umplând de șuiere, de aburi și fum apartamentul, străbătut în pas gimnastic pe șine ideale. A dorit să fie colonel și s'a făcut colonel.

Telefoniștii cu ghiare ramificate la picioare, agățați de stâlpii de telegraf, i-au sugerat o instalație, cu ajutorul unui ghem de sfoară, legând clanța ușii de un scaun, scaunul de o carafă cu apă și parcurgând în zigzaguri și ocoale cu sfoara mobilierul unei odăi. Când a deschis cineva ușa, dezastrul a fost inevitabil, toate obiectele sărind răsturnate din locurile lor, peste care s'a prăbușit și litrul de apă din carafă. A fost o lapoviță neprevăzută de spiritul de imitație, care credea că ghemul de sfoară desfăcut și înodat pe lucrurile din casă, are să cânte și să vorbească. Singura creație nebănuită logic este bătaia care urmează câte unei experiențe prea complicate. O bătaie, de bună seamă, inexpresivă și suportabilă, în care supără cu mult mai mult intenția decât pedeapsa. De când a fost tuns pe scăunel cu mașina gospodăriei, care dusă de mâna inexperimentată bărbierește a măicuții, ciugulește capul ca o barză și-l lasă pestriț și pe-alocuri năpârlit, ca o blană de pisică bolnavă, pedeapsa lui Baruțu întârzie prin căutarea locului de aplicație și necazul descrește. Dacă nu-ți apuci dintr'o singură dată adversarul cu o ciupitură repezită'n păr, pipăitul până să ajungă la moalele spinării se catifelează și te vezi mângâind un pantalon întins, cu o palmă distrată și evazivă.

Baruțu își aduce acasă ideea cu discreția cuvenită, din dorința de-a se produce într'o ispravă, pe care nimeni nu o știe afară de el. Se cunoaște că tăinuește ceva, după clipirea ochilor și strângerea gurii. O dată i-a trebuit un lac, pe care nu-l aveam în apartament, cu un pod peste lac; și nu l-am fi putut obține aproximativ decât deschizând robinetele din bae și bucătărie și lăsându-le să curgă și să inunde odăile. Posibilitatea l-a fermecat și a rămas adânc mâhnit că nu am realizat-o. Baruțu voia un Cișmigiu la domiciliu, ca să intre în lac și să treacă pe dedesubtul podului, ca o lebădă. Toată ziua a trăit într'o atitudine de picioare cu tălpile înotătoare, de aripi grele și de fulgi albi, crescuți pe toată întinderea burții.

Singurul inconvenient al lacului visat era că o singură lebădă pe o suprafață mare lucie întinsă s'ar fi putut îneca. Ii trebuia lebezii o lebădă, ca să fie două, împărechiate, el, Baruțu, rezervându-și rolul de lebădă băiat. Toate propunerile făcute surorii deteră greș, Mițu refuzând să fie lebădă și preferând rolul de luntre cu motor; ceeace iarăș nu se putea din pricină că lebăda s'ar fi putut ciocni cu barca și dacă nu se răsturna barca se scufunda lebăda negreșit.

Urmară tratative, începând cu o cutie de bomboane, care pe Mițu a lăsat-o indiferentă, cutia trebuind abia cumpărată și Baruțu neavând bani, pentrucă nu purta buzunar. Baruțu oferi atunci o păpușe cu brațul scrântit, prețul fu socotit prea mic. Scoase un iepure dintr'o cutie, fără urechi. Ademenire neserioasă; iepurele era un animal banalizat de o lungă întrebuințare și încă de la Crăciun, de când îi dispăruseră urechile, semăna cu totul altceva decât o viețuitoare de neamul lui. „O să-ți cumpăr un automobil" propuse Baruțu, ca un amant, care îi șoptește darul ispititor, la ușa actriței din cabină. „N'ai parale", răspunse Mițu cu un accent ironic de curtizană.

Rămânea amenințarea. „Te iau de păr!" zise Baruțu. Argumentul se arătă tot atât de ineficace. Mai rapidă Mițu, trase lebezii o palmă; lebăda plânse și voia să muște și iluzioniștii fură despărțiți dintr'o încăierare activă pe parchet. „Nu vrea să fie lebădă" se plânse Baruțu...

Și lăsarăm lacul baltă.

Ieri ne-a adus o scamatorie. A văzut copiii din parc, jucându-se cu pietricica ascunsă în palma închisă, cu pumnii strânși. Dacă se ghicea pumnul cu pricina, râ-

(Continuare în pag. II-a)

Marius Bunescu — Peisaj bucureștean

Bărbierul Regelui Midas sau Voluptatea adevărului

de ION MINULESCU

Negoiță Prescureanu este un om fericit.

Iși plimbă pe calea Victoriei voluptatea prestigiului său biurocratic de șef de serviciu la ministerul artelor, și noul său costum de haine „gris-perle" confecționat din stofă cumpărată cu preț de ocazie (380 lei, metrul) de la Cooperativa Băncilor populare. Cunoscătorii îl încredințaseră că în comerț aceiași stofă nu se poate procura de cât cu 7—800 lei, metrul). Și-a lustruit pantofii „acajou" la un armean, pe trotuarul din fața Ateneului, și, în piața Palatului regal, s'a oprit o clipă să tragă cu coada ochilor la trecătorii care-i admiră ținuta ireproșabilă și „papillon"-ul verde cu buline albe.

La Palat, tocmai se schimbă garda.

E cald și miroase a benzină arsă și a unsoare râncedă de automobil.

Negoiță Prescureanu strâmbă din nas. In dimineața aceia își parfumase batista cu „Rue de la Paix" de Guerlain. Iși aduce aminte însă, că pe vremea când era copil, în București nu mirosea de cât a baligă proaspătă. Și șeful de serviciu de la Ministerul artelor, care știe cu câtă greutate se avansează de la un grad la altul, se lasă furat de amintiri și începe să zâmbească cu mărinimia și resemnarea omului superior, care apreciază și suportă de-opotrivă, toate bine-facerile civilizației.

In fața porților de fier ruginit, s'au adunat să admire soldații și muzica militară, trei țigani desculți, o bonă cu un copilaș de mână, un țăran cu o pereche de desagi în spinare, gardistul din post și o familie de provinciali, compusă din tată, mamă, un vlăjgan de licean cu șapcă trasă ștrengărește pe sprânceana stângă și două fete, dintre care una mai mare, îmbrăcată într'un costum național, iar alta mai mică în uniformă de școală profesională.

Deși bucureștean de baștină, democrat convins și partizan înfocat al dinastiei, Negoiță Prescureanu, nu mai poate suporta asemenea spectacole banale. De când e șef de serviciu mai ales, Negoiță se enervează foarte ușor. Iși face așa dar, loc cu bastonul prin grupul de curioși, își scutură apoi de pe umăr cele câte-va fire de fân, smulse în treacăt din desagii țăranului și își grăbește pașii după silueta turburător de fină a unei femei pe care de-ocamdată, n'o poate aprecia de cât din spate.

In momentul acela însă, un necunoscut îl întâmpină cu surâsul pe buze și cu mâna dreaptă la pălăria de paie.

— Sunteți bun, să-mi spuneți, vă rog, ce oră este?

Negoiță Prescureanu se încruntă o clipă. I se pare că necunoscutul, nu i se adresase destul de cuviincios. Buna lui creștere însă și mai ales situația lui oficială nu-i permit să reacționeze. Iși vâră deci leneș mâna în buzunarul vestei, scoate ceasornicul, își rotește ochii pe cadran și răspunde scurt, în formă de bacșiș.

— Douăsprezece, fără două zeci și cinci.

In loc să-i mulțumească însă, necunoscutul continuă să tacă și să-l privească cu insistența aceluiași zâmbet diabolic, cu care îl întâmpinase câte-va clipe în urmă. Zâmbetul lui, are ceva din impertinența grațioasă, cu care un om inteligent, reușește să-și bată joc de un om prost, fără ca prostul să bănuiască.

— Mă ertați, dar ceasornicul Dv. mi se pare că nu merge bine.

Negoiță Prescureanu tresare oarecum, jenat. Atitudinea necunoscutului îi pare deplasată. Il plictisește mai ales faptul că silueta turburător de fină a femeii, văzută până atunci numai din spate, cotise de data asta după colțul Palatului regal, și nu se mai vedea de loc. Necunoscutul însă, pare a i se fi pus de-acurmezișul drumului. Negoiță nu se poate nici mișca, nici vorbi. Și cu toate acestea, simte că trebue să-i spue ceva... Simte că trebue să-i dea răspunsul ce-l merita!... Deocamdată însă, nu găsește nici un cuvânt la îndemână și la înălțimea situațiunii critice în care se află. In schimb, ca să-și poată ascunde absența prezenței de spirit, Negoiță își întoarce capul distrat și-și ridică ochii spre Fundațiunea Carol I...

In clipa aceia însă, privirea i se întunecă și fața i se face mai verde ca „papillon"-ul de la gât.

Ceasornicul de pe frontonul faimoasei noastre instituții culturale, marchează unsprezece ore și douăzeci de minute!...

De data asta, necunoscutul care i-a repetat mișcarea capului nu mai surâde, ci pufnește de râs — un râs crescendo și aproape agresiv.

— Așa e, că am dreptate? La Fundație nu-i de cât unsprezece și douăzeci!...

Negoiță își înghite nodul din beregată și răspunde cu autoritatea suverană a omului preocupat de lucruri mai importante.

— Ce-are a face?... O diferență de câte-va minute, nu-i mare lucru.

Necunoscutul, probabil, se așteptase la un răspuns mai serios.

— A, nu!... Vă înșelați!... Ertați-mă, dar o diferență de un sfert de oră între ceasornicul unui pieton anonim și al unui somptuos depozit de înțelepciune universală, este foarte mare lucru... Pentru care anume motive, Biblioteca Fundațiunii Carol, ar merge în urma trecătorilor de pe calea Victoriei? Cine-i dă dreptul acesta, când timpul este și trebue să rămână acelaș pentru toată lumea?...

Negoiță Prescureanu începe să se clatine pe picioare. Replica necunoscutului l'a lovit drept în moalele capului. Iată un lucru la care până atunci nu se gândise încă niciodată. Deobicei, nedumeririle de ordin intelectual, nu-i turburau decât membrele inferioare ale corpului. De data asta însă, insistența neașteptată a necunoscutului, îi deranjează întregul angrenaj al rațiunii sale de om simplu, corect și disciplinat.

Incredințat că are de aface cu un nebun, șeful de serviciu de la Ministerul artelor, încearcă să se scape de el, luându-l mai întâi cu binișorul. De altfel, tot așa proceda de obicei, și cu clienții propriului său minister, care în majoritatea cazurilor, sunt oameni dificili, exagerați, agresivi și câte odată chiar nebuni de-abinele.

— Mă ertați, domnule... Dar, după cum vedeți sunt cam grăbit, și pe căldura asta mai ales, nu-mi arde de discuții inutile în fața Palatului regal.

Apoi, cu un gest hotărât de baston, ca și cum s'ar fi ferit să nu se murdărească de ceva, Negoiță se trage înapoi doi pași și în urmă pornește spre Capșa.

Necunoscutul însă, se ia după el.

In fața celeilalte porți a Palatului regal, Negoiță Prescureanu simte dogoarea Smeului din basme ce se apropie de Făt-frumos. O mână greoaie îi cade pe umăr și o voce de sfredel îi găurește pâlnia urechii. Fraza necunoscutului, sfârâe ca un fier roșu, scăpat într'un hârdău cu apă rece.

— Nu vă supărați că vă deranjez din nou... Priviți însă și ceasornicul palatului... Ce oră este?...

La această nouă surpriză, nu s'ar fi așteptat pentru nimic în lume. Ceasornicul de sub fanionul regal, al palatului, marchează unsprezece ore și cincisprezece minute.

Necunoscutul râde cu poftă, iar Negoiță își mușcă buzele de necaz. La un moment dat, ne mai putându-și păstra calmul, izbucnește cu toată autoritatea erarhiei sale oficiale.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu!... Ce vină pot avea eu, domnule, dacă ceasornicul Palatului regal, nu se potrivește cu ceasornicul Fundației Carol I?... Eu sunt șef de serviciu la Ministerul artelor... Nu sunt inspector ceasornicar.

Supărarea bruscă însă, este ca o boală contagioasă. Se propagă, cât ai clipi din ochi...

Necunoscutul ridică și el tonul.

— A, nu!... Vă înșelați... Scuza asta o pot invoca cel mult eu care nu sunt de pe aici, dar nu dv. care sunteți român și încă persoană oficială...

De data asta, Negoiță Prescureanu se simte complect dezarmat. Nu bănuise că tocmai titulatura lui oficială avea să-i distrugă până și argumentul cu care spera să-l pună pe necunoscut cu botul pe labe. Aiurit, privește în jurul său, fără să știe, de-ocamdată, ce trebuie să facă. Să-l croiască cu bastonul în cap sau să-l dea pe mâna gardistului din poarta Palatului regal?...

Trei sferturi de minut, ochii lor se privesc agresivi ca lanternele a două locomotive gata să se ciocnească. Tace și unul, tace și altul. Amândoi, parcă recită la fel în gând pe Alfred de Vigny... „*Seul le silence est grand*". Tăcerea însă nu e totdeauna numai „mare". Câte-o dată, mai e și „bună" mai bună chiar decât o ambulanță de salvare. (Nu însă, a doctorului Minovici!... Alta).

Șeful de serviciu de la Ministerul artelor, își pipăe plictisit gulerul care începuse să se înmoaie de nădușeală, își trece apoi batista pe frunte și pe tâmple și câteva clipe rămâne proptit solid în bastonul său de lemn de corn, ca un stâlp de telegraf, cu firele îngreunate de prea multele curente electrice, cu care nu are însă nici o afinitate sufletească. Totuș, de teama unui eventual scandal în piața Palatului regal, Negoiță Prescureanu își potolește mânia la timp, și cu vocea rugătoare a unui elev care ar fi cerut o notă de trecere la un examen de fine de an, se adresează necunoscutului din nou.

— Bine, dragă domnule!... Din atâți oameni de pe calea Victoriei, tocmai pe mine mă găsiși?... Ba, nu zău... Ce ți-am făcut eu de-mi cauți ceartă cu lumânarea?...

* * *

Prima fază a luptei se sfârșise. Necunoscutul câștigase partida. Negoiță pierduse până și ultima sa poziție strategică...

In fața acestui nebun, fugit probabil de la Mărcuța, șeful de serviciu de la Ministerul artelor, părea mai umilit și mai la ordin ca în fața propriului său ministru, cu care de altfel nu stătuse niciodată de vorbă.

Totuș, generozitatea învingătorului îl uimește. De data asta, necunoscutul nu-i mai surâde diabolic și cuvintele lui par mai calde și mai mângâietoare ca o rezoluție favorabilă pusă pe o petiție timbrată conform legii: 2 lei pentru fiscul statului și 50 de bani pentru asistența socială. (Așa se timbrau petițiile pe vremea aceia).

— Nu căuta să fugi de mine, fiindcă eu nu-ți vreau răul. De la mine poți învăța lucruri multe și folositoare. Dacă vrei să înaintezi până la director general și cu timpul s'ajungi poate chiar ministru al artelor, să nu faci de cât ce-ți spun eu, fiind-că eu nu spun decât adevărul. Ai încredere în mine, mai mult decât în superiorii dumitale erarhici, care-ți ordonă să faci lucruri pe care nu le pricepi nici d-ta nici ei... Și de câte ori vei fi la aman, gândește-te la mine, fiindcă numai credința în mine te va mântui!...

In sufletul lui Negoiță Prescureanu, începe parcă să se crape de ziuă. Perspectiva unei avansări, îi gâdilă șira spinării ca și degetele fine ale siluetei feminine, pe care de data asta, e sigur că a pierdut-o definitiv. Știe el bine că avansările după noul statut al funcționarilor, se fac numai de comitetul directorilor din minister, prezidat de secretarul general. Cine știe însă, ce surpriză plăcută îți poate aduce ziua de mâine? Poate că necunoscutul ăsta să nu fie nici un caraghios vulgar, cum și-l închipuise în primul moment, nici un nebun periculos cum îl socotise mai târziu... Și dacă-i spune el singur, că-i vrea binele, de ce oare n'ar fi adevărat? Nu cumva are de a face cu un viitor secretar general, sau poate chiar cu un ministeriabil, al cărui nume însă, nu circulase încă în presa cotidiană?... Și dacă ar fi chiar așa, ce-ar fi? N'ar fi poate mai bine? Ar însemna că Dumnezeu a vrut să fie așa, fiind-că Dumnezeu tot ce face, face cu rost.... Și dacă Dumnezeu i l'a scos în cale, Dumzeu trebue să fi știut ce face...

Intre timp, necunoscutul l'a luat prietenește de braț și a făcut cu el, stânga 'nprejur.

— Hai să-ți mai arăt ceva... Atâta doar... Și pe urmă, te rog să-mi spui, dacă am, sau n'am dreptate...

In fața porții palatului dela corpul de gardă, ciudatul controlor al ciasornicelor din București, și șeful de serviciu dela ministerul artelor, se opresc din nou.

Plutonul de infanterie, față 'n față cu plutonul din escorta regală, păreau două șiruri de soldați turnați în plumb cu gestul de comandă: „Prezentați arm'!..." Muzica militară intona „Pentru onor !..." Copilul se scobea

(Continuare în pag. II-a)

Bărbierul regelui Midas sau Voluptatea adevărului

(Urmare din pag. I-a)

în nas şi-i cerea bonei să-l ducă mai repede undeva. Ţăranul căscase gura mai largă de cât deschizătura desagilor din spinare, iar familia de provinciali îşi agita batistele şi umbrelele de ploaie, ca să gonească o afurisită de viespe care da târcoale în jurul nasului domnişoarei îmbrăcate în costum naţional.

Negoiţă Prescureanu nu-şi mai poate păstra calmul şi isbucneşte din nou.

— Bine, nene, pentru caraghioşii ăştia mă 'ntorseşi din drum ?... Nu ţi-e milă de mine ?...

Necunoscutul însă se grăbeşte să-i explice.

— Ba, pentru ceasornic !... Nu pentru ei... Ia te uită colo, colo, sus... deasupra uşii aceea, cu geamuri... Ce oră este ?...

Ceasornicul de la Corpul de gardă al palatului regal, marchează unsprezece ore şi cinci minute.

Negoiţă Prescureanu, simte că picioarele încep să i se împleticească din nou şi de data asta, chiar de-abinele. Bastonul lui din lemn de corn se îndoaie ca o trestie de baltă, iar gura i se rotunjeşte goală, ca şi o coaje de nucă din care ai scos tot miezul...

Cu ochii holbaţi pe cadranul ceasornicului, şeful de serviciu de la ministerul artelor îşi controlează prezenţa în spaţiu şi parcă tot nu-i vine să creadă că e treaz. Piaţa palatului regal îi pare decorul actului întâi, din opera „Faust" de Gounod unde fusese cu o seară înainte, cu biletul de favoare pe care i-l dăduse directorul general. Necunoscutul din faţa lui trebue să fie Mefisto. Ba la un moment dat i se pare chiar, că în jurul lui începe să miroase a pucioasă.

Negoiţă Prescureanu îşi aduce aminte atunci că, în ţara românească, artele şi cultele fac un singur minister (aşa era pe vremea aceea) şi, ca bun creştin ce este, îşi face semnul crucii.

Semnul crucii însă nu produce nici o schimbare de decor. Necunoscutul de lângă el, nu era Necuratul, după cum îl bănuise în ultimul moment. Era un simplu om ca toţi oamenii — un om cum se spune, în carne şi oase — un om cu surâsul vecinic pe buze, cu mănuşi gălbui de antilopă în mână şi cu o perlă mare cât un bob de porumb, înfiptă într'un plastron roşiu foc.

Totuş, diferenţa de aproape o jumătate de oră, între cele trei ceasornice principale din piaţa palatului regal, nu-i părea nici lui, lucru curat. Neglijenţa celor însărcinaţi să vegheze asupra bunului mers al timpului în Capitala României Mari, începe să-l exaspereze şi pe el. Deocamdată însă, se mulţumeşte să exclame numai atât.

— Curios lucru!... Ceasornicele astea, sunt un adevărat scandal. Nu mai poate omul să fie sigur...

Necunoscutul însă, îi tae repede vorba şi-l lasă cu fraza ciuntită.

— Şi ia seama că nu vreau să te obosesc cu toate ceasornicele din Bucureşti. La gară bunioară, nu cred să fi trecut de ora unsprezece... Cât priveşte ministerul d-voastră al artelor, pariez că acolo, abia dacă o fi zece şi jumătate....

Apoi, după o pauză şi cu acelaş surîs diabolic de mai înainte.

— Eh !... Ce vrei ?... Aşa merge arta oficială, în toate ţările !...

Negoiţă Prescureanu îşi permite luxul să zâmbească şi el odată. Zâmbeşte cu şiretenia unui profesionist faţă de un diletant oarecare. De data asta, şeful de serviciu de la ministerul artelor, respiră uşurat fiindcă se simte la largul său.

— D-ta eşti artist ?

— Nu... Eu sunt bărbier !

— De-aici, din Bucureşti ?

— Ba nu... Din Phrygia !...

Ultimul cuvânt al necunoscutului strepezeşte buzele lui Negoiţă ca o corcoduşe verde încă.

— Phrygia ?.. Ce este aia ?

— O ţară care a existat pe vremuri în Asia mică.

— Asia mică ?...

Şi'n clipa aceea, ochii lui Negoiţă, care aflase şi el ca toată lumea că Turcii fuseseră isgoniţi din Europa în Asia mică, se rotunjiră, plini de nedumerire, ca două enorme paftale turceşti...

Necunoscutul însă, continuă oarecum vexat de nedumerirea lui Negoiţă.

— Cum aşa ?... D-ta care eşti funcţionar la ministerul artelor, se poate să nu fi auzit încă vorbindu-se de patria mea ?....

Negoiţă se roşeşte ca un ou de Paşte şi se scuză grăbit.

— Apoi d-ta, nu ştii că specialişti în geografie, sunt numai funcţionarii de la ministerul instrucţiunii publice ?

Necunoscutul primeşte explicaţia cu obişnuitul său surîs de preludiu ofensiv.

— Aşa e... Dar până a nu deveni o simplă expresie geografică, Phrygia a mai fost şi un important focar de artă şi civilizaţie antică !...

De data asta, Negoiţă Prescureanu, se fereşte să mai caşte gura. Se mulţumeşte numai să dea din cap cu admiraţie şi atâta tot. Ii este teamă să nu se angajeze din nou într'o discuţie care i-ar putea compromite prestigiul lui de şef de serviciu într'un minister de elită, în care funcţionarii de la ministru şi până la ultimul impiegat, trebue să-şi păstreze cu demnitate, întâietatea lor intelectuală ca şi prima literă a alfabetului „A" cu care de altfel se începe şi cuvântul „Artă".

In schimb, Negoiţă începe să se gândească serios cam ce-ar putea face să scape mai curând de pacostea asta ce-i căzuse în spinare, îi stricase buna dispoziţie cu care pornise de-acasă şi-i mototolise mâneca stângă a hainelor pe care le îmbrăcase pentru prima oară, chiar în dimineaţa aceea.

Deocamdată încearcă să schimbe discuţia. Negoiţă se gândeşte că nepotriveala ceasornicelor l-ar putea pune mai repede la adăpostul unei discuţiuni de specialitate, decât arta şi civilizaţia Phrygiei, de care el personal, nu avea încă nici o cunoştinţă. De altfel, după cât şi-aduce el aminte, numele acesta nu fusese pronunţat niciodată, nici chiar la ministerul artelor.

Inviorat de perspectiva unei întorsături favorabile, Negoiţă Prescureanu, îşi propteşte cu gravitate privirea în ochii necunoscutului pe care de data asta, îl întreabă aproape agresiv.

— Dar la d-voastră în Phrygia, ceasornicele mergeau la secundă ?

— Bine 'nţeles, fiindcă la noi nu erau ceasornice mecanice ca la d-voastră. La noi ceasornicele nu se stricau nici odată fiindcă pe vremea mea, timpul se calcula după mersul soarelui...

Deşi hotărât să reziste cu orice preţ, Negoiţă simte că ochii i se împăinjenesc din nou, ca şi cum soarele Phrygiei i-ar fi topit tot creerul. Se reculege însă repede, şi cu o uşoară nuanţă ironică, de profesor examinator, îşi continuă întrebările.

— După soare ?... Adică, cum ?...

— Uite-aşa !...

Şi necunoscutul după ce-şi ridică şi el ochii spre soare, adaogă :

— Vrei să ştii ora exactă ?.. Ora soarelui însă, nu ora ceasornicelor d-voastră din Bucureşti...

Negoiţă îngână emoţionat...

— Da, da... Ora soarelui...

— Nimic mai simplu... Miezul zilei... Adică douăsprezece fix !...

Lui Negoiţă însă, parcă nu-i vine să creadă.

— Eşti sigur ?

— Tot aşa de sigur ca şi de existenţa soarelui !... Soarele nu te minte niciodată. In clipa asta la Bucureşti sunt douăsprezece ore fix, după cum în Golful de Aden e ora unu şi jumătate, la Calcuta sunt şease ore fără un sfert, la Tokio sunt opt ore seara, în Alasca miezul nopţii, la San Francisco se crapă de ziuă şi la New-York încep copiii să se ducă la şcoală.

Repeziciunea cu care necunoscutul îl plimbase prin diferitele părţi ale globului terestru, îl impresionează peste măsură. Totuş, Negoiţă nu-şi pierde cumpătul şi exclamă triumfător :

— Adică, ora opt dimineaţă !...

D. Ion Minulescu

Şi tace. Tace, fiindcă îşi dă seama la timp că ar fi periculos să se angajeze prosteşte într'o nouă discuţie, pentru care specialiştii trebuiau căutaţi tot printre funcţionarii ministerului instrucţiunii publice.

*

Garda palatului regal se schimbase cu ceremonialul obişnuit. Plutonul de infanterie, care se întorcea la cazarmă cu muzica în frunte, îi ajunge în dreptul Bisericii Cretzulescu.

Negoiţă Prescureanu găseşte ocazia bine venită să mai schimbe discuţia.

— Să ne oprim o leacă până ce trece armata. Muzicile astea militare, îţi nenorocesc urechile.

Necunoscutul, care s'a oprit şi el, îl aprobă cu oare care bunăvoinţă.

— Ai dreptate... Tot muzica i-a nenorocit urechile şi bietului meu Rege !...

Negoiţă însă, continuă ca şi cum expresia „bietul Rege" nu i-ar fi făcut nici o impresie.

— Mie nu-mi plac de cât concertele simfonice ale Filarmonicei pe care le ascult regulat când mi se dau bilete de favoare. Muzica, nu zic... Este cam aceiaşi... In schimb însă, o asculţi într'un fotoliu comod şi în mijlocul unui public de elită, nu pe stradă, ca toţi oamenii de rând.

Necunoscutul însă nu-i dă răgaz să se bucure nici de concertele simfonice, nici de publicul lor de elită. Il bate cu mâna simptomatic pe umăr, şi revoltat îi atrage atenţia asupra unei noui abateri de la disciplina cronometrică.

De-asupra gangului pe sub care pătrunzi în curtea bisericii, cadranul unui alt ceasornic, îşi resfiră cifrele latine ale orelor, ca dinţii unui animal antideluvian. Negoiţă Prescureanu, se pregăteşte dar, să urce un nou calvar....

Necunoscutul nu-i mai îngădue nici măcar legiuita clipă de reculegere.

— Ia te uită !... De la palatul regal şi până aici, nu sunt nici o sută de paşi... Şi totuş, diferenţa de timp este de aproape şeaptesprezece minute... Parcă am fi în Crimeea... N'am fi tot la Bucureşti!...

Şi necunoscutul avea dreptate.

Ceasornicul bisericii Cretzulescu marca douăsprezece ore şi cinci minute.

De data asta, Negoiţă Prescureanu, începe să tremure deabinelea. Parcă şi-ar fi văzut moartea cu ochii. Necunoscutul ăsta, îl chinueşte mai rău ca frigurile palustre. Işi blestemă clipa când pornise de-acasă, probabil, cu piciorul stâng şi jură cu mâna pe cruce, că ghinionul lui din dimineaţa aceea, nu poate fi de cât costumul de haine noui, pe care nu-l udase ca de obicei, cu colegii, la bodega „Pui de urs"...

Ar fi vrut să-l facă să priceapă că profesiunea de bărbier, practicată pe calea Victoriei, în aer liber, ziua nămiază mare şi mai ales în luna Iulie, este pur şi simplu o condamnare la moarte — pedeapsă pe care legile ţării, o interzic în mod formal. Nu ştie însă cum să înceapă şi afară de asta, odată pornit, nu ştie măcar unde ar putea ajunge.

Şeful de serviciu de la ministerul artelor, nu se mai gândeşte la avansarea promisă de necunoscut într'un moment probabil de expansiune sentimentală. Nu se mai gândeşte nici la arta şi civilizaţia Phrygiei, nici la calcularea timpului după mersul soarelui, şi nici chiar la costumul său de haine noui. Necunoscutul cu care stă de vorbă, afară de ce-a spus că este, trebue să mai fie şi un om prost crescut, de oarece n'avusese nici măcar politeţea elementară să-i remarce ţinuta ireproşabilă şi răbdarea de înger, cu care îl suportase atâta timp... Negoiţă se sbate de data asta, ca un peşte pe uscat şi-i vine să ţipe, apucat parcă de un acces acut de sciatică.

In schimb, necunoscutul continuă să pară animat de sentimente din ce în ce mai caritabile faţă de şeful de serviciu de la ministerul artelor. Ba ceva mai mult, încetul cu încetul, cuvintele lui reuşesc să schimbe până chiar şi proasta dispoziţie a lui Negoiţă, care la un moment dat, se trezeşte ascultându-l liniştit ca şi cum i-ar fi servit o poţiune calmantă.

— Iată cum se strică angrenajul maşinii sociale în ţara d-voastră, unde conducătorii ei fireşti, nu cunosc nici măcar importanţa imperativă a unităţii cronometrale în viaţa de toate zilele. La d-voastră, oamenii şi lucrurile merg tot aşa de anapoda, ca şi ceasornicele. Pe o suprafaţă de câteva sute de metri patraţi, patru ceasornice de precizie, marchează patru ore diferite, ca şi cum Bucureştii, Parisul şi Teheranul, s'ar găsi pe acelaş meridian... Asta înseamnă precizie la d-voastră?... Preciziunea timpului ca şi ritmul vieţei de toate zilele, nu suferă de cât o singură şi unică interpretare. Să nu credeţi că dacă cu gustul şi fantezia rasei d-voastră aţi reuşit să amestecaţi prin saloane mobile Louis XVI cu covoare de Persia, şi dacă femeile d-voastră poartă tocuri Louis XV şi se tund băeţeşte, o să puteţi amesteca la fel şi fără nici un rost diferitele ipostase ale bătrânului Cronos. Personajul ăsta e mai tare ca toată lumea. Nu se lasă nici ademenit nici înfrânt. Până astăzi, nu l-a putut nimeni, nici schimba, nici expropria, nici naţionaliza... Numai d-voastră încercaţi să-i faceţi oarecare mizerii... Băgaţi de seamă, să nu vi se întoarcă însă tot în contra d-voastră. Pe vremea răposatului rege Carol I, aşa ceva nu s'ar fi petrecut pentru nimic în lume nici chiar în ţara d-voastră. Pe vremea aceea, ceasornicul Regelui mergea după meridianul observatorului din dealul Filaretului şi la fel mergeau şi celelalte ceasornice dela palat sau din restul oraşului — şi al Fundaţiei, şi al corpului de gardă, şi al Bisericii Cretzulescu, şi al mareşalului palatului, şi al primului ministru, şi al aghiotantului de serviciu, şi al doamnelor de onoare, şi al stallmaistrului, şi-al Băncii Naţionale, şi al ministerului de finanţe. Ţi-era mai mare dragul să ştii că Bucureştii se găsesc pe acelaş meridian cu toţi locuitorii lui de la centru sau de la periferie. Pe vremea aceea, nu pierdeai niciodată trenul din cauza ceasornicelor din oraş, nici audienţele pe la miniştri, şi nici întâlnirile sentimentale... Pe vremea aceea oamenii şi afacerile, ţi-era mai mare dragul să-i vezi cum merg cu timpul mână în mână ca perechile de amorezaţi prin grădina Cişmigiului sau pe la Şosea... Astăzi însă, nu vezi ce harababura merg toate?... Orice pârlit, se crede un Josua!... Şi barim dacă ar fi nevoe să se oprească soarele în loc, până ce veţi desăvârşi cine ştie ce nouă alcătuire eternă !... Dar de unde ?... Când nu respectaţi nici ritmul soarelui, cum vreţi să vă unificaţi cu eternitatea lui ?... Aţi cam început să bateţi câmpii, dragul meu... Ascultaţi-mă pe mine, că eu sunt om umblat şi-am trăit poveşti adevărate pe care d-voastră le credeţi inventate numai ca să prostiţi norodul cu ele. Tot aşa o pornise razna într'o vreme şi fostul meu stăpân — odihnească-i Divinul Hades, sfânta lui cenuşe, în nisipul Pactolului nostru de aur !.. Credea că dacă bătuse pe Hetheeni, n'are să se mai atingă nimeni de el. Intr'o bună zi însă, au năvălit peste noi Cimerienii, şi cât ai clipi din ochi, din toată arta Phrygiei, n'a mai rămas nici atât cât aveţi d-voastră la ministerul artelor !...

Ultimele patru cuvinte proprii, răniră din nou şi tot mai adânc amorul propriu al şefului de serviciu din ministerul artelor. Totuş, jenat şi cu glasul fărîmiţat de emoţie, Negoiţă Prescureanu, riscă o nouă întrebare :

— Dar cine eşti d-ta, omule, de ştii atâtea lucruri.

— Eu sunt bărbierul Regelui Midas...

Apoi, fără să-i dea timp să se desmeticească.

— Dacă cumva, vreodată, ai nevoe de serviciile mele, nu uita ce ţi-am promis... Iţi stau la dispoziţie cu plăcere.

Negoiţă Prescureanu îngână aiurit.

— Mulţumesc... Dar, eu mă servesc singur. Am un aparat american „Gillette" veritabil şi o maşină nemţească de ascuţit lamele ! Merge admirabil.

Surâsul necunoscutului devine iar ironic.

— Ţi se pare că merge admirabil fiindcă aşa vi se pare la toţi care vă radeţi singuri. La cea mai mică picătură de sânge însă, începeţi să ţipaţi ca din gură de şarpe. Nu vă daţi seamă de adevăr de cât după ce vă tăiaţi beregata. Eu însă rad fără apă, fără săpun şi fără lamă de oţel. N'am de cât să casc o singură dată gura şi... gata. Cât ai clipi din ochi, nu-ţi mai rămâne un singur fir de păr în barbă.

Negoiţă Prescureanu se sprijini din nou în bastonul său din lemn de corn, şi după o matură chibzuire cu sine însuşi conchide că necunoscutul ăsta face pe nebunul ca să-şi poată bate joc de el.

— Ia ascultă, domnule! De ce continui să faci pe nebunul cu mine? Nu 'nţelegi că te-am priceput din primul moment?... Pe mine nu mă poate înşela nimeni... nici dracul!... Imi cunosc oamenii mai bine ca dosarele teatrelor minoritare, din serviciul meu...

Necunoscutul îl întrerupe cu un gest de compătimire.

— Fugi, că te lauzi... Nu cunoşti pe nimeni şi nici nu pricepi nimic... Eu îţi vreau binele şi d-ta mă insulţi. De aşa ceva, numai un român poate fi capabil. Nu-ţi fie teamă că eu nu-ţi cer nimic. Nu fac nici un fel de politică. Nu urmăresc cine ştie ce avantagii. Nu mă gândesc nici măcar la postul d-tale de şef de serviciu la ministerul artelor... Poţi fi liniştit, că ce bănueşti d-ta nu e adevărat. Adevărat este numai ce ţi-am spus eu. Şi eu, să ştii că nu-mi calc cuvântul niciodată, fiindcă nu promit decât ce pot face. Or eu, pot face orice, fiindcă tot ce fac, nu fac decât din voluptatea adevărului...

Negoiţă Prescureanu se simte inundat de un val de mărinimie. Ultimele cuvinte ale necunoscutului, l-au înduioşat până la lacrimi. Dar fiindcă nebunul ăsta îl sâcâise aşa de rău, şeful de serviciu dela ministerul artelor, nu se poate răsbuna pe el, decât pregătindu-i o despărţire ironică.

— Bine, bine. Iţi mulţumesc... Dar dacă o fi să mai am nevoe de d-ta, unde te-aşi mai putea găsi?

— Ori unde, numai pe calea Victoriei, nu!... Prin Cişmigiu, pe la Băneasa, pe la Ciorogârla, pe la Cernica... pe unde sunt lacuri cu trestii, cu sălcii şi cu plopi... Grozav îmi plac frunzele pomilor care când le bate vântul, vorbesc parcă între ele, la fel ca oamenii. Dar bine înţeles cu mult mai cuminte decât ei... Vântul şi frunzele pomilor, nu mint niciodată. S'o ştii de la mine... Cu bine dar, şi în curând...

Ii strânse apoi mâna cu prietenie şi o luă la vale pe strada Sfântul Ionică.

Negoiţă Prescureanu, răsuflă în fine uşurat.

— Uf! Bine că se duse... Probabil că se duce în Cişmigiu ca să se răcorească.

După ce-şi pipăe apoi cravata din nou, îşi trage manşetele afară din mânecile hainei, îşi mai trece odată cu batista pe frunte şi scrâşneşte furios din dinţi, gândindu-se că silueta turburător de fină a femeii, dacă ar fi mers tot înainte pe Calea Victoriei, s'ar găsi acum pe podul de peste Dâmboviţa. Nu-i mai rămânea deci, de cât să dea o raită pe la Capşa. Dar cum pierduse noţiunea timpului, Negoiţă îşi vâră mâna în vestă şi scoate ceasornicul. Minutarele negre însă, amorţiseră la douăsprezece fără douăzeci şi cinci!...

— Poftim!... exclamă el plictisit... Mi-a stat ceasul. Şi începe să-i învârtească resortul.

In clipa aceea însă, umbra necunoscutului îl întunecă parcă de opotrivă şi pe dinafară, şi pe dinăuntru.

Care era ora exactă?... Care din cele patru ceasornice din apropiere, spunea adevărul?... După care din ele, trebuia să-şi potrivească şi ceasornicul lui?...

Instinctiv, Negoiţă Prescureanu îşi ridică atunci ochii spre soare. Soarele însă, deşi dogoreşte orbitor nu-i poate strecura în minte nici o rază de lumină nouă...

Şeful de serviciu de la ministerul artelor îşi dă seama de-abia acum, că nu-i lucru uşor să calculezi timpul după mersul soarelui şi pentru prima oară de când se'ntâlnise cu necunoscutul, simte în el, isbucnind un prinos de admiraţie sinceră pentru nebunul acesta de savant, care printre multe alte minunăţii, cunoştea şi limbajul soarelui.

In drum spre Capşa, Negoiţă Prescureanu, pare mai trist ca o operă postumă, publicată în ziua aniversării morţii autorului. Şeful de serviciu dela ministerul artelor, simte că nu mai este acelaş om fericit ca înainte cu câteva ore, când plecase de-acasă îmbrăcat pentru prima oară în costumul său de haine noui.

ION MINULESCU

Alte opere literare alese

din Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

„SCANTEI" de **Gheorghe din Moldova**

(Un volum de 180 pagini. Lei 80)

Din pleiada scriitorilor români din a doua jumătate a sec. XIX face parte şi Gheorghe din Moldova, un poet în toată puterea cuvântului, ale cărui pagini sunt stăpânite de acel suflu de poezie, ce-l uimise până şi pe pretenţiosul Haşdău şi se bucură şi de atracţia unui humor cu totul aparte.

„NEVESTELE LUI MOŞ DOROGAN" de **Ion C. Vissarion**

(Un volum de 266 pagini. Ed. II. Lei 30)

„D-l Vissarion este, ni se pare, cel dintâi scriitor român, care vorbind despre ţărani, face artă adevărată, fără să denatureze firea ţăranului.

„Atât în formă, cât şi în fond d-sa a găsit mijlocul de a da o icoană a sufletului românesc dela ţară care să corespunză adevărului".

(Duiliu Zamfirescu)

„O ISTORIE DIN ALTE VREMURI" de **Eug. Boureanu**

(Un volum de peste 268 pagini. Lei 25)

O frumoasă naraţiune istorică a alcătuit talentatul prozator Boureanu în volumul său „O istorie din alte vremuri", în care găsim, mai în toate capitolele, acea notă de sinceritate şi acel impresionant dramatism ce lămuresc isvorul de inspiraţie al autorului — viaţa, sub toate multiplele-i forme, pe lângă o cunoaştere adâncă a trecutului ţării noastre.

„DIN UMBRA SATELOR" de **Mihail Lungianu**

(Un volum de 176 pagini. Ed. II. Lei 30)

„D-l Lungianu este un profund cunoscător al vieţii noastre ţărăneşti în toate înfăţişările ei".

(„Mişcarea literară")

„FILIMON HANCU" de **Ion Dongorozi**

(Un volum de 144 pagini. Lei 22)

„Personalitatea artistică a d-lui Dongorozi se arată unitară în cuprinsul acestor povestiri, ori însăilări de fapte şi momente sufleteşti."

(„Arhivele Olteniei")

Cărţile amintite mai sus cum şi alte multe opere capitale ale fruntaşilor literaturii noastre, editate de „CARTEA ROMANEASCĂ", se află de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot cere şi direct dela „CARTEA ROMANEASCĂ" Bulev. Academiei, 3. Bucureşti trimiţând costul prin mandat poştal.

O păcăleală

(Urmare din pagina I-a)

deau toţi copiii şi ei râdeau şi dacă nu era ghicit. Baruţu n'a înţeles scamatoria şi crezând că are nevoie de două lucruri şi nu numai de unul, a căutat până ce a găsit şi s'a prezintat să tragă pe „ăştia doi" pe sfoară. Cei ăştia doi sunt tătuţu şi măicuţa, pseudonime critice pentru un limbaj secret, între Miţu şi Baruţu. Il auzim venind împiedecat pe sală, într'o coadă de mătură lungă, cu care voind să intre în odaie de-acurmezişul, nu poate să se strecoare. Izbutind să încapă pe uşă, cu mătura, el vine să ne păcălească numai decât. El ţine mătura într'o mână şi în cealaltă un ibric de cafea.

— In care mână, întreabă Baruţu, e mătura şi în care mână ibricul?...

T. ARGHEZI

P.S. — D-nei *A. C.-Galaţi*. Trimiteţi, vă rog, contribuţiile d-v. la „Dicţionarul Româno-Baruţu", pentru care permiteţi-mi să vă mulţumesc.

L. R.-Iaşi. — Foarte interesantă colaborarea d-lui Florin. Mulţumiri

De vorbă cu pictorul Marius Bunescu

In atelierul său dela Muzeul Simu, pictorul Marius Bunescu invită anual publicul şi presa să cerceteze roadele unei munci ce nu cunoaşte odihnă. Şi totdeauna artistul se prezintă altfel decât în manifestările anterioare. De fiecare dată melodiile se schimbă, subiectele se diversifică în aspecte şi tratare.

Domnului Marius Bunescu îi revine însă mai presus de toate meritul de a fi realizat, cu cele mai personale mijloace de expresie, peisagiul nostru urban.

Motivul cel mai frecvent în pictura domnului Bunescu îl constitue priveliştea ornamentată cu melancolice încrucişări de arbori desfrunziţi.

Reprezentarea naturii în toată simplitatea ei expresivă (aşa cum au făcut-o, dela Giorgione— cel dintâi peisagist — şi până în zilele noastre, cei mai mulţi dintre pictorii naturişti) e preocuparea aproape exclusivă a domnului Bunescu.

Autoportret

Natura primitivă, cu atmosfera de profundă melancolie a văgăunilor, a ruinelor, a colţurilor înceţoşate, a malurilor şi clădirilor în păragină, absenţa totală a figuraţiei umane, evocă în pânzele acestui artist duioşia şi tristeţa unui povestitor de demult.

Mai mult decât toţi ceilalţi peisagişti ai noştri, pictorul Marius Bunescu ne încredinţează, prin opera sa, că nu e de ajuns să fii un credincios descriptiv al celor văzute, fără să-ţi dai seama de ceiace stârneşte în sufletul tău o privelişte, pentru a o putea înzestra cu proprie putere de emotivitate. Trebue ca, zugrăvind un colţ de natură, să-i dai un suflet, — cum spune Péladan. Să-i comunici, adică, vibraţia de viaţă care va fi în stare să spună contemplatorului nu ce număr de copaci sunt pe drum, ci cât de puternic trăeşte în artist sentimentul naturii.

Cu priveliştile marine sau dunărene şi cu cele de alt orizont, pictorul Bunescu a dovedit că peisagiul e una din cele mai înalte etape ale evoluţiei plastice.

Dar paleta artistului a relevat tot atât de preţioase însuşiri în nudistică şi în portret.

Ultimele expoziţii ale domnului Bunescu au adus fixarea definitivă a calităţilor coloristice, siguranţa liniei şi expresiei, stăpânirea desăvârşită a tehnicei picturale.

Rugându-l să destăinuiască, pentru cetitorii noştri, câteva din gândurile şi credinţele sale, am vrut să dovedim că omul e tot atât de interesant ca şi arta lui.

Despre opera de art

Imi cereţi să vorbesc despre mine şi despre pictura mea. Mă voiu feri să-mi comentez singur opera picturală, dar vă pot mărturisi crezul meu artistic.

Opera de artă trebue să vorbească singură. Ea e viaţă din viaţa artistului ce o creiază.

Emoţiile artistului aşternute zi de zi pe pânză cu ajutorul pensulelor, al culorilor şi al minţii, trebue să poată fi cetite, cum se citeşte într'o carte, şi trebue să aibă rezonanţă cum are muzica.

Opera de artă trebue să corespundă sensibilităţii oamenilor din timpul când ea se produce.

De aceia opera de artă nu e nici veche nici modernă, ci numai operă de artă, din orice timp ar fi. Opera de artă e totdeauna clasică; prin frumuseţea ei, prin înaltele-i calităţi estetice, prin depăşirea omenescului din noi care-i asigură vecinicia.

Un tablou (ca şi opera literară ori muzicală) e creaţie completă a artistului care l-a conceput. El nu poate fi niciodată o copie după natură; ci, trecând prin elemente care adesea sunt numai o scuză a creaţiei, trebue să răsară direct din inima artistului şi să semene cu tulpina din care răsare, aşa cum un copil seamănă cu tatăl său. Toată puterea de sensibilitate şi de emoţie a artistului, precum şi toată cultura lui, trebue să se oglindească în opera sa. Artistul trebue să stea pe cel mai înalt nivel cultural al vremii sale. El nici nu poate fi egoist, şi trebue să fie însuşi un model, muncind mult şi îndelung, criticându-se şi corectându-se în orice împrejurare.

Artistul trebue să fie îndrăgit de ceiace vrea să exprime, să nu vorbească decât despre ceiace iubeşte cu patimă. Să se dea întreg, cu toată pasiunea lui, fiecărei noui lucrări, fiecărei părţi din noua sa lucrare. Să fie vecinic nou, să nu se repete, să nu se copieze niciodată.

Apoi, chiar când îşi poartă timp îndelungat în suflet opera şi duce o muncă intensă de laborator pentru realizarea ei, nu trebue să se simtă în opera sa această trudă. Ea trebue să pară spontană, directă, să nu piardă nimic din prospeţimea imaginii ori a culorilor.

Arta nu se lasă uşor cucerită, nici chiar de către cei chemaţi să fie ai ei.

Ii place totdeauna să se închidă într'o chilie zăvorită cu mii de lacăte, să se înconjoare cu atât de multe şanţuri pline cu văpăi năstrujnice şi îngrădite cu zăbrele otrăvitoare, încât cei ce mai pot trece prin toate chinurile acestea şi ajung până la ea, rămân prea puţini, prea rari, dar găsesc apoi în chilia zăvorîtă o fată superbă, armonioasă şi jucăuşe, care şi atunci încă îşi alege preferinţele, împuternicindu-le cu forţe noui la fiecare atingere. Căci arta te vrea mereu, tot, fără să-ţi dea adesea, în schimb, nimic. Ea cere numai, nu dă.

„Arta nu e un joc facil"

V'am dat aci o imagine a marilor greutăţi prin care se ajunge la crearea operei de artă, şi, între acestea, greutăţile tehnice nu sunt deloc cele din urmă, în arta plastică ele fiind legate şi de materialul din care se creiază opera, iar acest material e un produs chimic şi industrial foarte rebel şi care deasemenea nu se lasă stăpânit decât de cei tari, tot atât de rari în plastica de pretutindeni.

Aşa dar, deşi lucrul mă interesează mai mult pe mine, vă spun că opera de artă nu e un joc facil de sunete, cuvinte, ori tonuri. Ea se realizează, din contra, cu multă trudă, cu o tenace persistenţă, cu o permanentă suferinţă, din elementele vecinice, comandate numai de Dumnezeu unor aleşi ai săi pe care îi ridică până la El.

Pictura — limbaj universal

Motivul unei picturi nu e niciodată scop, ci numai mijloc. Pictura se poate folosi de teme perfect abstracte.

Opera picturală există prin ea însăşi ca o valoare durabilă, întocmai ca o piatră preţioasă.

Iar culoarea e limba universală, singura până în timpurile noastre, în care se poate vorbi pe toată suprafaţa pământului; pentrucă vorba are nevoe de tălmăcire, muzica de interpretare, pe când pictura vorbeşte direct, n'are nevoe de intermediar, şi e curios că statele între ele nu întrebuinţează permanent şi pretutindeni acest puternic şi practic ambasador, pe care ţările conştiente îl întrebuinţează la unele mari împrejurări.

Apoi, culorile au şi muzicalitate şi poezie. Ton lângă ton, fiecare centimetru pătrat dintr'un tablou se pictează în armonie, şi adesea un tablou mic conţine orhestraţia unei întregi simfonii.

Puţină biografie

Despre mine personal, ce să vă spun?

Date biografice mi-e greu să dau, pentrucă n'am ajuns încă la vârsta când trăim din amintiri. Vârsta mea e vârsta tablourilor mele.

Am fost un copil ca toţi copiii şi cum desenam eu, desenau şi alţii. Deosebirea era numai că eu desenam mai mult, pe orice găseam, cu ce puteam, pe hârtie, pe pereţi şi uluci, cu zeamă neagră de boz, încât vecinii noştri, ai căror pereţi şi garduri largi se înourau cu ilustraţiile mele, nu odată aveau discuţiuni cu părinţii mei din cauza aceasta.

Am deschis ochii într'un interior împodobit cu scoarţe olteneşti, iar în odaia alăturată vedeam pe mama la războí, singură, alegând scoarţele spre a-şi înfrumuseţa casa.

Mai târziu, îi desenam frunzele şi florile după cele ce vedeam aevea, iar ea le compunea cum îi plăcea, ajungând astfel să colaborăm la multe scoarţe şi alesături, păstrate cu sfinţenie, dar pe care războiul din Dobrogea ni le-a distrus mai târziu.

Nud

Incât bucuria culorilor şi plăcerea desenării lucrurilor din preajma noastră, dela mama le-am moştenit, cu ea am lucrat mai întâi, şi mulţumirea cea mai mare ea a avut-o când, mai târziu, drumul meu s'a lămurit.

Incă de timpuriu desenam după natură, cu cărbune, colegi de-ai mei, şi mă bucuram de corectura specială a profesorului Constantinescu dela gimnaziul din Caracal.

Picturi adevărate nu văzusem în mediul în care trăiam, dar ştiam bine că mă voiu face pictor.

Iar pentru a putea picta mi-am riscat de multe ori viaţa şi am dus o luptă îndârjită încă din copilărie, mai cu seamă că tata îmi dăduse o altă destinaţie în viaţă.

La 14 ani, un om bogat, care locuia în Bucureşti şi îmi văzuse desenele la profesorul meu, cu care era rudă, făcuse totul pentru a mă duce la şcoala de Belle Arte din Capitală. In vacanţa mare însă acesta a murit, iar visul meu s'a spulberat.

Peste doi ani am venit eu singur să mă înscriu la Şcoala de Belle Arte, am vizitat atelierele care erau pe atunci în podul Universităţii, dar un coleg din oraşul meu, care îmi luase înainte, azi mare proprietar şi om politic, m'a derutat în toate chipurile, făcându-mă să mă depărtez definitiv de şcoală, unde n'am mai revenit niciodată.

La 17 ani, înarmat cu un sul mare de desenuri, o pelerină de ploaie, o hartă şi vre-o 60 de lei, am pornit apoi pe jos spre Roma, unde visam să-mi fac studiile. Nu eşisem încă din ţară, când am fost ajuns din urmă de tatăl meu şi înapoiat acasă, după o aventură foarte hazlie.

Astfel că de-abia la 25 de ani am putut porni definitiv pe drumul ce mă ducea spre pictură, după ce străbătusem atâtea alte drumuri până atunci.

Nu voiu vorbi de căile mele greşite, care au fost şi ele multe, dar trebue să vă spun că la vârsta aceia ajunsesem la o răspântie de unde porneau patru drumuri frumoase înaintea mea. Pe care trebuia să apuc?

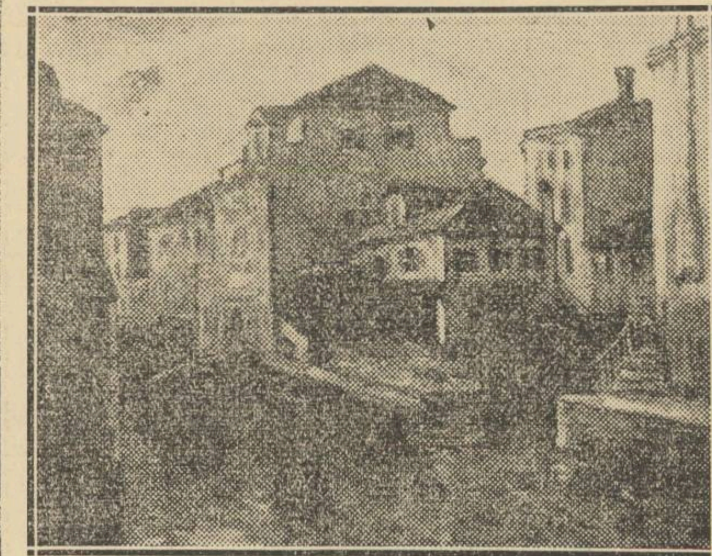
Greutatea alegerii unei cariere

Pictam, modelam, cântam la vioară şi făceam poezii (pe care le publica o revistă din Constanţa) şi în care cântam marea cu furtunile, viaţa, şi culorile ei. Prietenii îmi spuneau: să laşi paleta, ai talent mai frumos în literatură... Alţii: să laşi poeziile; ai să fii un bun viorist... Un unchiu, om bogat şi funcţionar superior, îmi spunea: să laşi fleacurile astea şi să-ţi bagi minţile în cap; în familia noastră sunt numai oameni cumsecade...

Iar un primar dela ţară vroia să mă convingă astfel: vrei să te faci pictor, ai? Bagă de seamă că te leg şi te trimit cu jandarmii acasă. Ce, vrei să orbeşti cum a orbit ăla care a pictat biserica noastră din sat?...

Frământarea asta a durat câţiva ani, în care timp luam parte activă la construirea portului Constanţa, desenând planurile după care s'au executat diguri, cheiuri şi alte instalaţii tehnice din port, şi strângând banii necesari pentru studiile mele viitoare, pentru arta mea.

Intre timp, aducându-mi aminte că pe la 18 ani scriam piese de teatru şi vroiam să intru la Conservator, sfătuit de altfel de către artiştii Manu şi Anestin, care mă simpatizau şi mă băgau în fiecare seară la teatrul lor din Craiova, — jucam şi eu teatru cu o ceată de prieteni din oraş, destul de talentaţi şi subt conducerea lui

Veneţia

Costake Dimitrescu, diplomat al conservatorului din Bucureşti, fost actor, dar ajuns funcţionar în Constanţa din cauza multor greutăţi familiare. Am jucat astfel la Constanţa, la Mangalia, la Tekirghiol, etc., şi numai cu dragostea noastră, fără susţinerea nimănui, am montat şi câteva piese muzicale între care „Bărbierul din Sevila" şi „Flautul fermecat", în care eu aveam când roluri de tenor, când de bariton, cântând şi în orhestră între timp...

Intr'o seară, la Mangalia, pe când se juca „Lumpaţius Vagabondus" iar eu făceam pe Aţă croitorul, sufleurul nostru, Profesorul Moisiu, a fost apucat de un râs nebun, încât nu mai putu spune un cuvânt. In scenă eram eu cu Costake Dimitrescu. Pentru a nu isbucni şi noi în râs, am improvizat o mulţime de drăcii, stârnind entuziasmul Mangalienilor...

Iar la 2 noaptea, singur — ceilalţi neavând curajul — porneam cu bicicleta spre Constanţa, ca o fantomă în beznă, necăjind câinii şi caraulele satelor prin care treceam...

Infiinţasem şi un cerc „Cultura" în oraş, iar Constanţa din vremea aceia — între 1903-1906 — cunoştea şi aprecia cu destul simpatie pornirile mele artistice, mai cu seamă ştiind că până la sfârşit, tot voiu putea pleca să mă caut şi să mă găsesc într'o zi.

*

Pentru teatru aveam o dragoste veche. La 9 ani strângeam toate afişele trupelor care treceau prin oraşul meu, şi pentru prima dată am fost introdus de un prieten mai mare în vechiul teatru unde se juca în seara aceia „Iancu Jianu".

O clipă am fost lăsat singur în sală de prietenul meu şi clipa aceasta a fost suficientă unui cerber să mă simtă că n'am bilet şi să mă dea afară. Vă închipuiţi durerea mea.

Dar aceasta m'a învăţat minte, aşa că până vara următoare, când a venit o altă trupă în oraş, mi-am strâns ban cu ban, dela alviţă ori dela covrigi, şi în seara când s'a dat prima reprezentaţie cu „Voevodul ţiganilor" am fost în primele locuri.

Nu-mi aduc aminte trupele, dar a doua reprezentaţie la care am asistat era „Hamlet"...

La München

In primăvara anului 1906, am plecat însfârşit la München, îndrumat într'acolo de regretatul pictor Hârlescu. Mai târziu a revenit şi el, şi, împreună cu prietenii Stoica şi Mantu, am lucrat câtva timp în atelierul meu.

M'am bucurat acolo de prietenia bunului coleg şi pictor Lascăr Vorel, fiind în legătură cu toţi studenţii români din vremea aceia ai Münchenului (1906—1912), care în mijlocul Germanilor deveniseră cu toţii foarte patrioţi.

Incepând a lucra în şcoala profesorului Groeber, am reuşit apoi la concursul de admitere al Inaltei Academii. Am urmat astfel şi acolo şi în şcoala Groeber, pe care mai târziu am condus-o şi ar fi trebuit să-mi poarte numele, dacă dragostea de ţară nu m'ar fi chemat spre casă.

De ce prefer peisagiul urban

Mă întrebaţi de ce în expoziţiile mele găsiţi mai mult interpretat peisagiul decât figura şi de ce prefer peisagiul citadin?

De peisagiul citadin sunt legat prin naştere sunt un fiu al oraşului. Iar cu peisagiul lui Dumnezeu de peste tot, am legături ancestrale, pentrucă neamul meu, eşit din seva pământului nostru generos, a lucrat pământul acesta cu sudoarea frunţii, a stăpânit întinse lanuri şi ape olteneşti, a dat ţării luptători şi tot felul de profesionişti, iar tatăl meu, care fusese toată viaţa negustor cu vază în oraşul lui, la 60 de ani şi-a schimbat profesia apucându-se de agricultură, în Dobrogea, lângă Constanţa, unde cumpărase pământ nou, mai puţin generos decât cel oltenesc, dar cu orizont mai larg, cu peisagii mai liniştitoare, şi pentru care şi-a dat şi viaţa o dată cu mama mea în timpul războiului celui mare.

Am moştenit câte ceva şi dela strămoşii mei conducători de oşti, şi dela cei stăpâni de plaiuri ori industrii, şi dela cei stăpâni numai pe-o brazdă de pământ şi un plug de lemn.

Apoi, am fost vecinic hoinar, începând încă dela vârsta de patru ani, când am plecat pentru prima dată de acasă, fără ştirea nimănui, spre a cerceta oraşul, cu ochii măriţi de priveliştile noui ce întâlneam. Şi aşa, crescând, am plecat mereu mai departe, văzând câmpiile şi lacurile multe din jurul oraşului meu, pădurile şi satele colegilor mei de şcoală, dormind noaptea afară, alături de vre-un moşneag sfătos şi bun, care îmi arăta stelele cerului, explicându-mi rostul lor.

Iar excursiile mele se prelungeau din ce în ce mai mult, ajungând până prin oraşele apropiate, pe la Olt, pe la Dunăre, şi apoi şi mai departe.

Hoinărelile acelea, însă, m'au apropiat mult de oameni, pe care am învăţat să-i cunosc, şi de natură, prin care m'am simţit totdeauna în corespondenţă directă cu Dumnezeirea din cer, de pe pământ, din noi.

De aceia pictez mai mult peisagiul, cu toate că primii opt ani din studiul meu asupra picturii au fost complect ocupaţi de studiul figurii umane, şi la München şi la Paris, timp în care nici nu îndrăzneam să mă uit la peisagiu, dar portretam omul, pentru a putea ajunge apoi, prin el, la portretarea naturii.

La Paris

In privinţa aceasta, pot să vă spun că la Paris, în anul al 8-lea al studiilor mele, închiriasem un atelier în Montmartre numai din dragoste pentru frumuseţea cartierului. Dar am pictat tot numai oameni, deşi în fiecare zi colindam cartierul, încălzindu-mă la fiecare colţ, la fiecare casă, la fiecare fundătură, de culoarea locală. Şi tot aşa nu am îndrăznit să fac o schiţă în tot Parisul, la Moret, unde mă dusesem să lucrez, ori în alte părţi caracteristice din împrejurimi.

In ţară

Primul peisagiu l-am făcut la Balcic, în August 1913, după demobilizarea de atunci. Apoi, dorind a petrece toamna la Constanţa, am fost atât de puternic câştigat de peisagiul şi atmosfera locală, încât, amânând mereu plecarea, s'au încheiat trei ani de studii grele, pe care i-am dat peisagiului nostru, în care timp expuneam la „Tinerimea Artistică" şi la „Salonul oficial" câteva lucrări pe an, dar care mi-au adus şi recunoaştere oficială şi premii şi critică bună şi prietenii care durează şi azi.

Dela primele lucrări expuse şi dintr'unele articole despre pictură publicate prin reviste, m'a cunoscut şi d. Simu, care m'a urmărit apoi de aproape, când cu vorba, când cu fapta, ori pe unde mă duceam — în timpul războiului salvându-mi chiar un sul cu lucrări dela Constanţa — până în 1920, când, după multă chibzuire şi din proprie voinţă, mi-a încredinţat păstrarea şi conducerea patrimoniului artistic ce-i poartă numele, legându-mă astfel pentru toată viaţa, trainic, de ctitoria unică pe care domnia-sa a dăruit-o acestei ţări.

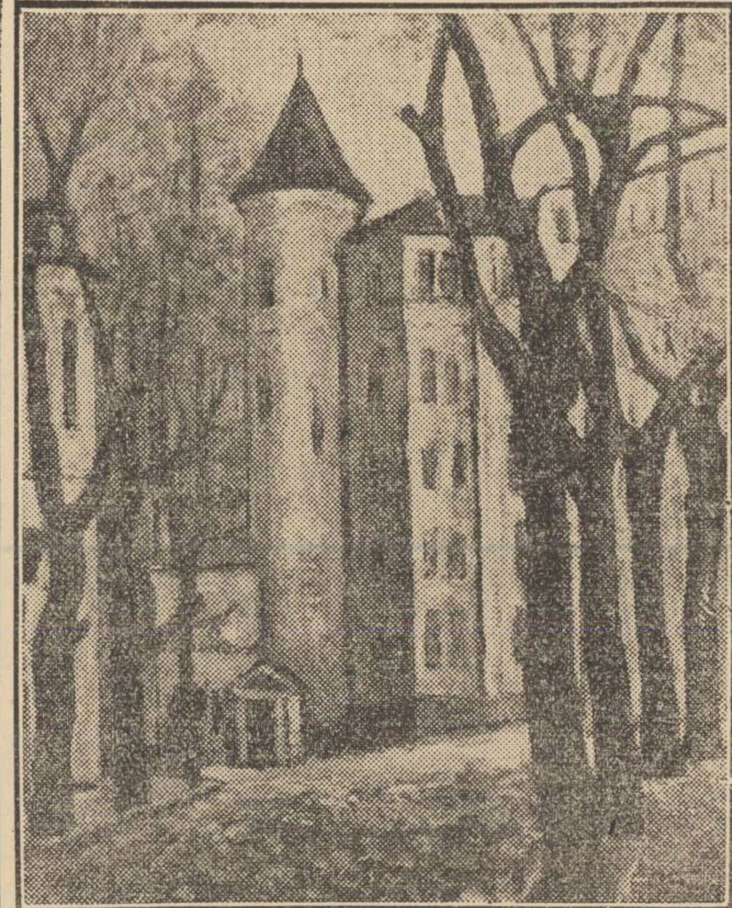
Dar încrederea şi prietenia cu care m'a onorat d-l Simu conţine prea frumoase capitole ca să le pot spune în două cuvinte.

Expoziţii

Prima expoziţie personală am avut-o după război, în 1919, şi ea a confirmat, se pare, speranţele ce se pusese mai de mult în talentul meu.

După aceia, am colindat Ardealul, apoi litoralul Mării Negre, dela Ecrene până la Budachi, Cetatea Albă şi Odesa, cu Vâlcovul şi Delta Dunării, căutând a desprinde diferenţa de atmosferă între Caliacra, de pildă, şi Sulina ori Insula Şerpilor, şi am colindat de multe ori pe jos în scopul acesta, străbătând nisipurile nordice şi splendidele stânci şi coaste sudice, cercetând multe colţuri de ţară prin toate provinciile, suindu-mă pe vârfurile cele mai înalte ale munţilor noştri pentru a sta de vorbă cu jnepii, cu vânturile, ori cu vulturii pleşuvi.

De aceia sunt şi voiu rămânea peisagist.

Casa cu turn

Şi voiu portreta totdeauna şi oamenii, dar voiu căuta mai presus de toate să fiu pictor în accepţia aceia înaltă pe care v'am comunicat-o la începutul spovedaniei mele.

H. BLAZIAN

Plagiat, reminiscenţă sau... proastă inspiraţie?

Am citit într'un număr al ziarului „Universul" (24 Februar 1930) o schiţă din viaţa vânătorească. E semnată de d. Al. Cazaban şi, ca tot ce scrie d-sa, e ceiace poate fi mai prejos ca realizare literară. Reproducem această schiţă intitulată „Ciuperci otrăvitoare", atât pentru evidenţiarea opiniei noastre asupra valorii literaturii d-lui Cazaban cât şi pentru a aduna o contribuţie la cercetarea procesului de creaţiune în opera d-sale.

Un vânător pasionat, care ne scrie că „schiţele d-lui Cazaban au izbutit să distrugă toată poezia vieţii vânătoreşti", a cules — călcând pe urmele lui Odobescu — un imens material literar cinegetic. Cetirea „Ciupercilor otrăvitoare" ale d-lui Cazaban i-a amintit de altă schiţă apărută cu mult înainte şi cercetările l-au îndreptat spre revista focşăneană „Chrysanthema" din August 1903. In această revistă d-sa a aflat schiţa „O glumă de vânătoare" de N. M. şi ne-o trimite, întrebându-ne „ce să fie: plagiat, reminiscenţă sau... proastă inspiraţie?".

In loc de răspuns, reproducem şi această „Glumă de vânătoare". Poate se va găsi cineva care să tragă concluzii precise în ceiace priveşte înrudirea schiţei d-lui Cazaban cu aceia a lui N. M. Noi ne mulţumim să relevăm, nu atât asemănarea ideii, cât deosebirea de formă dintre cele două bucăţi. De o parte povestirea naturală, fără pretenţii, a unui amator (nu e membru al S. S. R.-ului, ca d. Cazaban), de altă parte acea aplecare spre trivial care caracterizează scrisul d-lui Cazaban şi de care am mai vorbit cândva. Am arătat, tot aci, că schiţa „Firul conducător", publicată de acelaş „Univers" întrunea toate condiţiile pornografiei (era vorba de un fir de mătase care-l dusese pe un agronom până la juponul eroinei din povestire).

„Firul conducător" şi „Ciuperci otrăvite" au apărut, la date diferite, pe aceiaşi pagină căreia „Universul" îi spune „literară". Se poate numi „literatură" o asemenea batjocură a decenţei şi a bunului simţ?

O GLUMĂ DE VANĂTOARE

Sunt acum câţi-va ani, prin luna lui Iulie, primesc dela prietenul A. S. o invitaţie la o vânătoare de raţe, ce organizase pe moşia sa Cristeşti, din judeţul Iaşi. Ca vânător pasionat, nu puteam scăpa un astfel de chilipir, mai ales că ştiam ce primire grandioasă ni se făcea în deobşte în palatul dela Cristeşti. Deci îmi pregătii cele necesare şi a doua zi la trenul de 12 care pleacă spre Ungheni, eram la gară. Aci găsii şi pe doi prieteni, Doctorul M. zis şi Baragladină, zis şi Ciupercă, şi inginerul S. supranumit Pototzki, care vânători de mâna întâi mergeau şi ei în aceiaşi direcţie. Tustrei voioşi, bine dispuşi ca de obicei în asemenea ocaziuni, ne suirăm în tren.

O fluerătură, semnalul plecării, şi trenul se puse în mişcare. O jumătate de oră mai apoi eram în Cristeşti. Amfitrionul nostru care ne aştepta pe peronul gării ne primi cu toată dragostea şi amabilitatea-i cunoscută, şi după salutări şi pupături de rigoare, suirăm coasta ce duce la casa proprietăţii, un adevărat palat, casă veche boerească cu două rânduri, înconjurată de un parc imens.

Din tot palatul acesta, nu sunt însă mobilate decât vre-o cinci odăi, căci prietenul Menelic, (astfel botezat de d-rul M.) îşi are moşia arendată şi îşi petrece mai tot timpul în străinătate; aşa că aci ş'a oprit numai casa ca un rendez-vous de vânătoare.

Sus, la rândul întâi, în stânga salonului celui mare transformat în sufragerie, este odaia lui Menelic; iar în dreapta, odaia turcească cu sofale şi apoi alte două odăi având drept orice mobilă numeroase paturi şi canapele.

Din balcon se desfăşoară înaintea ochilor o privelişte admirabilă: în faţă, în josul parcului, satul şi gara: apoi Vladnicul, imensa baltă, patria raţelor, mii de fălci de mlaştină, acoperite de stuf şi papură unde urma să facem a doua zi dimineaţă vânătoarea, mărginit de dealurile Tomeştilor şi Tuţorei, presurate de păduri şi podgorii. La dreapta, şesul Bahluiului, care se întinde până dincolo de Iaşi, iar la stânga Prutul şi Basarabia, vedere ce se desfăşoară la câte-va zeci de chilometri.

Indată ce am ajuns furăm poftiţi la dejun: ce dejun şi ce mai vin de Cotnari!... acompaniat de râsete şi glume nesfârşite, în care ne întreceam care mai de care. Trebuie să fii vânător, şi să fi asistat deja la asemenea partizi, pentru a-ţi putea da samă de veselia generală şi cheful ce domneşte în aceste împrejurări la Cristeşti. Mulţi, căci sunt foarte numeroşi acei ce au luat parte la ele şi le vor aminti cu drag cetind liniile prezente.

Cel mai bine dispus dintre noi de astă dată era d-rul M., vânător pasionat, inventatorul cartuşelor dumdum de vânătoare, cel mai hazliu compagnon, şi totdeauna gata a-ţi da un „sobriquet" şi a face glume pe comptul tovarăşilor săi de vânătoare. De câte ori nu ne-a scos halicele din cartuşe înlocuindu-le cu cenuşă sau năsip! De câte ori nu ne ascundea, ba puştile ba cizmele, astfel că pierdeam un timp îndelungat, turbând de mânie, până le găseam ascunse undeva. Iar în timpul acesta el pleca şi era cu mult înaintea noastră pe Vladnic, aşa că mai totdeauna să întorcea cu mai mult vânat şi apoi îşi bătea joc de noi tratându-ne de *puşcalăi*. De aceia ne păziam de el şi pândeam momentul ca să-i putem răsplăti odată toate neajunsurile ce ne făcuse. Dar, mehenghi, şi el se păzea bine.

In fine ne veni şi nouă rândul să-i plătim cu vârf şi îndesat, cum spune românul; şi iată cum:

Seara, după o masă copioasă, pe la orele nouă ne-am dus cu toţii la culcare. Trebuia să ne culcăm de vreme, căci pe la unu jumătate suna deşteptarea şi la două cel mult plecam, fiind-că distanţa de parcurs era lungă şi faptul zilei trebuia să ne găsească pe baltă; altfel nu puteam conta pe un rezultat bun.

Cum am spus, pe la unu jumătate, Iohan, vestitul logofăt, veni de ne trezi, ne servi cafeaua, ne îmbrăcarăm şi... drumul.

Tuspatru, cu Menelic în frunte şi urmaţi de pescari, mergeam în tăcere şi cam somnoroşi pe cărarea ce duce peste şes la Jijia, unde am ajuns după o jumătate de oră. Aci găsirăm lângă mal luntrele, în care urma să ne îmbarcăm. Aceste luntre, foarte periculoase de alt-fel, sunt făcute din trunchiuri lungi de copaci scobite, şi pe care luntraşii din partea locului, le conduc admirabil cu nişte prăştini lungi.

Moş Ion Raţă ca şi ceilalţi pescari, după ce tăie papură şi o aşternu în luntrea sa, în care ne suirăm amândoi, împinse cu putere prăştina în mal, şi luntrea deslipindu-se de ţărm alunecă încetişor pe luciul apei.

Era o noapte superbă; şi luntrele noastre înaintau pe o potecă strîmtă care varia între unu şi doi metri lăţime, iar pe ambele laturi ale acestei poteci, se ridica stuful ca un zid majestos de patru şi cinci metri înălţime şi de o desime de nepătruns. Culcaţi în luntre, merserăm ast-fel timp de mai bine de o oră, până ce am ajuns în ochiul cel mare al Vladnicului; aci ne despărţirăm, şi fiecare plecarăm spre ochiurile respective, alese de mai înainte.

Moş Ion luă drumul spre ochiul numit Huluba, unde sosind curând, ne băgarăm cu luntre cu tot în stuf, aşteptând la pândă ca Doamnele raţe să poftească...

Nu mai ţin minte exact ce rezultat am avut. Imi amintesc numai, că pe la orele zece văzând că începe căldura şi că nu mai e nimic de făcut, ieşii din stuf şi mă întorsei pe Vladnic, unde găsii pe Menelic şi pe Pototzki cam flămânzi şi nerăbdători de a se întoarce. Cât despre Baragladină nu se ştia nimic; şi fiind-că vedeam că întârzie, ca de obicei, luarăm drumul spre casă fără el.

Cum am ajuns ni se servi dejunul, la care făcurăm onoare căci cu toţii aveam o foame de lup. La început mâncarăm cam în tăcere; dar după ce mai potolirăm puţin foamea, râsetele şi glumele începură din nou, şi acum ne sfătuiam ce să spunem D-rului ca să nu prea râdă de noi, noi care avusesem un rezultat mediocru, fiind convinşi că el ca totdeauna se va întoarce cu mult vânat. In acel moment intră Iohan, cu o farfurie cu ciuperci gătite cu smântână, pe care fie zis în treacăt, le găsirăm delicioase. Nu mai ţin minte care din noi întrebă atunci pe Iohan dacă nu cumva ciupercile sunt otrăvite. Asta îmi dete o idee; şi imediat adresându-mă camarazilor le spun: „Băeţi, a venit momentul să ne răzbunăm contra Baragladinei". — „Cum?" întrebară într'un glas amândoi. — „Iată cum: D-rul, când se va întoarce, are să mănânce şi el cu siguranţă din ciuperci. După ce va fi mâncat bine, să începem să ne văităm pe rând de dureri de stomac..." Nu isprăvii bine vorba şi auzirăm vocea d-rului care suia scările. Imediat Pototzki se aruncă pe o canapea; iar eu, trecând în odaia turcească, lăsai ambele uşi deschise şi mă culcai pe o sofa cu faţa în jos ca să nu mă vază râzând când va veni. Menelic îl primi. După cum prevăzusem, Baragladina se întorcea încărcat cu vânat. Vesel, bine dispus, trăgându-ne câte un şfichi din când în când se aşeză la masă. Mort de foame, înghiţea vârtos, şi găsi şi el că ciupercile erau delicioase.

In momentul când făcea elogiile ciupercilor, eu din odaia turcească, începui a mă văita puţin. D-rul întrebă ce am; şi îi răspunsei că mă doare stomacul. Pototzki de pe canapea zise: „Nu ştiu ce dracu am că şi pe mine mă cam doare stomacul". Iar Menelic, care se aşezase la masă lângă Doctor cu spatele la lumină şi care în de obşte e palid, întrebă pe doctor: „Doctore, nu ţi se pare că sunt cam palid?". Doctorul fixându-l îi răspunde, „ba da". In acel moment încep a mă văita ceva mai tare; atunci doctorul se scoală şi vine la mine. Eu văzând că se apropie, cu un aer îngrijat, cum eram cu faţa în jos, mă bufneşte râsul, continuând însă a mă văita. Mişcările ce le făceam din cauza râsului, d-rul le crezu că provin din cauza durerii; şi de odată, cu o mutră speriată şi îngrozită, strigă: „Intoxicaţie cu ciuperci! Iohane, adă repede un pahar cu apă caldă şi un pumn de sare!" şi fără a se mai gândi la noi, în o clipă fu pe balcon, unde introducându-şi două degete pe gât, porni o cascadă, ce zic, un torent care ţinea sfoară până jos... şi noi râdeam de ne prăpădeam!... Şi cum n'am leşinat de râs, nici azi nu-mi explic... In fine văzând că se îngroaşe gluma şi că poate să aibă urmări rele, ne apropiarăm de el ca să-l facem să înceteze. Dar zărind mutra lui speriată şi ochii ieşiţi aproape din orbite, ne apucă alt acces de râs, încât ne tăvăliam pe jos la picioarele lui; el însă crezând că ne zvârcolim de durere şi că venisem să-i cerem ajutor, înfunda şi mai amarnic degetele pe gât...

Abia într'un târziu băgă de seamă că în adevăr muream, nu de ciuperci, ci de râs, şi ne apostrofă cu cuvintele: „Nu vă e ruşine, pungaşilor, să vă bateţi astfel joc de mine!" Dar tot el adăugă: „Toată fapta îşi are plata". „Dar bine, d-re, îi ziserăm noi, se poate să ne vezi murind şi să ne laşi fără cel mai mic ajutor?".

D-rul ne răspunse: „Văzând că vă este atât de rău, şi crezând că v'a luat benga căutam să mă scap măcar pe mine!".

Ca om deştept d-rul nu se supără, ci regretă numai ciupercile şi cotnarul.

Gluma fu cam groasă, dar nu e mai puţin adevărat că l-am tămăduit de mania glumelor, şi de atunci i-a rămas şi numele de d-rul Ciupercă.

N. M.

August 1903. „Chrysantheme" revistă literară Focşani.

CIUPERCI OTRĂVITOARE

Vânătorii, împrăştiaţi pe moşie, se înviorară de tot când auziră, deodată, chemarea răsunătoare a unui corn de vânătoare... Era doar semnalul că-i aşteaptă o masă îmbelşugată, la conacul moşiei, unde poposiseră noaptea.

Şi cei care împânzeau miriştele şi cei care răscoleau porumburile şi lesele de mărăcini, îşi părăsiră îndată poziţiile de vânătoare şi se grăbiră s'ajungă la conacul din deal... Numai unul singur — arhitectul Busuioc — nu se îndură să dea răgaz de odihnă prepeliţilor, şi, ca şi când n'ar fi auzit cornul sunând, îşi văzu de treabă... Cu toate semnele vizibile ale tovarăşilor care îl chemau la masă, vânătorul nu ţinu socoteală şi se afundă şi mai tare în bălăriile şi lesele de mărăcini din apropierea pădurii.

— Lăsaţi-l în pace! — observă cineva. Nu vedeţi cât e de lacom de vânat? Până ce nu-şi uşurează sacul de cartuşe şi până ce nu-şi umple plasa cu prepeliţe, nici nu se gândeşte la mâncare, măcar că e un mâncăcios fără pereche...

Cum fiorii foamei îi îndemnau spre masă, nu-şi mai pierdură timpul aşteptându-şi tovarăşul şi îl lăsară în mijlocul câmpului.

Masa dela conac — un adevărat banchet dat par'că în cinstea unei ilustraţiuni străine — era cu de toate îmbelşugată. Li se serviră cele mai bune bucate ieşite din mâna unui bucătar francez, ţinut cu mare sacrificii la ţară... Mai ales o mâncare de ciuperci cu smântână îi entuziasmă pe toţi.

Cineva glumi:

— Să fi ştiut arhitectul că-l aşteaptă ciuperci cu smântână, ar fi lăsat şi prepeliţe şi tot şi ar fi ajuns cel dintâi la masă... Grozav îi mai plac ciupercile cu smântână!... O să crape de necaz când o afla ce am mâncat noi!...

Proprietarul avu însă grija să rezerve şi pentru musafirul întârziat, o farfurie mare de ciuperci cu smântana...

Vinul cel vechi, bucatele cele hrănitoare îi moleşiră într'atât pe oaspeţi încât, deşi vânători pasionaţi, nu le venea par'că să se deslipească de masă spre a începe din nou vânătoarea.

Insfârşit, când tocmai se găteau să se scoale dela masă, iată că intră — gâfâind ca un astmatic — arhitectul Busuioc... Era grozav de aprins la faţă, iar foamea îi pusese în ochi priviri lucioase de lup hămesit.

Fu primit de tovarăşii săi cu exclamaţiuni zgomotoase:

— Acu se vine, la spartul iarmarocului?... Ţi s'a pus lingura în brâu! Ai pierdut o mâncare admirabilă de ciuperci cu smântână!...

Inghiţindu-şi saliva, vânătorul se alarmă:

— Ciuperci cu smântână!... Dumnezeule, şi s'au isprăvit?

— Ba bine că nu! — îl necăjiră tovarăşii, făcând haz de expresia desnădăjduită a arhitectului cel mâncăcios.

Noroc că proprietarul îl linişti la timp, că cine ştie ce se mai întâmpla.

Arhitectul întinse amândouă mâinile când feciorul boeresc îi puse, în faţă, farfuria încărcată vârf cu ciuperci... Nu consumase însă nici jumătate din porţia lui, şi trebui să-şi ridice ochii, îngrijorat, ca să vadă ce îi se întâmplase unui coleg de se văita înăbuşit:

Cu faţa alterată de durere, cu ochii peste cap, cel mai voinic dintre vânători îşi cuprinsese balonul pântecului, cu amândouă mâinile, şi gemea adânc, fără să poată articula însă un singur cuvânt... In aceeaş clipă, se mai ridică unul şi prinse a se văita şi mai groaznic de crampe stomacale...

Arhitectul împinse farfuria de oparte şi se făcu la faţă mai alb decât smântâna care acoperea ciupercile... Şi când văzu că şi un al treilea tovarăş dă aceleaşi semne de groază, se ridică, bâlbâind de spaimă:

— Otră... otrăvitoare!... Ciupercile sunt otrăvitoare!...

Se năpusti apoi pe uşă afară şi într'o clipită ajunse în dosul casei... Fără să stea mult pe gânduri, îşi introduse arătătorul până în fundul cel mai simţitor al gâtlejului... Dar ciupercile nu cedară de loc, că par'că prinseseră rădăcini pe fundul burduhanului... Aproape înebunit de spaimă arhitectul alergă la proprietar:

— Fă-mi rost te rog de o maşină sau de o trăsură... Trebue să văd numai decât un doctor...

Proprietarul se scuză:

— Automobilul e în reparaţie! Am însă o motocicletă... Dacă o poţi conduce...

— O pot, o pot!... Dar mai repede!...

Când i se aduse maşina cu două roate, o încălică repede şi, fără să se mai intereseze de soarta celorlalţi tovarăşi, se repezi — furtună — în praful şoselei...

Cei dela spital, se minunară când îl văzură intrând — călare pe două roţi — în curtea liniştită.

Arhitectul, transfigurat de groază, atâta putu articula:

— Mor!... M'am intoxicat cu ciuperci!

Doctorul se grăbi să ia în pripă toate măsurile de salvare.

După o eroică spălătură stomacală şi intestinală, bolnavul fu trimis acasă şi lăsat în grija familiei:

— „Zece zile să nu mănânce de cât lapte şi zarzavaturi!" — ordonă medicul.

După o noapte liniştită bolnavul, deschizând ochii, mulţumi lui Dumnezeu că a scăpat de moarte... Amintindu-şi deodată de tovarăşii săi pe care îi lăsase la ţară, svârcolindu-se de moarte, fu cuprins de o amară remuşcare la gândul că nu avusese grija să le trimeată un doctor, la timp.

Tremurând de emoţie, se îmbrăcă suspinând şi, fără să mai piardă vremea, alergă la clubul vânătorilor ca să se informeze de soarta tovarăşilor săi intoxicaţi. Mergea reflectând:

— Dacă a murit vre-unul din ei, voi propune societăţii să-l îngroape pe socoteala noastră.

Şi cu conştiinţa puţin mai împăcată, deschise uşa clubului.

Nu-i veni să creadă când îi găsi acolo adunaţi pe mai toţi tovarăşii cu care vânase şi mâncase ciuperci împreună. Erau cu toţii teferi şi nu păreau de loc că fusese supuşi unui „*lavage*" stomacal.

Foarte contrariat, arhitectul întrebă pe unul din acei pe care îi văzuse tăvălindu-se pe jos, din cauza crampelor stomacale:

— Cum ai scăpat?
— De unde să scap?
— Dela moarte!
— Care moarte?... Ce tot îndrugi?
— Doar ai mâncat şi tu ciuperci!
— Şi dacă am mâncat?
— Erau otrăvitoare...
— Fugi de acolo! Cele mai bune ciuperci...
— Atunci! — izbucni furios arhitectul — de ce vă ţineaţi de burtă şi vă văietaţi ca din gura şarpelui?
— Ca să ne distrăm!...
— Pe socoteala mea?
— Nu... Pe a ciupercilor...

AL. CAZABAN

Cereţi la toate librăriile
Poveşti cu Noroc
de ALI-BABA (N. Batzaria)
Un minunat volum cu poveşti pentru Copii — şi tinerat —
Admirabile ilustraţiuni în culori însoţesc textele. Preţul Lei 80.—

O revoluţie în pedagogie

In sfârşit a sosit vremea ca şi copiii noştri să scape de sub jugul distrugător al vechii educaţii şi a vechii pedagogii care dădeau rezultate de multe ori discutabile dacă nu chiar dezastroase. Cartea d-nei *Izabela Sadoveanu* intitulată: „*Educaţia Nouă, îndrumări pentru Părinţi şi Educatori*" va aduce, sperăm, o adâncă schimbare în felul de a învăţa şi a creşte copiii, de a le forma inteligenţa şi caracterul.

Cartea d-nei Sadoveanu expune clar — cu claritatea cu care ne-a deprins în toate scrierile d-sale — întregul sistem de nouă pedagogie ştiinţifică a celebrei *Maria de Montessori.*

Se poate ca noile idei — fructul unei munci şi observaţii de două zeci de ani din partea genialei pedagoge italiene — să fie cunoscute de unii pedagogi de la noi... E însă fapt sigur că nu se aplică încă din nenorocire de nimeni la noi, şi e iarăşi sigur că nici unul din cetăţenii noştri cu familie şi copii nu cunosc metoda *d-nei Montessori.* Fapta d-nei Izabela Sadoveanu de a-i consacra un volum închinat educatorilor şi părinţilor trebue socotită şi ca o faptă umanitară.

Nu este astăzi nici o ţară civilizată din lume, care să nu aibă cel puţin o şcoală Montessori. Peste tot locul se înfiinţează „*Societăţi Montessori*": în Franţa, Germania, Olanda, Spania, Danemarca, Anglia, Austria, Suedia, America, Elveţia. Şcoli Montessori au apărut şi în Congo, în Filipine etc., iar cărţile Mariei Montessori au fost traduse în 22 de limbi.

Metoda Montessori este astăzi aplicată şi în şcolile *secundare* din Olanda.

Ministrul Instrucţiunii din Anglia şi-a manifestat de curând intenţiunea de a transforma toate şcolile primare din Anglia după metoda Montessori.

Pentru aceasta funcţionează de câţiva ani, în Anglia, un fel de şcoală normală — *Montessori Training College* — în care se prepară viitorii institutori pentru şcolile după noua metodă.

D-na Izabela Sadoveanu a vizitat acele şcoli la Londra şi sperăm că va insista pentru introducerea metodei şi la noi.

In Iulie 1929 a avut loc la Helsingoer primul congres internaţional Montessori când ilustra pedagogă şi-a expus pe larg metodele ei.

★

Vom expune în alte articole — după cartea luminoasă a d-nei Sadoveanu — unele detalii ale acestei metode.

Părinţii şi profesorii ar fi bine însă să-şi procure admirabila carte, de unde vor putea învăţa multe.

Intelectualii citind'o se vor delecta în faţa *nouei psihologii a copilului,* descoperită de o genială observatoare a sufletului omenesc în evoluţia lui.

Noi vom expune deocamdată aci principiile generale.

In vechea educaţie care domină încă exclusiv azi şi la noi toate mijloacele educative: pedepse, recompense, îndemnuri, sugestii, exemple, etc. aveau ca scop FORMAREA *Caracterului şi inteligenţii* copilului de către adult.

In noua educaţie Montessori SE LIMITEAZĂ acţiunea adultului (a învăţătorului, a pedagogului) asupra copilului, lăsându-se copilului putinţa de a se desvolta spontaneu, el însuşi, fără ca o voinţă mai puternică decât a sa să stea totdeauna gata a comprima pe a sa. „Copilul trebue el însuşi să formeze omul nu prin raţionament — spune d-na Montessori — ci urmând o impulsiune naturală".

Adultul, în educaţia veche, oprimă copilul printr'un exces de ajutoare de care n'are nevoie, ba care îi pun chiar piedici desvoltării. D-na Montessori pune ca principiu al nouei educaţii că: „*orice ajutor inutil adus copilului este o stavilă în propăşirea lui*".

Dascălul, în şcoala Montessori, îşi moderează intervenţia pe lângă copil, convins că nu el este factorul a tot ce se petrece şi propăşeşte în evoluţia copilului. Dascălul e din ce în ce mai pasiv în educaţie, copilul se desvoltă prin propria sa activitate. Pentru toată această nouă educaţie se crează o cu totul nouă ambianţă după modelul (pentru copii mici) „Caselor de bambini" a d-nei Montessori. Băncile dispar din şcoală. In locul lor — măsuţe mici, solide dar uşoare, ca să poată fi mutate de copii. Apoi fotolii mici de lemn. Vin apoi mici spălătoare, mici dulăpioare.

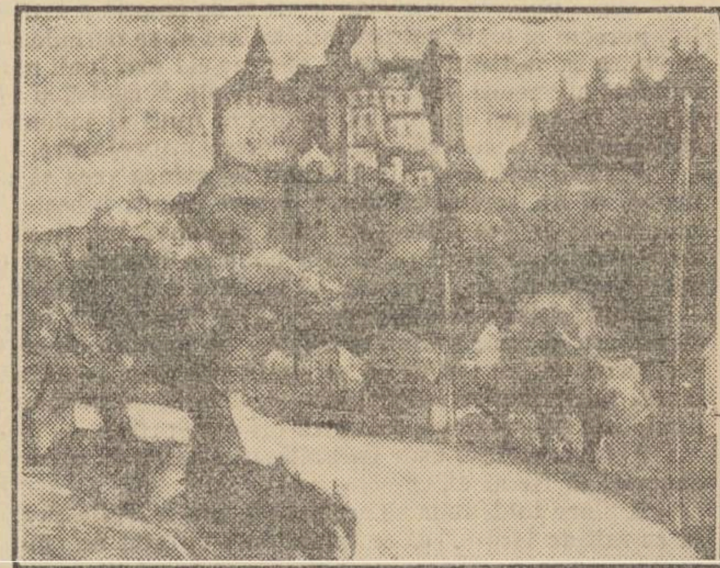
Copiii îşi aleg singuri poziţia. Nimeni nu li-o impune.

„Copilul se învaţă a sta la locul lui, ca şi atunci când învaţă a se mişca; se pregăteşte a deveni om cu atitudini corecte, cu obiceiuri şi mişcări de civilizat, căpătate printr'o practică îndelungată şi de fiece minut. Şcoala Montessori — zice d-na Sadoveanu — îi lasă copilului libertatea, dar faptul că el trăieşte într'un grup de copii şi adulţi îi mărgineşte această libertate, fără a-i opri mişcările spontanee şi fără a-i impune actele noastre de voinţă.

In educaţia copilului nu trebue să căutăm *a-l servi, ci a-l ajuta,* ca să nu aibă nevoie în curând de nici un serviciu al altora.

Vom vedea într'alt articol cum reuşeşte această nouă educaţie să desvolte personalitatea şi inteligenţa copilului prin mijloace şi metode cu totul noui, având toate ca bază libertatea deplină a copilului, libera şi spontana desvoltare a aptitudinilor lui fireşti.

DOCTORUL YGREC

Marius Bunescu — *Castelul Bran*

Archiloc

In orașul Paros, pe străzi și în piață, e mare îmbulzeală și larmă. Mulțimea se scurge înfrigurată de-alungul palatelor și templelor de marmură sclipitoare.

— S'a spânzurat Lycambes! S'a spânzurat împreună cu Neobule.

— Ce nenorocire! Zeii puteau fi mai miloși cu ei.

Brațe se ridică spre cer, unele amenințătoare, altele gata de implorare. Poporul se îngrămădește mereu și strigătele devin din ce în ce mai tari.

— Dece s'au omorât?

— Erau bogați și fericiți. Vai, Zeus le-a luat mințile.

La pragul unui palat, câteva femei și-au pus cenușe pe cap și-și sgârie pieptul cu unghiile.

— Bunii noștri stăpâni! Bunii noștri stăpâni! Veniți, voi locuitori ai Parosului și priviți-i. Vai, cum ne-au pedepsit zeii, cum ne-au pedepsit zeii!...

In *megaron-ul* cel larg și spațios, acolo, unde odată bogatul și mândrul Lycambes își ospăta prietenii, pe un pat îndoliat zace el acum livid și țeapăn. Alături, învelită de păru-i negru ca de o manta, doarme de veci frumoasa lui fiică, Neobule. Nemiloasa Hecate a suflat asupra amândorura suflu-i înghețat și zac acum cuprinși de nesimțirea cea veșnică. Unul câte unul defilează pe dinaintea lor, cetățenii. Fiecare, cum intră, își înmoaie mânile într'un vas cu apă lustrală și trece astfel purificat prin fața morții, a cărei atingere spurcă toate. Unii plâng, alții au cuvinte de blestem. Pe buzele tuturor flutură un nume care se răspândește prin mulțimea din jur, la început ca un murmur, iar pe urmă devenind mai sonor, capătă răsunet puternic:

— Archiloc, Archiloc! Iată cine a aruncat moartea năprasnică asupra acestei familii! Blestem lui, blestem lui!...

In pâlcuri dese, mulțimea se duce și se înapoiază dela locuința lui Lycambes. Peste tot e rumoare și imputări:

— Cum își bătea joc de bietul Lycambes și mai ales de fiica lui! Și cum mai râdeam și noi, nerozii, de versurile mușcătoare care cădeau ca lovituri de biciu, în fiecare zi peste acești nenorociți! Dece l'am lăsat, să-și răzbune în chipul acesta pe un tată care nu voia să-i dea ca soață pe fiica lui? Dece am râs de toate aceste batjocuri și dece n'am rezistat acestor glume care ne ațâțau râsul atât de mult atunci?... Archiloc, Archiloc, fie ca zeii să-ți piardă de-apururi talentul acesta nefast!

Larma și strigătele nu mai contenesc și au ținut așa până s'a înoptat de-abinelea. Atunci lumea s'a dus însfârșit la odihnă, luminile de prin case s'au stins și numai în locuința lui Lycambes, mișcarea și sgomotul nu s'au potolit toată noaptea.

Când soarele mai avea un ceas până să răsară, poporul s'a adunat din nou în fața casei îndoliate, pentru a lua parte la ceremonia funebră.

Prin ușa cea mare, pe două paturi de paradă, au fost scoși Lycambes și fermecătoarea-i fiică. Bătrânul era îmbrăcat în hainele-i de sărbătoare, în hainele acelea cu care se ducea la sfaturile din Agora, sau judeca în galeriile tribunalelor. Neobule purta vestminte de mireasă.

— Ce pradă minunată pentru întunecatul și crudul Hades! șopteau toți.

In fruntea cortegiului mergeau acum purtătorii de apă purificatoare, iar în urmă, după bocitoare, se înșira mulțimea cu capul învăluit și jelind cu glas tare. Cortegiul mergea grăbit, de teamă ca soarele să nu răsară și să-și întineze sfintele-i raze de atingerea celor două cadavre.

In Agora, ca o cinste deosebită se înălțau două ruguri. Pe ele au fost așezate trupurile răposaților și, după ce s'au făcut jertfele rituale și au fost strigate de trei ori pe nume, cadavrele au început să ardă în focul lemnelor rășinoase îmbibate cu arome de tot soiul.

Când din Lycambes și din tânăra-i fiică nu mai era decât o spuză negricioasă, mulțimea s'a depărtat tristă și în tăcere.

Incepuseră să mijească primele sclipiri ale soarelui și lângă rug rămăsese numai o bătrână servitoare care strângea în două urne cenușa celor care aveau să se odihnească de-acum într'un mormânt comun.

Prea ocupată de jalea și munca ei, n'a observat cum un tânăr palid s'a strecurat ca o umbră până la picioarele rugului. Acolo, a îngenunchiat încet și a isbucnit într'un plâns înăbușit.

— Neobule, Neobule, iubirea mea te-a dat pierzării. Dece am fost așa de rău cu tine, ca să arunc asupră-ți versuri bârfitoare care te-au ucis ca niște săgeți înveninate! Dece nu au avut aceste versuri puterea lăncii lui Telephus: cu vârful să rănească, iar cu partea cealaltă să vindece?... Iartă-mă, o, Neobule!... Azi conștiința îmi sfâșie inima cu mustrările ei, iar Parienii mă gonesc din orașul unde m'am născut. Verva mea satirică nu le mai place, mă blestemă de-acum mereu și eu trebue să plec departe, departe de aici. Neobule, iartă pe Archiloc, iartă pe cel care te-a omorât, fiindcă te iubea prea mult.

Tânărul sfârși, se ridică și dispăru tot așa de ușor și furișat, cum venise.

In insula Naxos, cea cu păduri sălbatice și dese, s'a dus să-și așeze locuința Archiloc. Omul acesta, în inima căruia clocotea o ironie amară, dar care de multe ori era blând și duios față de dușmanii lui chiar, venea să-și caute o soartă mai bună printre străini. Resemnat, dar cutezător, el cerca să înfrunte soarta-i cea rea, întocmai cum un soldat viteaz își înfruntă cu încăpățânare inamicu-i dârz. In slujba insularilor din Naxos își continua acum o viață care avusese de întâmpinat neajunsuri atât de amare în Parosul lui iubit. Viața aceasta de soldat cu plată o mai gustase el pe vremuri. In Tracia cea depărtată se mai luptase el pentru alții și numai de glorie nu se acoperise. „Vreun locuitor din Saios se împodobește acum cu scutul meu, cu acea frumoasă armură pe care am părăsit-o, vai, lângă un tufiș. La urma urmei, ce-am făcut? Am fugit de clipa fatală a morții! Adio, vechi scut, voi cumpăra un altul nou, tot așa de bun ca tine." Așa se mângâiase atunci de fuga-i rușinoasă. Pentru un poet ca el, bun să ironizeze cu iambii lui pe oameni și chiar pe zei, o fugă rușinoasă nu era o prea mare necinste. Reîncepând slujba-i de soldat mercenar, Archiloc căuta să se înfrupte cu prisosință din rarile-i bunătăți. „Cu vârful lăncii se capătă pâinea cazonă atât de bună și bine frământată. Cu vârful lăncii se capătă vinul cel bun de Ismaros. De lance mă reazim, pentru a-l bea".

In oștirile Naxienilor s'a luptat el adesea, îndurând suferințele și gustând bucuriile lor. Sufletu-i, așa de capricios și de variat în manifestările lui, era ca o oglindă cu felurite fețe, care reflectează felurite chipuri. Erau clipe, când îmbuibat de pradă și beat de vin, se desfăta la chinurile celor prinși ca cel mai brutal soldat. Erau momente însă, când în mijlocul luptei celei mai aprige, își ridica de jos dușmanul înfrânt, îl îmbrățișa și-l făcea scăpat. Cine ar fi putut citi în sufletul lui Archiloc? Nici chiar el nu și-l putea cunoaște!... Știa numai atât: că acest suflet era ca o mare veșnic bătută de furtuni și că rareori, prin bezna, putea răzbate câte o rază sfioasă de soare. „O sufletul meu, sufletul meu, tu tristă jucărie a relelor fără număr! Ridică-te, înfruntă pe cei răi, și în mijlocul curselor dușmane care te înconjură, fii tare. Biruitor, nu te lăuda prea mult cu triumful tău, biruit, nu te închide într'o jeluitoare umilință. Cumpătate să-ți fie și bucuria în fericire și mânia în nenorociri! Gândește-te mereu la continua nesiguranță a lucrurilor omenești."

Tovarășii de arme ai lui Archiloc aci-l iubeau, aci-l urau pe acest om bun la inimă, dar pe care o ironie grea de stăpânit îl făcea să-și ridiculizeze de multe ori pe cel mai bun prieten, chiar în clipele cele mai solemne.

La un banchet, când fruntașii din Naxos celebrau o biruință strălucită la care luase parte și Archiloc, pe când toți îl încântau cu vorbe de laudă și cu cupe de vin, poetul, în loc să se entuziasmeze, a isbucnit de-odată într'un râs hohotitor și obraznic.

— De ce râzi?, l-a întrebat unul dintre conmeseni.

— Râd, gândindu-mă la insula voastră, a răspuns Archiloc.

— Și ce găsești de râs la ea?

— Hei, când am venit întâi în Naxos și când am privit insula voastră, cu munții ei, cum se înalță din mare, ea mi-a părut ca o spinare de măgar.

— O spinare de măgar, insula noastră?

Râsul a înghețat pe buzele tuturor, chipurile s'au posomorît și prietenii i-au întors spatele. Comparația aceasta plastică, dar nelalocul ei, l'a făcut pe poet s'o regrete amar și să părăsească Naxosul.

Când s'a urcat în corabie, a plâns dar pe urmă chipul i s'a înseninat.

— Ce pierd, la urma urmei? și-a zis. De pâinea cazonă și de vinul de Ismaros, m'am săturat. Cât despre lănci, găsesc destule ori unde. Dea numai zeii ca vreuna din ele să mă străpungă cât mai târziu!...

Când s'a întors la Paros, compatrioții lui uitaseră și de Lycambes și de Neobule. La gingașa fată se gândea, din când în când, numai el. „Neobulei îi plăcea să se împodobească cu o ramură de mirt, sau cu frumoasa floare a trandafirului. Cosița îi umbrea umerii și spatele".

Cine ar fi gândit că putea cânta astfel pe fiică, acel care batjocorise în chipul acesta pe tată: „Venerabile Lycambes, cine te-a scos din minți? Erai pe vremuri om cu judecată, iar acum ești râsul întregului oraș!"

Așa a fost întotdeauna Archiloc. Când plin de milă și duioșie, când plin de o ironie crudă și amară. Această ironie care i-a făcut atâta rău și atâția dușmani, această ironie care l'a dus în pribegie prin țări străine, i-a făcut în schimb și un bine de neprețuit. Sub inspirația ei, Archiloc a creat acei iambi neîntrecuți care au făcut din el cel mai strălucit poet satiric al Grecilor. Din secolul al VII-lea, râsul lui sarcastic a străbătut mereu și a înveselit, sau a amărît generații întregi de oameni. Ca lancea unui străvechiu erou homeric, verva lui satirică, pătrunzând prin vălul des al trecutului, a isbutit să împungă cu tărie moravurile diferitelor epoci. In biblioteca strălucită a Ptolemeilor, acolo unde șiraguri de erudiți și de critici se perindau pe lângă sulurile de papir vârîte în găuri căptușite cu purpură, iambii lui Archiloc erau puși la locul de cinste.

Și totuși acest om care câștigase admirația fără de margini a rafinaților alexandrini, acest om care ironizase, ca nimeni altul, pe prieteni și pe dușmani a avut un sfârșit care pentru moleșiții, dar ultra civilizații supuși ai Ptolemeilor era, dacă nu prozaic, cel puțin banal....

Intr'o seară de August oastea Parienilor se odihnea într'un lagăr. Unii dintre soldați cinau, alții făceau gimnastică, iar câțiva râdeau și glumeau în jurul unui foc vesel.

Cel mai în vervă era Archiloc. Frecându-și scutul cu îngrijire, el grăia:

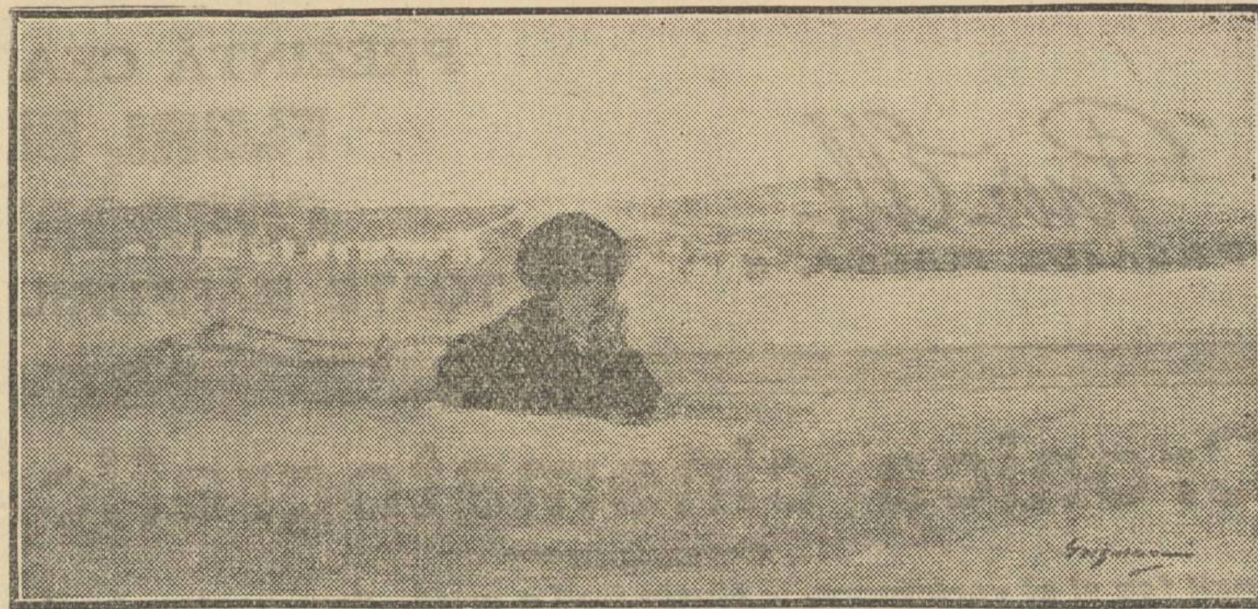
— Mâine, când lupta se va sfârși biruitoare pentru noi și când soldații din Naxos se vor retrage rușinați spre insula lor cea păduroasă, eu voi dărui acest scut strategilor noștri: Păstrați-l ca o minune rară, le voi zice: e singurul scut pe care nu l'am mai pierdut în fugă!...

Archiloc și-a ținut cuvântul. A doua zi, când locuitorii din Paros intonau imnul lor de victorie, poetul nu-l mai putea auzi. Străpuns de o suliță, zăcea mort pe câmpul de bătae. Mâna-i încremenise pe scut, iar pe buze-i se întipărise de veci un surâs vesel și trist în acelaș timp. Era ultimul surâs ironic pe care-l adresa sfidător soartei care fusese mai totdeauna vitregă cu el.

I. M. MARINESCU

Marius Bunescu — *Strada Cazărmii*

Cum am debutat în teatru

Domnul Tănăsache era dat dracului! Om bun la suflet,... vesel,... glumeț — îi plăceau mult băeții tineri— căci dumnealui era cam pe la 35—37 de anișori —, dar când o apuca hăisa... s'a isprăvit, nimic și nimeni pe lume nu putea să-i scoată din cap suceala — oricât de năbădăioasă ar fi fost ideia încăpățânării dumnealui și noi băieții, toți conțopiști tineri ai onoratei prefecturi de Ialomița, ne feream ca de foc de a-l contrazice pe d. Tănăsache; era doar domnul șef de birou al prefecturii și cu domnul șef de pe vremuri nu te jucai așa giurgiuna, căci era cineva... Când ți-a acordat protecția d-lui, trebuia să-l privești ca pe un dătător al pâinii noastre cea de toate zilele.

Intr'o zi când mă găsiam în toiul înfierbințelii la patinat — pe oase de vițel cu băț de corn în mână, pe luciul gheței lacului Ezeru, care se întinde dela Călărași până aproape de Oltenița — mă pomenesc cu Ioniță aprodul că mă cheamă, strigând și alergând cât putea în urma mea, căci eu zburam pe oasele de vițel mai dihai ca pe patinele de azi. Și nici că m'ar fi ajuns badea Ioniță, dacă n'aș fi fost nevoit să fac o curbă pentru a ocoli o copcă făcută de oamenii de prin prejur pentru adăpatul vitelor. Așa că, făcând o voltă de ocolire, îl văd pe badea Ioniță alergând, gâfâind și tot făcând semn cu căciula spre mine. Din două opinteli cu bățul de corn al cărui cui de oțel se înfigea cu siguranță în gheață am fost lângă el...

— Ce-i Ioniță? îl întreb eu.

— M'a trimis domnu șef să vestesc toată caracuda prefecturii să se înființeze Joi 29 la ora 10 în cancelarie la dumnealui.

—Dar bine, mă Ioniță, suntem în vacanța Crăciunului. Ce cancelarie e aia?

— Nu știu! Ordinul lui domnu șef. Iscăliți-vă ici în cărțulie că v'am găsit și v'am spus — uite am și plaivas.

Iau plaivasul de la badea Ioniță și iscălesc. Badea Ioniță pleacă, iar eu îmi fac un vânt cu bățul meu de corn și-o pornesc ca o săgeată pe oasele de vițel să ajung ceata de băeți care se depărtaseră aproape cu doi chilometri.

In zborul meu nebun, simțeam o bucurie nespusă, văzând cum câștigam din distanța ce-mi luase înainte ceilalți — căci eram cel mai tare în picioare dintre toți. Dar, totuși, mă sâcâia chemarea d-lui șef pentru a doua zi. Oare ce vrea cu noi? Doar e vacanță?

In sfârșit, a doua zi la ora hotărâtă, toată caracuda — așa cum ne numea d. șef, când avea chef să ne alinte — eram prezenți la chemare. Ne întrebam unul pe altul oare ce să fie chemarea asta?... Ce noimă are? Când auzim din biroul de alături glasul d-lui Șef.

— Ioniță, ai vestit caracuda?...

— Da, d-le Șef... Sunt toți în odaia de-alături.

— Poftește-i aici la mine.

— Poftiți la domnu Șef.

Intrăm toți. Șeful își răsucea o țigară și, cum ne vede, el cel dintâiu ne dă bună-dimineața.

— Mă, caracudelor, să nu vă supărați că v'am chemat azi în toiul vacanței la cancelarie. Nu-i vorba de lucru, ci de o faptă de omenie bătrânească. Mâine, Sâmbătă, e sfârșitul anului, și apoi intrăm în anul nou 1875. Domnul prefect m'a invitat pentru seara de revelion la masă la dumnealui și cinstea asta, făcută mie, se revarsă asupra întregului personal al prefecturii... mici și mari. Și cum domnul prefect e om cu taclale vechi, m'am gândit să-i fac și eu o surpriză, și iată ce-am hotărît: Tot tineretul dela prefectură să se compue în colindători cu plugușorul de anul nou. Dar plugușor, colea,... cu buhai bun, bice strașnice — și cel cu clopotul să știe să zică frumos. Să știți, dacă nu mi-o plăcea mie pleznetul bicelor, sunetul buhaiului, ori spusul starostelui — după vacanță să nu mai dați ochi cu mine. Pentru asta v'am chemat — asta aveam să vă spun. Și acum să ne vedem cu bine în seara de anul nou la domnul prefect acasă. Voi cu plugul la fereastră, iar eu la masă în rând cu boerii...

Și plecă pe ușe.

— Ei!... Ce facem, băeți? Cu domnul șef nu-i de glumit!

C'o fi tunsă, c'o fi rasă — ne-am hotărât s'o facem, și am făcut-o. Am tras la sorți ce să facă fiecare. Mie mi-a căzut să spun plugușorul.

Bun... dar de unde îl iei? Aleargă, băete, pe la flăcăii dela mahala — unul îmi spune un fel, altul altfel. Insfârșit, combin dela unul dela altul un plugușor bunicel — învăț tot pe de rost și Sâmbătă dimineață ne-am strâns toți iar la prefectură — de astă dată însă în curte —, am făcut repetiție de 3—4 ori — ca să fie bicele și buhaiul în armonie cu zisul plugușorului.

Seara la ora 9 — cum ne spusese domnul Șef — eram cu plugușorul de anul nou. După trei, patru strofe, încep să apară la fereastră mai multe capete — bărbați și femei — dar vedeam cum se înghesuiau mai toți să încapă la fereastra la care uram. Asta m'a încurajat, că le place cum spuneam — și-am început să zic și mai cu tâlc.

După terminarea urării, suntem poftiți în casă.

Domnul prefect, foarte măgulit de fapta noastră, ne oprește la masă. Când să mă așez pe scaun, văd că vine pe partea cealaltă a mesei în fața mea, un domn ras, cu părul cărunt și pletos, și-mi zice: „Drăguțule, ia mai zi te rog partea aia, „Iară Moara piază rea" și fără să bănuesc ceva, am început din nou să zic.

Lumea cealaltă asculta cum asculta... însă domnul cel ras și pletos, care se postase în fața mea, parcă ar fi vrut să-mi soarbă vorbele ce-mi eșeau din gură.

Când am terminat de zis, numai că văd pe pletosul meu că se întoarce într'un călcâi spre domnul prefect, care venise lângă el și-i zice cu un ton de izbucnire: „Ghiță dragă, dacă vrei să faci și tu o ispravă mare ca prefect, să-mi dai băiatul ăsta să-l fac actor". Apoi către mine: „Drăguțule, mă recomand Iorgu Caragialy, director de teatru și vărul prefectului d-voastră. După Bobotează îmi sosește trupa și voi juca până la Paște. Voi să te fac actor... Te voi lua apoi cu mine la București".

Eu habar n'aveam ce-i aia. Nu văzusem nici un teatru până atunci așa că mă uitam uluit în ochii d-lui prefect ca și cum i-aș fi zis: „ce tot spune ăsta?" Domnul prefect, care mă înțelese, îmi zice: „E o frumoasă ocupație; dacă dumnealui te găsește că ai dispoziție de așa ceva, te îndemn și eu". Atât a fost vorba în seara aceia.

In ziua de 15 Ianuarie, mă poftește în cabinet d. prefect. Lângă el era și pletosul, care scoate din buzunar un caet albastru și mi-l dă, zicându-mi: „Iată, să înveți rolul ăsta pe de rost" — și-mi arată cum să citesc și să deosibesc replicile de ceeace trebuia să vorbesc eu. Apoi, după un logos ținut de domnul prefect, prin care îmi lăuda teatrul, am eșit cu caetul acela în mână, uitându-mă la el ca vițelul la poarta nouă.

Peste câteva zile am fost chemat la repetiție; „acu să te ții", mi-am zis eu. Jucam un rol cam greoi — bine înțeles că mai târziu mi-am dat socoteala asta. Dar greutatea ce-am simțit-o pe loc, a fost că trebuia să mă hârjonesc cu actrițele, ființe neînțelese pentru mine, și mai cu seamă că, la un moment dat, trebuia să iau de gât pe la spate și să sărut cu foc chiar pe Cucoana Elenca, nevasta d-lui director Caragialy — care văzând ezitarea mea — a făcut dânsa mișcarea ce trebuia să fac eu, zicând: „uite așa, drăguțule", și m'a sărutat, de-am roșit din tălpi până în creștet.

Am repetat, nu mai țin minte de câte ori, dar îmi amintesc că mă familiarizasem întrucâtva cu cercul lor, căci toți mă încurajau, femei și bărbați, spunându-mi că vorbesc frumos. Totuși, în ziua reprezentației, parcă aveam amețeală. N'am mâncat nimic toată ziua; scoteam într'una rolul din buzunar și citeam. Seara, înainte de-a intra în scenă, îi trag două înghițituri de coniac dintr'o sticluță de farmacie pe care avusesem grija să mi-o procur și pe care o țineam în buzunarul dela spate al pantalonului. Când am intrat în scenă — minune! — în loc să-mi înghețe limba în gură după cum mă temeam, am văzut doar o clipă verde înaintea ochilor, și-apoi nimic, căci în clipa aceia au izbucnit bătăile din palme în public. Maiestrul Caragialy avusese grije să-mi pregătească primirea...

A doua zi iscălisem contractul — tot după sfatul d-lui prefect — în care m'a angajat cu șase galbeni pe lună.

După Paște am plecat la București, am jucat cu Caragialy două reprezentații la teatrul Bossel, și chiar seara la reprezentația a doua am fost angajat de marele Millo, cu care am jucat la teatrul „Orfeu", începând o nouă școală — cu totul alta de-aceia ce făcusem cu Caragialy.

Iată cum am ajuns actor și cum am debutat în ziua de 8 Februarie 1875 cu rolul lui Sandu Gealea din piesa: *Treanca-Fleanca*, comedie în 4 acte de Iorgu Caragialy — și azi sunt actor la Naționalul dela Iași, mulțumită năzbâtiilor d-lui Tănăsache, șef de birou al prefecturii de Ialomița.

C. VERNESCU-VÂLCEA

Citiți toți astăzi
Lectura
Floarea literaturilor străine
Cel mai nou număr apărut:
UN AUTOR
UN ROMAN COMPLECT
CELEBRU
ANARHISTUL
- Romanul unui răsvrătit -
J. BÜHRER
Lei 5. Scrierea complectă la chioșcari și librari

Pour Elle
PASAJUL MACCA, 2

PREZINTĂ CEA MAI ASORTATĂ COLECŢIE DE VARĂ IN:
FLORI, BUCLE PENTRU ROCHII ŞI MANTOURI,
CORDOANE, COLIERE, FETRURI, PAIURI, ETC.
TOATE MĂRFURILE NOASTRE SUNT NUMAI DE PROVENIENŢĂ FRANCEZĂ

Cronica cinematografică

Francezii fac şi ei vorbitoare. — Marie Bell e urîtă.—Frumuseţea, la cinematograf e indispensabilă.—Un episod din biografia lui Charlot.—Americanii, cei mai tari fabricanţi de Francezi sintetici.

Francezii au început şi ei să facă filme vorbitoare. Şi este o catastrofă. Cine se îndoeşte — să se ducă să vadă „Colierul Reginei".

Când a apărut pe ecran „Noaptea e a noastră" — am făcut, în „Realitatea Ilustrată", o critică mai degrabă favorabilă. Am pomenit de cusururi, dar n'am insistat. Am vorbit, poate prea pe larg, de acele câteva calităţi artistice pe care filmul le are. Intr'un cuvânt am fost ceiace se chiamă „indulgent", şi ceiace regret. „Colierul Reginei" m'a readus la realitate, şi mi-a deschis mai tare ochii asupra mediocrităţii filmului francez, mut, sonor, vorbitor, ori cum ar fi el, dar, bineînţeles, mai cu seamă vorbitor.

* * *

Marie Bell este cel mai bun argument că franţuzoaicele nu pot fi actriţe de cinema. Căci nu ştiu să fie frumoase. Frumuseţea fizică e altceva decât *frumuseţea socială* (distincţiune, şic, farmec personal, conversaţie agreabilă, bune maniere, eleganţă vestimentară, etc., etc.). Frumuseţea fizică înseamnă o armonie pur trupească, un acord între toate unghiurile şi feţele, între toate pârghiile care compun corpul omenesc. Vreţi un exemplu? Luaţi una din zecile de figurante, de „extra-girls" din studio-urile californiene. Sunt tâmpite, sunt la fel, nu-s „culte" ca o societară dela Comedia Franceză (Dumnezeu să ferească pe cel mai mare duşman al meu de „cultura" societarelor dela Comedia Franceză); în schimb sunt animale frumoase. Pe când Marie Bell, care trece drept una din cele mai încântătoare femei dela „Francezi", din punctul de vedere al frumuseţii animale nu-i de loc satisfăcătoare. Are o faţă lată, se ţine cam gheboasă, are şolduri planturoase, iar picioarele, Dumnezeule! Puţine femei trăesc pe un picior aşa mare ca eroina din „La nuit est à nous". In scena când ea ne este arătată agitându-se în mijlocul unei fabrici imense în care este accidental încuiată; în momentul când mişună febril de colo până colo, pare o servitoare jenată de acele atentate la libertate care sunt (nu porţile încuiate, cum scrie în film), ci *ghetele*. Pare o jupâneasă, recent citadină, prima generaţie încălţată, încă în luptă cu acest demon al civilizaţiei care se chiamă Pantoful.

* * *

Dar ni se va spune: ce rost are această amănunţită discuţie asupra frumuseţii fizice? Arta nu pictează oameni frumoşi, ci oameni expresivi, „caracteristici" — cum se spune.

Fără îndoială. Arta, în general. Dar la Cinematograf lucrurile stau puţin altfel.

La Cinematograf trebue să ai un corp graţios şi suplu. Nu se poate altfel. Charlot este bine făcut; Buster Keaton (Malec) are un corp perfect. Amândoi sunt mai de grabă „frumuşei". Aceasta le e indispensabil. Altfel nu pot fi caraghioşi. Nu poţi juca un om urît dacă eşti din fire urît. Căci atunci nu mai este „joc". Cinematograful e mişcare. Toate, inclusiv urîţenia sau ridicolul, se redau cu mişcări. L'am văzut odată în carne şi oase pe Conrad Veidt. In viaţa civilă are o figură liniştită, cu o expresie aproape copilărească. Nu e numai frumos. Este aproape „drăguţ". Şi totuş, prin mişcări, el reuşeşte să dea personagii cu mască torturată şi satanică.

Cinematografia este acrobaţie trupească în vederea realizării unor semnificaţţii sufleteşti.

Orice actor de cinema trebue să fie acrobat. Altfel nu poate face nici pe marchizul nici pe vagabondul, nici pe octogenarul şifonier, nici pe militarul curtezan. Iată de ce Marie Bell, care are o crupă chilometrică şi calcă pe ouă nu poate face cinematograf. Iată de ce d-l Henri Roussel este cel mai exasperant actor din lume. E tipul Francezului ţapăn şi cu pretenţie de eleganţă morală şi distincţie exterioară. O sinteză de casier dela Printemps şi portar de hotel prost. Tip de Francez de serie, Francez-standard, Francez-galleries-Lafayette.

Dar — ni se va spune — dacă samănă aşa de bine ca Francezul-tip, de ce ne plângem?

Ne plângem pentru că, mai întâi, samănă cu un *alt* Francez decât cel din piesă.

Dar mai ales pentru că un actor nu trebue *să fie*, ci trebue *să joace*. El trebue să creeze imitând artistic — nu trebue să fie din capul locului, încă din viaţa civilă, personajul piesei. Trebue să fie *copia creatoare*; n'are voie să fie *modelul*.

Dar iată o întâmplare istoriceşte autentică, foarte probantă pentru această situaţie.

Intr'o zi Charlie Chaplin se plimba prin împrejurimile New-York-ului. Era zi de sărbătoare. Intr'un parc, dejuna pe iarbă o foarte numeroasă companie. Charlot se amestecă şi el în vorbă. Nimeni nu l-a recunoscut (fizionomia lui reală e destul de deosebită de cea de pe ecran). La un moment dat, cineva propune, ca distracţie, un concurs cu premii pentru cine îl va imita cel mai bine pe Charlie Chaplin. Charlot ia parte şi el la concurs. Şi câştigă premiul.... al treilea...

Nici nu se putea altfel. Căci Charlot aci era handicapat. Nu putea *imita* bine pe Charlot, căci îl jena... Charlot. Nu putea fi în întregime copie, căci era deja modelul.

Iată de ce, dacă vreţi să vedeţi capete de Franţuzi într'adevăr artistice, trebue să le căutaţi în comediile americane. Sunt nenumărate filmele care se petrec, în totul sau în parte, la Paris. Ei bine, veţi vedea acolo cele mai inimaginabile bărbi de farmacişti francezi, cele mai sintetice barbişoane; veţi vedea pe Francezul spadasin şi vânător; apoi pe Francezul arţăgos; apoi pe Francezul Sergent de stradă; apoi pe Francezul juisor.

Insfârşit, toată naţia, pictată, adică „*jucată*" mai artistic decât o pot face în genere actorii francezi, care n'au supleţă. Le e ruşine să fie acrobaţi, căci ultimul cabotin la ei se crede un „intelectual". Cred că Corneille şi Racine le-au stricat capul. Ei le-au dat o ereditate declamatorie şi un „parti-pris" de intelectualitate să te prăpădeşti de râs.

Ştiţi pentru ce filmele franceze nu pot fi jucate în America? Pentrucă, dacă sunt comedii, toată lumea adoarme, iar dacă sunt drame, toată lumea se ţine de burtă. O artistă de cinema francez, chiar când îşi face micile sale trebuinţi, joacă „Phèdre". Şi vreţi ca Americanii, care or fi având multe păcate, dar au cultul frumuseţii şi armoniei trupeşti, vreţi ca Americanii să nu pufnească?

Dar iată că, rătăciţi de consideraţiuni generale, am uitat să vorbim despre ultimele filme franceze. O vom face în cronica viitoare.

D. I.

„Aş vrea să ştiu"

LUCIUS APOSTOLESCU-Loco.

De ce şi-a schimbat Tolstoi la un moment dat felul său de viaţă şi convingerile lui morale?

Tolstoi, vlăstar al unei familii bogate şi aristocratice a Rusiei ţariste, a avut o tinereţe din cele mai aventuroase, urmată de o carieră literară cu succese din cele mai strălucite. Suflet complex şi generos, impregnat de un suflu profund de idealism, caracteristic psihologiei poporului rus, Tolstoi în plină glorie, suferă o reacţiune caracteristică, comparându-şi viaţa sa de belşug, strălucire şi vanitate cu greutăţile în care se sbate poporul din jurul lui şi în special ţăranii, categorie din cele mai năpăstuite, pe care-o avea vecinic în faţă, pe moşiile lui.

Revoltat de această profundă nedreptate socială şi desgustat de felul de viaţă ce-l dusese până atunci, Tolstoi începe să mediteze asupra rostului vieţii şi caută un răspuns în citirea Bibliei. Hotărât să-şi repare greşala fundamentală a unei vieţi fără ideal, el găseşte în creştinism noua orientare, în sensul unui socialism creştin dedus din principiile fraternităţii şi umanitarismului evanghelic. Renunţă complect la felul de viaţă bogată, îşi împarte moşia la ţărani, îşi condamnă propriile lui capodopere literare ca un păcat de deşertăciune şi îşi consacră tot restul zilelor pentru a propaga o nouă religie „Tolstoianismul", un creştinism desbărat de formele oficiale, şi se devotează complect pentru a lumina şi ajuta pe cei umili. Intocmai ca şi Rousseau, Tolstoi condamnă civilizaţia rafinată ca un element de pervertire al sufletelor şi caută în viaţa simplă şi austeră mântuirea. Trăeşte din această cauză în conflict cu familia lui şi simţindu-şi sfârşitul apropiat, se retrage departe de ai săi şi moare.

Aceasta este în linii mari evoluţia morală a celui denumit cu drept cuvânt „patriarhul de la Iasnaia-Poliana.

I. LUNGU.-Loco.

De unde vine expresia românească: „Şi-a găsit Bacăul?"

Această zicătoare o explică Hajdău în **Magnum Etymologicum,** în modul următor:

Până la 1485 Bacăul, ca oraş de hotar dinspre Muntenia şi Ardeal, era vama principală a Moldovei. Vămuirea era foarte strictă, vama fiind păzită de soldaţi. Bacăul devenise astfel groaza negustorilor şi mai ales a contrabandiştilor. Aşa că: „Şi-a găsit Bacăul" însemnează în fond: a umblat cu minciuna cât a umblat, dar a ajuns la vamă la Bacău şi aici i s'a înfundat.

Cântec

Vreau să-ţi fac un cântec ţie,
Dulce negrăit de dulce,
Seara'n casa ta să vie
Să te culce...

Mâini melodice s'alinte.
Gândul rău şi să-l supună,
S'adormiţi apoi, cuminte,
Impreună.

Şi prin vis să fii purtată
De suavele litanii,
Cum te legăna odată
„Nani-nani"...

TUDOR MĂINESCU

Cronica Sahului

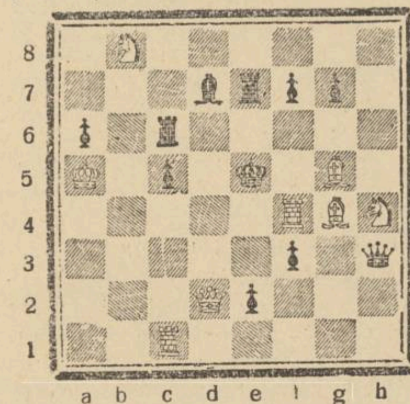
PROBLEMA No. 285

de **C. G. Gavrilov**, Vâlcov

(*„Galerie moderner Problem-Komponisten", 1930*)

Negru: (11 figuri)

Ré5, Dh3, Tc6 şi é7, Nd7, Pa6, c5, é2, f3, f7 şi g7.

Alb: 8 (figuri)

Ra5, Dd2, Tc1 şi f4. Cb8 şi h4, Ng4 şi g5,

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 128

Jucată la concursul internaţional din Amsterdam în Februarie 19230.

Alb: *H. Weenink* — **Negru:** *Dr. M. Euwe*

Partida pionului damei

1. d2—d4. Cg8—f6; 2. Cb1—c3, d7—d5; 3. Nc1—g5, Nc8—f5; 4. é2—é3, Cb8—d7; 5. Nf1—d3, Nf5×d3; 6. Dd1×d3, c7—c6; 7. Cg1—f3, é7—é6; 8. é3—é4, d5×é4; 9. Cc3×é4, Dd8—b6; — 10. Ng5×f6, g7×f6; 11. O—O, O—O—O; 12. a2—a4, Cd7—é5; 13. Dd3—é2, Cé5×f3+; 14. Dé2×f3, f6—f5; 15. Cé4—g5, Th8—g8; 16. Cg5×f7; Td8—d7; 17. Df3—é2, c6—c5; 18. Cf7—é5 (1), Td7×d4; 19. Ta1—d1, Td4×d1; 20. Tf1×d1, Nf8—é7; 21. a4—a5, Db6×b2;

Poziţia partidei după a 21-a mutare a negrului

Negru: Dr. Euwe.

Alb: Weenink.

22. Cé5—c6!, Db2—f6; 23. Cc6×a7+, Rc8—b8; 24. Td1—b1!, é6—é5 (2); 25. Dé2—b5, b7—b6; 26. Db5—d7, cedează.

NOTE

(1) La d×c ar fi urmat Dc6 cu câştig de cal.

(2) Şi nu R×a7, căci ar fi urmat: 25. Db5, Tb8; 26. Db6+, Ra8; 27. a5—a6!

ŞTIRI

Concursul pentru campionatul de şah al României ţinut sub auspiciile cercului George Marco din Cernăuţi, s'a terminat în ziua de 2 Mai cu următorul rezultat:

Premiile I şi II s'au împărţit între dr. I. Balogh şi St. Erdely cu câte 8 puncte; premiul al treilea l-a obţinut fostul campion Al. Tyroler cu 7 jum. şi premiile IV şi V au fost împărţite între ing. Wiznitzer şi Linţia cu câte 6 jum. juncte.

Urmează apoi: I. Mendelssohn cu 5, Cramarciuc 4, locot. Ionescu 3 jum., Cogan 3, Freytag 2 jum. şi Silberman cu jumătate de punct.

Conform regulamentului F. R. S., d-nii dr. Balogh şi Erdely ar fi trebuit să joace un match de 2 partide pentru titlul de campion. D. Erdely fiind în lipsă de timp, a cedat titlul în favoarea d-lui dr. Balogh.

In seara aceleiaşi zile cercul de şah George Marco a dat un banchet în Casa Germană în cinstea jucătorilor.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

A apărut:
Indicaţiile şi contra indicaţiile curei de Karlsbad
de Doctorul GR. GRAUR
Medic balneolog la Karlsbad
Lucrarea se adrează medicilor practicieni
Preţul lei 40
Editura „Adeverul"

Cărţi de mare succes apărute anul acesta în
Editura „NAŢIONALA" S. CIORNEI
Bucureşti, Str. Decebal 8-10 Telefon 344/62

MIHAIL SADOVEANU:
ZODIA CANCERULUI sau VREMEA DUCĂI-VODĂ
cel mai desăvârşit roman istoric al marelui nostru prozator.
1 volum de 460 pagini Lei 150
„Noul roman „Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă" face parte din acele opere, în cari autorul a izbutit ceeace nu izbuteşte un scriitor la o sută de ani, — să prelungească, să se confunde, să concureze eposul popular"
(Curentul)

GIB. I. MIHĂESCU:
BRAŢUL ANDROMEDEI
un roman de un sfredelitor realism, în care clocotul patimilor omeneşti, este descris cu o putere supranaturală.
1 volum de 265 pagini, Lei 90
„Romanul „Braţul Andromedei" ţine pe linia întâia, prestigiul dobândit de scriitor. Descrierea stărilor gradate, nuanţele analizate în fărâme a eroilor e admirabilă. E aşa de naturală, de omenească, de captivantă, încât însăşi familiaritatea stilistică uneori se impune".
B. Cecropide
(Universul)

MIRCEA ELIADE:
ISABEL ŞI APELE DIAVOLULUI
un roman plin de viaţă şi de un ritm captivant.
1 volum de 236 pagini, Lei 80
„Sunt în romanul „Isabel şi Apele Diavolului" scene de viaţă de o vigoare remarcabilă. O îmbinare de real şi aparenţă, de energie şi langoare, sub haina stilului corect, a frazei scurte, hotărîte şi de un conţinut masiv".
A. P. Samson
(Rampa)

ROLAND DORGÈLES:
CRUCILE DE LEMN
Cel mai minunat şi omenesc document al războiului mondial. Nici una din cărţile care au descris războiul nu s'a ridicat la înăţimea acestei operei impresionante prin adevărurile crude pe cari le conţine şi prin fiorul de umanitate care o străbate.
Un volum de 274 pagini, Lei 70

PIERRE DE COULEVAIN:
ARISTOCRAŢIE AMERICANĂ
E cel mai frumos roman al cunoscutului scriitor francez P. de Coulevain, în care a fost prinsă cu o minunată agerime de spirit şi într'o formă pasionantă, întreaga mentalitate americană, atât de complexă şi plină de bizarerii.
Un volum de 322 pagini, Lei 75

N. OGNIEV:
COSTIA RIABŢEV
Un minunat roman în care autorul ne arată cu o fină ironie tot dezastrul ruşilor pricinuit de bolşevism şi cum se grefează pe sufletele fragede ale copiilor „spaima comunismului".
Un volum de 242 pagini, Lei 70

STEFAN ZWEIG:
SIMŢURI RĂTĂCITE
Marele scriitor german, cu o măiestrie neîntrecută, îmbină senzaţionalul cu sentimentalul într'o formă literară desăvârşită. Pasiuni oarbe, deslănţuite fără voie, ne zguduie şi ne farmecă în acelaş timp.
Un volum de 184 pagini, Lei 65

Atât cărţile de mai sus cât şi toate lucrările apărute în Editura „Naţionala" S. Ciornei, sunt de vânzare la toate librăriile din Capitală şi din întreaga ţară. Depozit general la Agenţia Română Hachette S. A. Bucureşti, str. Lipscani 26 şi la Sucursala din Iaşi, str. Lăpuşneanu 44.

Ultimele noutăţi apărute în vitrina
Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.
Calea Victoriei 27 (colţ cu Bulev. Elisabeta)

Daudet L. —	Le Nain de Lorraine (Poincaré)	Lei 195.—
„ „	Le Voyou de Passage (Ar. Briand)	„ 195.—
„ „	Vingt-neuf mois d'Exil	„ 98.—
Richet Ch. —	L'age d'or et l'age de l'or	„ 78.—
Meulayére. —	L'Andouille Ficelée (50 dessins)	„ 78.—
Baumann E. —	Abel et Caïn (roman)	„ 98.—
Reitz Deneyz. —	La Guerre des Boers (mémoires)	„ 130.—
Macdonald D. —	Moeurs et Coutumes des Thibetains	„ 162.—
Histoire de la Marine des Etats-Unis		„ 234.—
Whitmann R. —	Oeuvres choisies (poemes et proses)	„ 98.—
Rogers C. —	La vie de Walt Whitman	„ 98.—
Guimbaud L. —	La Mére de Victor Hugo	„ 98.—
Finbert E. —	Hussein (roman)	„ 98.—
Monet P. —	Les Jauniers (histoire vraie)	„ 98.—
Hesse H. —	Demian roman trad. de l'allemand	„ 137.—
Calmet A. —	Iréne femme inconnue (roman)	„ 78.—
Lang & Lehman. —	Tarakanova (roman)	„ 98.—
Desnos R. —	Corps et Biens (poésies)	„ 88.—
Merejkovsky. —	La vie de Napoléon (2 vols)	„ 156.—
Halbwachs. —	La Cause du Suicide	„ 455.—
Descamps. —	Le Génie des Religions	„ 195.—
Delteil J. —	Don Juan	„ 98.—

Comenzile din provincie se expediază şi contra ramburs. Ultimele noutăţi în Drept, Ştiinţă, Technică, etc., etc. Se primesc abonamente pentru toate ziarele şi revistele Române şi străine.

Colina îndrăgostiţilor
de **N. Batzaria.** Schiţe şi nuvele din viaţa orientală.
Un elegant volum
PREŢUL 60 LEI

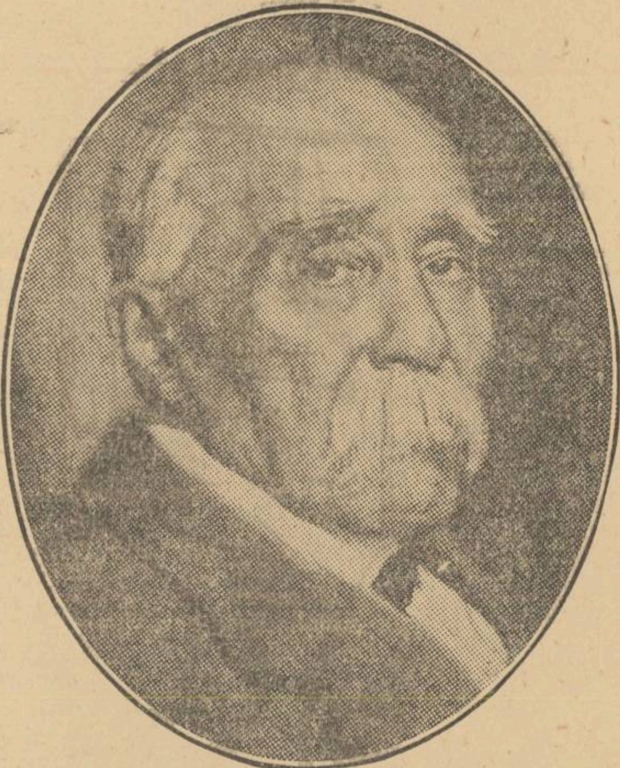
Romanul celor 4
Stafiile Dragostei
de Alexis Nour, Doctorul Ygrec Sărmanul Klopştok şi Alexandru Bilciurescu. Preţul 60 Lei

Cărți și Reviste

TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE: Clemenceau (1841-1929). Omul — opera
Ed. „Adeverul". Prețul 40 lei

Nu e tocmai ușor să schițezi, în mai puțin de o sută de pagini, o existență din cele mai complexe. Viața lui Clemenceau e legată de toate evenimentele care au frământat Franța în cursul ultimilor șaizeci de ani. Biografia sa se confundă cu o bună parte din Istoria țării sale și, într'o oarecare măsură, cu aceia a Europei și a lumii.

Trebue să recunoaștem că, pe cât i-a fost de grea sarcina, pe atât de conștiincios și-a îndeplinit-o autorul broșurii de care ne ocupăm, pătrunzătorul și vigurosul publicist T. Teodorescu-Braniște. In pagini puține, d-sa a izbutit să condenseze atâtea fapte, să ne prezinte atâtea personagii și atâtea pasiuni, încât figura lui Clemenceau ne apare neștirbită, în întreg cadrul de viață publică. Firește că d. T. Teodorescu-Braniște nu a urmărit să ne dea o înșirare completă de documente. Un asemenea plan ar fi mărit valoarea istorică a lucrării d-sale, în paguba celei literare. Și ceiace dă un farmec deosebit acestei cărți e tocmai talentul pe care-l desfășură autorul în expunerea curgătoare și animată a faptelor, expunere în care și anecdota își are locul ce i se cuvine.

Georges Clemenceau

O prezentare a vieții lui Clemenceau nu putea începe decât cu zugrăvirea acelei figuri de republican vendean care a fost tatăl său. „Rigid în principii, este neîndoios că a avut asupra formațiunii fiului său mai mare o înrâurire hotărâtoare. El i-a transmis ura împotriva nedreptății, independența sa, acea religie științifică ce nu se înclină decât în fața evidenței experimentale... Portretul lui Clemenceau este reeditarea în mare, în desăvârșit, în grandios a portretului tatălui său".

După ce ne face acest portret al tatălui d. T. T.-Braniște ni-l arată pe Clemenceau fiul pornind de-acasă, mânat de gândul dărâmării atotputerniciei imperiului și urmând la Paris cursurile facultății de medicină. Împărțindu-și activitatea între studiu și politică, îl vedem întemnițat pentru a fi publicat un articol „subversiv". Ia parte la mișcarea Comunei și-l aflăm printre deputații care, la Bordeaux, se ridică împotriva păcii de umilire pe care vor s'o impună Germanii. Azistăm la treptata lui ascensiune: e ales, mai întâiu, consilier comunal, apoi deputat. Își începe lupta parlamentară și scoate o gazetă. Răstoarnă ministere afirmându-se ca cel mai temut orator. Prin aceasta devine supărător și atrage împotriva sa coaliția partidelor. Se pun la cale mașinațiuni politice, cu scopul de a-l discredita și Clemenceau e acuzat de trădare, „vândut Angliei", etc. Deși dovedește în fața juraților că a fost calomniat, nu se poate reabilita în opinia publică, și nu mai pătrunde în parlament. Neputând rămânea inactiv își începe fecunda activitate publicistică, atingând apogeul în timpul afacerii Dreyfus. Popularitatea și-o recâștigă după aceasta, reintră în parlament și — mai târziu — în minister, ajungând, în 1907, prezident al Consiliului. Acum începe schimbarea lui Clemenceau, când își mutilează toate idealurile din opoziție. Câtva timp Clemenceau își reia apoi ocupațiile din opoziție și, târziu, reintră în minister spre a duce războiul cu Germania, spre a duce Franța la izbândă și spre a asigura pacea lumii.

Clemenceau și-a încheiat activitatea scriind acele *Grandeurs et misères d'une victoire*, apărute de curând și în traducere românească. Ca să pătrunzi rostul acestor memorii trebue să-l cunoști bine pe Clemenceau, și portretul pe care i-l zugrăvește d. T. T.-Braniște se poate recomanda ca cea mai desăvârșită prezentare a personalității atât de ciudate și de complexe a „Tigrului".

J. Bk.

TEODOR SCORȚESCU: Popi
(Edit. Cultura Națională)

Teodor Scorțescu este unul din puținii scriitori care stau departe de învălmășala cotidiană a bâlciului literar, făcându-și din când în când apariția, destul de rar pentru curiozitatea și plăcerea noastră. A publicat în „Viața Românească" câteva nuvele și o piesă într'un act, „Mirajul Alpilor", toate de o rară distincție și de o elegantă inspirație. Teodor Scorțescu nu este un scriitor de profesie. Scrie pentru propria-i plăcere și pentru plăcerea altora, lucruri delicate și fine. Reprezintă un tip de scriitor care se întâlnește tot mai rar în lumea literară modernă: scriitorul desinteresat și necomercializat. Mă gândesc la unii scriitori din secolul al XVIII-lea francez, Choderlos de Laclos, de exemplu, sau alții, dintr'o epocă în care literatura profesională nu apăruse încă, sau, cel puțin, nu se generalizase ca acum.

Din secolul al XVIII-lea Theodor Scorțescu are, dealtfel, multe însușiri. Eleganță, claritate și fineță, în primul rând. Un simț al proporțiilor foarte francez. Multă discreție, în acelaș timp, și sobrietate în expunere. Și, pe lângă aceste calități de expresie (tot mai rare astăzi, din nenorocire), un material sufletesc foarte modern, câteodată foarte complicat, învăluit, însă, mereu, de multă poezie și de un ușor romantism, care domolește și purifică realitatea banală sau tragică, fără să o falșifice.

Acestea sunt calități generale, referitoare la tot ce Teodor Scorțescu a scris și împrăștiat, la întâmplare, prin reviste. „Popi" întrunește în chip strălucit câteva din aceste calități.

E o nuvelă lungă, de proporțiile unui mic roman (în secolul al XVIII-lea s'ar fi numit roman, cum romane se numesc povestirile lui Voltaire, de exemplu). Se petrece în Atena, în 1922, anul în care regele Constantin a părăsit tronul. Eroul (care e povestitorul) sosește la Atena, tocmai în perioada cea mai agitată. Lumea e împărțită în două tabere: constantiniști și venizeliști, partizanii lui Venizelos. Descripție plină de humor și observație a acestei atmosfere. Figură centrală: o grecoaică, Popi Kiparisis, cu care povestitorul are o aventură de dragoste. Și atât? Courteline, în „Trenul de 8 și 47" a brodat un roman întreg pe tema banală a doi soldați în permisie, care colindă un târg de provincie o noapte întreagă, pe ploaie, în căutarea unei case de petrecere. Teodor Scorțescu a isbutit, cu o infinită grație și o artă desăvârșită să evoce o întreagă lume și o întreagă atmosferă în jurul acestei delicioase grecoaice, cu nume mucalit și capricii naive, copilăroasă și cochetă, plină de farmec și de neprevăzut. Ar fi absurd să încerci să rezumi nuvela lui Teodor Scorțescu. E un furnicar de detalii amuzante, de peripeții nostime, de observații pline de humor. Și totul scris într'un ton inimitabil de grație ușoară și fină poezie. Teodor Scorțescu are în cel mai mare grad darul delicios pe care Francezii îl numesc „charme" și pe care românescul „farmec" nu-l redă decât în parte. E un dar pe care scriitorii de profesie nu-l au întotdeauna...

Ce bine că Teodor Scorțescu nu e un scriitor de profesie! A realizat în „Popi" o mică capo-d'operă a genului acesta de nuvelă fantezistă și ușoară, care în literatura noastră a fost atât de puțin cultivat până acum. Este un altoi francez, de excelentă calitate, care poate prinde foarte bine și la noi și poate deveni autohton.

„Popi" dovedește din belșug acest lucru.

AL. A. PHILIPPIDE

Dr. IOSIF WESTFRIED: Instinctul sexual
Cu un cuvânt introductiv de prof. S. Freud
București, Ed. „Cartea Românească".

Multă vreme tineretul a fost ținut într'o ignoranță absolută față de problemele sexuale. Se credea că sexualitatea e o chestiune rușinoasă și în contrazicere cu morala. Această concepție pe de-a 'ntregul greșită s'a dovedit a fi avut urmări din cele mai grave, și această stare ar fi putut continua dacă nu s'ar fi produs o viguroasă reacțiune din mijlocul oamenilor de știință. Arătându-se rolul deosebit pe care-l are sexualitatea în viața omului, se impunea și o orientare în vederea unei desăvârșite comprehensiuni a tuturor problemelor pe care le ridică în situațiunea actuală a științei chestiunea sexuală. Această îndrumare ne-o dau dela o vreme încoace numeroase studii datorite medicilor specialiști; dar planul acestor studii, ca și întreaga expunere dintr'însele, fac ca ele să nu fie accesibile decât unui cerc restrâns de cetitori: specialiștilor. In asemenea condițiuni, putea fi ajunsă ținta? Firește că nu. Era, deci, nevoie de o lucrare care să întrunească acele calități, fără de care cele mai evidente adevăruri rămân străine marelui public: o expunere clară, concisă și atrăgătoare prin stilul ușor al studiilor de popularizare. D. dr. I. Westfried a avut fericita idee să ne dea o asemenea lucrare.

Intr'un volum de peste două sute de pagini, d. dr. Westfried a strâns toate cunoștințele pe care trebue să și le însușească orice om pentru o deplină înțelegere a problemei sexuale. Și pentrucă această problemă nu se mărginește numai la chestiunea raportului sexual, aflăm în lucrarea d-sale un capitol consacrat instinctelor și expunerii teoriilor lui Freud. In altă parte ne vorbește despre instituția căsătoriei, făcând o interesantă incursiune în domeniul sociologiei și al istoriei. In acelaș capitol întâlnim o minuțioasă critică a poligamiei și a amorului liber, și o frumoasă prezentare a armoniilor și dizarmoniilor conjugale. Diversele aspecte ale perversiunii sexuale sunt tratate în raporturile lor cu medicina, cu morala, cu arta, și se desbate pe larg teoria erotică a artei.

Un loc deosebit ocupă în lucrarea d-lui dr. Westfried rezultatele la care au ajuns cercetările psihanaliștilor în problemele sexuale. Nu e capitol în care să nu figureze numele lui Freud și al discipolilor săi. E o dovadă de chipul desăvârșit cum a înțeles autorul să ne prezinte o problemă atât de delicată, apelând la tot ceiace știința a izbutit să realizeze mai de seamă în acest domeniu.

Ceiace ne face să recomandăm cu multă căldură cartea d-lui dr. Westfried nu e numai știința îngrămădită cu atâta competență, nu e numai expunerea atrăgătoare și limpede, ci, mai ales, optimismul pe care-l propagă fiecare rând dintr'însa. — *B. C.*

Adrienne Le Couvreur

S'au împlinit două sute de ani, la 20 Martie corent, dela moartea misterioasă a celebrei tragediene a secolului al optsprezecelea, căreia clerul i-a refuzat înmormântarea. D-l Henry Lyonnet publică, cu această ocazie, un articol în *„Figaro littéraire"*, aducând puțină lumină în această chestiune destul de întunecată.

O doamnă din lumea mare, ducesa de Bouillon, amanta — en titre — a contelui de Clermont, își pusese ochii pe ușuratecul conte de Saxe, amantul Adriennei Le Couvreur. Ducesa, ca să împiedice orice bănuială, invită pe tragediană în casa ei dela Pontoise, o primi cât se poate mai bine, dar se hotărî s'o omoare, dacă credem cele spuse de un abate cocoșat, Siméon Bouret. Pictor de miniaturi, acest abate de Bouret avea acces în casa ducesei de Bouillon. Aceasta profitând de naivitatea abatelui, îl însărcină să ducă și să predea Adriennei o cutie cu pastile. Dar abatele, pătruns de bănueli sau de remușcări și temându-se să nu se urzească ceva în contra Adriennei, găsi mai simplu să-i scrie tragedianei și să-i ceară o întâlnire la Louxembourg, ca s'o pună în gardă în legătură cu acele pastile suspecte. Confidența îndrăzneață a cocoșatului, îi pricinui pierderea. Prins imediat, fu închis la Saint-Lazare. Chestiunea se întunecă iarăș. A fost Adrienne otrăvită de ducesa de Bouillon?

Că ducesa dorea să se scape de rivala sa, aceasta este de necontestat. Dar că Adrienne a murit în urma unei asemenea otrăviri, nu știm precis. Adrienne se găsea atunci într'o proastă stare a sănătății ei. Șase luni mai târziu dela evenimentele pe care le-am arătat, în Februarie 1730, ea rămase departe de scenă. La 15 Martie voind să facă parte din distribuția lui „Oedipe" și „Florentin", fu cuprinsă de o inflamare a intestinelor, care o sili să se întoarcă acasă. Criza aceasta violentă, care provocă și o hemoragie, dură cinci zile și Adrienne se stinse la 20 Martie 1730, la orele unsprezece dimineața. Maurice de Saxe, Voltaire și chirurgul Faget asistară la momentele din urmă. Sigiliile au fost puse imediat asupra locuinței și lucrurilor tragedianei, iar a doua zi avu loc autopsia. In seara zilei de 21 Martie, Comedia Franceză își suspendă reprezentația, în semn de doliu.

Preotul dela Saint-Sulpice refuză să facă onorurile înmormântării, sub motivul că defuncta dusese o viață scandaloasă, și refuză chiar ca ea să fie înmormântată printre credincioși. Atunci ministrul Maurepas hotărî ca înmormântarea să se facă noaptea. Procesul-verbal al acestei ceremonii hidoase, îl făcu Voltaire. Intr'o scrisoare către Falkener, după ce amintește onorurile pompoase aduse unor artiste engleze, adaogă:

...Que l'aimable Le Couvreur
A qui j'ai fermé les paupières,
N'a pas eu même la faveur
De deux cierges et d'une bière,
Et que M. de Laubinière
Porta la nuit par charité
Dans un vieux fiacre empaqueté,
Vers les bords de notre rivière.

Adrienne Le Couvreur, femee într'adevăr distinsă, a fost prima femee-artistă franceză admisă să spună versuri în saloane. Ea fu reformatoarea costumului înainte de Lekani și înainte de Clairon. Scrisorile ei mărturisesc o inimă deschisă și un spirit veritabil, ceeace și explică prietenia cu Voltaire.

Une heure de musique avec...
(Ed. Cosmopolites, Paris)

Seria a doua din această interesantă colecție în care trei noui volume se ocupă de trei maeștri ai muzicii clasice.

D. Jean Prudhomme cunoaște foarte bine opera colosală a lui Bach; el profesează pentru Bach un adevărat cult și, dacă laudă fantezia și bogăția de imaginație a lui Mozart, amploarea patetică a unui Beethoven și puterea creatoare a unui Richard Wagner, el nu se dă la o parte de a afirma că Jean-Sébastien Bach a fost „geniul muzicii"... cel mai mare și mai extraordinar muzicant de pe întreg pământul."

D. Adolphe Boschot se ocupă de muzica, esențial romantică, a lui Berlioz, care a fost un poet adevărat, și în viață și în opera lui. A stat totdeauna, chiar sărac fiind, deasupra tuturor manifestărilor realiste ale vieții contemporane; el exprimă, în muzica lui, tumultoasă generoasele aspirațiuni ale Franței noui și a avut o puternică influență asupra compozitorilor și muzicanților de mai târziu, mai ales asupra celor ruși, după cum o mărturisesc înșuși Borodin, Rimsky-Korsakow și Mussorgski.

Al treilea mare compozitor, Schubert, este studiat de d. Louis Aubert, cu multă exactitate și pătrundere a armoniei și ritmului acestui muzician inspirat.

In amintirea lui Constantin Berariu

Revista cernăuțeană *„Junimea literară"* consacră un număr de aproape trei sute de pagini poetului bucovinean Constantin Berariu, dispărut din lumea noastră în toamna trecută.

Sunt în numărul acesta interesante contribuții datorite d-lor: I. Nistor, Al. Iordan, Arcadie Gherman, Traian Chelariu, privitoare toate la viața și personalitatea de scriitor și poet a dispărutului, precum și la rolul pe care l-a jucat în mișcarea literară bucovineană. Pe de altă parte se mai publică aci o autobiografie a poetului, apoi puternicul poem dramatic german „Clopotul scufundat" de Gerhardt Hauptmann și „Oricine" de Hugo von Hoffmannsthal, ambele în traducerea lui Constantin Berariu.

Ceiace a consacrat pe Constantin Berariu în mișcarea literară contemporană n'au fost atât versurile lui cât, mai ales, cele două feerii dramatice cu subiecte din mitologia poporului român: „Făt-frumos în grădina Sfintei Vineri" (Cernăuți 1904) și „Cheleș Împărat" (Cernăuți 1923), în care autorul se manifestă ca un poet adevărat, credincios basmului, așa cum răsare proaspăt și fraged din bogatele resurse sufletești ale poporului și îndrăgostit de armonia versului popular, pe care nu arare ori l-a luat de model în compozițiile lui.

Constantin Berariu a avut și o frumoasă activitate publicistică în slujba naționalismului românesc bucovinean, iar după războiu, a fost director al Teatrului Național din Cernăuți și profesor al Facultății de drept de acolo. — *G. B.*

RECENZII

ADRIAN MANIU: Jupânul care făcea aur

D-l Adrian Maniu este un scriitor cu o înfățișare foarte deosebită în literatura noastră. Pentru domnia sa lumea este o minune prețioasă, lăsând să treacă prin făuririle sale, atât de lucrate, misterul vieții care freamătă mereu într'o veșnică curgere. Poetul trebue să atingă ușor slova ca din sunetul ei să se întrupeze, ca o melodie trezită într'un ecou, neliniștea veșnicei taine, iar sufletul lui să rămână mereu ca un fluid ușor care să circule printre ritmuri, îmbinând în veșnica-i curgere dureri cu voluptăți și sugerând mereu neliniștea misterului creațiunii și a prezenții nemărginite a morții... Legenda, mitul, cântecul sunt semnele fără pajură și fără stemă în care se scrie această veșnică frematare a măestriei ușoare și prețioase, glasul în care răsună veșnica și nepotolita noastră neliniște. Ceiace Rilke a redat mai mult prin muzicala ritmicitate a versului său, d-l Maniu vrea să redea prin jocul imaginilor și al culorilor. Iată un poem la întâmplare:

NOAPTE

Miezul nopții a trecut de mult.
Izvorul curge, fior de argint, în jgheabul de salcie, ca într'un sarcofag.
Miezul nopții a trecut de mult.
Salcâmii își leagănă mirosul — aroma lor cântă, și florile li s'au prefăcut în guri de dragoste.
Miezul nopții a trecut de mult; acum cerul e verde, ca toate apele adânci.
Pe crucea de lângă jgheabul de salcie a căzut bucată moale de întunerec, o bufniță uriașă cu ochi de stele.
Chemarea ei stăruitoare, sperie, deși își cântă dragostea întocmai salcâmilor.

Autorul încearcă a deveni, el însuși, inima grea a lumii, cu aparențele ei atât de trecătoare și diverse. Poemele sale sunt expresiunea de neliniște a misterului veșnic, frica sfântă a necunoscutului din univers. Viața e veșnică minune și sufletul poetului e mereu îngenunchiat în fața ei. Dar el nu este robul ei, ci vraciul care caută să o tălmăcească și să-i descopere taina într'o culoare, într'o formă, să descopere divinul și incomensurabilul din secreta ei arhitectură și să le redea apoi într'un limbagiu simplu făurit pentru a exprima ceiace nu poate realiza nici conturul precis, nici verbul obișnuit.

Ce mirare deci dacă arta sa s'a oprit uneori mai îndelung la șlefuirea unei game prețioase, s'a străduit să dea mai multă strălucire nestematei decât fulgerul ce șerpuia în adâncurile dedesubtului său?!... Arta d-lui A. Maniu este o artă senzuală, o artă care scrie în imagini tot ceiace învăluie realitatea directă și o constituie în complexul ei. Imaginile sale nu au o senzualitate precisă, contururile senzualității sale se distramă, realitatea se irizează ca sub suflarea unei amărăciuni ascunse, a neliniștii și chinului unui gând înalt, a unor aspirații nelămurite. Iar dacă unele imagini sunt desăvârșit lucrate și se desprind din strofele poemelor ca niște flori în plină învolburare, forma în genere are ceva plutitor și abandonat, ca și când poetul ar fi lăsat să cadă elanul compoziției, într'o descurajată ezitare, în fața greutăților redării. Poetul aspiră spre un domeniu în care niciodată până în vremurile noastre nu s'a încercat supunerea haosului ordinii formelor estetice. Totul naște și se șterge sub formulele vrăjite ale vraciului poet, trecând dela luciditatea cea mai stridentă, la obscuritatea adâncă a visului, la viziunea ilogică, creând o lume scrisă în slove nouă, mesagii și rebusuri de imagini, în care se citește o tristeță nouă, cu totul deosebită de tristeța reflexiunii în fața naturii, contemplate de clasici, sau de lupta romantică a sentimentului individual împotriva fatalității lucrurilor.

CEZAR PETRESCU: La Paradis general

Cu divertismentul d-lui Cezar Petrescu intrăm în domeniul unei arte cu totul deosebite.

„La Paradis General" este o plăcută, delicioasă surpriză în creația distinsului scriitor, o dovadă mai mult a tendinței de a nu vedea în literatură decât unul din modurile posibile de a exprima orice viață.

Paradoxul și spiritul acestei epopei a Iașilor, care se întâlnește pe acelaș teren cu povestirea dramatică a d-lui I. Teodoreanu, sunt un izvor de nesecată delectare, o relevare a unui dar umoristic pe care abia l-am bănuit în celelalte scrieri.

Sub parada peripețiilor lui Georges ne redă Cezar Petrescu acelaș fenomen social de influență deleteră a orașelor noastre de provincie, disolvante a oricărei veleități de umanitate superioară și a oricărei preocupări, care trece dincolo de un hedonism pur material. Este desfășurarea unei vieți strict animalice, în care vestigiile umanității nu apar decât pentru a-i da un caracter mai brutal, prin rafinarea mijloacelor sale de realizare, tratată în maniera eroi-comică a unei limpezi veselii și în jocul unei fantazii plină de libertate. S'ar putea obiecta oarecare dezlânare în compoziție.

O tratare mai strânsă și mai armonioasă, mai multă siguranță în mânuirea epizoadelor, ar fi putut da acestei feerii consistența „recreării" unei lumi care s'a dus. Lipsește stăpânirea sigură a diferitelor elemente ale acestei „noui fresce" pentru ca ea să capete un echilibru definitiv, o armonioasă unitate care să-i dea densitatea unei realități proprii.

Dar aceste sunt adevărate pete în soare pe care le căutăm autorului și pe care plăcerea lecturii nu ne îngăduie a le lua în seamă, în cursul vioi și plin de spirit al povestirii, sub înfățișarea directă a realității, copiată exact după viață și luminată de fugare și luminoase introspecțiuni în obscuritatea vieții interioare.

Drama interioară a unei voinți care se înmâlește în fiecare zi, a unei personalități care se distramă, străbate în săgeți negre pe fondul roșu al orgiei perpetue, desemnând în tușe mai pronunțate galeria de personagii, dintre care cele mai reușite ne apar în lumina dublă sau triplă a personalității lor.

„La Paradis General" e nu numai o lectură foarte amuzantă, mai ales în cele cincizeci de pagini dela început, ci și o ciudată epopee, tratată cu o înfierbântată ardoare, violent luminată din interiorul personagiilor, zguduită de un irezistibil humor, păstrând totuși un reflex de duioșie și sensibilitate, pe care le simți venind din cine știe ce izvoare adânci și care nu rămân fără ecou în sufletul cititorului.

ISABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI

In memoria lui Gherea

S'au împlinit zece ani de la moartea lui C. Dobrogeanu-Gherea. La mormântul lui s'au strâns discipolii și, smeriți, au proslăvit memoria energicului și înțeleptului fruntaș.

In mișcarea socialistă de la noi, Gherea s'a manifestat ca unul dintre cei mai activi militanți. Adânc cunoscător al problemelor sociale, înzestrat cu un puternic temperament combativ, el s'a impus ca teoretician al acestei mișcări și s'a bucurat de un prestigiu neobișnuit în viața noastră politică.

C. Dobrogeanu-Gherea

Dar Gherea nu s'a distins numai în lupta politică. Partizan al concepției materialiste, el a aplicat-o în literatura noastră, creând astfel un nou curent și stârnind o luptă literară, ale cărei binefaceri cultura noastră continuă să le simtă.

In numărul viitor, închinat acestei mari figuri, vom inzista asupra locului pe care-l ocupă C. Dobrogeanu-Gherea în evoluția culturii și în istoria literaturii noastre. — Ad. Lit.

C. Vernescu-Vâlcea

D-l C. Vernescu-Vâlcea, artist al Teatrului Național din Iași, a eșit la pensie — după o activitate teatrală de... cincizeci și cinci de ani.

D-sa se confundă cu trecutul teatrului românesc. A început să joace în trupe improvizate — când într'un oraș, când în altul. S'a bucurat însă de sfatul lui Matei Millo, care i-a arătat drumul cel drept. Pe această cale — d. Vernescu-Vâlcea a mers, străbătând toate etapele carierei: dela modest actor în teatru străin, la stăpân de trupă și la artist de frunte pe-o scenă oficială.

D. Vernescu-Vâlcea a jucat în săli dărăpănate, pe scene de-abia prinse pe căpriori jucăuși sau în turbulente grădini de vară în fața „mitocănimii vesele".

A mers din târg în târg, la început în căruțe cu coviltir — având, clae peste grămadă, costume și decoruri. Pe vremuri d. Vernescu-Vâlcea a avut chiar o nostimă „ciocnire" cu haiducii în pădurea Șantei, scenă povestită de d-sa cu mult humor într'o revistă din Iași. Actorii veneau în căruțe dela Vaslui spre capitala Moldovei. Pe drum i-a apucat o ploaie grozavă. Actori și actrițe erau o apă. Fiecare s'a adăpostit, cum a putut, subt o căruță sau subt un copac de pe marginea drumului. Intr'un târziu, când a stat ploaia, artiștii — uzi leoarcă — s'au desbrăcat și s'au îmbrăcat în costumele de teatru. Unul avea pe umeri togă, altul o bonetă cu penaj... Așa a intrat trupa, noaptea, în pădure. La un moment dat, au eșit din tufișuri bandiți care, văzând că au de-aface cu niște „comedianți", n'au făcut nimănui nici un rău; ba dimpotrivă: actorii au fost invitați la un pahar de vin într'o colibă unde gazdele și musafirii delaolaltă au făcut un chef până în zori cu recitări și, de voe de nevoe, chiar cu glume.

C. Vernescu-Vâlcea

In astfel de condiții se făcea odinioară teatru.

Cu greu s'au format actorii noștri, și mai greu parcă spectatorii.

Drumul făcut de d. Vernescu-Vâlcea dela căruța cu coviltir până la vagonul de dormit, dela baraca grădinilor de vară și până în sala luxoasă a Teatrului Național — este însuși trecutul teatrului românesc.

In fruntea unei trupe de cabotini, d. Vernescu-Vâlcea a distrat pe părinții și pe bunicii noștri în orașele de provincie — unde el aducea, odată cu măștile vesele, parcă și un pic de civilizație.

Acest șef de trupă era în curent cu toate producțiile teatrale bune de aiuri, pe care le traducea și le adapta, dând veșnic publicului ceva nou. Ceiace a înțeles d. Vernescu-Vâlcea acum jumătate de veac — nu intră nici acum în capul directorilor noștri de teatru, care montează aceleași și aceleași vechituri.

Dar împrejurările vieții s'au complicat și s'au agravat, cinematografele au ocupat toate sălile de teatru, — iar actorul „vagabond" a fost silit să se fixeze la Iași acum aproape douăzeci de ani.

Crescut printre cabotini, marele său talent nu s'a cabotinizat. Cu toată școala declamatorică de pe vremuri, d. Vernescu-Vâlcea a rămas actorul măsurat, sobru, natural.

D-sa este unul din cei mai mari caragialiști: Jupân Dumitrache, Conu Leonida și Cetățeanul Turmentat sunt creații desăvârșite care nu se pot uita.

„Am văzut în Jupân Dumitrache, pe lângă alții, și pe Arceleanu, — spune d. G. Ibrăileanu în articolul „Creație și analiză" din volumul „Studii Literare". Și multă vreme Jupân Dumitrache, pentru mine *era* acest jupân Dumitrache. Pe urmă a venit d. Vernescu-Vâlcea care îl joacă tot atât de bine. Contribuind și timpul (Arceleanu a dispărut de pe scenă de vreo douăzeci de ani), Jupân Dumitrache a devenit pentru mine acela al d-lui Vernescu-Vâlcea".

Dar d. Vernescu-Vâlcea n'a jucat admirabil numai în piesele lui Caragiale, ci și în Molière — Avarul, Georges Dandin și Burghezul Gentilom (jucat chiar în iarna aceasta), așezându-se la loc de cinste în galeria rolurilor interpretate perfect pe scenele noastre.

Dar talentul atât de variat al d-lui Vernescu-Vâlcea nu s'a mărginit la acești doi autori și la aceste două feluri de piese.

L-am văzut în feerii, farse, în multe piese de caracter și de moravuri, drame moderne, etc. — și nu odată acel care făcea publicul să se zvârcolească de râs, știa să-l și pună pe gânduri... și chiar să-i scoată discrete lacrimi de înduioșare.

Acest mare talent își închee cariera oficială. El va mai juca încă la Iași, unde își va găsi desigur timp — pe lângă îngrijirea trandafirilor și între două infructuoase expediții pescărești — să retrăiască, cu atâta fin umor, taclalele lui Conu Leonida.

M. SEVASTOS

O carte despre Tennyson

Literatura engleză e atât de puțin cunoscută la noi, încât cele mai modeste studii românești ce vin să arunce o cât de slabă lumină asupra ei sunt binevenite. Când aceste studii au proporțiile aceluia în care d-na Zoe Ghețu ni-l prezintă pe Tennyson *), ele sunt de o deosebită importanță, căci înlesnesc înțelegerea unei opere chiar acelora care nu cunosc limba engleză, sau nu o stăpânesc în așa măsură încât să-i poată pătrunde tot miezul.

In cazul de față, satisfacția noastră e și mai justificată. Lucrarea de care ne ocupăm se datorește unei competențe asupra căreia nu e nevoie să insistăm. D-na Zoe Ghețu e una din puținele cercetătoare dela noi care să-și fi consacrat întreaga activitate domeniului limbii și literaturii engleze. D-sa ocupă în învățământ un loc de merit și de răspundere: e conferențiară de limba engleză la Academia de înalte studii comerciale și industriale din București. Și apoi, cartea d-nei Ghețu are ca obiect una din cele mai reprezentative figuri ale literaturii engleze din secolul al XIX-lea.

Alfred Lord Tennyson e poetul în a cărui operă aflăm aspirațiunile, emoțiile și credințele acelei mari epoci din istoria Angliei cunoscută sub numele de Epoca Victoriană. De o precocitate rară — a început să scrie versuri dela vârsta de zece ani, — Tennyson a cunoscut multă veme amarul începuturilor, dar destul de tânăr s'a putut bucura și de mângâierile gloriei, numele lui fiind rostit alături de al lui Shelley, al lui Byron și al lui Wordsworth. Astăzi opera lui Tennyson e criticată cu oarecare asprime chiar în țara sa. Dând o originală interpretare poeziei lui, d-na Ghețu își propune să fixeze justa valoare a operei lui Tennyson. Vom arăta într'o viitoare recenzie cum înțelege d-sa să rezolve această problemă. — B. C.

*) *Alfred Lord Tennyson — Omul și poetul.* București, 1930.

„Douăsprezece scaune"

„Douăsprezece scaune" de Eugen Petrov și Elie Ilf e o satiră viguroasă a moravurilor din Rusia de azi. Faptul că o astfel de carte a putut apărea sub regimul conștiințelor forțate, se explică prin finalul, destul de ingenios, folosit de autori. Mateevici, eroul romanului, bogat pe vremuri, trăește în stare jalnică, împreună cu o soacră de nesuferit. Soacra se'mbolnăvește și înainte de a muri, mărturisește că'n timpul teroarei și-a ascuns toate diamantele în tapetele celor douăsprezece scaune care se aflau în salon. Romanul e alcătuit din nenumăratele peripeții ale eroului, pline de un adevăr surprinzător, în amănuntele vieței care spun mai mult decât toate principiile, în căutarea celor douăsprezece scaune atât de prețioase, dealungul și dealatul Rusiei căci soacra murise tocmai în clipa când ar fi trebuit să destăinuiască și unde se află scaunele din salonul de altădată. Toate figurile, atât de comic-tragice, din Gogol și din Cehov, le regăsim în romanul acesta. Rusia a rămas se pare, în adâncurile ei, tot vechea Rusie. Mateevici găsește însfârșit scaunul miraculos la un cămin de cultură muncitorească. Dar diamantele nu mai erau la locul lor — au fost găsite și au slujit la edificarea acelui cămin de proletari.

E singura concesie — și din punct de vedere artistic, indiferentă — pe care cei doi scriitori satirici au făcut'o împrejurărilor și timpului lor.

Pentru comemorarea lui Virgiliu

Mari pregătiri peste tot pentru comemorarea poetului latin Virgiliu.

In Italia: la 15 Octombrie viitor, ziua bimilenarului nașterii poetului, se vor aduna la Mantua eminenții specialiști în studii virgiliene din lumea întreagă, cărora li se vor da ca omagiu trei volume special editate cu această ocazie, printre care o ediție a operelor lui Virgiliu, frumos și bogat ilustrată. O expoziție virgiliană va fi inaugurată cu această ocazie.

La Neapoli se va restaura mormântul lui Virgiliu precum și peștera Sibilei dela Cumae. Lucrările acestea sunt în curs de efectuare și vor fi gata la 15 Octombrie viitor.

La Florența, biblioteca Laurenciană se va ocupa de publicarea în fototipie a unui „Codex Mediceus" al lui Virgiliu, iar societatea „Atena e Roma" va publica un „Mélanges virgiliens internationaux".

La Turin, publicația „Revue des études médiévales" va edita un volum întreg privitor la soarta poetului în evul mediu.

La Milano se va publica în fototipie „Virgilius Petrarcae", adică exemplarul lui Virgilius posedat și adnotat de Petrarca.

In sfârșit, la Roma, manifestările acestea vor lua un caracter solemn. Se vor inaugura, în onoarea lui Virgiliu, noui săpături în Forum, se va publica o ediție critică a operelor lui Virgiliu, iar asociațiunea internațională de studii mediteraneene va organiza mai multe pelerinagii ale străinilor în Italia, astfel ca manifestările să aibă un pronunțat caracter internațional.

Toate țările Europei s'au asociat la această mișcare. In Germania, în Belgia, în Spania, în Anglia, în Olanda, în Polonia, în România, în Suedia, Cehoslovacia și Jugoslavia vor fi comemorări oficiale, cu serii întregi de conferințe și cursuri publice, făcându-se să apară și publicațiuni speciale.

Brazilia și Canada prepară manifestări grandioase. Statele-Unite, deasemenea, au constituit 30 de comitete și au preparat o întreagă legiune de conferențiari. S'a făcut apel la cinema și la teatru, spre a se face cunoscută viața și opera poetului și au fost organizate numeroase pelerinagii în Italia. — **G. B.**

Un hronic

Neamul Coțofănesc al d-lui D. V. Barnoschi este „un hronic" fără calificativ și un însuflețit și avântat reportagiu, așa cum era de așteptat de la mânuitorul de condeiu, căruia-i datorim Cărvunarii și dela *causeur*-ul, unor atât de atrăgătoare povestiri pe care ni le-a dăruit adese în Adevĕrul Literar.

Autorul redă un film, desfășurat cu spirit și cu destulă îndemânare pentru ca ajungând pe marginile prăpastiei să știe totuși frâna la timp, pentru a ne da numai senzația căderii, fără răsturnarea temută.

Cadrul acțiunii este *„Un spital de războiu"* și *„Un Pojar de pomină"*.

Desigur dacă evenimentele s'ar fi petrecut la o distanță mai mare în perspectiva vremurilor trecute, d. Barnoschi ne-ar fi dat un nou hronic, în coloritul și cu accentul minunaților săi „Cărvunari".

In ritmul vremurilor însă și în apropierea atât de primejdioasă a epocii pe care o evocă, reportagiul este plin de o vervă demoniacă, tratat cu ritm de jazz și de fantezie neînfrânată.

Cât despre „mărturisirea trupului", problema atât de gravă și importantă pe care și-au pus-o generațiile de după războiu, trebuie „să mărturisim" și noi că nu o putem concepe sub forma aceasta „coțofănită". Amploarea și semnificația ei pentru timpurile și valorile morale în legătură cu ea cere cu insistență alt cadru și altă tratare, pe care nimic nu ne împedică să o așteptăm tot de la autorul Neamului Coțofănesc într'un viitor hronic sau roman. — **I. S.**

CITIȚI
minunatul roman al lui Valéry Larbaud
FERMINA MARQUEZ
în care e descrisă în modul cel mai sugestiv adolescența și viața de internat.
Romanul, tradus în românește de d-na Ana Canarache a apărut în
***Biblioteca DIMINEAȚA* No. 122-123.**
Prețul 15 lei

Sub flamura roșie
Marele roman al vieții de după războiu de **Dem. Theodorescu**
Ediția II-a **PREȚUL 100 LEI**

Match de box

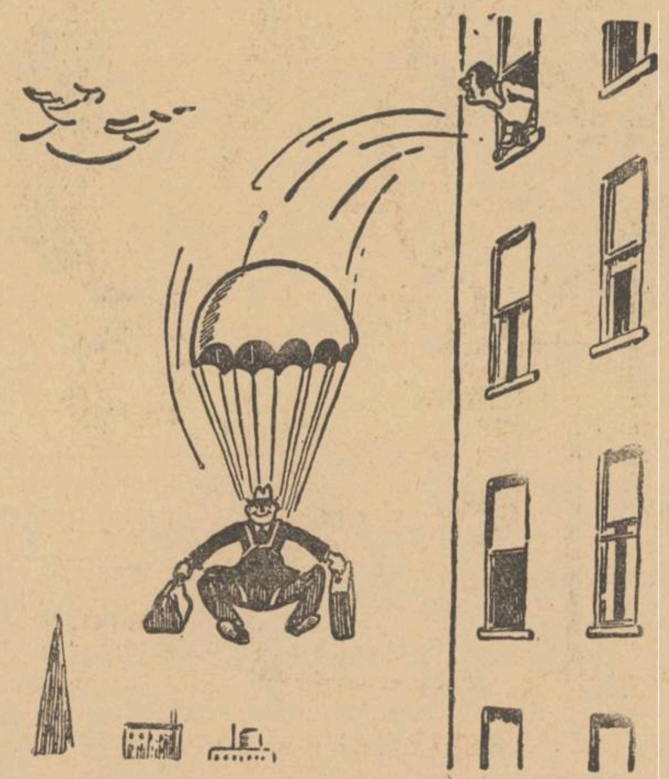
— De ce m'ai lovit?
— Ba nu te-am lovit de loc.
— Ba da.
— Ascultă. Aici ți-ai găsit să te cerți cu mine?

La expoziție

— Ai redat minunat, scumpe maestre, plictiseala pe care a avut-o modelul când ți-a pozat!

Mutarea aviatorului

Proprietara. — Pentru ultima oară închiriez o cameră unui aviator.

David Golder
de Irène Némirovsky

„David Golder" e unul dintre cele mai reușite romane apărute în ultimul timp și care se bucură de un extraordinar succes în lumea întreagă. A apărut și în românește în Editura „Cugetarea". Subiectul acestui senzațional roman poate fi rezumat în câteva cuvinte:

David Golder, personagiul principal al romanului, e un mare om de afaceri, care strivește totul în calea sa pentru a realiza averi mari, dar care nu e fericit în sânul familiei sale; Gloria, soția sa, trăește cu amanții, iar pe aceștia îi ține cu banii lui Golder; Joyce, fiica sa, e o desfrânată precoce, care are și ea amantul ei.

Singura pasiune a lui David Golder e aceeea de a-și iubi fata, pe care o socotește ca singurul său bun. Află, însă, într'o ceartă ce-o are cu Gloria, că Joyce, ființa iubită, nici măcar ea nu e fata sa, ci a amantului Hoyos. Durerea bătrânului Golder e nemărginită. Bolnav fiind, el se lasă să fie ruinat, pentru a se răzbuna... Frumoasa Joyce cade în mizerie. Dar Golder o iubește încă. La rugămintea ei, îi sare din nou în ajutor. Deși sănătatea îi e zdrobită, pornește la o nouă afacere, pentru a lăsa o situație aceleia care-i poartă numele, iar după ce afacerea e încheiată, moare pe drum „ca un câine".

Acțiunea acestui roman se desfășoară în chipul cel mai curgător, și nu poți lăsa cartea din mână înainte de-a o termina.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 494

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 25 Mai 1930

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA a „ASOCI... SIBIU

IN MEMORIA LUI GHEREA

Câți am mai rămas din acei ce-și amintesc cu precizia și lumina unor clipe unice în viața lor, clipele când socialismul era pentru noi adevărul pur, izbânda în potriva fatalității, nimicirea violenței și răpunerea trecutului?

Ca orice credincioși adevărați, cât am făcut ucenicie la Iași, am fi dorit ca odată ce am luat cunoștință de caracterul absurd al vieții egoiste și utilitare din viața burgheză să ducem o viață care să ne îngăduie a ne îndrepta și transforma sufletul pentru a ne conforma idealului rigid și stoic din strada Sărăriei.

Dar noi eram încă pe băncile școlii și Sărăria era un cenaclu închis în care minorii ca noi, erau abia îngăduiți să umble pe la porți!...

Restul vieții noastre se petrecea într'o lume burgheză dintre cele mai ispititoare, în care aspirația noastră sinceră și profundă de a căpăta o disciplină interioară, era mereu în primejdie. Am fi dorit o mânăstire laică, visam o nouă Thebaidă în care o mână de oameni să realizeze o atmosferă, un fel de viață potrivit cu aspirațiile și nevoile noastre sufletești. Doream o viață de frăție largă, dezbrăcată de orice meschinărie senzuală și de orice egoism, ca acea pe care ne-o înfățișau cărțile asupra revoluționarilor ruși.

„Tovărășia" dintre acei revoluționari devenea din ce în ce mai mult idealul de viață, pentru toți cei care ne strângeam și ne recunoșteam între noi, ca frații creștinismului primitiv, ori unde ne 'ntâlneam și oricare ar fi fost deosebirile de clasă socială, de naționalitate și de fire.

Cunoșteam scrierile lui Gherea și articolele lui. Ele au marcat o nouă etapă în efortul generației mele de a concilia idealul intelectual cu realitățile acțiunii. In cercul din Sărărie căpătasem numai aspirația puternică de a preînoi universul printr'o fericită conciliare a înțelepciunii cu necesitatea. Gherea ne deschidea porțile largi ale unor posibilități morale care ne umpleau sufletele de lumină și de nădejdi nouă.

Eșind din Iașii mei patriarhali, în care și pietrele din ulița Sărăriei îmi erau prietene, în care ruinele cetățuilor și mânăstirilor de pe dealurile înconjurătoare îmi închideau orizontul cu ocrotitoarea lor priveghere, am ajuns la Ploești și m'am scoborît în restaurantul gării cu dorința tainică de a zări în sfârșit „divinitatea" nouii vieți care se deschidea pentru mine.

Bufetul gării strălucea de curățenie și mi se păru cu adevărat altarul materialismului economic, cu serviciul său discret și prompt, cu orânduiala lui occidentală, în care alămurile samovarelor și metalica strălucire a farfuriilor, paharelor cu ambrozia divină a ceaiului rusesc, puneau o notă specială de orientalism și slavism poetic.

Nu cunoșteam de loc pe Gherea decât dintr'un portret mic, desenat de un prieten și care-l înfățișa tânăr, numai cu mustață, cu un chip foarte frumos și de o rară finețâ în trăsături.

M'am așezat la o masă, am cerut un ceaiu și am început să cercetez cu inima tremurândă persoanele care oficiau la altar, adică îndărătul tejghelei. Dar nici un chip din acele ce se îndeletniceau cu gravitate și atenție la treburile lor nu semăna cu chipul din desenul meu.

Mi-am luat inima 'n dinți și am întrebat pe un chelner dacă „domnul Costică" era la restaurant. Mi-a răspuns că e la București, a zâmbit, a mers la altar, a spus ceva unuia din cei ce oficiau, care m'a privit, a părut a mă recunoaște și m'a salutat. Era „Andrei" pe care-l cunoscusem la Iași. La plecare chelnerul, spre adânca mea surprindere, n'a voit să-mi ia plată pentru ceaiu. Intrasem în noua Thebaidă!

După ce l-am întâlnit, în fine, la primul nostru întâi Mai, pentru câteva minute, l-am revăzut în prima mea vizită la Ploești, în sanctuarul său, biblioteca impunătoare din locuința din dosul restaurantului. Eram încă habotnica dela Iași, cu toate prejudițiile locale și toate prevențiunile mele în potriva Gehenei de la București. Ereziile tovarășilor dela București, impietățile lor față de tabernacolul dela Iași și a zeilor mei din Sărărie, glumele, păcălelile prietenilor din „Casa Poporului" zbârliseră toate susceptibilitățile mele de neofită.

Călcam în casa marelui prieten dezorientată, ca o sălbătăciune care a pătruns într'un parc. Știam că printul Cerkesof vinde la tejgheaua din clasa treia și-mi vorbise doctora Ileana Proca de toți refugiații ruși „revoluționarii", la care atâta visasem, și care se adăposteau în casa „Maestrului", de mărinimia și bunătatea supraomenească a acestuia. Totuși eram atât de turburată, atât de bătută de valurile tututror îndoelilor din contactul meu cu mișcarea din București, în cât nici nu vedeam pe unde calc. Dar abia m'am găsit în fața lui Gherea și toată înfățișarea luminii s'a schimbat. Cine din cei care l-au cunoscut poate să uite zâmbetul lui? El știa să zâmbească cum nu știa nimeni altul. Era îngăduința, bunătate, simplicitate, finețâ și o ușoară ironie care se adresa deopotrivă sie-însuși, celui care-i vorbea și deșărtăciunii lumii întregi. Ochii căprui, puțin cam oblici priveau departe, o privire de om ce a contemplat de când s'a născut bărăganul sau marea, sub o frunte armonioasă și înaltă. Era aidoma tânărul din portretul-desen pe care îl posedam, afară de barba blondă pe care o netezeau adesea cu plăcere degetele lui ivorii. In portret era un tânăr frumos și inteligent, dar aci în biblioteca sa îmi apărea ca un supra om, era acela căruia toți îi ziceau „maestrul", mai mult când vorbeau de el, decât când i se adresau. Nu am întâlnit niciodată un om care să împrăștie atâta seninătate și împăcare în jurul său ca Ioan Gherea. Armonia, cumpăneala, bunăvoia amplă și deschisă a firii sale se reflectau nu numai în toată ființa sa, dar se răsfrângeau și în jurul său, în gesturile și acțiunile sale cele mai prozaice, în legăturile cu prietenii și familia, în polemicile cu adversarii, în relațiile cu personalul ca și în afacerile sale comerciale.

Te silea și pe tine ca, măcar atât cât ești în cercul magicii sale influențe, să te ridici deasupra meschinăriilor vieții și să fii la unison cu el: îngăduitor și împăciuitor, senin dar nu din impasibilitate intelectuală, ci din caldă și largă simpatie a tot înțelegătoare. Dacă putem găsi cuiva cu drept cuvânt ca maximă de conducere, versurile lui Goethe pe care Gherea le recomandă scriitorilor, ca o reacțiune în potriva amărăciunii deceptionismului, apoi desigur că acela este el:

„Pătrundeți în plinul vieții omenești
Fiecare o trăiește, dar cum? de prea puțini se știe.
Și acolo unde lovește în fiecare, acolo e interesant.
Fiecare vede ce are în inimă...

In inima lui Ioan Gherea nu era decât frumusețe și bunătate.

C. Dobrogeanu-Gherea

Cine a fost în nevoie și nu a fost ajutat de el cu atâta bunătate firească încât părea în totdeauna că el este obligatul... și mulți l-au privit chiar astfel... Fără a părea că bagă de seamă simțea totul, înțelegea totul și... admitea totul... pentrucă nu putem zice că „erta" totul. Cuvântul „ertare" nu avea senz pentru un om cu sufletul lui.

Tineretul din generația mea a cunoscut adevărata nouă Thebaidă în casa și la masa lui Gherea, a gustat deliciile unei înfrățiri pe care nu numai generațiile de azi nu și-o pot închipui decât ca pe o utopie, dar nici generația de atunci, a celor ce erau strânși în jurul lui Titu Maiorescu, nu o putea nici crede, nici măcar concepe.

„Birtașul", cum îi zicea cu o micime de suflet neașteptată acest mare om al nostru, nu putea să lege în jurul său un tineret atât de „devoțios" prin „mesele" pe care le dădea marilor săi prieteni, Caragiale, Vlahuță, Delavrancea și umililor săi tovarăși studenții și studentele sărace din mișcarea socialistă. La aceste mese, ca la mesele pe care le lua Isus cu ucenicii lui, hrana adevărată era sufletul și inima lui I. Gherea.

Aceasta ne-a legat pe toți între noi și în jurul lui. El era maestrul care știa să găsească în sufletul tuturor celor din jurul lui coarda care trebuia să vibreze la unison. Discuțiile cele mai aprinse, controversele cele mai înverșunate, se acordau, când era el între noi, în armonii în care disonanțele deveneau o plăcere și fiecare se silea să dea tonul cel mai pur și mai just al inteligenții lui.

Am trăit mai târziu printre marii învățați ai lumii la Geneva, dar nicăeri n'am mai găsit acea înălțare de idei, unită cu o exaltare atât de fericită, ca în acele adunări în jurul lui Gherea la Ploești. Am avut norocul să întâlnim în cale un suflet ca acesta, luminos și cald, fraternel deși superior, dezbrăcat de orice umanitate inferioară, tocmai în clipa când sufletul unei generații avea nevoia de „absolut" în toate credințele și aspirațiile sale spre ideal.

Că ne-a despărțit viața, că ne-au bătut furtunile, ne-au destrămat îndoelile, ne-au înfrânt luptele năprasnice și ne-a înghițit pământul, nu are a face. Am trăit clipe unice pe care generațiile care nu știu nici să creadă, nici să admire trebuie să ni le invidieze cu scrâșniri de dinți.

Am avut oameni care au știut să ni le inspire. La ei se plecă cu recunoștință, cu o recunoștință pe care cei ce cred că nu se câștigă inimile unui tineret cu „mese", nu o vor înțelege nici odată. Este această recunoștință un sentiment de o voluptate extra-pământească cu care retrăim ori decâte ori se pomenește numele lor, acele clipe care le datorăm lor... lui, mai ales, lui I. Gherea, eroul în lumina cea mai pură a unei serii de generații tinere.

IZABELA SADOVEANU

Originalitatea lui Dobrogeanu-Gherea

de D. I. SUCHIANU

Cu ocazia comemorării lui Dobrogeanu Gherea am recitit cartea care a deslănțuit atâta patimă pe vremea când a fost scrisă, ură din partea celor pe care spiritul pătrunzător al sociologului român îi demascase, entuziasmul acelora care vedeau cum un regim întreg de nedreptate era dat în vileag. „Neoiobăgia" — cu toate reformele agrare și progresele libertății în țara noastră, este încă și azi de plină actualitate. Și vom vedea îndată dece.

Intr'o privință — tristă privință, desigur — societatea românească descrisă de Gherea oferea spectacolul cel mai original. Nedreptatea noastră națională se deosebea de toate regimurile injuste din alte țări.

Fără îndoială, era revoltător sistemul agrar de pildă rusesc, sau polonez. Dar avea cel puțin o calitate. Era *legal*. Un spirit generos avea motive să se indigneze de regimul de Stat din Rusia, care, prin legile sale, permitea o împilare sistematică a țăranului de către boier. Legile Imperiului rusesc erau nedrepte. Dar — bune sau rele — ele erau ascultate.

La noi lucrurile steteau cu totul altfel. Noi eram Belgia Orientului. Constituția noastră, copiată după cea belgiană, consfințea cele mai moderne libertăți. Și totuși, această Constituție, pe care juraseră toți funcționarii Statului — dela Rege până la dorobanț — era considerată ca neexistentă.

Cetitorii își amintesc de regimul pe care Gherea l'a botezat „neoiobăgie". In principiu, țăranul era liber, liber exact ca și oricare alt cetățean. Dacă datora parale cuiva și nu putea plăti, ar fi trebuit, după lege, să i se facă proces în regulă și să fie executat conform procedurii dreptului comun.

Dar țăranul nu era om. Lui nu i se aplica dreptul comun. Dacă la venirea scadenței el nu putea merge să muncească pe moșia boierului (căci își avea de lucrat propriul său pământ, care nu putea aștepta) — atunci, fără altă „formă de proces", venea jandarmul, îl „umfla pe sus" și-l ducea legat cobză la boier, unde era pus să muncească cu sila. Cât despre ce mai rămânea dator, aceasta era obținut prin vânzarea avutului său, dar nu după formele legale, ci prin simpla poruncă a primarului.

Regimul acesta era desigur mult mai revoltător decât acela de pe vremea lui Mircea cel Bătrân sau de pe vremea Fanarioților. Căci pe atunci, sistemul era, cel puțin, sincer. Nici-o lege nu există, nici o lege care să declare pe țăran egal cu ceilalți muritori. Era considerat inferior altor oameni. Concepție desigur nedreaptă, dar perfect legală.

Pe când neoiobăgia, alături de nedreptate, introduce și ipocrizia, minciuna și înșelătoria.

Cât de inocentă apare, în comparație cu neoiobăgia noastră, exploatarea capitalistă de care vorbește Marx! Vă amintiți că Marx acuza pe capitaliști de ipocrizie tocmai pentrucă aveau legea de partea lor; pentrucă puteau cu surâsul pe buze să răspundă că ei în fond nu fac decât să se conformeze legilor și regulamentelor societății în care trăiesc. Marx numea aceasta ipocrizie! Dar ce nume ar fi dat el atunci sistemului român, unde subt haina unui regim juridic modern și libertar, practica reală proceda ca și când toate legile ar fi fost simplă maculatură!

* * *

Abia după războiu neoiobăgia țărănească a luat sfârșit. Dar sistemul — unic în toată Istoria — a supravietuit nouilor reforme. Cuta fusese luată, și cu greu se mai putea pierde. Ba chiar, rezultat curios: Se poate susține că neoiobăgia, desființată la țărani, s'a *generalizat la toată populația*. Astăzi sistemul național de ipocrizie care consistă din nerespectarea senină și cinică a legilor a devenit caracteristica Statului român.

Și a devenit ceva așa de firesc încât m'am convins că ar fi aproape incorect să învinuim pe guvernanți. Ei sunt, fără nici-o îndoială, de perfectă bună credință. Calcă legea pentru simplul motiv că *nu mai percep* acest lucru care se numește legalitate. Este un fenomen tipic de patologie socială. Psihiatrii ne descriu pacienți care cred cu tărie în anumite principii și totuși conduita lor este sistematic contrară acestor principii. Se operează la ei o disociare morbidă între faptă și idee, între practică și teorie. O asemenea maladie mentală afectează astăzi întreaga noastră țară legală. Vorbiți guvernanților români să desființeze constituția și parlamentarismul! Vor deveni, sincer, spumegători de indignare. La modernismul civilizat al României nu vor renunța în ruptul capului. Dar când vine vorba ca acesta să fie aplicat, toți sunt loviți de un fel de cecitate intelectuală caracteristică.

Neoiobăgia țărănească descrisă de Gherea a contaminat întreaga societate. Pe vremea lui Gherea se putea vorbi de ipocrizie. Astăzi ipocrizia a devenit maladie pură și simplă.

(Continuare în pag. II-a)

Birtașul cărților

In Cyrano al lui Rostand apare invenția unui cofetar poet, care e fără îndoială mult mai simpatic decât eroul poet, în anumite scene. Judecați de pildă dramatismul asediului, când toți gasconii se luptă și mor — în vreme ce Cyrano, mai la o parte, timp de câte-va sferturi de oră îi tot dă zor cu versuri vitejești... și nu uitați că atunci chiar cofetarul a străbătut frontul aducând hrană soldaților flămânziți și a trecut prin primejdia de a fi spânzurat fără glorie.

Cyrano a trăit în carne și oase, mult înainte de Rostand căruia îi datorește adevărata și meritata glorie, la care tot sublimul romantismului putea să ridice pe un poet flămând nu însă și pe un plăcintar entuziast.

***

Și iată că istoria literelor române trebuie să însemne la loc de cinste crescândă, numele lui Gherea Dobrogeanu, birtașul din Ploești, așa cum din berarul neprocopsit Caragiale, își face azi și pentru vremea de la noi mai departe o glorie a dramaturgiei române.

* * *

Cine a fost acest Gherea, căruia și acum îi se închină muncitorii, pe care îl uită poeții, și nu-l cunosc încă țăranii? Azi când pământul după zece ani păstrează un pumn de oase — răspunsul vine fără patimă: Gherea a fost întemeetorul socialismului în România — și nu a făcut din acest crez o trambulină politică.

Gherea a fost criticul care a limpezit scrisul românesc și nu a ajuns nici academician, nici profesor universitar.

Gherea a fost desrobitorul țăranilor prin cartea lui Neoiobăgia care și azi hrănește pe miniștrii ce vor să se ocupe sincer sau interesat de problemele desrobirii țărănești. Gherea a făcut pentru iobagi cât un Vodă Cuza, dar nu a izbutit să fie și nici nu a râvnit la mai mult decât o muncă de cărturar — complectată conștient cu o muncă de birtaș din care să-și plătească existența închinată gândurilor.

* * *

Azi ne este rușine oare că rivalul victorios ca gând împotriva lui Maiorescu și nenumărați Academicieni, oameni politici și profesori universitari nu a fost încadrat în funcțiile pozitive ale statului nostru decât ca birtaș? Firește că nu — nici după moarte nu s'a găsit o posibilitate de a prețui importanța celui ce a limpezit tragediile robiei țărănești, a celui ce încercând să întemeeze un socialism românesc încerca o formulă de guvernământ care azi e la putere și guvernează în țările civilizate apusene, a celui ce a pus zăgaz retoricii ieftine ce primejduia arta noastră, și care a sădit bun simț cu atâta pricepere în cât îl putem numi singurul nostru critic literar.

* * *

Gherea a învățat pe cetitor să judece. Toată „cultura" pe care o trâmbițăm pe toate instrumentele de vre-o zece ani nu face cât opera gratuită a acestui singuratic ce și zece ani după moarte cu aceiași putere proaspătă se arată la cetirea noastră.

Dacă azi glorificăm pe Eminescu și pe Caragiale, acest merit pe care nu-l aveau contimporanii lor revine întreg și neîmpărțit lui Gherea. Să nu uităm că pe atunci marele Maiorescu acorda poetului Eminescu rang alături, dar mai sub Bodnărescu, iar „Scrisoarea pierdută" fusese primită la premieră cu fluerături...

***

Azi râdem cu toții de câte ori cetim o pagină de critică modernă dar o pagină din Gherea entuziasma și convingea atunci ca și acuma, când totuși scrisul lui ar fi să-și piardă puterea, căci adevărurile lui au învins și cârmuiesc azi judecata întregii mulțimi luminate.

***

Nu îndrăznesc să gândesc astăzi bustul lui Gherea la S. S. R. și la Academie (nici Eminescu nu e) cum nu îmi închipui nici în parlament o pensie pentru soția acestui cărturar care nici în birt nu a jupuit consumatorii ca să facă milioane — dar mă întreb acum dacă autorul Neoiobăgiei ar fi fost ministru de domenii (sau subsecretar) dacă sociologul critic ar fi fost profesor universitar de litere, sau dacă întemeetorul socialismului românesc ar fi fost mai mare nu peste un birt, ci peste probleme de muncă și educația poporului — l'ar fi socotit lumea la locul lui?

Desigur că nu!

Dar de cât folos ar fi fost țării!

ADRIAN MANIU

Constantin Dobrogeanu-Gherea

— GÂNDURI DESPRE OM ŞI DESPRE OPERĂ —

La împlinirea celor zece ani dela moartea lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, nu credem că putem aduce un omagiu mai binemeritat memoriei lui, decât amintind, aci, cele ce s'au scris şi s'au rostit cu acea ocazie de către cei care l'au cunoscut sau preţuit într'un fel sau altul.

Astfel, deşi în culegerile de mai jos se împletesc opiniunile cele mai variate şi contrare, ele sunt totuşi unanime în a recunoaşte deosebita valoare şi însemnătate — în cultura noastră — a cugetătorului şi vizionarului Dobrogeanu-Gherea şi contribuesc la întregirea acelui aspect general al personalităţii marelui luptător social şi literar, a polemistului care avea să se lupte, făţiş, cu cele mai luminate minţi din ţară, pentru susţinerea unor idei şi credinţe, care, aproape totdeauna, au culminat prin triumful adevărului lor.

Privitoare la operă sau la om, la calitatea operei sau la însuşirile intelectuale ale omului, rândurile de mai jos sunt fragmente din contribuţiuni mai largi sau mai restrânse, care, împreună, fixează locul de mare cinste, al lui Constantin Dobrogeanu-Gherea în cultura şi literatura românească.

„Ad. Lit."

G. Ibrăileanu:

...Critica lui Gherea este şi ea un moment al criticei moldoveneşti. După mişcarea critică dela 1840, a venit Junimea care a făcut critica formelor burgheze din punctul de vedere al claselor boereşti. In urma Junimii au venit socialiştii, care au făcut critica aceloraşi forme burgheze, însă din punctul de vedere al claselor de jos, — mai ales al ţărănimii.

Gherea a fost sufletul şi teoreticianul acestei mişcări. Catehismul şi manifestul acestui curent, studiul program întitulat „Ce vor socialiştii români", este opera lui Gherea.

Iar atacurilor iscate pe vremuri, tot el le-a ţinut piept, cu viguroase articole de polemică, care erau în acelaş timp pagini de doctrină şi de propagandă şi dintre care cel mai remarcabil este cel întitulat „Karl Marx şi economiştii noştri".

Am arătat aiurea că vechiul socialism, formulat în „Ce vor socialiştii români", nu este, dacă facem abstracţie de aparatul doctrinar, de cât o specie de democratism radical, cumpănit şi cu un caracter aproape pur ţărănist, un democratism cultural, generos şi cu aspiraţii de înfrăţire cu omenirea întreagă şi mai ales cu acele clase din Apus, cari luptau împotriva organizaţiei nedrepte a societăţii.

Acest caracter al socialismului de altădată se datoreşte faptului că socialiştii nu puteau face altceva, decât să se adapteze la împrejurări. Singura clasă de muncitori apreciabilă în România, şi mai ales în Moldova erau pe atunci ţăranii. Mai târziu, când proletariatul a început să crească în unele centre, socialismul lui Gherea a putut deveni mai industrial, mai „occidental".

Gherea însă, deşi teoretician şi luptător politic mai înainte de toate, era totuşi un atât de fervent iubitor de literatură, încât nu a putut rezista ispitei de a-şi rupe, din timpul muncei pentru traiul zilnic şi pentru propagarea ideilor sale, multe ceasuri pe care le-a consacrat literaturii, urmărind însă şi pe arena literară propagarea idealurilor sale sociale.

In critica literară, el vine după Maiorescu.

Gherea este unul din reprezentanţii epocei celei nouă de atunci, pe cari am datat-o 1880-1900 şi pe care am numit-o epoca Eminescu.

Gherea este atât de mult omul acestei epoce, el corespunde atât de mult aspiraţiunilor vremii şi nevoilor literare ale momentului, încât ajunge glorios în câţiva ani. Incepând din 1889, Vlahuţă, un alt reprezentant — în poezie — al acelei vremi, îl preamăreşte şi-l recomandă cu entuziasm generaţiei nouă. Nici un scriitor al nostru nu a fost selectat mai cu putere de epoca sa decât Gherea. Iar atitudinea „decepţionistului" Vlahuţă faţă cu revoluţionarul Gherea se explică perfect, dacă avem în vedere că atât „decepţionismul" cât şi socialismul de atunci reprezentat şi unul şi altul cam prin aceiaşi categorie de oameni, erau produsul aceleiaşi nemulţumiri, provocată de aceiaşi stare de lucruri, cum m'am încercat să dovedesc altădată.

Gherea venind după Maiorescu a venit fireşte împotriva lui Maiorescu. E legea progresului. Dacă din punct de vedere negativ, critica socială a lui Gherea aproape coincide cu a lui Maiorescu, — din punctul de vedere al idealului şi al soluţiilor, aceşti doi oameni au fost diametral opuşi: unul conservator, celălalt novator extrem. De aici, marele şi ireductibilul antagonism dintre ei. Divergenţa în concepţia criticei literare venea tot de aici. Critica „metafizică" era reflexul conservatismului unuia, după cum critica „ştiinţifică" era reflexul revoluţionarismului celuilalt. Gherea credea însă că el e o conştiinţă-oglindă faţă de Maiorescu, că în Maiorescu vorbesc instinctele de clasă, pe când în el raţiunea rece şi obiectivă — cum se socotise şi Maiorescu altădată faţă cu ideologia patruzecioptistă. In realitate, fiecare îşi teoretiza sociologeşte în primul etaj, literariceşte în al doilea, propria lui atitudine sentimentală faţă cu realitatea socială a vremii.

Gherea a adus la noi critica ştiinţifică, întemeiată pe concepţia că literatura e un produs ca oricare altul, un fenomen al vieţii, care trebue studiat în constituţia, în cauzele şi în efectele lui.

Privită astfel, critica nu are a se ocupa de literatura neizbutită, ci numai de cea bună, adică de literatura propriu-zisă, — pentru că ştiinţa nu se ocupă decât de realităţi.

Din diversele preocupări ale criticei ştiinţifice, el a dat un accent mai puternic cercetării cauzelor, —de altmintrelea cea mai „ştiinţifică" dintre îndeletnicirile acestei critice.

Din această pricină, fie zis în treacăt, Gherea nu putea să facă şi n'a făcut o şcoală *literară*. El nu putea creia decât numai o şcoală *critică*, — şi a creat-o...

...Gherea, teoretician al socialismului internaţional, a aplicat în analiza literaturii române teoria mediului burghez european.

Când arată de pildă cauzele pesimismului, Gherea se gândeşte la relaţiile de clasă şi la aspectele sociale din occident — caşi atunci când face teoria socialismului român. Acum că teoria pesimismului european chiar, a lui Gherea, e justă sau nu, e altă vorbă.

Din această cauză, scriitorii studiaţi de Gherea nu sunt întotdeauna văzuţi în mediul lor particular. La această lipsă de precizare a împrejurărilor concrete în care ei s'au desvoltat, mai contribue şi o altă cauză. Gherea face abstracţie de punctul de vedere istoric-literar în judecarea scriitorilor. (In aceasta el se aseamănă cu Maiorescu, care privind opera literară din punct de vedere estetic, n'a ţinut, fireşte, nici el samă de contingenţele istorice).

Gherea nu numai că judecă literatura contemporană fără să o pună în legătură cu cea din trecut, dar în critica sa nu ţine samă nici de biografia scriitorilor, de cronologia operelor, de scrierile lor în alte domenii, etc.

Dar Gherea a introdus la noi nu numai critica ştiinţifică, adică a cauzelor, ci şi critica psihologică. Maiorescu o făcuse numai în treacăt, şi cel mai însemnat articol al său în această direcţie, articolul despre Eminescu, este posterior apariţiei lui Gherea.

Gherea însă, nu a făcut atât psihologia scriitorilor, cât a personagiilor din opera lor, şi a raporturilor dintre personagii, — psihologia lui Dragomir, a lui jupân Dumitrache, a lui Tipătescu, mai mult decât a lui Caragiale.

Personagiile pe care le analizează mai bine Gherea, sunt cele din operele cu caracter social. Iată pentruce el va fi un mai bun critic al literaturii sociale decât al celei psihologice şi al poeziei.

Iată pentruce el va analiza mai cu pătrundere opera lui Caragiale decât pe a lui Eminescu.

Gherea a reuşit mai bine în critica psihologică propriu zisă, adică a scriitorilor, atunci când a vorbit de grupe de scriitori, când aşa dar i-a putut reduce la categorii, ca de pildă în „Artiştii proletari culţi", (psihologia categoriei Eminescu, Caragiale, Vlahuţă, O. Carp, etc.).

Şi în această analiză pur psihologică se vede tot sociologul, mai la largul lui în caracterizarea grupelor decât a indivizilor, psihologia grupei o vezi mai bine ca efect social, decât pe a individului...

...Ceiace va rămânea dela Gherea, sunt paginile de psihologie care analizează pe artişti — reuşite, cum am arătat, aproape numai când e vorba de categorii de scriitori — şi capitolele în care analizează sufletul personagiilor din opere, care sunt în realitate analize de psihologie socială, aproape toate de un interes deja istoric.

Ceiace va rămânea apoi dela Gherea, sunt creaţiile de artă, unele pagini în care a pus sentiment şi imaginaţie, scrise adesea cu o emoţie contagioasă.

Şi va rămânea amintirea lui în inima celor care au vibrat de cuvântul său, şi va rămânea după aceia *legenda* lui transmisă de umiliţii şi ofensaţii, pe care i-a mângâiat cu nădejdea unei lumi mai bune.

(*„Viaţa Romînească"*, Maiu 1920)

Nicolae Iorga:

...Generaţia de azi îl cunoaşte prin paginile de corosivă critică socială din *Neoiobăgia*, în care sunt multe cunoştinţi vechi sau neîndestulătoare la originea puternicilor lui deducţii. In ultimile timpuri a interesat mult atitudinea sa faţă de unele apucături zădarnic provocătoare şi hotărît anti-sociale pe care le luaseră oameni din partidul său care nu-şi dau samă în deajuns că socialismul începe dela sociabilitate, pentru a isprăvi la cea mai largă socialisare morală.

Noi, cei ajunşi acum departe în anii vieţii, am cunoscut, acum treizeci de ani, nu pe cumintele bătrân resignat faţă de rătăcirile doctrinei în care şi pentru care trăise, ci pe tânărul, încă tânărul predicator cu barba blondă şi ochii blânzi, care, departe de a fulgera împotriva burghesului pentru că e burghes şi de a refusa pe motive de copilăreşti discuţii în legătură cu hasardul orb al soartei colaborarea cu cel mai bun dintre oameni care nu lucrează cu mâinile pentru a se înfrăţi şi cu un criminal numai pentru că bate cu ciocanul într'o fabrică, căuta cu pasiune şi întreţinea cu dragoste relaţii în lumea intelectualităţii româneşti. In loc s'o respingă, s'o insulte, să-i dorească înnecarea în barbaria generală, el se mulţămia s'o influenţeze. Şi i se părea că, oricâte revoluţii ar fi să ne zguduie, oricâte ruine s'ar îngrămădi, oricât sacrificiu de sânge s'ar cere pentru binele omenirii, el nu va putea fi servit însă decât tot prin ceiace este superior şi celei mai mărețe reforme sociale: *schimbarea cea din lăuntru, a inimii noastre înseşi.*

Il văd alături de cei trei cari s'au dus pe rând, Caragiale, din care n'a putut smulge demonul critic, Vlahuţă, căruia i-a dat optimism, Delavrancea în sufletul căruia măcar întâmplător a pătruns ceva din convingerea acestui străin de firea sa. Imi aduc aminte de anii când publica *Literatură şi artă*, cu noi, cu noi toţi. Şi, oricât ar vrea să-l isoleze de burghesia noastră cugetătoare sala unui club care nu e al nostru, şi noi simţim în sufletele noastre, care totuşi aveau asămănare cu al lui, ceva din acea trecere nevăzută a morţilor de ieri, care samănă cu o luare de rămas-bun.

(*„Neamul Românesc"*, 9 Maiu, 1920)

H. Sanielevici:

...O scriere care va rămâne cu siguranţă în literatura noastră economică şi sociologică, este *Neoiobăgia*. Ideia fundamentală nu-i originală. Şi chiar în desvoltarea ei, Gherea s'a folosit mult de ce-au scris alţii. Dar a strâns la un loc tot materialul, l-a supus unei critici luminate şi l-a expus metodic, sprijinindu-se pe bogatele sale cunoştinţi teoretice şi practice. Gherea a fost înainte de toate socialist. In critica literară chiar, a urmărit în primul rând propagarea ideilor socialiste. Era acolo pe un teren străin. In *Neoiobăgia* stă pe teren propriu. Cetise literatura economică şi sociologică socialistă, cetia ziarele şi revistele social-democraţiei germane; şi apoi, aici erau de mânuit realităţi palpabile, pentru care acest fiu de negustor de ţară avea înclinaţiuni din născare. Gândiţi-vă la fizionomia şi înfăţişarea lui... In artă, unde trebue şi fineţe, Gherea a adus numai vigoare. In economia politică era acasă la dânsul. In cei din urmă douăzeci de ani şi-a petrecut cea mai mare parte din timp cetind ziare şi convorbind în restaurant cu oameni din toate clasele sociale despre feluritele ramuri de activitate ale ţării. Era în curent cu toate. Şi de aceia, viitorimea, de câteori va voi să cunoască societatea semi-feudală românească dinnaintea războiului mondial, nu va putea trece peste *Neoiobăgia* lui Gherea.

Prin origine, prin temperament, prin inclinaţiuni, prin stil, prin credinţe, Gherea a fost al poporului; de aceia poporul, prin funeralii cum nu le-a avut nimeni în această ţară, a arătat cum înţelege să-i păstreze amintirea...

(*„Curentul Nou"*, 16 Maiu 1920)

Dr. S. Irimescu:

A dispărut un suflet mare, o inimă aleasă, un om cu multă minte şi multă învăţătură, cu învăţătură dobândită cu greu, ruptă cu suferinţi în lungul anilor săi de muncă încordată şi învăţătură cu atât mai preţioasă, de oarece nu era scoasă numai din cărţi, dar din toată practica unei vieţi închinate celor mai înalte idealuri.

Gherea a fost un apostol în cel mai complect şi în cel mai adevărat înţeles al cuvântului. El a ajuns să fie un răsvrătit din ciuda simţirii sale adânc rănite de nedreptăţile sociale. In Rusia stepelor imense, cu orizonturi infinite, pe care ochiul şi mintea nu le cuprind, în care sufletul slav înclina spre visare, într'o resemnare pasivă care duce la inacţiune, tânărul în care pulsau toate durerile poporului său asuprit a ştiut să ieie atitudinea bărbătească a omului de acţiune.

Şi în Rusia acţiunea însemna revolta.

Gherea a fost un revoluţionar cum au fost toate sufletele mari care simţeau că se înnăbuşesc în Rusia ţaristă. Viaţa lui călită în lupte — lupta omului de acţiune, lupta omului de idei — a fost o viaţă de zbucium continuu, dar de zbucium fecund. In luptele de idei, în care se pune suflet mult şi convingeri adânci, energia riscă să fie cheltuită până la istovire. Pe el însă îl ţinea un înnalt idealism, care îşi avea izvorul în inima lui nemărginit de bună, şi pe care-l întreţinea o inteligenţă puternică şi o vastă cultură.

Ţelul suprem: înfăptuirea unei orânduiri sociale care, pentru ca să fie mai bună, trebuie să fie mai dreaptă, pe care el o vedea realizându-se cu o încredere nestrămutată, l-a făcut să nu şovăiască un moment în credinţele sale. Şi credinţele acestea a ştiut să le deie la mulţi. La lumina lor el a putut să lămurească complexul încâlcit al problemelor sociale. In literatură — care e şi ea un fapt social, — în sociologie, analiza lui pătrunzătoare a deschis orizonturi noi şi un întreg câmp de cercetări. Gherea a fost un şef de şcoală de critică literară şi un şef de şcoală de critică socială.

La căpătâiul morţilor, credincioşii cetesc litanii jalnice. In durerea mare pe care, ca unul din vechii lui prieteni am simţit-o la moartea lui Gherea, am recitit dintr'un sentiment de pietate cartea lui fără păreche care e „Neoiobăgia". Cartea aceasta nu e o litanie de jale. Ea e un îndemn şi ea e o faptă, un imbold spre o viaţă deplină şi largă.

Imnul superb de viaţă de la sfârşitul Neoiobăgiei, viziunea aceia largă care iluminează toate perspectivele viitorului în apoteoza celor mai curate idealuri, e o pagină de adâncă simţire şi tocmai de aceia de înnaltă literatură.

(*„Neamul Românesc"*, 12 Maiu 1920)

Barbu Lăzăreanu

(Din elogiul funebru rostit la înmormântarea lui Gherea în cimitirul Sf. Vineri în ziua de 9 Maiu 1920).

Omul, al cărui trup — de multă vreme diafan, aproape spiritualizat de boală — şi al cărui minunat cap de apostol au încăput numai între scândurile unui biet cosciug ca să umple, apoi, spaţiul unei negre îngustimi de pământ a ocupat un loc considerabil în literatura română şi în sociologia universală.

Tinereţea i-a fost străbătută de mult nenoroc şi zbucium, iar moartea i-a fost o îndelungă agonie care s'a încheiat în dimineaţa zilei de 7 Mai 1920; dar el, el însuşi, a fost un eveniment fericit, o formidabilă ivire binecuvântată pentru noi, pentru muncitorii de toate categoriile: cei cu braţele şi cei cu creerul.

Când, la 31 Decembrie 1878, Nicolae Zubcu Codreanu se stângea la Curtea de Argeş; când în primăvara anului 1881, doctorul Russel era aruncat peste hotară, — spre norocul nostru rămânea aci să *vadă*, să gândească şi să scrie tânărul bălăior plin de carte şi de blajinătate care avea să semneze *Caius Gracchus* la început, *Ion Gherea* mai târziu. Rămânea să adâncească problemele sociale dela noi şi de aiurea, să le urmărească până în ramificările şi rădăcinile lor îndepărtate şi tainice, şi să dea — *construite*, cu uimitoarele lui însuşiri de alegere, de grupare, de orânduire, de reliefare, cu luciditatea revelatoare de înfăţişări, cu pasiunea, cu bunătatea, cu dragostea şi cu verva lui — să ne dea lucrări cari dela *„Răspuns d-lui prim-ministru Ion Brătianu"* (1883) până la prefaţa la *Mediul social ca factor patologic* al doctorului Stâncă, merg în scară suitoare, şi numără considerabile creaţiuni.

Când în groaznicul naufragiu moral care se abătuse asupra ţării în 1899 cărturarii mişcării părăsesc în corpore partidul socialist, în frunte cu Ioan Nădejde, — ne rămâne „vechiul socialist" pe atunci în vârstă de 45 ani, care (dela articolele ce vor constitui *Studiul critic al socialismului în România* până la lucrările din epocele cadrilateră şi a războiului) produce în 1909 monumentala *Neoiobăgie*, urcă piscurile etice în *„Judecata contimporanilor şi judecata posterităţii"* şi scrie covârşitor de puternicul studiu: *Socialismul în ţările înapoiate.*

Venit din Rusia, având drept model şi unităţi de măsură, poeţi şi prozatori ca Puşchin, Gogol, Dostoiewski, Tolstoi, Turghenieff şi Cehov, — Gherea când a abordat la noi chestiunile literare, n'a întârziat în *erudiţie măruntă.* Ci s'a îndreptat din capul locului spre culmile literaturii româneşti.

Şi, având la îndemână minunata unealtă de cercetare: marxismul, el n'a analizat numai şi n'a pus numai în valoare cutare amănunt din viaţa şi opera poeţilor săi. Extraordinar mânuitor de idei generale, adâncind ca nimeni altul pe un scriitor, descoperind îndoita obârşie a operei în moştenirea sufletească primită de autor (în ereditate) şi în mediul social şi cosmic în care acesta a trăit, Gherea a prins vastele curente de gândire şi de simţiminte, a înregistrat şi scos la iveală — în ochiri pătrunzătoare şi dezbărătoare de lesturi şi de zgure — a scos la iveală caracteristicele stăpânitoare ale *epocelor.*

Spre culmile literaturii s'a îndreptat; spre Eminescu şi Caragiale dramaturgul la început, spre Coşbuc şi Caragiale nuvelistul mai încoace; spre culmi, — după cum în luptele lui socialo-politice nu avea să atace cutare personagiu pasager şi absurd, ci — în „Robia şi socialismul", în „Karl Marx şi economiştii noştri" — avea să atace întreaga *alcătuire* socială (în reprezentanţii ei *aleşi:* un Spencer la Englezi, un Petre Missir la noi), avea să facă bilanţul unui întreg crah intelectualo-moral al societăţii capitaliste; iar în încăerările estetice nu avea să deschidă lupta în contra vreuneia din vieţuitoarele făptaşe de cronici artistice, ci împotriva unui formidabil conducător de grupare literară şi creator de curente: împotriva lui Titu Liviu Maiorescu, şi apoi împotriva prodigiosului polemist care a fost Gheorghe Panu.

✶

Numai câteva din titlurile lucrărilor sale: *Decepţionismul, Tendenţionismul şi Tezismul în artă, Asupra criticei metafisice şi celei ştiinţifice, Personalitatea şi morala în artă, Cauzele pesimismului în literatură şi viaţă, Idealurile sociale şi arta, Artiştii proletari culţi,* arată cum în mod stăruitor el a diriguit polemicele estetico-literare către cele mai ridicate probleme, cum a ştiut să le dea aer şi lumină, să le dea vastul tărâm de unde se vede tot şi se îmbrăţişează tot; unde dresarea unui întins tablou al intelectualităţii omeneşti, majestuoasa anchetă asupra marilor procedee de stil nu suprimă luarea în seamă a *fineţelor*, a detaliilor intime; unde — pe de altă parte — observaţiile de amănunt, pătrunzătoare, nu sunt strangulate de-o îngustime de vederi; unde senzaţiile vechi sunt întinerite, pare-că, printr'o răpitoare frăgezime de suflet; unde preocuparea morală atotstăpânitoare nu înlătură ci se împleteşte cu analiza psihologică.

Originalitatea lui Dobrogeanu-Gherea

(Urmare din pagina I-a)

Pe vremea lui Gherea a avut loc un proces celebru, procesul Ficşinescu. Un om de bine, care urmărea instruirea poporului, tipărise o ediţie ieftină a textului Constituţiei române, şi o răspândea la sate. Autoritatea, alarmată, a făcut proces lui Ficşinescu pe motiv că face, prin broşuri subversive, propagandă revoluţionară.

Acest caz ne oglindeşte bine mentalitatea de atunci. Autorităţile erau conştiente că Legea fundamentală a ţării este subversivă. Percepeau contrastul între regim şi Legislaţie. Şi luau măsuri.

Azi — acest contrast nu mai e văzut. Constituţia nu mai poate face rău regimului, căci Statul nu se mai teme ca legile să fie aplicate.

Societatea românească se află în prada unei cumplite psihoze, pe care nici-un om, din câţi îşi mai dau seama de ea, nu vede prin ce ar putea fi lecuită.

Realitatea istorică a făcut mai mult decât să dea dreptate lui Gherea. L'a depăşit, i-a exagerat, în pesimism, temerile sale. Recitiţi capitolul din „Neoiobăgie" intitulat: „Problema ilegalismului, şi rezultatele morale, culturale, juridice şi politice ale neoiobăgiei". Veţi fi surprinşi de timiditatea prevestirilor acestui scriitor care totuş era un polemist, deci înclinat mai degrabă să exagereze consecinţele relelor pe care le combătea. Realitatea s'a însărcinat să exagereze ea temerile neliniştitoare ale lui Dobrogeanu Gherea.

* * *

Dar să trecem la lucruri mai puţin sumbre. Am reamintit toată trista poveste a ilegalităţii româneşti pentru a scoate în relief profunda originalitate sociologică a lui Gherea.

Unii scriitori români i-au contestat-o. Ba chiar cineva a citat un capitol din „Moderne Kapitalismus" al lui Sombart, capitol intitulat „Alte und neue Formen der Hörigkeit". (Forme vechi şi nouă ale iobăgiei) pentru a afirma că nici ideea nici chiar numele neoiobăgiei nu-s originale la Gherea.

Acei care au cetit pe Sombart îşi pot da sama nu numai că economistul german a scris mult după apariţia volumului lui Gherea, dar mai cu seamă că e vorba la Sombart de cu totul altceva; şi că nici el, nici vre-un alt sociolog nu şi-au putut măcar închipui că există pe pământ societăţi omeneşti unde împilarea să provină nu din nedreptate pură şi simplă, ci dintr'o ipocrită călcare a legilor în vigoare. Nedreptatea este un fenomen istoric banal şi universal. Dar ilegalitatea sistematică şi practicată în stil mare este o ciudăţenie original românească. Pentrucă într'adevăr, ce interes am putea avea să menţinem legi pe care nu le aplicăm? Intrebare la care cu greu poate răspunde un istoric. Căci cazul este — după câte ştim — fără precedent.

Şi lui Gherea îi va rămâne pentru totdeauna marele merit ştiinţific de sociolog şi etnograf, meritul de a fi descris, analizat şi explicat această importantă monstruozitate socială.

D. I. SUCHIANU

A apărut în Editura „Cugetarea" romanul de senzaţie
DAVID GOLDER
de IRENE NEMIROVSKY
roman care are azi cel mai mare succes în lumea întreagă

Romanul celor 4
Stafiile Dragostei
de Alexis Nour, Doctorul Ygrec, Sărmanul Klopştok şi Alexandru Bilciurescu. Preţul 60 Lei

Actualitatea operei lui Gherea

S'au împlinit zece ani dela moartea lui Gherea şi mai bine de patruzeci de când a publicat studiile sale mai importante, — şi totuşi acestea, deşi tratează uneori de oameni despre cari nici nu se mai pomeneşte, sunt încă de cea mai vie actualitate.

Ba sunt poate astăzi mai actuale decât au fost la apariţia lor, căci unele din fenomenele pe cari el le-a putut descrie, numai scoţându-le la iveală de sub ruinele sau de sub construcţiile fictive cari le acopereau, au devenit acum evidente. Apoi fiindcă prin concluziunile logice şi morale la cari duc studiile lui Gherea, toată absurditatea abstruselor şi simplistelor concepţiuni — să zicem sociale, cari domină cugetarea tinerii generaţii de astăzi, e pusă în cea mai vie lumină, nu prin predicarea doctrinară sau pastorală a unor concepţii şi idealuri, menite să facă omenirea mai bună şi deci mai fericită, ci prin cercetarea rece, ştiinţifică, obiectivă, a celor mai esenţiale fenomene moderne, prin disecarea anatomiei sociale, într'un stil simplu, sfătos, fără pretenţii şi totuşi cu competenţă de savant.

Când îţi dai seamă de aceasta, înţelegi de ce studiile critice ale lui Gherea au avut o influenţă atât de mare asupra tineretului din prima perioadă după apariţia lor. Era aceasta o perioadă de înaltă cugetare şi de ideală simţire în România şi n'a fost ceva întâmplător că s'a putut înfrunta curentul intelectual provocat de Gherea, cu cel dela Contemporanul, care, la cealaltă extremitate a concepţiei filosofice şi a doctrinei politice, rămânea însă caracterizat prin acelaş occidentalism, prin aceiaş nobleţe intelectuală.

A fost o vreme frumoasă aceia despre care s'ar putea spune cu exclamaţia lui Hutten: era o plăcere să trăieşti într'însa. „Adevărul literar" aşa cum îl vedeţi astăzi, este un ecou important al acelei vremi. In al doilea număr al său, din seria de faţă apărută după război, scriam în amintirea trecutului, în conformitate cu cel mai strict adevăr:

„Adolescenţa generaţiei noastre, a trecut printr'o vreme de luptă şi agitaţie intelectuală, luminată de soarele idealismului. In faţa „Convorbirilor literare" cari adunaseră tot ce produsese mai de valoare, în literatură şi ştiinţă, generaţia precedentă, se ridica gruparea dela „Contemporanul", care vestea în sunete de fanfare apariţia unei lumi noui, pentru înţelegerea şi pregătirea căreia, tot ce simte şi gândeşte, trebuie să se pregătească. Dacă la „Convorbiri" centrul împrejurul căruia se grupau toţi, îl forma Maiorescu, centrul mişcării pornite de „Contemporanul", era un tânăr emigrant rus, nu cismar şi poet, ca altădată Hans Sachs, dar birtaş şi critic, un tip de apostol, cum se nasc şi se dezvoltă, în imensitatea melancolică a uriaşei Rusii. Era Gherea.

„Adevărul literar seria I, a fost şi el popularizatorul ideilor ce Gherea expunea şi propovăduia. Iar noi din generaţia care scriem acum în seria de faţă a acestei gazete, ascultam oprindu-ne răsuflarea, vestea cea nouă şi mântuitoare ce răsuna şi asistam la duelul intelectual dintre Maiorescu şi Gherea, cu pasiunea cu care adolescenţii de azi asistă la un match de foot-ball".

Iar mai departe, arătând că Gherea a aruncat în acest duel cuvîntul despre critica ştiinţifică continuam astfel:

„Ideia criticei ştiinţifice, precum şi cea a materialismului istoric, odată aruncate, — au trebuit să îndrepte pe toţi cei cari luaseră cunoştinţă de ele, pe calea studiilor. Ele erau atât de cuprinzătoare, reclamau atât de varii cunoştinţi: de ştiinţe naturale fiindcă se refereau la Darwin şi aplicau cercetărilor sociale unele teorii luate din ştiinţele naturale şi unele metode ale acestora; de istorie fiindcă cereau considerarea artistului în legăturile sale istorice; de sociologie şi economie politică, fiindcă se sileau să deslușiască rostul dezvoltării istoriei din desfăşurările economice şi sociale; de filozofie fiindcă cereau lămuriri asupra categoriilor filozofice, erau pătrunse de tendinţa unei aplicări sociale a filozofiei hegeliene şi erau în acelaş timp îmbibate de pozitivismul lui Comte; cu un cuvânt îndreptau atenţiunea şi provocau curiozitatea în aşa variate domenii ale cugetării şi ştiinţei umane, încât treziseră un gust pătimaş de cercetare şi ştiinţă, o sete nepotolită de a afla şi cunoaşte cât mai mult, o admirabilă emulaţie spre intelectualitate".

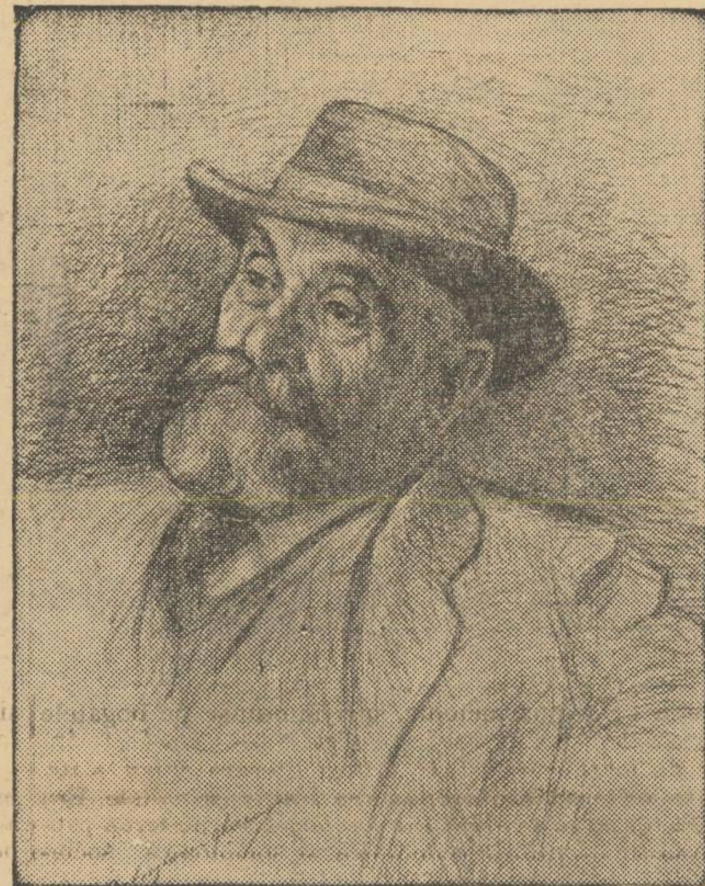
Şi încheiam astfel:

„De a fi îndreptat tineretul spre un ideal şi de a'l fi convins că acest ideal nu poate fi nici înţeles, nici urmat, nici realizat, de cât printr'o acţiune, a cărei parte esenţială este studiul, — aceasta va rămâne cel mai mare merit al lui Gherea. Cu vremea mulţi au părăsit mişcarea al cărei toeretician a fost el; cu vremea au crezut poate că recunosc imperfecţiunea concepţiilor şi ideilor sale şi au întors spatele idealurilor tinereţei; dar din inima lor nu au putut smulge complet, de aceasta sunt sigur, nobleţa ideilor altruiste, de libertate, de dreptate, de dragoste de aproapele... O conştiinţă mustrătoare le-a rămas, un colţ în suflet unde luminează idealul şi unde, când împrejurările sunt astfel, când nedreptăţi se comit, când dreptatea e persecutată, când sunt huliţi şi loviţi cei cari suferă pentru dânsa, se mai produc, revolte şi emoţii, cari îi fac să simtă solidaritatea umană".

Recitind aceste amintiri şi impresii, cine nu vedecât este încă de actual, cât este de necesară generaţiei de azi, — opera lui Gherea. Nu ce dă ea de-a gata, nu consecinţele ultime la cari ajunge, căutând să le întemeieze pe o argumentaţie luminoasă şi ineluctabilă, sunt motivul că am dori să vedem tineretul de azi ocupându-se cu lectura lui Gherea. Nici pentru a-l vedea câştigat idealurilor mărețe, în cari el a crezut. Ci pentrucă cetindu-l pe Gherea, tineretul acesta s'ar trezi deodată în grădina paradisiacă a cugetării şi ştiinţei, s'ar vedea ispitit în mod irezistibil să înveţe şi să se lumineze, să arunce obrocul şi să se pătrundă de ce are omenirea mai bun, de ce asigură progresul ei.

Dar mai e Gherea de actualitate şi din alt punct de vedere. Trăim acum o vreme de deziluzii. Toate relele cari ne bântuie ca rezultat al marelui război şi ca urmare a unei organizaţii sociale ale cărei insuficienţe devin tot mai vădite, — sunt date pe seama democraţiei. Puţini fac distincţiune între formele democratice şi conţinutul politic şi social ce se varsă în aceste forme. Puţini sunt atât de clarvăzători sau atât de obiectivi sau atât de sinceri, încât să vadă că democraţia nu a putut aduce nici o deziluzie, fiindcă nu am avut-o încă, fiindcă nu avem încă decât vestea, dar pe lângă că ne lipseşte credinţa, nu avem, propriu zis, nici un început de înfăptuire. Dacă nu dau rezultatele aşteptate, nu formele sunt de vină, ci oamenii, ceiace revine a spune că condiţiunile sociale rezultate din mersul evoluţiei economice. In general aparenţele s'au dezvoltat la noi mult mai repede decât realităţile, instituţiunile mult mai repede decât conţinutul care abia le dă un rost.

Dar nici fenomenul acesta nu este nou. Gherea l-a tratat în criticile sale. Cum am mai spus, instinctul său sigur i-a indicat, că în condiţiunile dela noi, nu putea obţine înţelegerea realităţilor sociale şi economice prin atacarea directă a problemelor ce puneau. Prin mijlocul criticei literare, el a căutat să dea concetăţenilor săi, firul Ariadnei care să-i scoată din labirintul confuziunilor la care duce în mod fatal, ignorarea cauzelor fundamentale ale fenomenelor sociale, dintre cari fac parte şi artiştii şi operele lor.

C. Dobrogeanu-Gherea

...Şi aşa revine tot mereu la dânsul sforţarea de a înţelege şi de a face să se înţeleagă cauzele cari au făcut că în literatura română a predominat pesimismul, cauzele pentru cari decepţionismul — termenul este al lui — a predominat şi se poate spune că predomină în literatura română. El a citat toate explicaţiunile ce s'au dat în această privinţă şi a invocat-o şi pe cea a lui Taine: Democraţia statornicită aţâţă ambiţiile pe cari nu le poate satisface, ea a înşelat speranţele ce s'au pus într'însa. De aci o completă neînţelegere a fenomenelor, regretul timpurilor trecute, întoarcerea spre vremurile ce au fost, în loc de cercetarea celor ce va să vie. Nu este decepţionismul acesta un simptom al vremei actuale? Nu auzim şi azi lamentaţiunile împotriva democraţiei, ca şi când ea nu ar fi reacţiunea împotriva relelor nespus mai grave, ale acelor vremi trecute? Neînţelegerea aceasta dăinueşte încă. Ultimii cincizeci de ani au adus de pildă în România, mari schimbări, — dar generaţiile cari le-au trăit şi le trăesc, tot nemulţumite sunt. Ele cred — cum spunea Gherea citând pe Heine — că durerile timpului lor sunt durerile agoniei, pe când în realitate sunt ale facerii.

Şi Gherea explica dealungul studiilor sale critice, cum în aceste dureri se naşte din greutăţile şi răutăţile, din neajunsurile şi sbuciumările zilei de ieri şi de azi, splendidul mâine. Cei însă cari recunosc aceasta, găsesc în marea speranţă, în siguranţa că viitorul va fi mai bun, puterea de a înfrînge pesimismul. Ei sunt ceiace numesc unii, idealişti, alţii utopişti, alţii naivi. Dar aceştia sunt sarea pământului, de cari vorbeşte scriptura. „Durerile lumii ce răsună adânc în inimile lor, marea lor compătimire cu imensele suferinţi ale oamenilor, nu numai că nu-i descurajează, dar cu totul dimpotrivă le dau o forţă nouă, o energie nouă, spre a lupta pentru nimicirea ticăloşiilor, minciunilor sociale, apăsărilor, sfâşierilor fratricide, suferinţelor, durerilor, mizeriilor de tot felul, ce bântuie în societatea actuală..."

Nu este oare de actualitate ca la a zecea aniversare a lui Gherea să se atragă din nou atenţiunea asupra operei lui atât de adânc umane, care nu oglindeşte numai frumoasa lui inteligenţă şi vastele lui cunoştinţi, ci şi acea bunătate sufletească, despre care tot ce se poate spune mai frumos, este — că durerea altuia îl făcea să sufere mai mult decât propria lui durere şi că, propovăduitor al unei învăţături noui şi revoluţionare, el nu a fost un fanatic, ci un convins al idealului său şi a practicat deci în jurul său, acea virtute a toleranţei, care-i dovada cea mai strălucită a înţelepciunii şi a unui suflet nobil. Deasupra adversităţilor vieţii, a slăbiciunilor şi păcatelor oamenilor, a întins el, adânc înţelegător de suflete şi împrejurări, vălul iertării şi a preţuit talentul şi calităţile fiecăruia, chiar când erau năpădite de buruienile scăderilor fatale într'o societate ale cărei lipsuri nimeni nu le-a cunoscut, înţeles şi evidenţiat mai bine decât dânsul.

B. BRĂNIŞTEANU

LUCIO D'AMBRA

Cele trei vârste

— E ziua mea de naştere, — explică Claudio Ronda prietenilor obişnuiţi, arătând florile care în mod neobişnuit, în zece vase, umpleau de culori şi de parfum, biroul celebrului romancier.

— Câţi ani ai? întrebară amicii, deabia îi uraseră să-şi serbeze un centenar fericit.

— Nu ştiu, adăogă Claudio. Am o vârstă nesigură, flotantă ca şi cotările unui titlu de Bursă. Vara trecută, de exemplu, în vilegiatură, am avut trei vârste: treizeci şi nouă de ani, şaizeci şi doi, patruzeci şi şase.

— O, dar ştii că e frumos, exclamară ceilalţi. Explică-te...

— Am să povestesc eu, spuse unul dintre prezenţi, — era criticul Lorenzo Consalvi. Cunosc istoria asta la perfecţie. Chiar eu, fără s'o ştiu, i-am determinat desnodământul; şi după aceia, din curiozitate, aş fi putut reconstrui totul.

— Măcar odată, aşa dar, o critice, spuse un alt romancier lui Consalvi, vei povesti tu şi te vom critica noi.

— E puţin de criticat, reluă Consalvi. E viaţa; şi deci o istorie simplă. Nu e una dintre acele complicaţii blestemate, pe care voi, pentru a face să-şi piardă lumea timpul, brodaţi în fir de aur cuvintele frumoase ale literaturii voastre afurisite. Da, Claudio a avut trei vârste diferite în mai puţin de cincisprezece zile. Şi iată cum.

Era în vilegiatură la Cortina d'Ampezzo. Vilegiatura şi munca, pe lângă răcoare şi singurătate favorizau zile lungi de birou în timpul cărora romanul cel nou mergea înainte în galop.

Ii ţinea companie în odăile sale şi stătea în mijloc la masă, o fată frumoasă de optsprezece ani, blondă, înaltă, cu părul scurt, ochii lungi, şi atât de îndrăcit de drăguţă, copiii mei, încât toţi în hotel se întorceau când ea trecea, ca s'o admire sau s'o invidieze. Deja, sosirea lui Claudio făcuse mare sgomot. In aceiaşi seară în care numele lui apăru pe lista străinilor, toţi la masă se informaseră, care e măsuţa ilustrului romancier. Obişnuit să aibă veşnic după el ochii altora, Claudio nici nu-şi dăduse seama de acea interesare comună, şi deabia sfârşi prânzul, traversă vestibulul plin de curioşi, cu aerul său indiferent şi se duse în goană să se închidă în odaia lui.

Şi atât trecu de repede printre grupuri încât nici nu auzi măcar, unul din cele o sută de comentarii care-l însoţeau:

— E un bărbat frumos, spuneau doamne, domnişoare şi domni. — E foarte elegant. Eu aşa mi-l imaginasem, după cărţile sale.

— Şi domnişoara aceia care e cu el? Este desigur amanta....

— O adevărată plăcere, să vezi doi tineri iubindu-se...

— Tineri? Mă rog, mă rog. Să nu exagerăm. Claudio Ronda are deja mult păr alb. — Da, dar pielea e foarte întinsă. — Iţi spun că are mult peste patruzeci de ani...

— Şi eu vă asigur că nu are decât treizeci şi nouă...

Aceasta fu prima vârstă a lui Claudio Ronda la Cortina d'Ampezzo. Cu minunea aceia de fată frumoasă lângă el şi care era atât de evident o aventură strălucită de a sa, lumea nu mai obosea găsindu-l tânăr, seducător, delicios... Şi romanele lui mai renumite circulau din mână în mână. Cerute telegrafic la Milano, sosiseră cu sutele de chilograme.

Şi domnişoara Ottavia Lualdi, o fată bătrână, maniacă de literatură şi în căutarea de bărbat, îndrăzni să-i trimeată după patru sau cinci zile un bilet lui Claudio Ronda.

— Iată-l aici, spuse Claudio Ronda scoţându-l dintr'un sertar al biroului.

Şi noi am citit:

„Ilustre domn, tinereţea şi frumuseţea sunt în d-voastră egale cu marele talent. O fecioară care vă iubeşte vă întreabă dacă inima vă este liberă şi dacă vă gândiţi într'un mod oarecare să vă însuraţi. Fecioara care vă scrie dispune de o dotă mare şi ar fi fericită să împartă cu d-voastră gloriosul destin. Părăsiţi, domnule, amorurile pline de păcate care duc numai la deziluzii şi dureri. Primiţi o inimă care vi se oferă. Dacă sunteţi liber să aveţi astă seară o floare la butoniera smokingului când veţi coborî la masă. In acest caz, mă voiu gândi eu, domnule, pentru a mă face cunoscută.

P. S. Pentru a vă lămuri, dacă d-voastră nu aveţi decât treizeci şi nouă de ani, eu am deabea treizeci şi cinci...."

— E inutil să vă mai spun, reluă Consalvi, că Claudio se coborî fără floare la butonieră. Dar e necesar să vă anunţ că dimineaţa următoare, la masa lui Claudio, erau în trei: el, fata cea frumoasă şi o doamnă bătrână de şaizeci şi cinici de ani, dar care arăta puţin mai mult de cincizeci — atât, sub minunatul păr alb, surâdea o faţă care era numai pace şi sănătate. Şi imediat după masă, maître d'hôtel se găsi în mijlocul unui asalt de întrebări la care sărmanul răspundea spunând:

— Nu aş şti exact să vă spun. Doamna cea bătrână a sosit astă noapte dela Roma. Şi pentrucă domnişoara e fata ilustrului scriitor, îmi închipui că doamna trebue să-i fie nevastă..."

Cerule, deschide-te, amicii mei! Din acea zi, când Claudio Ronda, între tânăra sa fiică şi bătrâna sa nevastă, trecea printre tovarăşii lui de hotel, se auzeau numai comentarii aspre:

— Cine ar fi putut spune?... Aceea fată şi cealaltă nevastă. — Şi noi care nu pricepusem şi schiţasem un roman frumos pentru romancier... Ce păcăleală luasem!... — Şi mă întreb cum... Cum e posibil atâţia să fim orbi în aşa mod?... Cum l-am putut crede amantul fetiţei acelea? — Imbrăcată atât de simplu, fără o urmă de negru sau de roşu, este tipul adevărat al fetei cuminţi. Şi pe urmă, el, nu ajunge să-l priveşti? Când te gândeşti că unii îi dădeau treizeci şi nouă de ani... Dar nu-l vedeţi cu toţii că e un bătrân? — Părul... Ochelarii... — ghiare de găină la capetelor ochilor... — Şi guşa? — Şi mersul, un mers moale, ca al unui om care merge pe ouă, mersul unui gutos?... — Dar nu are scris pe faţă că are cel puţin şaizeci de ani?... Mai mult, mai mult... Măcar şaizeci are nevasta... Şi eu spun că el are şaizeci şi doi... — Da, da, şaizeci şi doi..."

Şi aceasta a fost, domnilor, a doua vârstă a lui Claudio Ronda la Cortina d'Ampezzo.

— Dar se poate şti, spuseră prietenii într'o pauză, se poate şti, când tu Consalvi, te vei decide să intri în scenă?

— Un moment, strigă Claudio. Mai întâiu să citesc a doua scrisoare pe care am primit-o dela domnişoara care vâna literaţi şi bărbat.

Şi după ce scoase din sertar şi a doua scrisoare am citit:

„Domnule, vă rog să consideraţi ca nescrisă scrisoarea mea de acum două seri. D-voastră care vă cunoşteaţi vârsta, nu se poate să nu fi înţeles imediat că scrisoarea mea nu putea fi decât o glumă, poate de prost gust, dar la care aţi avut bunul simţ de a nu vă preta. Ştiau toţi că eraţi însurat cu o doamnă bătrână şi că gingaşa domnişoară care vă însoţia e fiica d-voastre. Felicitări! Ea apare ca cea mai bună şi mai tânără dintre toate operele d-voastră. E o floare de tinereţe care trebue să mângâe într'un mod delicios iarna tristă a celor şaizeci şi doi de ani..."

— Acum intru eu în scenă, îi anunţă Consalvi. Trebue să ştiţi însă mai întâiu că eu merg de ani şi ani de-a rândul la Cortina d'Ampezzo şi cunosc toată lumea aceia, în mare parte din anii precedenţi. Ajuns într'o seară acolo, sus, l-am găsit pe Claudio care tocmai intra în sala de mâncare şi mă invită să stau la masa lui. Am mâncat liniştiţi, apoi am luat cafeaua, Claudio se reîntoarse sus să lucreze şi eu m'am dus să fumez o ţigară în hall. Nu mi-au dat nici măcar timpul s'o aprind şi toţi erau împrejurul meu: „Il cunoaşteţi... Povestiţi-ne... Ce deziluzie pentru noi toţi... Fata e foarte drăguţă... Dar nevasta aceia?... E o sărmană bătrână! Şi chiar el... Ce păcat! Cei şaizeci şi doi de ani îi arată şi mai mult..." A trebuit mult de tot să-i conving de trei adevăruri esenţiale şi anume că: doamna cea bătrână nu era nevasta, ci mama lui Claudio Ronda, că el era văduv de cincisprezece ani, că vârsta lui în ziua aceia şi la acea oră era exact de patruzeci şi şase de ani, şapte luni, trei zile şi două ore. Şi în dimineaţa următoare, de îndată ce Claudio se ridică dela masă şi traversă vistibulul ca să se urce în apartamentul lui, comentariile îi cădeau din nou în spate: „— Da, desigur!... Se vede bine că e încă un bărbat tânăr... — O maturitate frumoasă şi înfloritoare..." S'a întors favoarea autorului, — şi cărţile sale reîncepură să facă furori. Toţi le-au terminat pe acelea pe care le începuseră, şi au citit şi altele după cele dintâiu. Şi era peste tot un cor frumos: „Ce scriitor mare! E din rasa celor mari. — Cu totul altceva decât tinerii de acum cu paginile lor fără putere... — Se 'nţelege. Ce poate să scrie profund şi adevărat un romancier dacă mai 'nainte nu a trăit?... — Patruzeci şi şase de ani e vârsta de aur pentru capo-d'opere..."

— Şi veni a treia scrisoare dela fecioara înamorată de literaţi şi în căutarea unui bărbat, anunţă Claudio luând-o din sertar.

Şi noi am citit:

„Ilustre domn, după ce v'am dezvăluit mai întâiu din imprudenţă dragostea mea, am vrut mai apoi s'o ascund cu pudicitate, atribuind totul unei glume. Astăzi însă strigătul sufletului se ridică irezistibil spre buzele mele, şi pentrucă d-voastră văduv, plângeţi inconsolabil o fericire pierdută, eu ofer marelui artist în ceasul în care se pregăteşte să creeze noui capo-d'opere o a doua fericire alături de mine. Dacă nu respingeţi, maestre, aceste sentimente, să aveţi astă-seară scoborînd la masă, o floare la butonieră. In cazul acesta mă voiu gândi eu să mă fac cunoscută.

P. S. Confirm că dacă d-voastră nu aveţi decât patruzeci şi şase de ani, vârstele noastre se alătură perfect, pentrucă eu am deabia patruzeci şi cinci".

— Iată, spuse Claudio Ronda, cum am avut în cincisprezece zile, treizeci şi nouă, patruzeci şi şase şi şaizeci şi doui de ani. Aşa dar nu pot să vă spun ce vârstă sărbătoresc azi. Şi aici e chestia de aparenţă nu de realitate. Au dreptate: realitatea nu există. Şi eu am anii pe care mi-i atribue alţii după cazuri. Lângă fata mea, luată drept amanta mea, eram aproape Cheruvin. Lângă mama mea, luată drept nevasta mea, eram Geronte. Văduv cum sunt, între mama mea şi fiica mea mi-au dat anii pe care îi am. Dar a trebuit un prieten care să jure, pentrucă vârsta pe care o aveam, — şi pe care n'o am din momentul ce nimeni nu mi-o dă — nu vroiau să mi-o dea cu nici un preţ. Şi la fel a fost pentru scriitoarea celor trei scrisori. Am pus în seara aceia o floare la butonieră ca să descopăr de cine era vorba, şi am văzut astfel pe acea care mărturisise treizeci şi cinci de ani, pe când eu i-am dat cel puţin patruzeci şi patru şi care avea în realitate cincizeci şi trei.

— Alte trei numere! — exclamă un prieten, însemnându-le cu creionul pe o manşetă, ca să le joace în prima săptămână la lotto.

Trad. din italiană de WL. PETROVICI

Pe o carte

Cu vârful degetelor tale fine,
Distrată, ai întors trei-patru file...
Dar, în mătasa foilor veline,
Tu ai lăsat miresmele subtile
A crinilor ce cresc... cresc doar în tine...

...Şi-ai resfirat... o, tot atâtea zile
Din viaţa mea... Dar simt şi-acum în mine
Cum vârful degetelor tale fine
Imprăştie miresmele subtile
A crinilor ce cresc... cresc doar în tine.

Omagiu

Aşi vrea să fie versul meu un vag..
Un vag parfum de roze-aşi vrea să fie,
Târziu o briză moale să-l adie
Şi lin să-l poarte pân' la tine'n prag.

Iar tu, în seara-aceia, să fii în
Pridvorul casei vechi unde-altă dată
Eu am iubit cea mai frumoasă fată, —
Am strâns puternic cel mai fraged sân.

Şi-aşi vrea ştii, când vei simţi o boare
Şi'n suflet vei simţi nelămuriri,
Că-i versul meu ce-ţi cade la picioare
In lente adieri de trandafiri.

TUDOR MAINESCU

AMINTIRI

Bătrânul publicist d. I. Negreanu, autorul volumului „Studii juridice" apărut de curând — se știe că d. Negreanu prezintă cazul curios al jurisconsultului autodidact, foarte apreciat tocmai de adevărații specialiști — lucrează acum la un volum de „Amintiri". D-sa ne pune la dispoziție un mic fragment în care e vorba de Gherea:

...Aici, în Ploești, o nouă eră și-a făcut loc în viața mea intelectuală, socială și politică. Am făcut cunoştinţă cu C. Dobrogeanu Gherea.

După o scurtă vreme s'a produs o mare apropiere și prietenie între noi, așa că ideile și doctrina socialistă profesate de dânsul au prins rădăcini adânci în firea mea ce din copilărie încă era democrată. Mi-am procurat îndată revista „Contimporanul" condusă de către Ioan Nădejde și V. G. Morțun și a cărei colecție de 7 ani o posed și astăzi, precum și unele opere socialiste, astfel că am devenit în curând unul din membrii *partidei,* cum scria Nădejde, fără însă să fac militantism sau să devin fanatic. Aceasta pe deoparte din cauză că, deși născut din părinți și strămoși în România, eram socotit ca străin și deci expulsabil în virtutea legii din 1881, iar pe de altă parte din cauză că nu acceptam cu mintea mea țărănească *toate* reformele doctrinei socialiste, căci nu găseam încă tot poporul pregătit sufletește pentru acele nobile idei ca să poată ajunge la formula adevărat umanitară pe toate terenurile — economice, culturale, familiare, etc., și anume la formula „fiecare cât poate și fiecăruia cât îi trebue".

Dar ceiace m'a atras mai mult la socialism a fost manifestarea anti-religioasă din primii ani ai introducerii socialismului în România. Eram necredincios încă din mica mea copilărie, chiar de pe banca școlară, când totuşi învățam biblia cu toate legendele ei despre creațiunea universului, despre întâlnirea lui Moise cu D-zeu pe muntele Sinai, de unde a adus cele zece porunci, apoi studiind talmudul care întărea legenda bibliei. Nimic din toate acestea nu se putea lipi de mintea mea. Şi-mi amintesc că, odată, întrebând pe dascălul meu: „Dar cine a creat pe Dumnezeul despre care învățăm că a creat cerul și pământul?" mi-a tras o palmă peste gură spunându-mi: „Asta nu se întreabă, și cine întreabă, dă dovadă că e un copil stricat".

In contactul cu Gherea am făcut cunoştinţă cu toată intelectualitatea din anturajul său, sau care venea la dânsul ca la un nou zeu. Aşa am cunoscut pe Delavrancea, pe Coşbuc, pe Vlahuță și o sumă de refugiați politici din Rusia, între care pe Lutzki — fost ofițer în marina bulgară, trecut la noi cu ocazia detronării prințului de Batenberg, domnitorul Bulgariei — și mai cu seamă am cunoscut pe Caragiale, cu care chiar legasem o prietenie strânsă și ne vizitam adesea fie în Ploeşti, fie în Bucureşti.

Am avut odată în pivnița mea un vin negru din via d-rului Pătrașcu-Tecuci, din Nicorești, în adevăr extraordinar de bun, din care am servit și lui Gherea o damigeană cu vin pentru un banchet ce s'a dat la Slănicul-Prahova regretatului rege Carol. Caragiale i-a dat de gust, așa că adesea mă vizita în str. Poștei unde locuiam — în Ploeşti — stând la taifas ore întregi; dânsul, până una-alta, consuma câte două-trei sticle din acel nectar spunând: „Mă, tu nici nu știi ce odor ai în casa ta".

Păstrez și acuma unele scrisori din acel timp, fie dela prieteni, fie de polemici între mine și conducerea *partidei.* Era pe timpul când odată cu formarea nucleului socialist la Iași se ivi gruparea lui Gheorghe Panu (gruparea radicală) care deși nu era socialistă, dar aveau mari afinități între ele, ca programe pentru viitor. Gruparea aceasta, care număra prea puțini aderenți și numai printre intelectuali și mică burghezie, adică numai cadre, avea nevoie și de masse. Atunci Panu propune lui Morțun și Nădejde un fel de fuziune, la care dânșii, ca sectari, s'au opus și trimeteau scrisori la aderenții lor — în care mă număram și eu — să se pronunțe dacă merg spre Panu sau rămân cu Nădejde-Morțun. N'am răspuns acestei invitațiuni cu toată insistența lui Gherea care, plecând spre Iași, îmi ceruse aceasta.

I-am spus ca să comunice verbal lui Nădejde că părerea mea este ca să ne unim cu Panu care era o figură inelectuală și politică proeminentă, cu idei înaintate, dar nu vreau să dau document scris, ca să nu supăr pe corifeii noștri socialiști.

Anii se scurgeau unul după altul fără fapte marcante, până la anul 1888 când au survenit evenimente politico-sociale însemnate.

După o guvernare de 12 ani neîntrerupți a partidului național-liberal sub președenția lui I. C. Brătianu, vin la putere conservatorii în luna Martie 1888 sub președenția de consiliu de miniștri a lui Teodor Rosetti, în care minister figura și Titu Maiorescu ca ministru al Cultelor.

Gherea dusese prin „Contemporanul" o polemică acerbă cu Maiorescu. Intr'o critică despre Caragiale, Gherea atacă pe Maiorescu, ca fiind în literatură ca și înaintea tribunalelor, avocat, pledând cu aceiași convingere — aparentă numai — aceiași cauză, când într'un fel, când în altul, adică după interesele clientului. Acest epitet de „avocat" în literatură a escitat desigur nervii marelui logician ce era Maiorescu și odată ajuns la putere ne temeam de oarecari represalii contra lui Gherea, care nu era cetățean Român și deci expulzabil și pe deasupra antreprenorul unui restaurant al statului, al cărui contract putea fi reziliat în orice timp după o simplă dispoziție a C. F. R.-ului.

Gherea era deci cu drept cuvânt îngrijorat și se aștepta la neplăceri nu numai materiale dar mai cu seamă în ceiace privește persoana sa.

După un scurt timp dela instalarea guvernului conservator fu detronat prințul Batenberg de pe tronul Bulgariei, iar Gherea se pomenește cu 15-20 de refugiați politici ruși (cu familiile lor), care figurau ca ofițeri în armata bulgară, unii la infanterie și cavalerie, iar alții la marina militară; între aceştia din urmă era și Lutzki, care comanda o canonieră pe Dunăre, iar din această întâmplare gara Ploești și cu deosebire restaurantul era înțesat de o droaie de agenți secreți ai poliției de siguranță care aveau misiunea de a supraveghea toate mișcările și persoanele ce veneau la Gherea.

Intr'o seară pe când stam la masă, mă pomenesc cu Toni Bacalbaşa care intră foarte agitat. Intrebându-l ce s'a întâmplat și cărei împrejurări datorez vizita sa nocturnă:

„Am aflat, spune dânsul, chiar astăzi în Bucureşti că Dobrogeanu-Gherea va fi expulzat din țară în urma intervenției lui Maiorescu, din cauza atacurilor ce i-a adus pe terenul literar; așa că am luat primul tren, am venit la Ploeşti, m'am strecurat prin dosul magaziilor ca să nu fiu văzut de vreun agent și am venit la d-ta ca să comunici imediat lui Gherea cele ce se vorbesc la Bucureşti".

Las masa, iau o birjă și în câteva minute sunt în gară. Chem pe Gherea la o parte și-i povestesc cele de mai sus. Adunăm imediat pe tovarășii săi din restaurant: Filip Codreanu, Nicuae Maicu, Andrei Dumitrescu, și într'o cameră ținem o consfătuire.

După multe discuțiuni eu fac o propunere ca chiar a doua zi dimineață Gherea să plece la București, să se prezinte lui Maiorescu la minister și să-i comunice ceiace se svonise. Iar în cele din urmă, în caz de va fi expulzat, să i se acorde o păsuire de cel puțin 8 zile ca să-și aranjeze mica lui afacere, iar de va fi în adevăr expulzat, eu părăsesc imediat funcția de administrator al accizelor și-l înlocuesc la restaurant. Acest gest al meu Gherea nu l'a uitat până la moarte și-l pomenea mereu, când venea vorba despre acea epocă.

A doua zi Gherea se înființă la Ministerul Cultelor, ceru o audiență care fu imediat aprobată, și următorul dialog avu loc între cei doi literați din care unul ministru, iar al doilea *gătea bine* — vorba lui Maiorescu — la restaurantul gării Ploeşti.

— Eu sunt Dobrogeanu cu pseudonimul Ion Gherea, care am scris diferite critice literare între cari atacam unele păreri ale d-voastră, și mi s'a adus la cunoștință că voiu fi expulzat din cauza unor aprecieri care au atins susceptibilitatea dvs. De aceia am venit direct la dvs. și ca gentelmen vă rog să-mi spuneți dacă svonul este adevărat, și în acest caz să mi se acorde o păsuire de 7-8 zile ca să-mi aranjez familia și mica mea afacere.

— Pardon. Noi suntem conservatori dar mai liberali decât liberalii; nu expulzăm oameni pentru scrierile lor, chiar dacă se ating de persoana noastră particulară. Dar un lucru nu-l pot admite. De ce m'ai făcut avocat în literatură, că aşi pleda când într'un fel când într'altul când e vorba de acelaş gen literar? Eu chiar ca avocat nu primesc nici un proces dacă nu mă conving în prealabil că clientul meu are dreptate; cum aşi putea face pe avocatul în materie de literatură?

In continuarea convorbirii, Gherea i-a spus lui Maiorescu:

— Mai am un prieten refugiat politic, desenator, care caricaturizează pe oamenii politici, între care și pe dvs., și a aflat și dânsul că va fi expulzat, un anume Piekarski.

— Să nu se teamă nici dânsul, poate să facă caricaturile ce i se vor cere.

— Vă mulțumesc, Domnule Ministru.

Seara s'a întors Gherea la Ploeşti și ne-a povestit cele de mai sus.

Peste puțin timp a eșit de sub tipar întâiul volum de critice ale lui Gherea care făcură senzație în lumea literară, atât prin cuprinsul lor literar cât și din punctul de vedere social, în care volum lipsește însă fraza care a supărat atât de mult pe Maiorescu.

După câteva zile Maiorescu trecând cu soția spre Sinaia, lua masa în restaurantul gării Ploeşti și arăta mereu soției sale pe birtașul cu barbă roșiatică ce tăia la repezeală porțiile de friptură de vițel, cea mai bună din toate restaurantele gărilor, spunându-i probabil: Iată pe acel ce scrie în contra mea. Şi uitându-se mereu la Gherea uita clasica friptură de vițel care nu-și găsea perechea.

Ca să fie la adăpost în viitor, Gherea înaintă guvernului o cerere de împământenire *cu dispensă de stagiu* în baza art. 7, paragraful 2, litera a) din Constituția dela 1879 care acorda dispense de stagiu celor care au adus sau prezintă talente distinse, etc., iar Gheorghe Panu a împărțit printre parlamentari un număr de volume din criticele lui Gherea și a stăruit ca acea dispensă să fie acordată, ceiace s'a și admis, votându-se naturalizarea lui de către ambele Corpuri legiuitoare.

Hitrovo, ministrul Rusiei în România, aflând de naturalizarea refugiatului politic rus, (care cu vreo zece ani înainte — în timpul războiului ruso-turc — fusese prins de către spionii ruși în Galați și transportat în Siberia de unde a scăpat cu fuga după o detențiune de doi ani), Hitrovo a pornit o campanie în contra lui Gherea prin ziarul „Poporul" al lui Basarabescu (supranumit Nasarabescu), divulgând origina lui Gherea, că este Evreu și că se numește Nuhăm Katz iar nu Constantin Casu Dobrogeanu.

Ministru de justiție fiind atunci un dârz conservator, Alexandru Lahovary, față de acea campanie din „Poporul" n'a voit să supună regelui Carol decretul de promulgare a legii votată de Corpurile legiuitoare pentru acordarea împământenirii lui Gherea. Grație însă stăruințelor tot ale lui Panu care amenința cu scandal dacă nu se va supune promulgării o lege votată de ambele Corpuri legiuitoare, a apărut în „Monitorul Oficial" decretul cuvenit, și astfel Gherea era acum cetățean român și la adăpost de expulzare.

I. NEGREANU

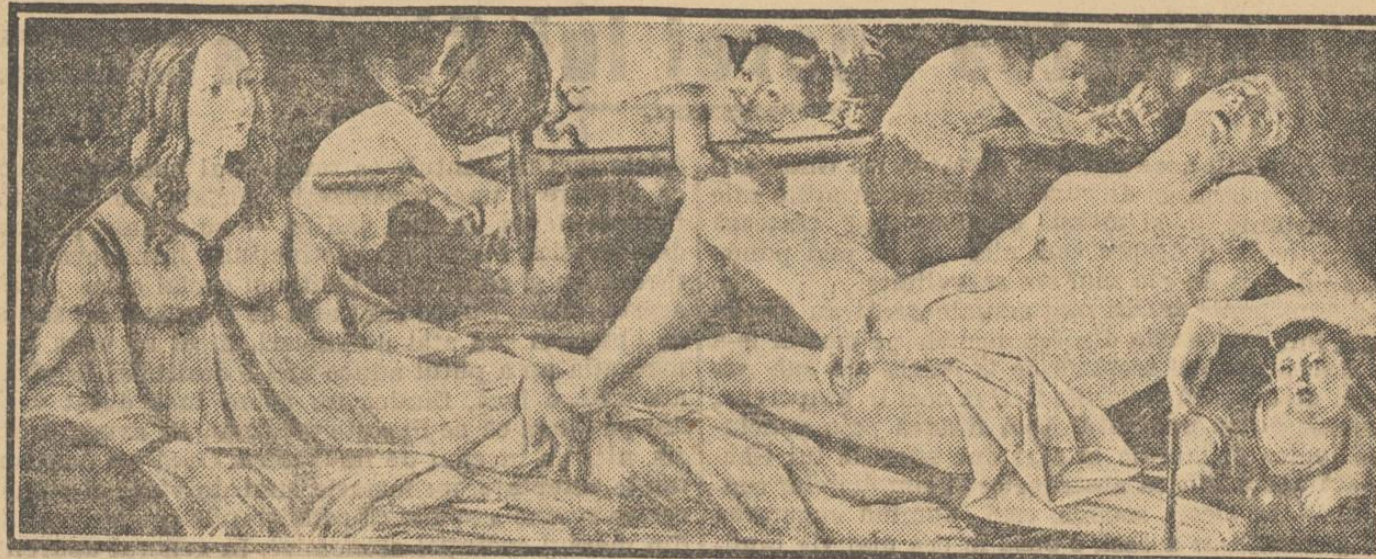
NOUTĂŢI LITERARE

Siluete Literare de H. Eulenberg Lei 50	**Alte Siluete Literare** de H. Eulenberg Lei 50	**Ultime Siluete Literare** de H. Eulenberg Lei 50

100 Esseuri despre Scriitorii și Artiștii mondiali

Povestiri Tragicomice de Şalom Alechem Lei 68	**Geniu şi Caracter** de Emil Ludwig Lei 68	**Scriitori şi Artişti** de Dr. A. Koralnic Lei 50

Comenzile la: Tipografia Albina, Iaşi Str. Săulescu 1

Omagiu lui C. Dobrogeanu-Gherea

Omagiul pe care-l aducem astăzi lui C. Dobrogeanu-Gherea cu prilejul aniversării a zece ani dela moartea lui, nu se adresează numai criticului literar, care punându-ne la dispoziție prin opera lui fructul numeroaselor sale lecturi comentate de el cu un aprins entuziasm, a desvoltat în sufletele tinere ale generației noastre iubirea pentru artă, și pasiunea pentru alinarea suferințelor mulțimii.

Omagiul nostru de astăzi nu se adresează iarăși numai sociologului, — primului sociolog român, — care cel dintâi analizând adânc stările noastre sociale și economice le-a arătat clar în tot dinamismul lor evolutiv spre forme superioare în care în mod fatal vor trebui să străluciască odată toate speranțele noastre realizate.

C. Dobrogeanu-Gherea

Omagiul nostru se adresează azi în deosebi **Maestrului,** dascălului, care un sfert de veac a iluminat anii adolescenței și tinereții noastre cu strălucirile unui ideal de pe înălțimea căruia viața noastră se purifica de toate egoismele, meschinăriile și prejudecățile mediului social în care siliți eram să trăim.

★

Puterea lui de a propovădui acest ideal, puterea lui de revoltă împotriva nedreptăților sociale și a minciunilor convenționale; puterea lui de a demasca ipocrizia vieții burgheze și marele său entuziasm pentru virtuțile cetățenești ale geniilor artei, iată ceea ce-l fixează și astăzi — când se împlinesc zece ani dela moartea lui — într'o măreție neștirbită.

★

Când apăru pentru prima oară la noi **Critica sociologică** a lui Gherea și cea de explicare **sociologicește** a fenomenului literar, domina olimpic la noi gândirea estetică și critica literară **idealistă** a lui Maiorescu. In polemicile sale cu Maiorescu, Gherea numea comentariile maioresciene: **„critică judecătorească".** Era o critică **empirică** ce-și scotea criteriile de judecare a operei de artă în afară de spațiu și timp, din principii zise **eterne,** izvorâte din idei platonice ale Frumosului transcedental.

Gherea inaugurează critica **științifică,** privește estetica într'o strânsă legătură cu toate formele activității materiale și sufletești ale omenirii.

Era doctrina marxistă care afirma că viața intelectuală e în bună parte manifestarea celei sociale.

Era o interpretare materialistă și sociologică a artei care a fecundat apoi critica literară a unui Ibrăileanu și Sanielevici.

In toate studiile sale asupra lui Eminescu, Caragiale, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu etc., Gherea a căutat să scoată în relief raportul dintre opera artiștilor și infrastructura economico-socială a societății românești.

Critica aceasta a Maestrului a fost pentru noi toți o adevărată **iluminare.** Poetul, artistul, nu mai erau apariții misterioase fără nici o legătură cu contingențele materiale. Stările sufletești, particularitățile operelor de artă ale marilor personalități artistice apăreau în critica inaugurată de Gherea — explicabile prin cauzalitatea lor socială.

Opera de artă se arătă expresia timpului și a mediului în care trăia artistul.

★

Gherea credea — în idealismul lui moral incorigibil — că va putea face pe odraslele burgheziei liberalo-pașoptiste române, să-i adopte și să-și asimileze principiile, și să se încălzească la idealurile lui, prin care vibra clasa socială oprimată din care atunci făcea și el parte.

L'am văzut în clipele de dezgust, când fatalitățile politice și sociale de la noi îi dovediră cât se înșelase în încercarea-i romantică, atunci când intelectualii, tovarășii lui de idei, trecură în rândul politicianilor liberali sub denumirea cu atâtea nuanțe de ironie cu care au fost primiți: **„tinerimea generoasă".**

Poeții, artiștii, pe care Gherea căutase să-i înviореze cu căldura sufletului său idealist, căzură — cum era și fatal, din cauza mediului social neprielnic — într'un scepticism din care nu i-a putut scoate nici strigătul lui Vlăhuță:

„Unde ni-s entuziaștii, visătorii, trubadurii
„Să ne cânte rostul lumii și splendorile Naturii?

A fost în zadar. Subiectivismul a triumfat în cea mai mare parte a literaturii noastre. Un sentiment profund colectiv — așa cum a visat — nu l-a găsit nicăeri ca expresie literară și artistică la noi.

In ultimele decenii el se văzu izolat cu tot tezaurul vieții lui interioare sufletești, în mijlocul esteților, și a tuturor diletanților literaturii, ca la urmă, măcelul războiului mondial să-i sfâșie în bucăți poate și iluziile create de idealul pentru care o viață întreagă a luptat.

Dar în cataclismul apocaliptic final la care asistase, ce importanță mai putea avea **„delirul literar"** de care e cu totul străină clasa proletară pentru care inima lui n'a încetat — cât a fost în viață — o clipă să bată?

DOCTORUL YGREC

Operele lui C. Dobrogeanu-Gherea

1890. — *Studii Critice,* vol. I. București.
1890. — *Studii Critice.* Ediția II-a, București.
1892. — *Concepția materialistă a istoriei.* Conferință ținută la „Cercul studiilor comerciale", București.
1892. — *Concepția materialistă a istoriei.* Ed. II-a, București.
1893. — *Literatură și Știință.* No. 1, București.
1894. — *Literatură și știință.* No. 2, București.
1910. — *Din trecutul depărtat.* Un fragment din amintirile mele. București, Biblioteca „Lumen", No. 36.
1910. — *Neoiobăgia.* Studiu economico-sociologic, București.
1913. — *Conflictul Româno-Bulgar.* Extras din „Viitorul Social" No. 1—2, 1913. București.
1914. — *Răsboiu sau neutralitate.* București.
1916. — *Amintiri din trecutul depărtat,* București (Scriitorii Români, publicație săptămânală, No. 6).
1918. — *Ce vor Socialiștii?* Expunerea socialismului științific. Ed. II-a. București (Biblioteca Socialistă. No. 59).
1919. — *Concepția materialistă a istoriei.* Ed. III-a București.
1920. — *Concepția materialistă a istoriei.* Ed. IV-a. București.
1920. — *Poetul Țărănimii (G. Coșbuc).* Iași. Colecțiunea „Foi volante".
1920. — *Robie și Socialism* (în bulgărește). Tradusă de B. Ștefanov. Bazargic.
1923. — *Studii critice.* Vol. I—III. Ed. III-a, București.
1924. — *Studii critice.* Vol. II—IV. Ed. IV-a. București.
f. an. — *Anarhism și Socialism.* Iași. Biblioteca „Viitorul social" No. 6.
f. an. — *Anarhism și Socialism.* Anarhia cugetării. Deosebirea dintre anarhism și socialism. Ed. II-a. București, Biblioteca Socialistă.
f. an. — *Ce vor socialiștii?* Expunerea socialismului științific. Ed. III-a, București (Biblioteca Socialistă).
f. an. — *Cuvinte uitate.* Iași. Biblioteca „Viitorul Social" No. 7.
f. an. — *Neoiobăgia.* Studiu economico-sociologic al problemei noastre agrare. București.
f. an. — *Robia și Socialismul,* București, Biblioteca proletariatului No. 67.
f. an. — *Socialismul în România.* Este socialismul la noi o plantă exotică? Biblioteca proletariatului No. 4. București.
f. an. — *Taras Şevcenco.* Colecțiunea „Lumen" No. 10, București.

G. B.

CITIŢI
minunatul roman al lui Valéry Larbaud
FERMINA MARQUEZ
în care e descrisă în modul cel mai sugestiv adolescența și viața de internat.
Romanul, tradus în româneşte de d-na Ana Canarache a apărut în *Biblioteca DIMINEAŢA* No. 122-123.
Prețul 15 lei

A apărut:
Indicaţiile şi contra indicaţiile curei de Karlsbad
de Doctorul GR. GRAUR
Medic balneolog la Karlsbad
Lucrarea se adresează medicilor practicieni
Prețul lei 40
Editura „Adeverul"

Gherea

Am cunoscut pe Gherea, ca toţi călătorii de cale ferată şi cititorii, acum 20 de ani adulţi — şi, relativ, l-am cunoscut şi personal. Foarte relativ, din pricina constelaţiei socialiste în care strălucea şi de care noi eram o puzderie de ţărîna depărtată, şi din pricina, de-aşijderi sau mai ales, a rezervei şi timidităţii personajului său adunate cu sfielile şi rezervele noastre.

Educat în singurătatea noţiunilor, lipsit de acele gesturi largi şi declamatorii, care, mental, la unii din contimporanii lui şi ai noştri intelectuali, se înfăţişează ca nişte complectări abstracte ale formei fiziologice, ca o coadă de pene, ca o creastă de fulgi, sau ca o labă cu foarfecă de rac, Gherea nu suporta nici retorica nici atitudinea umflată. Adeseori, suferea foarte greu chiar discuţia contradictorie şi se lăsa uşor învins; acest lucru dintr'o pricină suplimentară: absenţa scânteierii rapide.

Niculae Cocea era aproape un socialist, un camarad al dogmei viitoare, care de-ocamdată a fost şi în trecut. El i se adresa lui Gherea, cu apelaţiunea „Tov", care în societatea anterioară însemnează „Domnule" sau, pe italieneşte, „Ilustre".

— Tov Gherea, îi spunea o dată, optimistul nostru, licăritor ca o beteală scriitor, tare eşti învăţat mata, dar cam fără *gust*...

Intr'adevăr, ideea gustului încă nu intra teoretic în criteriul criticii din epocă, după cum organic nu face prea multă parte nici azi din toate rezultatele literare. Simţind că fascia operei literare se răsuceşte şi cu firul nedefinit, care indică prezenţa în personalitatea artistului, a unor suferinţe de proporţie, de compoziţie şi de nuanţe, însă neîncetăţenite în vocabular, critica ambelor părţi ale baricadei, aristocratică şi populară, s'au războit, pe nimerite, pentru controverse fără substanţă, căutând să determine situaţia cosmografică a unui astru secret, într'o regiune goală.

Tovarăşul Gherea s'a gândit un moment la imputarea admirativă a tânărului socialist şi găsind *ceva* în sâmburele ei, ceva analog, de fapt, cu substanţa discuţiilor sterile ale criticei, a clipit de câteva ori din ochii lui naivi şi cinstiţi şi s'a învoit că poate să fie adevărată.

Cititorii mai noi, dacă vor fi fiind numeroşi, ai lui Gherea, autorul unei cărţi de bază, cum se poate zice, *Neoiobăgia*, trecător desactualizată de reforma agrară, dar iarăş actuală peste vre-o 30 de ani, îl găsesc pe Gherea în bibliotecă. Noi l-am întâlnit pentru întâia oară într'un restaurant, în restaurantul gării din Ploeşti. Dacă cititorul nu se ospătează suficient la masa ideală a criticului literar, un prânz, în schimb în birtul gării din Ploeşti, era echivalent cu un regal. In toată România veche se mânca bine în două singure locuri şi în două gări, la Ploeşti şi Iaşi; bine, gospodăreşte bine.

Intre artă şi bucătărie, ca şi între monarhie şi bucătărie, a fost întotdeauna ceva mai mult de cât nişte simple aderenţe şi totdeauna unui roman mai mult sau mai puţin bine macerat şi bine scăzut, însuş Balzac şi însuş unchiul Rabelais şi chiar tata Goethe, i-a preferat o friptură la cuptor şi o cupă de vin original. Bucătarul stă biruitor de multe ori alături de împărat şi de poet şi masa facilitează nu numai relaţiile internaţionale şi dintre clase, dar şi colegialitatea artiştilor. Hrana cu zeamă de lămâie şi cu higienice borşuri filtrate într'un cilindru de cristal farmaceutic, e pentru bolnavii şi scriitorii fără rânză.

Pe când îşi scria cărţile lui la tijghea, Gherea mirosea subtil parfumul divers al bucătăriei lui, întru totul suculentă şi pură în materiile prime. Opt ani, ne-a spus criticul o dată, nu m-am sculat de pe scaunul tijghelii — şi aceşti opt ani corespund cu opera lui literară. Intre două trenuri, între câte o sută, două, de călători îmbucând un pateu şi un pahar şi plescăind în fugă, năvălit de guri, Gherea, ca un vameş al infernului, pe o tijghea ca o catedră, lua fiecăruia, pe colţul manuscrisului, care orânduia ideile şi desvolta un punct de vedere, gologanul de trecere în munte şi către baltă.

Probitatea intelectuală a lui Dobrogeanu-Gherea ca şi probitatea lui de bărbat, poate sluji de mare pildă fiecăruia din contimporani. In afară de unghiul artistic al ideilor, care se deschide şi se închide, ca limbile unui ornic, după soare, acest discursiv al principiilor şi emiţător de dogme, era omeneşte cel mai bun şi mai milos dintre prelaţii gândirii unei epoci. Dreapta lui a dat întotdeauna şi inima lui, stângă, a îmbălsămat în căldura ei multe şi fără de număr dureri. Nimeni nu a trecut pe dinaintea ei şi n'a căpătat fie mângâiere fie bucurie.

Gherea nu a fost profesor, nici ministru, nici deputat, nici scriitor industrial, ca noi, care trăim din cerneală şi intelect şi, succesiv, din douăzeci de culori de cerneală şi din douăzeci de credinţe. El a realizat insul social îndoit, care serveşte ideile mai bine şi nu-şi dumică merindea din personalitatea lui artistică, muncitor pentru pâine şi contemplator pentru intelect.

T. ARGHEZI

S'a pus în vânzare No. 124 din excelenta publicaţie de popularizare „Biblioteca Dimineaţa", coprinzând câteva povestiri ale excelentului scriitor **I. Agârbiceanu,** strânse la un loc sub titlul

DACTILOGRAFA

Volumul cuprinde o selecţie din cele mai bune povestiri ale acestui fruntaş al literaturii române.
No. 124. Preţul 8 lei

RASPUTIN, — sau Diavolul dela Curtea Ţarilor a apărut într'o nouă ediţie.

Este povestea extraordinară a unui geniu vulgar şi pervers, — dar geniu de primul ordin.

Rasputin, propovăduitorul fascinant al purificării prin păcat, predicatorul experienţei imorale ca antipod al adevăratei vieţi morale, este una din figurile cele mai interesante din câte a generat misteriosul suflet rusesc.

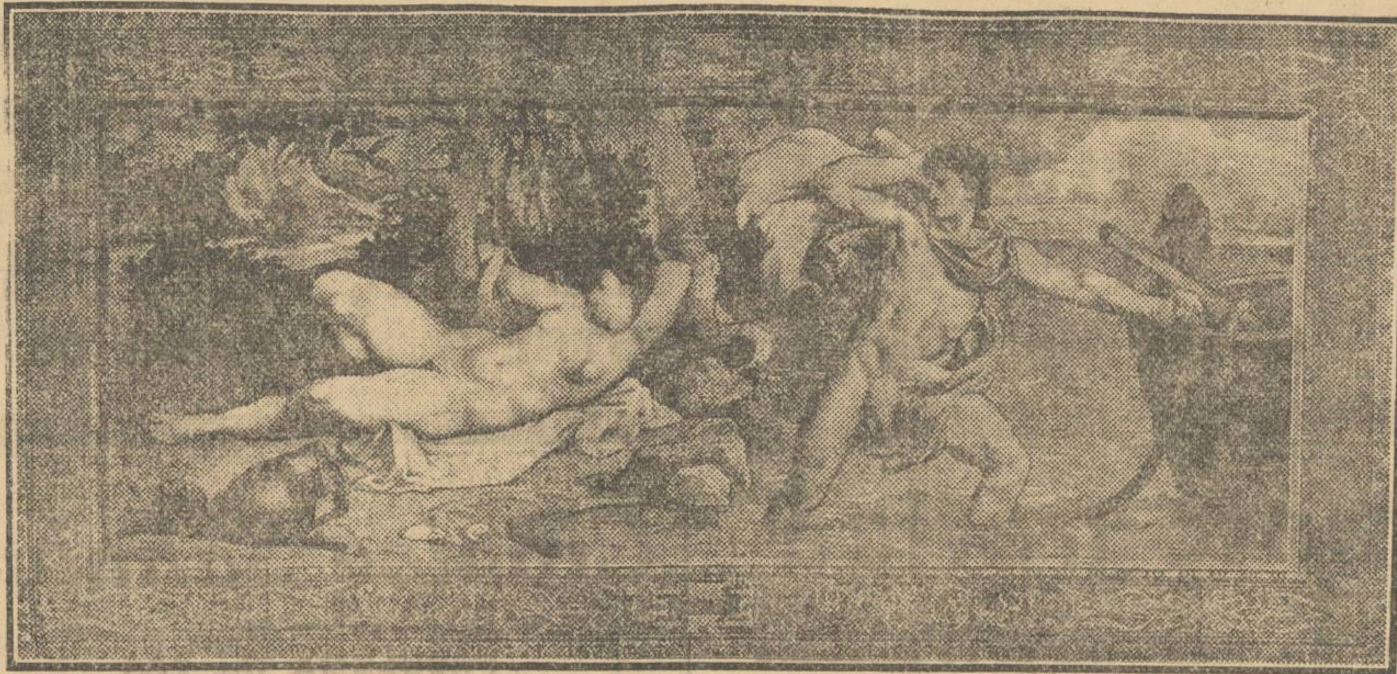
Intr'adevăr, Rasputin propovăduia o păcătuire până la epuizarea păcatului, — până la ultima rămăşiţă de savurare a faptei imorale. Şi aceasta, pentru ca păcatul să fie depăşit şi, în chipul acesta, să fie inutil, ineficace.

Rasputin, — sau Diavolul dela Curtea ţarilor este tocmai viaţa acestui pervers şi vulgar, misterios în atitudini, straniu în faptă şi gest care a trăit în mijlocul unei familii încoronate, între Romanovi.

Rasputin, — sau Diavolul dela Curtea Ţarilor e tot luxul de desfrâu între împăraţi şi religioşi fanatici. Şi mai e povestea omului care a jucat, tainic, un rol însemnat în istoria ultimilor Romanovi.

Rasputin, — sau Diavolul dela Curtea Ţarilor este un roman din cele mai pasionate, ce trebue citit.

Un volum elegant ilustrat în aproape 1000 pagini. Preţul 100 lei

Gabriel Popescu *Aquaforte*

PLASTICA

Informaţia noastră nu se poate mărgini la faptul actual. Sunt manifestări izolate şi modeste care nu au un răsunet imediat, dar care adesea sânt mai vrednice de pomenit decât exibiţiile sgomotoase.

Şi nu e vina cronicarului dacă nu descoperă la vreme aceste timide nuclee de energie artistică. Expoziţia de atelier e prea intimă. Anume parcă făcută pentru un public restrâns. Vizitatorii nu se prea îmbulzesc, iar cronicarii s'au obişnuit să nu acorde încredere manifestărilor lipsite de solemnitatea publicităţii obişnuite.

Şi totuşi, spre atelier ar trebui să se concentreze tot interesul criticei. Acolo, artistul, nesubordonat pretenţiosului decor festiv al sălilor din centru, apare mai bogat, mai sincer, mai personal.

Spre atelier trebuesc îndrumaţi toţi iubitorii de frumos. Surprizele acolo sânt totdeauna proaspete şi vii, fiindcă acolo se plămădesc.

D. Paciurea *Sfinxul*

Şi indicăm de astădată o expoziţie unde realizările sânt într'adevăr surprinzătoare prin spontaneitatea, noutatea şi îndrăzneala lor: e atelierul soţilor Cornelia Babic şi Daniel, din strada Ceres.

* * *

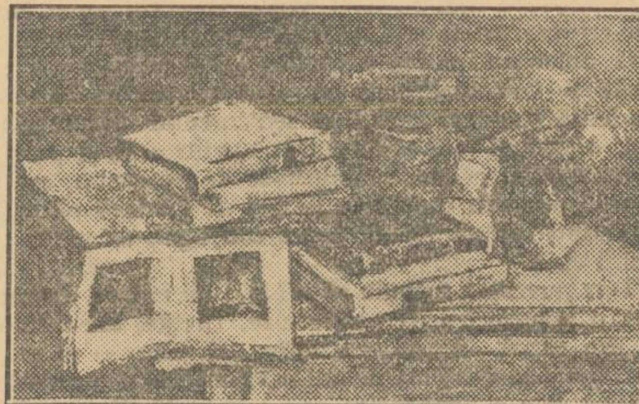
La Muzeul Aman au expus sculptorul Paciurea, pictorul Teişanu şi întâiul nostru gravor-artist Gabriel Popescu.

Domnul Paciurea este un mare gânditor în piatră. Dela Madona monumentului funerar al familiei Stolojan (interpretare sculpturală a spiritului picturii bizantine), la Gigantul din Parcul Carol, la bustul lui Poni, sau la cel al lui Haret, la Sfinx, la nuduri, statuete şi himere, domnul Paciurea a străbătut toate asperităţile modelajului grav şi emotiv.

Din ţinuta stilistică a sculpturii sale se desprind accente şi detalii ce se regăsesc mereu în subtilităţile formei, în ritmul plastic al originalei sale viziuni.

Locul pe care îl are în evoluţia sculpturii noastre domnul Paciurea, îl ocupă în evoluţia gravurii domnul Gabriel Popescu.

Liberată din supremaţia tehnicei, gravura înfăptuită de acest artist a marcat o etapă de înaintare artistică şi de stimulare generoasă a practicanţilor genului.

G. Petraşcu *Natură moartă*

Lucrările domnului Gabriel Popescu au desluşit prima sinteză grafică, a formei şi a liniei expresive.

Pe domnul Teişanu nu ni-l puteam închipui altfel decât dulceag în cromatică, ilustrativ şi banal în compoziţie.

Pictura d-sale a rămas cu desăvârşire inactuală.

* * *

O pildă de pictură adevărată, adică de artă ce depăşeşte vremea iar nicidecum nu înseamnă o privire înapoi, ne aduce meşterul Gheorghe Petraşcu.

In expoziţia de la Căminul „Regina Maria", artistul acesta dă o lecţie minunată pictorilor, de felul cum se poate construi în culoare un portret, un peisaj, o natură moartă sau un interior patriarhal.

Nimic intelectual nu intervine în omenescul compoziţiilor.

Cu nepreţuită grijă se îmbracă pânza în haină colorată, — îngăduind unei sensibilităţi ce merge de la lirismul stăpânit al unui Grigorescu până la temperamentul profund romantic al lui Luchian, să smulgă paletei cea mai bogată simfonie de culori a picturii româneşti.

Muzicalitatea romantică se împacă aci cu atitudinea naturalistă, cu dragostea de aspectele traduse în forme şi culori, cu nervozitatea atmosferei de izolare şi patetism.

Sunt tablouri ce prevestesc parcă o furtună lăuntrică, tristeţa copleşitoare a omului ce se confundă cu natura.

Drama sufletească se exteriorizează câteodată cu brutalitate. Niciodată, însă, pictorul Petraşcu nu încearcă să emoţioneze prin fabulă. Totul se concentrează în tratare. Motivul cel mai obişnuit dobândeşte în interpretarea sa expresie şi sens propriu.

G. Petraşcu *Biserică veche*

Pasta închide toată taina puterii emotive a acestei arte. Prin calităţile ei, pictorul Petraşcu şi-a statornicit definitiv locul de frunte în plastica noastră.

H. BLAZIAN

Smeu

Pe drumurile frânte şi'nserate,
M'am dat în voia paşilor posaci,
Când smee încurcate în copaci,
Mi-au arătat dreptunghiuri colorate

Le-au ridicat acolo nu ştiu cine
Şi le-au lăsat acolo, pe când eu,
Cercând, odată, să ridic un smeu,
L-am încurcat în crengile din mine.

Şi smeul meu de-atunci, mereu mă doare
Chinuitor, aşa precum un junghi;
Il am şi-acum, dar nu mai e dreptunghi
Şi nu mai e acelaş la culoare.

D. N. TEODORESCU

MORAVURI AMERICANE

Aspecte din războiul alcoolului

Opinia publică în Statele-Unite a fost, în ultimul timp, emoţionată de câteva măceluri operate de crucişătoarele Republicii împotriva vaselor de Corsari, de „bootlegger"-i, de contrabandiştii de alcool. Vapoare mari ca „I am alone" şi altele au fost scufundate, şi cei mai mulţi din echipaj şi-au găsit moartea. Lumea s'a alarmat de acest aspect de războiu. Căci într'adevăr, războiu şi este. Dacă mâine un pachebot englez ar intra în apele americane încărcat cu alcool (sau chiar neîncărcat cu nimic), dar dacă ar refuza să se oprească în faţa somaţiei unui simplu poliţist, — pavilionul Marei-Britanii ar fi torpilat exact ca, în plin războiu, un vas inamic.

Războiu este — şi războiu care nu s'a sfârşit. Departe de asta.

Oficial, lucrul e tranşat. Alegeri peste alegeri au avut loc, în care chestia alcoolului a fost mereu repusă în discuţie, şi votată cu majorităţi formidabile. Un buget mai încărcat chiar decât acela al marinei de războiu engleze, un efectiv de agenţi oficiali şi secreţi mai numeroşi decât armata germană, fulgerele penale şi trăsnetele popilor, intimidările miliardarilor, posacele ucazuri ieşite din „Casa-Albă" a Prezidentului, — nici odată vre-un Ţar oriental n'a dispus de atâta violenţă ca legea Abstinenţii din Statele-Unite.

Când cineva e bănuit că este „bootlegger", poliţia trage cu revolverul în el, cum îl vede pe stradă. Destroyer-ul care a scufundat *„I am alone"* nu-i decât o unitate dintr'o întreagă escadră care crucişează toată coasta — din California până în Florida, de jur împrejurul Americei. Delaţiunea familială, spionii şi pârâtorii sunt încurajaţi. Cinci mii de franci amendă şi zece zile închisoare pentru o singură sticlă de cognac găsită; automobilele sunt vânate de motociclete, şi oprite cu revolverul pe şoselele dela frontiere.

Şi totuşi... Şi totuşi, dela New-York până la San Francisco, nu există restaurant unde, în schimbul unui preţ bun, să nu ţi se furişeze o sticlă cu şampanie între picioare, ascunsă într'un şervet; nu există nici o gazdă care să nu te incendieze cu cooktail--uri; nici-un birou care să nu conţină, în sertarele sale, whisky în profuziune; nu-i nici-o prăvălie care să nu ofere în galantar „shaker"-ul de băut cocktail-uri, sau flaconul turtit, de argint, pentru purtat băutura în buzunar, sau pahare de liqueur, sau butoiaşe pentru rachiu. Suburbiile oraşelor sunt ticsite nu numai cu distilerii misterioase, dar şi cu fabrici de sticlărie şi imprimerii oculte unde indivizi pe cât de bogaţi pe atâta de certaţi cu legea, fabrică zi şi noapte, cu o sumbră tenacitate de nihilişti băuturi falşe de mărci celebre, etichetate în regulă şi astupate proaspăt.

Ce riscă aceşti bravi comercianţi? Aproximativ nimic. Ei îşi au avioanele lor, automobilele lor blindate, mitralierele lor; şi mai au şi... carnete de cekuri, căci poliţia adeseori ezită între eroism şi concesiune, între dulceţile bacşişului şi rigorile moralei. Adesea, bătălia ajunge la turbare, cu morţi în ambele tabere. Dar totdeauna, mai cu binele mai cu răul, camioanele ajung la destinaţia lor firească, adică la uşa pivniţelor.

Las celorlalţi grija de a se gândi la ce poate fi, din punctul de vedere al calităţii, o marfă procurată de vânzători care îşi pun pielea în joc, unor cumpărători care sunt în imposibilitate de a reclama! America, de mult, nu se mai alcoolizează. Se vitriolizează. Lucrătorul, studentul, dactilografa — toţi aceştia au parte de metili fulgerători, care orbesc pe loc şi pe totdeauna. In şase luni, Metropolitan Insurance Company anunţă că, printre cei 17 milioane de asiguraţi, se constată o sporire a decesurilor de 20 la sută. Şi organul oficial al Ligii Moderaţiunii, cu toate că a luptat şi luptă pentru prohibiţia alcoolului, nu ezită totuşi să mărturisească: „Fiecare an aduce o recoltă de beţivi mai bogată decât aceia a anului dinainte, mai numeroasă decât pe vremea băuturii libere".

Dar ar însemna să cunoaştem greşit încăpăţânarea americană dacă am nădăjdui într'o destindere, într'o liniştire. Bătălia se va continua, cu aceeaşi turbare.

Şi trebue, cinstit, să o recunoaştem:

„Uscaţii", partizanii regimului „sec", au obţinut rezultate considerabile. La ţară, alcoolismul este pe cale de a dispărea. Nu-i asta admirabil? In oraşe, aşa zisele „saloons", adică marile cafenele, tavernele, berăriile au dispărut, reîntărind vlaga vieţii de familie şi de corporaţie. Dar mai cu seamă (şi poate aceasta-i principalul), încetul cu încetul, o generaţie nouă creşte, care primeşte cu bună credinţă şi cu convingere legea abstinenţii.

J. DEV.

Săptămàna copiilor!

Pe lângă alte multe lucrări pentru copii, editura „Adeverul" prezintă în Săptămâna Copiilor şi în preajma vacanţelor şcolare. volumul apreciatului scriitor

ION PAS

Familia Chiţ-Chiţ

(Trei piese de teatru amuzante şi distractive)

Autorul are la activul său numeroase lucrări pentru copii, apreciate şi recomandate de părinţi şi profesori.

Un volum elegant ilustrat, lei 50.

Ed. „Adeverul". De vânzare la toate librăriile.

Pour Elle
PASAJUL MACCA, 2
PREZINTĂ CEA MAI ASORTATĂ COLECŢIE DE VARĂ IN:
FLORI, BUCLE PENTRU ROCHII ŞI MANTOURI,
CORDOANE, COLIERE, FETRURI, PAIURI, ETC.
TOATE MĂRFURILE NOASTRE SUNT NUMAI DE PROVENIENŢĂ FRANCEZA

Cronica cinematografică

Oamenii clasifică filmele şi filmele clasifică oamenii. — Din ce se compune „sentimentul operetei". Invenţiile filmului „Zwei Herzen".

Rămăsesem dator, din cronica precedentă, să vorbesc despre acele adevărate catastrofe care sunt filmele vorbitoare franceze. Intre timp însă, actualitatea a fost confiscată de filmul vienez „Zwei Herzen in ¾ Takt". Această producţie poartă pecetia autentică a artei, căci a plăcut oamenilor foarte simpli, sufletelor primare; a plăcut apoi oamenilor foarte subţiri (de altfel omul de adevărat bun gust este acela care a ajuns, pe căi indirecte, îndărăt la simplicitate); şi în sfârşit, a displăcut tuturor acelor indivizi pretenţioşi şi solemni, care n'au modestia omului simplu, fiindcă se cred cultivaţi şi rafinaţi, şi n'au nici supleţea de spirit a omului superior.

In privinţa aceasta filmele foarte bune pot sluji ca instrument practic de clasificat oamenii. Imi amintesc de filmul acela, aşa de artistic, al gloriei Swanson, intitulat: Sadie Thompson. A fost plăcut de exact aceiaşi oameni care au rămas încântaţi de „Zwei Herzen".

In genere, când vreau să-mi verific o idee, să văd dacă are sau nu valoare, întrebuinţez următorul procedeu. Expun chestiunea unui om foarte simplu şi incult; apoi unuia foarte cultivat şi luminat; însfârşit unui mandarin din acei cum sunt atâţia, care se socot cu emfază „intelectuali". Dacă primii doi sunt mulţumiţi, iar cel de al treilea strâmbă din nas — e semn sigur că ideea e bună.

Aşa încât operele împart pe oameni tot atât cât şi oamenii împart operele. Publicul clasifică filmele în bune şi proaste, iar filmele, la rândul lor, categorisesc pe oameni, împărţindu-i în gogomani şi oameni de gust.

* * *

La „Zwei Herzen" mă dusesem cu multă aprehensiune. Mă temeam de operetă. Şi aveam tot dreptul să-mi fie frică. Poate fi ceva mai exasperant ca o operetă?

Decât — mare mi-a fost surprinderea constatând că „Zwei Herzen" nu este o operetă, ci un film, foarte cinematografic, unde doar subiectul este *Opereta*, opereta *în sine*, atmosfera operetei, psihologia operetei, vârsta operetei, — într'un cuvânt: *sentimentul operetei.*

Căci după cum există un sentiment al răzbunării, al trecutului, al decepţiei, al luptei, al morţii, etc., etc., — există şi un sentiment al operetei.

Sentimentul operetei este, în primul rând, un fel de a avea şaisprezece ani. (După cum, de altminteri, vârsta de şaisprezece ani se poate, între altele defini: vârsta în care ne place opereta).

Opereta conţine, mai întâi de toate veselie. O veselie simplă, directă — aproape fiziologică.

Opereta conţine apoi o mare doză de naivitate pudică. Amorurile de acolo sunt înduioşător de platonice; aproape frăţeşti.

Opereta conţine *amor general;* căci vârsta de şaisprezece ani e aceea când iubim, ca bărbaţi toate femeile de pe pământ; şi ca femei, pe toţi bărbaţii. Iubim iubirea. Suntem îndrăgostiţi de Dragoste.

Opereta, pe de altă parte conţine cea mai enormă cantitate de prozaism, şi în acelaş timp cea mai enormă cantitate de poezie. Căci vârsta de şaisprezece ani este aceia când tot ce se petrece, e transformat de noi în poezie; când orice lucru ne miră, ne încântă; când totul ne pare plin de înţelesuri misterioase; când credem că Universul se arată dispus să ne destăinuiască şi nouă câteva din secretele sale. E vârsta când sufletul nostru cântă. Cântă perpetuu, şi la orice. Nu mai există proză pe pământ, căci totul e perceput sub formă de poezie. (De aceia nu mai există nici poezie, pe care să o opunem prozei). Opereta exprimă minunat acea proză poetizată ieftin şi sistematic, acel „parti-pris" înduioşător de lirism naiv al vârstei de şaisprezece ani.

Acesta este *„sentimentul operetei"*. După cum se poate vedea: nu-i lipsit de subtilitate şi de bogăţie. E o stare sufletească delicată şi complexă. Dar mai su seamă este o temă *grea*, dificilă de redat artisticeşte. Căci subiectul cel mai anevoios esteticeşte este banalitatea. Meritul unui Cehov, de pildă, sau al unui Kuprin, este de a fi zugrăvit tocmai peisagii mentale cenuşii, vieţi complect terne, existenţe sarbede şi fără evenimente, într'un cuvânt: de a fi descris, în mod tulburător, mediocritatea şi banalitatea vieţii.

Opereta, adică acea „Weltanschauung" a vârstei de 16 ani, este şi ea un fel de banalitate. Este banalitatea cea *veselă* (spre deosebire de aceia sfâşietoare descrisă de Cehov). Şi e foarte greu să se redea artisticeşte, — adică prin mijloace din care să nu fie niciunul banal, — tocmai sentimentul banalităţii.

Insistăm asupra dificultăţilor acestora tocmai pentru a scoate în relief meritele filmului „Zwei Herzen in ¾ Takt".

* * *

Veselia perpetuă este redată prin următorul foarte ingenios truc: Niky şi Viky Maler, autori de operete, sunt fraţi, se adoră, şi se ceartă de dimineaţă până seara. Ca autori de operete, cântă toată ziua, ca colaboratori polemizează toată ziua, — dar nu numai vorbind, ci şi cântând; însfârşit, tot în calitate de fraţi, se împacă de asemenea tot timpul.

Aceste certuri şi împăcări sunt jucate desăvârşit. In special este o scenă, extrem de originală, unde fiecare se află aşezat la un pian, şi polemizează la clavir, fiecare vrând să aibă „ultimul cuvânt" al unei melodii.

Amorul de 16 ani, amor platonic, aproape frăţesc, vinovat şi nevinovat în acelaş timp, nesatisfăcut fără însă să fie propriu zis nenorocit — a fost redat artisticeşte printr'un truc foarte ingenios: Cei doi fraţi sunt amorezaţi de sora lor. Ceiace îi face şi mai rivali, dar şi mai uniţi. Ceiace dă amorului lor ceva foarte pur, ceva melancolic şi nesatisfăcut, dar ceva totuşi vesel la urma urmelor. Cât despre urâta impresie de incest care ar putea să se nască — ea este înlăturată foarte simplu: aflăm că sora, în fond, nu e soră adevărată, ci adoptată de tatăl băeţilor. Ei află asta exact în momentul când un al treilea le-o „suflă". Aşa că scrisoarea revelatoare, ei o rup, făcând nişte figuri lungi de un cot. Falşa soră va rămâne soră. Atmosfera de frăţie a operetei nu se strică însă. Şi e nespus de nostim, de înduioşător...

O altă scenă excelentă este aceia petrecută într'o berărie din Grinzing. La o masă stau, trişti, compozitorul Hofer, necăjit că nu-şi găseşte valsul nouei sale operete, şi metresa lui, vedetă a operetelor sale. Publicul îi recunoaşte, şi-i cere ei să cânte. Ea n'are nici-o poftă. Le explică că-i răguşită. Lumea insistă. Ea începe. Mai întâi fără nici-un chef. Apoi, treptat-treptat, dispoziţia creşte. Notele se închiagă. Vocea capătă acea stridenţă deloc antipatică a vocilor „echt wienerisch"; ritmurile de vals straussian rup notele, macină frazele, le scandează totodată brutal şi sentimental. Incetul cu încetul, o vedem pe cântăreaţă aprinzându-şi privirile, scoţându-şi mantaua, sculându-se de pe scaun, aşezând pe masă una din pulpele sale tari de vieneză plinuţă — şi sfârşind într'un fel de extaz conjugal, de gâtul prietenului ei.

Dar povestea trebuia să aibă şi un episod *dramatic*, adică o *nenorocire*. O nenorocire, fireşte, înlăturată în cele din urmă. Nenorocire totuşi. Ei bine — şi nu putem felicita în deajuns pe autorii filmului — această nenorocire este o nenorocire *pur muzicală*. Compozitorul operetei, sub inspiraţia amorului, îşi compune valsul cel mult căutat. Dar inspiratoarea găseşte că e spiritual şi poetic să nu spună cine e, şi să plece pe neaşteptate. Rezultatul: compozitorul îşi uită propria lui compoziţie. Urmează câteva scene foarte bine făcute în care ni se arată el în căutarea melodiei pierdute, iar ea (melodia) tot ferindu-se, fugind şi scăpându-i. E foarte amuzant, nou, şi bine făcut. Şi caracterul pur muzical al acestei catastrofe întăreşte atmosfera de operetă a filmului.

Atmosfera muzicală a filmului este dela început făcută prin reprezentarea, în formă de prolog, a unei scene de pe vremea lui Schubert. Compozitorul, la clavecin, cântă; cântecul lui contagiază toată strada. Un vecin de vizavi îşi ia ghitara; un cerşetor vioara; un băeţaş şueră din frunză; nişte soldaţi bat tactul cu toba; şi deodată, toată mahalaua e un concert...

Apoi scena finală, când fata vine şi aduce aminte componistului melodia valsului său. Fata cântă. Şi orchestra începe să intre în funcţiune; întâi contrabasul care îi ţine tactul. Apoi tobele; apoi vioarele secunde, care intervin şi ele cu „isonul" lor. Mişcarea se propagă; contagiunea se operează. Toată orchestra e contaminată. Şi se sfârşeşte pe un ton de tunet.

Dar mai era o dificultate de învins. Fiindcă tema era „sentimentul operetei" — trebuia să ni se dea 2—3 scene de adevărată operetă. Or, aci era primejdia. Cum să scăpăm de anosteala inerentă operetei?

Greutatea a fost totuşi învinsă. Scenele de operetă au fost puţine; adică la dreptul vorbind numai una („Auch dú, etc."). La care trebue să adăugăm scena când autorii explică, din gură, voce şi piano, Domnului Director, noua lor operetă. Scena în care cei doi actori care fac pe fraţii Niki—Viky se arată a fi nişte „diseur"-i desăvârşiţi. Apoi scena e presărată cu detalii spirituale — iar melodiile sunt agreabile.

Trebue să mai facem o remarcă. Filmul este vorbitor. Deşi vorbitor, fotografiile sunt, în genere clare. Vocea este deasemeni, foarte limpede. Textul e spiritual. Dar, cu toate că textul are o oarecare valoare proprie, actorii, nu se bazează pe el, ci joacă adevărat cinematografic. Suprimaţi cuvintele, — şi filmul nu va pierde nimic. Dovada? Filmul a fost perfect înţeles de toţi acei (şi sunt destui) care nu ştiu nemţeşte. Aşa că „Zwei Herzen", poate cel mai bun film vorbitor din câte s'au fost dat până acum, alcătueşte, între altele, tocmai un minunat argument împotriva filmelor vorbitoare.

D. I. S.

Ultimele noutăţi apărute in vitrina

Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.

Calea Victoriei 27 (colţ cu Bulev. Elisabeta)

Heymans Ch. — La Vraie Mata Hari.	Lei 98.—
Philip A. — L'Inde Moderne.	„ 117.—
Gril E. — Le Grand-Pére sans Enfants (roman). . .	„ 78.—
Carcopino. — Virgile et le Mystére de la IV-eme Eglogue.	„ 98.—
José Maria de Acosta. — La Saturna (roman). . .	„ 78.—
Berge A. — La Jeunesse interdite (Bernard Bardeau)	„ 98.—
Tournier. — La Conquête Religieuse d'algerie. . .	„ 104.—
Morel. — Clemenceau Medecine et Philosophe. . .	„ 45.—
Galsworthy. — Aux Aguets (Forsyte Saga) 2 vol. .	„ 156.—
Kipling R. — Mais ceci est un autre histoire. . . .	„ 98.—
Prévost M. — Voici ton Maitre (roman)	„ 98.—

Comenzile din provincie se expediază şi contra-ramburs. Ultimele noutăţi în drept, Technică, Medicină, etc. etc.
Se fac abonamente la toate revistele şi ziarele române şi străine.

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 286

de **E. Brunner.**

(Wiener Schachzeitung" 1930).

Ra1, Th4, Ca6 şi g5, Pa3. a5, d4, f4 şi h3.

Negru: (9 figuri)

Alb: (5 figuri)

Rc4, Df7, Th2, Cd5, Né4.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 287

de **C. G. Gavrilov,** Vâlcov

(„Galerie moderner Problemkomponisten" 1930).

Negru (6 figuri)

Rd1, Df3, Th1. Pé3, é7 şi f2,

Alb (7 figuri)

Ra7, Db4, Tc6, Ca3 şi é2, Na6, Pc2.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 129

Jucată la concursul internaţional din San Remo în Ianuarie 1930.

Alb: *E. Bogoljubow* — **Negru:** *G. Maroczy*

Apărarea franceză

1. é2—é4, é7—é6; 2. d2— d4, d7—d5; 3. Cb1—c3„ Cg8—f6; 4. Nc1—g5, Nf8—é7; 5. é4—é5, Cf6—d7; 6. h2—h4, a7—a6; 7. Dd1—g4, Né7×g5; spre a apăra atacul N×7 urmat de D×g7. Ar fi fost însă preferabil Rf8 urmat de c5 şi Cc6. 8. h4×g5! forţează prin ameninţarea g6 (f×g; T×h7!) mutarea următoare a negrului, care-i slăbeşte punctele f6 şi h6. 8..., g7—g6; 9. Nf1—d3, Dd8—é7; 10. Cg1—f3, c7—c5; 11. d4×c5, Cb8—c6; 12. 0—0—0, Cd7×c5; 13. Dg4—f4, Nc8—d7; 14. Th1—h6, 0—0—0; 15. Df4—f6, negru fiind în vădită inferioritate încearcă un contra-atac, fără să poată însă salva partida. 15..., Cc5×d3+; 16. c2×d3, Dé7—c5; 17. d3—d4, Dc5—c4; 18. Rc1—b1, la D×f7, alb ar fi fost ameninţat mereu cu atacul turnului din d8 împotriva damei. 18..., Rc8—b8; 19. Th6—h4? Acum alb ar fi putut lua fără nici un desavantaj pionul din f7. 19..., Td8—f8; 20. Df6—f4, Cc6—é7; 21. Th4—h3, a6—a5; 22. Cf3—d2, Dc4—a6; 23. Cd2—b3, b7—b6; 24. Td1—c1, a5—a4; 25. Cb3—a1, Cé7—c6? 26. Cc3×b5, Nd7—c8; încă o încercare fină de salvare. 27. Cd5—f6!, Cc6—b4; 28. Df4—d2, Da6—b5; 29. Ca1—c2, Cb4×c2; 30. Dd2×c2, Tf8—d8; 31. Th3×h7„ Nc8—a6; 32. Dc2—c7+,Rb8—a8; 33. Th7×f7 şi negru abandonează.

Poziţia partidei după a 15-a mutare a albului

Negru: Maroczy.

Alb: Bogoljubow.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

R. N. Koudenhove-Kalergi

Cele trei religiuni

Arşiţa Indiei, care paralizează orice activitate, a creat mentalitatea ei contemplativă.

Frigul Europei, care sileşte la activitate, a creat mentalitatea ei activă.

Temperatura mijlocie a Chinei, care cere o alternanţă armonioasă între activitate şi contemplaţie, a creat mentalitatea ei armonică.

Aceste trei temperaturi au dat naştere la trei tipuri fundamentale de religiuni: tipul contemplativ, cel eroic şi cel armonic.

Religia eroică şi etica nordului se manifestează în mitologia scandinavă şi în concepţia de viaţă a cavalerismului european şi japonez; ea înviază acum în doctrina lui Nietzsche.

Virtuţile ei cele mai înalte sunt bravura şi forţa de acţiune; idealul ei, lupta şi eroul ei, Siegfried.

Religia contemplativă şi etica sudului îşi găseşte expresia cea mai desăvârşită în budism. Virtuţile ei cele mai înalte sunt renunţarea şi blândeţea, idealul ei pacea şi sfântul ei, Buda.

Religia armonică şi etica centrului s'a desvoltat în apus în Helada, în răsărit, în China. Ea nu cere nici ascetismul luptei, nici acel al renunţării.

Este optimistă şi liniştită; idealul ei e omul nobil: înţeleptul Confucius şi artistul Apollo.

Idealul elen al omului apollinian se plasează astfel în mijloc, între eroul german Siegfried şi sfântul indian Buda.

Toate creaţiunile religioase şi etice sunt în fond combinaţiuni din aceste trei tipuri fundamentale. Orice religiune, în curs de propagare, trebue să se adapteze acestor exigenţe climaterice. Astfel, creştinismul ortodox din răsărit se apropie de religia centrului, şi protestantismul de aceea a nordului. Acelaş lucru se poate spune despre budismul din Ceylon, China şi Japonia.

Creştinismul a transmis culturii noastre valorile asiatice ale sudului; renaşterea, valorile antice ale centrului şi cavalerismul, valorile germanice ale nordului.

(în româneşte de I. ŞERBAN)

Alte opere literare de succes

Editate de „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulevardul Academiei, No. 3, Bucureşti

„POEZIA LUI EMINESCU" de **Tudor Vianu.**

(Un vol. de 160 pg. Lei 60).

„In aceste studii de adâncire şi luminare a motivelor şi atitudinilor eminesciane, d. Tudor Vianu dă dovada unei temeinice metode de cercetare, unei cunoştinţi filosofice, în deosebi de estetică germană, dintre cele mai impunătoare şi mai ales unei înţelegeri largi şi juste a fenomenului literar".

(„Patria" Cluj)

„MAICA DOMNULUI DE LA MARE" Roman de **Emanoil Bucuţa.**

(Un vol. de 204 pg. Lei 90).

„Autorul frumosului roman „Fuga lui Şefki" *care s'a bucurat de o dublă distincţiune, fiind premiată de „Cartea Românească", şi de „Soc. Scriitorilor Români", a dat la lumină o nouă operă epică, inspirată de viaţa unui interesant colţ din Dobrogea noastră şi străbătută de firul de legătură al unei acţiuni bine închegate şi extrem de atrăgătoare prin toate episoadele ce o întovărăşesc".*

(„Poşta ţăranului")

„LEAGĂN DE CÂNTECE" Poezii de **N. Davidescu.**

(Un vol. de 126 pg. Lei 60).

„Poezia acestor stări sufleteşti aminteşte întotdeauna de basorelieful palatului lui Asurbanipal, în care leul cu coama sbârlită de dragoste furioasă şi având la picioare-i pe leoaica supusă, se proectează pe umbrarii de Eden, dintre cari răsare, pe o tulpină delicată şi înaltă, un crin de zăpadă".

(Perpessicius în Cuvântul)

„CU OU ŞI CU OŢET" Poezie satirică de **Dr. A. Urechia.**

(Un vol. de 200 pg. Lei 60).

„Unul din marii noştri humorişti este autorul acestei cărţi în care descoperi, foaie cu foaie, prilejuri de râs sănătos, din toată inima, ceea-ce-i lucru rar în literatura noastră actuală".

(„Ideea")

BOERUL DRĂGUŞAN de **P. Partenie.**

(Un vol. de 176 pg. Lei 22).

„In sfârşit Ţara Oltului şi-a găsit adevăratul tâlcuitor al năzuinţelor ei: Pr. P. Partenie".

(N. Iorga)

Cărţile amintite mai sus cum şi alte multe opere capitale ale fruntaşilor literaturii noastre, editate de „CARTEA ROMÂNEASCĂ", se află de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot cere şi direct dela „CARTEA ROMÂNEASCĂ" Bulev. Academiei, 3, Bucureşti, I, trimiţând costul prin mandat poştal.

Cărţi şi Reviste

„Convorbiri literare"

Numărul pe April al *Convorbirilor Literare* ne aduce sfârşitul preţioaselor amintiri ale lui Ioan Slavici, publicate sub titlul *Lumea prin care am trecut.*

Se desfăşură înaintea ochilor noştri fapte petrecute după anul 1870, mai întâiu în Ardeal — unde muncesc pe tărâm politic şi cultural, cu multă dragoste pentru luminarea şi propăşirea poporului românesc, neguţătorul Diamandi Manole, intelectualul desăvârşit Ioan Bechnitz, fraţii Brote, G. Coşbuc şi mulţi alţii — apoi în regatul liber.

In toamna anului 1874, Ioan Slavici vine la Iaşi, ascultând de sfatul lui Titu Maiorescu care-l chemase să ia parte la activitatea culturală pornită de „Junimea". Se simţia cât se poate de bine în mediul de-acolo, şi ar fi fost bucuros să se statorniceească la Iaşi, dar Maiorescu stărue să-l urmeze la Bucureşti şi Slavici nu poate să i se împotrivească. Aci, el intră în comisiunea însărcinată cu publicarea bogatei colecţiuni de documente cunoscută sub numele de „Documentele Hurmuzaki". Impreună cu Eminescu a tradus din limba germană „Fragmentele" privitoare la Istoria Românilor, operă a lui Eud. Hurmuzaki care a apărut sub îngrijirea lui Slavici.

La 1875 Slavici îşi începe aci cariera dăscălească predând filosofia şi limba română la liceul „Matei Basarab" şi i se consacră până'n pragul morţii.

I. Slavici

Pline de învăţăminte sunt destăinuirile ce le face în legătură cu scrisul său.

„Scriam pentrucă nu eram în stare să mă stăpânesc. Scăpat însă de neastâmpărul, de care eram cuprins, puţin îmi păsa, dacă se publică ori nu ceiace am scris: îmi era destul, că am citit scrisa mea în faţa cuiva. Nu numai ţineam apoi seamă de efectul produs de scriere, ci scriind, îmi dădeam toată silinţa să mă potrivesc atât în plăzmuire, cât şi în formă cu felul de a vedea şi cu gustul acelora, pe care îi aveam în vedere. Aşa se adeveria în ceiace mă priveşte, că lucrarea literară se desfăşură sub înrâurirea publicului cetitor.

La Viena şi la Iaşi am scris sub înrâurirea lui Eminescu, în primii ani ai petrecerii mele la Bucureşti sub a lui T. Maiorescu, iar în urmă nu am publicat decât ceiace am cetit mai nainte soţiei mele.

Urmarea firească e, că lucram totdeauna a'ndelete, ţineam la corectitatea formei până 'n cele mai mici amănunte şi-mi dădeam silinţa să aleg vorbele, să le întrebuinţez şi să le aşez potrivit cu deprinderea celor mai mulţi dintre Români, deci nu ca pătura aşa zisă cultă a poporului român, care şi-a format încetul cu încetul o limbă oarecum nouă şi din ce în ce mai pestriţă şi mai străină pentru urechea Românului".

D. Al. Tzigara-Samurcaş înfăţişează *Tragedia „Muzeului de artă naţională"*. O operă aşa de măreţ concepută nu se poate desăvârşi din pricina lipsei de fonduri.

Din manuscrisele rămase de pe urma lui Al. Odobescu se publică traducerea în proză a cărţii întâi a *Georgicelor* lui Virgiliu.

D. Ramiro Ortiz tipăreşte conferinţa plină de poezie ţinută la „Fundaţia Carol I" unde a vorbit despre *Italia mistică.*

O cercetare critică a reprezentării *Chipului lui Beethoven,* dela artiştii veacului al XIX-lea până la Bourdelle, ne dă d. H. Blazian. — *J. Bk.*

Cheia Viselor

La teatrul de l'Avenue din Paris timp de-o lună, în fiecare seară, piesa d-lui *Georges Neveux,* „Julietta sau Cheia Viselor", a fost fluerată şi aplaudată. Publicul, uluit, interpela pe actori; domni din lojă răspundeau celor din sală. Spectacolul, în asemenea condiţii, până la trei din noapte ţinea. Insuşi medicul teatrului — de pompierii de serviciu nu mai vorbim — a luat parte la dezbateri, evident împotriva piesei. Pentru restabilirea bunului mers al spectacolelor, în care fermecătoarea actriţă Falconetti deţinea un rol de seamă, un domn actor a fost nevoit, înainte de ridicarea cortinei să ţie următoarea cuvântare: „Iubiţi ascultători, recunoscând dreptul dv. de a vă exprima opiniile asupra piesei pe care vom avea onoarea s'o reprezentăm, vă rog să binevoiţi a afla că Direcţia a pus la dispoziţia dv., în foaier, două registre, unul de laudă şi altul de blam, în care, în termenii cei mai expresivi ai simţirilor dv., vă veţi putea expune părerea; nouă artiştilor dramatici, vă rugăm să ne acordaţi un singur lucru: dreptul de a juca, adică de a apăra cu toate puterile noastre, piesa şi autorul ei". Din nefericire, metoda registrelor restabilind liniştea, publicul n'a mai venit şi piesa a trebuit să fie înlocuită.

Am cercetat de-aproape lucrarea d-lui Neveux căreia nu-i putem acorda toate elogiile fără nici o critică. Suferă de lipsuri fundamentale. In primul rând unitatea dramatică sau narativă sau măcar ideologică a piesei lipseşte. Autorul a voit să arate că lumea viselor e necesară, de o necesitate tiranică, cea mai mare parte a dorinţelor (fără de care viaţa n'ar avea niciun farmec) înfăptuindu-se în urzeala minţilor adormite. Primele două acte înfăţişează într'adevăr un peisagiu halucinant, cu personagii absurde, în care nici o acţiune nu poate ajunge la deznodământ, derivând lăturalnic pe o cale nebănuită şi nici o replică nu corespunde celei următoare. Caracteristica unitară a acestor două acte e un fenomen sufletesc secundar: pierderea memoriei, care nu caracterizează, de fapt, fenomenul visului. Abea în actul al treilea, în gara cu „sosire" şi „plecare" în lumea viselor, unde un domn eliberează tichete şi controlează pe cei sosiţi, ni se oferă „cheia", care e o Juliettă simbolică, pe urmele umbrei albe gonind cu toţi, eroul piesei, un funcţionar sedentar, un criminal... O admirabilă ideie susţine întreg acest act şi îi oferă un final patetic: cei care nu vor să se mai întoarcă la trezie, fascinaţi de călătoria lor închipuită, înnebunesc. Autorul poate relua subiectul; e demn de stăruinţă; numai cu o parte din el spaniolul Calderon a scris acum câteva sute de ani o piesă de geniu, „Viaţa e un vis...".

„Pierrot lunaire..."

Cel mai fluerat, dar şi cel mai înzestrat compozitor al vremurilor noastre, e *Arnold Schönberg.* Compoziţiile lui au valoarea revoluţionară a lucrărilor unui Richard Wagner. Incă dinainte de război, compozitorii urmăreau cu interes şi curiozitate producţiile lui Arnold Schönberg, iar în timpul războiului compozitorul francez Darius Milhaud, şeful de fapt al grupului „Celor Şase", a publicat într'un ziar din Elveţia strigătul artistic: „Schönberg, *Cei Şase* te salută". Nu e mai puţin adevărat că amatorii de muzică, obicinuiţii sălilor de concert şi criticii de specialitate, în marea lor majoritate, îl flueră cu frenezie.

Iată de ce un articol cu titlul „Publicul meu" scris de *Arnold Schönberg* merită să fie citit cu atenţie şi meditat. Intr'adevăr, acest înnoitor al expresiei muzicale, mărturiseşte că e obicinuit să fie fluerat şi a făcut chiar o cercetare serioasă a categoriei de oameni care-l detestă cordial.

A băgat de seamă că cei mai ne 'mpăcaţi duşmani ai artei lui — chiar dacă ar avea succesele de azi ale unui Beethoven sau Berlioz — sunt specialiştii, *die Sachverständige.* Vasta lui armatură technică a împiedicat bunăoară pe Directorul unui Conservator din Italia să guste una din cele mai caracteristice compoziţii ale lui Alfred Schönberg, „Pierrot lunaire"; el a fluerat şi a făcut, cu toate cele patru labe, în timpul concertului, un vacarm furios.

Cine sunt însă admiratorii lui Schönberg?...

In primul rând oamenii simpli, cărora intuiţia muzicală nu le lipseşte. Niciodată, declară Schönberg, galeria n'a fluerat (exceptând cazurile, destul de dese, când a fost plătită să fluere). In timpul războiului, pe front, Schönberg s'a bucurat de protecţia unui plutonier, de felul lui croitor, *Zuschneider,* care auzise odată o compoziţie a subalternului său. Un şofeur la Viena, când a aflat că avusese de client pe Schönberg, a refuzat să primească plata, iar portarului hotelului, când a citit pe geamantan numele compozitorului, i s'a iluminat chipul, parcă ar fi auzit deodată o melodie care-i plăcuse, şi pentrucă Schönberg e un nume german destul de obicinuit, a voit să se convingă şi a întrebat: „Dv. aţi compus „Pierrot lunaire"?...

Şi în al doilea rând, alături de oamenii simpli, cei mai convinşi admiratori ai lui Alfred Schönberg sunt compozitorii de seamă din toate ţările — inclusiv *Puccini* care, fără a înţelege „Pierrot lunaire", a ascultat cu atenţie şi uimire, în timp ce amicul său, proffesorul de Conservator, fluera convins şi disperat.

Eisenstein

Penibilă situaţie are în Europa şi d. *Eisenstein,* un regisor de filme ruseşti, al cărui spirit dinamic pare să fi întrecut tot ce ne-au adus ruşii contemporani în teatru: un Mayerhold, un Diaghilef, un Tairof, un Stanislavski. Filmele lui, al căror caracter înnoitor priveşte numai metodele expresiei artistice, nu pot fi reprezentate nicăeri. Intr'un oraş din Polonia, filmul *Linia generală* pe care d. *Eisenstein* îl adusese cu sine 'n geamantan, a fost interzis înainte de a fi vizionat. La Viena, care e ceva mai departe de Moscova, s'a autoriazt rularea filmului numai într'un cerc restrâns de artişti. Cu vre-o câteva minute însă înainte de reprezentaţie, autorizaţia a fost retrasă. Autorul a plecat direct la gară. Povestea se repetă la Berlin — d. Eisenstein trecând departe de Bucureşti. La Paris filmul s'a desfăşurat, dar fusese revăzut în asemenea fel încât autorul însuşi nu mai recunoştea ceiace creiase. S'a încuviinţat însă o reprezentare integrală a filmului la Sorbona, în faţa profesorilor şi a câtorva artişti şi technicieni. In tot timpul reprezentaţiei, locurile goale au fost ocupate de agenţi, fapt împotriva căruia Sorbona a protestat, mai târziu, inutil şi cu vehemenţă. Drept răspuns, Autorităţile au retras d-lui Eisenstein dreptul de a mai sta în Franţa peste termenul acordat şi numai în urma intervenţiei a 65 de artişti şi scriitori, regisorul a primit înştiinţarea că poate rămânea, deocamdată, în studiourile cinematografice din Franţa.

Americanii, mult mai practici decât europenii, şi-au dat seama că Eisenstein devine mai periculos, ca individ, industriei filmelor americane, decât ordinei sociale, pe care n'o poate nici drege nici strica. Şi spre uimirea Europei, l-au poftit la New-York şi de aci la Los Angelos, cu un salariu de zece ori mai mare decât avea la Moscova.

Ce se va întâmpla de-aci înainte cu geniul lui Eisenstein, vom vedea.

Ciudată ni se pare însă chiar purtarea acestui regisor rus... De ce, în definitiv a părăsit Rusia?... Toate poliţiile din Europa sunt convinse că filmele lui redau realităţi sovietice şi nu viziuni artistice. De ce şi-a lăsat Eisenstein, cu bună ştiinţă, singurul teren pe care putea creşte floarea inspiraţiei lui cinematice?... Mister — ca tot ce vine din Rusia.

Iar dacă într'adevăr creaţiile lui din Statele-Unite vor fi tot atât de originale, va trebui să tragem încheerea sau că Eisenstein pe orice colţ al globului e tot Eisenstein sau că deosebirea dintre Rusia şi Statele-Unite e mult mai mică decât ne închipuim.

Critică serioasă într'o glumă

In Europa, spiritul critic, atât de sever, se exercită uneori în formula strictă a unei glume de două rânduri. Un critic muzical din Viena, căruia nu-i plac apucăturile negustoreşti ale compozitorului Richard Strauss, l'a definit într'un ziar: „Richard Strauss, la început muzicant, acum comerciant; iar un alt critic muzical, din Praga, dezamăgit de ultima operă a maestrului, „Cavalerul Rozelor", a ripostat: „E Strauss — păcat că nu e Johann; e Richard — păcat nu e Wagner!" . — *F. Aderca.*

BIBLIOGRAFIE

D. Iacobescu, *Quasi.* Poezii. Cu o prefaţă de Perpessicius şi un frontispiciu de N. N. Tonitza. Bucureşti. Editura „Cultura Naţională", 1930. Preţul 80 lei.

Octavian Goga, *Precursori.* Cu un portret inedit de C. Ressu. Bucureşti. Editura „Cultura Naţională", 1930. Preţul 100 lei.

Ion Minulescu, *Strofe pentru toată lumea.* (Cu vignete de A. Brătescu-Voineşti). Bucureşti. Editura „Cultura Naţională", 1930. Preţul 80 lei.

B. Fundoianu, *Privelişti.* Poeme. Cu un portret inedit de C. Brâncuşi. Bucureşti. Editura „Cultura Naţională". 1930. Preţul 75 lei.

Constanţa Marino-Moscu, *Făclii în noapte.* Schiţe şi nuvele. Bucureşti. Editura „Cartea Românească". 1930. Preţul 75 lei.

Adrian Maniu, *Jupânul care făcea aur.* Bucureşti. Editura „Cartea Românească". 1930. Preţul 60 lei.

Alexandru Lupeanu-Melin, *Blajul.* „Cunoştinţe folositoare". Bucureşti. Editura „Cartea Românească". 1930. Preţul 8 lei.

Gala Galaction, *Scrisori către Simforoza — In pământul făgăduinţei.* Bucureşti. Editura „Cugetarea". 1930. Preţul 80 lei.

Theodosia Graur, *Un disciple de Ronsard: Amadis Jamyn (1540? — 1593) — Sa vie, son oeuvre, son temps.* „Bibliothèque littéraire de la Renaissance". Paris. Librairie ancienne Honoré Champion. 1929. Preţul 50 fr.

N. Bălcescu, *Scrieri istorice.* Ediţie comentată de P. P. Panaitescu. „Clasicii români comentaţi". Craiova. Editura „Scrisul Românesc". 1930. Preţul 80 lei.

Emile Durkheim, *Educaţie şi sociologie.* Traducere precedată de un studiu introductiv asupra lui Durkheim ca pedagog, de Iorgu Stoian. Cu o prefaţă a d-lui G. G. Antonescu. Bucureşti, Editura „Casei Şcoalelor", 1930. Preţul 42 lei.

Citiţi romanul
Regină un an
(Miss România-Miss Universe)
FRUMOS ILUSTRAT
PREŢUL 50 LEI

Cereţi la toate librăriile
Poveşti cu Noroc
de ALI-BABA (N. Batzaria)
Un minunat volum cu poveşti pentru Copii — şi tineret —
Admirabile ilustraţiuni în culori însoţesc textele. Preţul Lei 80.—

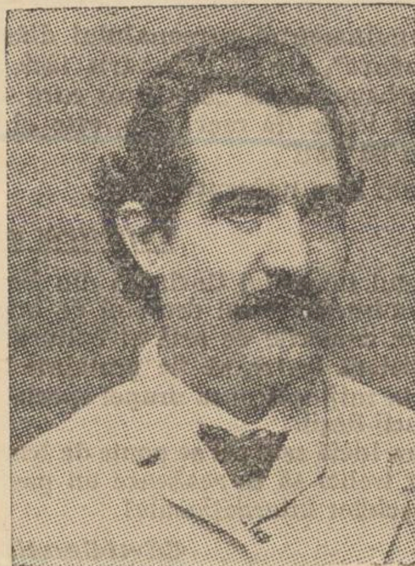
Cetiţi cu toţii:
Manualul de reeducaţie
„Sănătatea şi fericirea în viaţă"
de I. PETRESCU
Editura Scrisul Românesc, Craiova
Preţul 80 lei.

RECENZII

TUDOR VIANU: Poezia lui Eminescu
(Cartea Românească)

Autorul spune în prefaţă: „Literatura înjghebată în jurul poeziei lui Eminescu a întrunit până acum, în cea mai mare parte a ei, o seamă de contribuţii uneori preţioase, dar în definitiv străine de obiectul propriu şi esenţial al criticei literare". „In cele patru decenii de când e aşteptată caracterizarea lui Eminescu, studiile literare au stat sub zodia disciplinei istorice". Această metodă, spune mai departe d. Vianu, nu este cea mai indicată pentru a caracteriza şi explica geniul poetic al lui Eminescu. D-sa se întreabă dacă „întrebuinţând numai materialul adunat până acum, confruntarea directă cu opera poetului, ajutată de gust literar şi de cunoaşterea atmosferei în care această poezie s'a dezvoltat, nu poate cumva să îndrăznească a întreprinde ceiace în general se socoteşte a fi nu numai greu, dar deocamdată cu neputinţă". Adică — tocmai înţelegerea justă a lui Eminescu şi scoaterea la iveală a veritabilei lui fizionomii poetice.

D. Tudor Vianu îşi ţine făgăduelile din prefaţă şi îşi îndeplineşte cu conştiinciozitate sarcina ce şi-a luat-o de a pune la punct anumite laturi ale poeziei lui Eminescu, puţin sau deloc considerate până acum. D. Vianu reia marile teme eminesciene şi le supune la o analiză, de multe ori inedită, deseori subtilă, întotdeauna interesantă. După ce vorbeşte despre „Atitudinile şi motivele romantice din tinereţă" d. Vianu, închee astfel capitolul: „Se poate spune, într'adevăr, că cercul de idei al poeziilor de tinereţe ale lui Eminescu aparţine mai cu seamă romantismului de nuanţă franceză", care plana în „atmosfera generală a literaturii noastre de pe la 1870". „Din aceste înrâuriri, directe sau indirecte, Eminescu nu va reţine decât acel fel al unei reacţiuni morale quietiste şi meditative, propriu firii sale. Atitudinea revoluţionară şi optimisttă va fi eliminată cu totul. Cultura germană îl va ajuta să desăvârşească acest proces". D. Vianu trece apoi la influenţa filosofiei lui Schopenhauer în poezia şi în gândirea lui Eminescu, lămurind cum „voinţa de a trăi" schopenhaueriană devine în poezia lui „dorul nemărginit". Acest „dor nemărginit" face obiectul unei analize şi a unei puneri la punct subtile, în capitolul „Voluptate şi durere". „Asociaţia dintre expresia voluptăţii şi a durerii se produce la Eminescu în trei împrejurări cu prilejul muzicii, al iubirii şi al morţii". Poeziile adolescenţei aparţin primei categorii. Iubirea dă, în poezia lui Eminescu, cele mai multe prilejuri pentru această asociare între voluptate şi durere. După ce arată (lucru deja cunoscut) că Eminescu împarte cu mulţi poeţi romantici durerea resimţită ca o voluptate, oferind câteva exemple (la care ar fi putut adăogi exemplul lui Goethe din celebra lui „Elegie", cunoscută sub numele de „Marienbader Elegie"), d. Vianu expune deosebirile dintre „farmecul dureros" al poeziei lui Eminescu, „Sehnsucht"-ul şi „Wehmut"-ul romanticilor germani şi „dorul" poeziei noastre populare. Acel „Sehnsucht" care apare atât de des la Novalis este „durerea unei lipse pe care viaţa n'a împlinit-o, dar pe care o poate împlini în viitor... In româneşte aceste nuanţe se regăsesc în „dor". Şi mai departe: „Farmecul dureros (La Eminescu) nu apare niciodată în poeziile aspiraţiei şi ale nostalgiei, ci numai în acelea în care personagiile scenelor de iubire îndreaptă unele către altele sentimentele lor. Nu cumva, atunci „farmecul dureros", este deosebit printr'o nuanţă, dar printr'una plină de însemnătate, de „dorul" poeziei populare, de „Sehnsucht"-ul şi „Wehmut"-ul poeziei romantice? Dorul despre care „farmecul dureros" ne vorbeşte, nu se îndreaptă nici către trecut, nici către viitor, ci către fuziunea prezentă şi întreagă. „Farmecul dureros" este un dor metafizic. El este aspiraţia de a eşi din forma mărginită şi proprie. El este năzuinţa de a realiza scopul

Mihail Eminescu

ultim al voluptăţii, posesiunea infinită şi totală, dar amestecată cu durerea şi această năzuinţă nu poate fi îndestulată niciodată!" „Farmecul dureros" nu este decât „dorul nemărginit" al cosmogoniei din „Scrisoarea I", încordarea lăuntrică şi veşnic nesatisfăcută pe care poetul o găsea deopotrivă cu Schopenhauer în intuiţiile subiective ale iubirii şi în substratul adânc al realităţii".

Credem că aici este exprimată pentru prima oară deosebirea care există (deosebire de nuanţă, în aparenţă, însă, în realitate foarte profundă) care există între Eminescu şi romanticii germani. Romantismul lui Eminescu a fost transformat mult de influenţa lui Schopenhauer şi, în acelaş timp, de evoluţia propriului lui temperament. (Şi n'ar fi rău aici să amintim în treacăt, că Schopenhauer n'a prea fost indulgent cu romanticii germani, cărora a preferat întotdeauna pe Goethe şi pe Shakespeare şi secolul al XVIII-lea francez). D. Vianu, în capitolul „Pesimism şi natură" insistă asupra acestor deosebiri. „Sentimentul solitudinii, spune d-sa, împerechiat cu conştiinţa demnităţii umane alcătuesc trăsăturile de căpetenie ale pesimismului apusean. Aceste două trăsături lipsesc, însă, din compoziţia sufletească a lui Mihail Eminescu". „Pesimismul lui Eminescu decurge din reflecţia asupra caracterului absurd al unei lumi prinsă între două eternităţi de pustietate şi neant". Comparând pe Eminescu cu Vigny, d. Vianu pune şi mai bine în evidenţă aceste afirmaţii. In „Moisi" al lui Vigny, de exemplu, „Somnul morţii este dorit de un om încărcat cu marile osteneli ale unei vieţi profetice", din poezia lui Eminescu, „Apari să dai lumină" (unde d. Vianu recunoaşte în versul „sânt însetat de somnul pământului s'adorm" traducerea celebrului vers al lui Vigny „laissez-moi m'endormir du sommeil de la terre") se vădeşte „nu oboseala activă a unui luptător (ca în „Moisi") ci „tristeţea istovitoare a unui contemplativ".

Cartea d-lui Vianu, cuprinde încă alte multe sugestii interesante despre poezia lui Eminescu. O intuiţie sigură, simţul apropierilor inedite (câteodată, chiar, îndrăzneţe), un gust fin şi o subtilă analiză, îl aduc pe d. Vianu la concluzii noui cu privire la procesul de creaţie al geniului eminescian.

AL. A. PHILIPPIDE

INSEMNĂRI

Romane sensaţionale române

N'avem roman senzaţional. Este curios cum literaturii noastre îi lipseşte această coardă a senzaţionalului — pe care, în alte literaturi, o fac să sbârnâie zeci de scriitori — şi câteodată mari scriitori...

Mai ciudat este faptul că mahalaua noastră literară, care s'a străduit întotdeauna să imite cât mai servil modele literare străine n'a căutat să imite şi literatura senzaţională. Dela Paul Féval la Conan Doyle, nici-un scriitor senzaţional apusean n'a găsit în România un imitator de oarecare merit. (Chiar imitatorii fără nici un merit lipsesc aproape cu desăvârşire). In comparaţie cu literaturile străine, literatura noastră e de o sărăcie nemaipomenită în ce priveşte senzaţionalul. De ce? Este o inaptitudine a scriitorilor noştri? O antipatie (voită sau nevoită, nu are importanţă)? Sau, poate, o greşită înţelegere a senzaţionalului, care face ca orice încercare de literatură senzaţională, la noi, să fie, prin definiţie, submediocră?

Ultima presupunere mi se pare destul de plausibilă. Ar fi un ciocoism special al scriitorilor români, care, mai delicaţi decât marii lor colegi străini, ar considera senzaţionalul ca un ingredient literar de calitate inferioară.

Ne vine a crede că aceasta ar fi o explicaţie. Nu singura. Au lipsit, la noi, pentru desvoltarea romanului senzaţional condiţii esenţiale. A lipsit mai întâi, şi continuă, credem, să lipsească gustul aventurii. Dovadă lipsa unei literaturi exotice la noi. Altă cauză ar fi şi predilecţia păturii culte române pentru literatura străină, mai ales franceză, şi asta până acum câţiva ani. Publicul amator de senzaţional se alimenta cu romane senzaţionale franceze, cetindu-le fie în original fie în traduceri — de cele mai multe ori proaste.

Mai credem că a fost şi o cauză mult mai generală, care a împiedicat desvoltarea romanului senzaţional românesc. O cauză care a împiedicat desvoltarea romanului în general până la război: lipsa unei vieţi de oraş mare în România. Bucureştiul dinainte de războ era abia o provincie amplificată. Celelalte două sau trei oraşe mai mari erau doar provincii sadea. Romanul senzaţional modern nu s'a dezvoltat decât cu elemente de oraş mare, de viaţă de oraş. Aceste elemente au lipsit aproape complect la noi. Au lipsit marile conglomerate omeneşti care sunt oraşele moderne. A lipsit oraşul mare de care să se poată spune, citând pe Baudelaire:

Fourmillante cité, cité pleine de rêves,
Ou le spectre en plein jour raccroche le passant.

Iată, însă, că de o bucată de vreme, vitrinele librăriilor noastre au început să etaleze romane senzaţionale originale. Am deschis cu o curiozitate (pe care ni-o mărturisim à priori simpatizantă) câteva din ele. Mărturisim că simpatia noastră a fost decepţionată.

Avem impresia că toţi aceşti domni autori de romane senzaţionale originale pleacă de la un punct de vedere greşit. Işi închipuie că stilul unui roman senzaţional trebue să fie neapărat negligent. De ce? Nu este nici-un motiv pentru aceasta. Marile exemple de romane senzaţionale străine pledează pentru o formulă cu totul contrarie. Pe lângă că marii scriitori străini au creat, câteodată, romane senzaţionale de o valoare literară incontestabilă, dar chiar specialiştii în senzaţional ştiu să scrie şi nu consideră stilul ca un ingredient inutil. Autorii români de romane senzaţionale au pornit pe un drum cu totul greşit. Au o concepţie falşă a senzaţionalului. Senzaţionalul nu înseamnă deloc flatarea prostului gust. Inseamnă, dimpotrivă, satisfacerea gustului de vis şi de aventură, care este foarte omenesc şi foarte puţin mediocru.

Dar se poate că scrisul prost al romancierilor senzaţionali români este un defect involuntar, deloc premeditat. Este o inferioritate — de care dau dovadă, la noi, chiar scriitorii de romane foarte puţin senzaţionale...

Tot nu pierdem, însă, nădejdea că va veni şi la noi un romancier senzaţional de geniu.

Clasicii noştri

In editura „Scrisul Românesc" a început să apară, sub îngrijirea d-lui N. Cartojan, profesor universitar, o colecţie de „Clasici români comentaţi". In haosul de ediţii clasice, de cele mai multe ori neglijent alcătuite, care exista până acum la noi, o astfel de colecţie este nu se poate mai bine venită. Colecţia, deşi destinată mai ales elevilor şi studenţilor, va fi folositoare tuturor categoriilor de cetitori. Clasicii noştri sunt îndeobşte destul de puţin cunoscuţi de marele public, sau, în orice caz, prost cunoscuţi. Colecţia îngrijită de d. Cartojan caută să remedieze această stare de lucru. Principiile care o călăuzesc sunt, într'adevăr, sănătoase şi cinstite. Se oferă publicului texte autentice, alese cu gust şi pricepere, judicios comentate şi explicate. Intr'un volum, sau cel mult două, avem astfel, tot ce este mai reprezentativ într'o operă.

Au apărut până acum, în această colecţie un Bălcescu, comentat de P. P. Panaitescu; un Slavici, comentat de Sc. Struţeanu şi un Vasile Alecsandri comentat de Alexandru Marcu. In toate aceste trei volume este de remarcat grija de a respecta principiile de mai sus. O biografie critică deschide fiecare volum. Notiţe introductive însoţesc fiecare bucată şi explicaţii diverse luminează textul. O menţiune specială merită Proza lui Alecsandri, selecţionată şi comentată de d. Alexandru Marcu. Comentatorul deosebeşte două maniere distincte în proza lui Alecsandri. Una — a Amintirilor — simplă, naturală, sinceră şi spontană şi alta — a Povestirilor romantice — încărcată şi artificializată de modele literare ale timpului, în special de romantismul francez. D. Alexandru Marcu a pus în evidenţă acest lucru, scoţând la iveală, prin asta, un aspect inedit al lui Alecsandri ca prozator şi revelându-l în acelaşi timp pe Alecsandri ca un prozator de valoare pentru epoca lui.

Colecţia „Clasicilor români" are înscrise în programul ei toate numele mai importante ale scriitorilor noştri clasici. Utilitatea ei este incontestabilă. Cunoaşterea adâncă a fondatorilor literaturii noastre nu poate decât să slujească publicului nostru cetitor. Este o operă de educaţie şi de cultură care, la noi, a fost întotdeauna neglijată. Nu e de mirare că se face la noi o atât de mare consumaţie de traduceri proaste şi că gustul publicului este pervertit. Valoarea clasicilor noştri stă, aproape în întregime, în calitatea limbii. Improspătarea limbii este singurul, dar enormul folos pe care ni-l prilejueşte citirea sau recitirea lor. Maniera lor de a simţi şi de a gândi (cu excepţia, poate, numai a lui Eminescu) poate părea astăzi banală şi învechită, limba lor, însă, rămâne pentru noi nealterată şi veşnic nouă.

Din această pricină salutăm cu bucurie o colecţie de clasici români ca aceea de sub îngrijirea d-lui Cartojan. — *Al. A. Ph.*

Comemorarea lui Vergilius

In toamna acestui an, Italia va comemora două mii de ani dela naşterea lui Vergilius. Sărbătoarea căreia Italienii voesc să-i dea proporţii neobişnuite se anunţă a fi nu numai omagierea marelui geniu poetic, dar şi o impunătoare manifestaţie de solidaritate latină.

Iniţiativa a luat-o, cum se şi cuvenia, Academia Vergiliană din Mantova, locul de naştere al poetului. Ea a convocat pentru ziua de 15 Octombrie o mare adunare de latinişti din toate colţurile lumii şi în prima linie pe cei din ţările surori: Franţa, Spania, România, Portugalia, Belgia, Elveţia franceză, America latină. La acţiunea Academiei mantovane s'au asociat din primul moment toate celelalte instituţii de cultură şi academii italiene.

România nu poate lipsi dela o asemenea sărbătorire. Amicii culturii clasice strânşi în jurul „Revistei clasice" au convocat în acest scop, la o primă consfătuire, pe clasicii aflători în Bucureşti. La această consfătuire care a avut loc în Ianuarie, în una din sălile Universităţii, s'a luat hotărîrea ca d-nii I. Valaori şi N. I. Herescu să facă un raport asupra chipului în care ar trebui să se desfăşure sărbătorirea lui Vergilius la noi în ţară.

La adunarea comitetului „Revistei clasice" şi a „Prietenilor culturii clasice" din 10 Aprilie 1930 s'a decis ca aniversarea să fie sărbătorită printr'un volum miscelaneu, — bine întocmit şi frumos tipărit, aşa ca să poată figura cu cinste între volumele similare care se pregătesc în Apus, — şi prin festivităţi şi conferinţe care vor avea loc la toamnă.

Volumul omagial va cuprinde articole cât mai multe şi atacând toate problemele ce se pot pune în legătură cu Vergilius. S'au anunţat până acum următoarele studii: „Vergilius şi Dante" de d. D. Evolceanu, „Vergilius şi Homer" de d. I. Valaori, „Izvoarele vieţii lui Vergilius" de d. D. Burileanu, „Elemente filosofice în opera lui Vergilius" de d. Cezar Papacostea, „Tehnica versului lui Vergilius" de d. Ionescu-Bujor, „Comentariul lui Donatus" de d. G. Popa-Lisseanu, „Traducerile româneşti ale lui Vergilius" de d. Alexandrescu.

A doua parte a volumului va cuprinde o alegere dintre cele mai bune traduceri din Vergilius în româneşte, precum şi traduceri nouă.

A treia şi ultima parte va fi închinată bibliografiei vergiliene. D. prof. I. Bianu, prezidentul Academiei Române a anunţat că înalta instituţiune care va comemora pe Vergilius într'o şedinţă solemnă şi-a luat asupra ei şi întocmirea acestei bibliografii.

Pentru aducerea la îndeplinire a programului, s'a ales un comitet restrâns alcătuit din d-nii profesori I. Valaori, prezident, Cezar Papacostea şi G. Popa-Lisseanu, vice-preşedinţi, N. I. Herescu, secretar.

Vom ţine în curent pe cetitori cu hotărîrile privitoare la programul sărbătorii, pentru ca un public cât mai mare să poată participa la ea. — *J. B.*

Inegalitate

In „Regulamentul personalului didactic al şcoalelor secundare", din 18 Februarie 1929, art. 14 litera D, ni se vorbeşte de un „certificat care să constate că a satisfăcut legea de recrutare, este obligatoriu numai pentru bărbaţi".

Nu găsiţi că e nedrept?

Cultura şi războiul

Comitetul muzeului Roehrich din New-York a propus un pact internaţional deosebit de important, graţie căruia toate comorile de artă şi cultură: muzee, catedrale, biblioteci, teatre, să fie protejate în timpul războiului, prin mijlocul unui drapel special, analog cu acela al Crucii-Roşii.

Desigur, ideia este cât se poate de bună. Dar înainte de toate ar trebui să se realizeze un pact pentru... respectarea pactelor internaţionale!

Cântăreţii Parisului

Inaintea actualei ere a cinematografului, Parisul cunoscu pe aceea a cântăreţilor, — les chansonniers. Erau numeroşi, aminteşte d. Léon du Griffe care, în fiecare lună, publică în **„La Muse Française"** încântătoare „Scrisori ale unui provincial"; erau numeroşi, către 1900, în Montmartre şi în Cartierul latin. In „cabareturile artistice", Georges Montoya, doctor în medicină şi poet, modula cu gravitate refrenuri sentimentale şi frivole.

Mai era de asemenea Xavier Privas. Cântecele lui aduceau adeseaori intenţiuni sociale, umanitare, moralizatoare. Cânta cu mult foc cu vocea lui frumoasă; cânta ca un adevărat preot care predică. Alţii, în jurul lui, făceau lumea să râdă, ca Charles Fallot, care-l imita foarte bine. Erau apoi alţi cântăreţi: un Vincent Hyspa cu vocea suavă, sumbrul Yon-Lug, cu părul negru în plete şi cu haina lungă şi neagră, care-şi cânta cu o voce posomorâtă cântecele lui vesele; apoi Marcel Legay, Georges Tiercy şi Gaston Sécot. — **G. B.**

Curier literar

„Gens de la côte" este ultimul roman al lui Johan Bojer. Marele scriitor norvegian descrie viaţa umilă a pescarilor dintr'un cătun ascuns pe ţărmul mării, într'unul din multiplele fiorduri norvegiene.

Viaţa pescarilor e aproape aceiaşi pretutindeni, numai decorurile sunt diferite. Iată de ce acest roman ne pare atât de apropiat sufleteşte şi atât de atrăgător în descrierea minunatelor peisagii nordice. Arta lui Bojer e desăvârşită în simplicitatea ei. Căldura comunicativă care se degajează din aceste pagini se explică prin faptul că autorul descrie oamenii printre care a trăit şi satul în care a copilărit.

* * *

„Istoria preţurilor". — „Social Science Redearch Council" din Statele Unite a luat iniţiativa publicării, pe baze cât mai largi, a unei istorii a preţurilor.

Cheltuelile necesare pentru această întreprindere vastă, au fost puse la dispoziţie de către Fundaţia Rockeffeller.

Se va înfiinţa un Comitet de studii internaţional, în care fiecare ţară va avea câte un reprezentant care va conduce lucrările în ţara sa.

Membri în acest comitet au fost deocamdată desemnaţi : Sir William Beveridge (Anglia), Dr. Moritz Elsas (Germania), prof. E. T. Gay (America), prof. H. Hauser (Franţa), prof. Pribram (Austria).

Prima şedinţă a Comitetului va avea loc în curând la Londra.

* * *

„Vor 5000 Jahren" de Leonard Wooley. Acest volum conţine rezultatele săpăturilor din Ur şi reconstruirea istoriei Sumerilor — cel mai vechiu popor civilizat din antichitate.

Studiul lui Wooley caută să stabilească influenţa vechei culturi a Sumerilor asupra Palestinei.

* * *

„Geniale Menschen" de Prof. Ernst Kretschmer. Autorul, psichiatru şi biolog, face o analiză a personalităţii omului genial. Kretschmer caută să descopere legile biologice şi legăturile de ordin psihologic în sfera cărora apare creatorul de geniu.

In cercetările sale Kretschmer se fereşte de noţiunile ruginite ale diverselor teorii romantice cu privire la rassă şi selecţiune. Bazat pe documente şi fapte, autorul scoate în evidenţă importanţa amestecului de sânge în desvoltarea personalităţii şi caracterului omului de geniu, precum şi în desfăşurarea civilizaţiei şi culturii popoarelor.

In lumina acestei metode, autorul ne prezintă o serie de personalităţi, în frunte cu Goethe, sub aspecte cu totul noui.
u totul noui. — *F. D.*

Mărunte

— A apărut, în editura „Cartea Românească", *Făclii în noapte* de d-na Constanţa Marino-Moscu. E un volum de excelente schiţe şi nuvele datorite uneia din cele mai distinse scriitoare de la noi.

Vârsta fragedă, este şi cea mai primejdioasă pentru formarea viitorului om. Pentru că atunci curiozitatea este mai aprinsă.

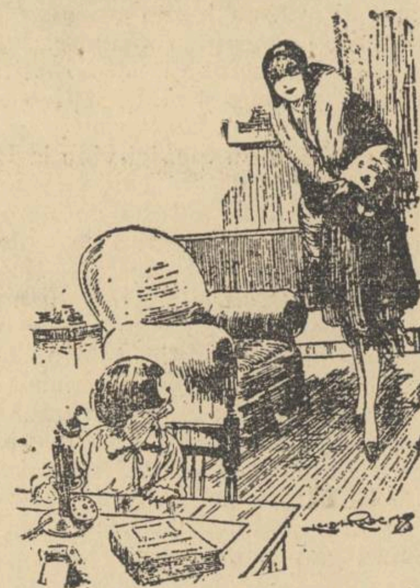
Copilul citeşte cu pasiune ori ce-i cade în mâini, fie bun, fie rău. Şi câte cărţi primejdioase îi pot veni înaintea ochilor! Unele din ele, îi vor exalta pornirile rele, naturale, altele îi vor aduce gânduri nepotrivite vârstei — îi vor popula nopţile cu visuri groaznice — şi-l vor deprima.

Câtă grije trebue deci depusă întru alegerea literaturii pentru cei mici!

Editura **„Adevěrul"** a purces la o operă sănătoasă de alegere a literaturii bune. Primele sale publicaţii pentru copii, vor fi adunate într'o colecţie strălucită şi expuse în saloanele **Mozart,** începând cu ziua de 25 Maiu 1930. Expoziţia este organizată cu ocazia „săptămânii copilului" când, în aceleaşi săli, vor avea loc şi spectacole pentru copii.

Citiţi toţi astăzi
Lectura
Floarea literaturilor străine
Cel mai nou număr apărut:
LECTURA
UN AUTOR
UN ROMAN COMPLECT
CELEBRU
MANECHINUL
— Romanul voluptăţii şi al iluziei —
de MYRIAM HARRY
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari

Telefonul automat

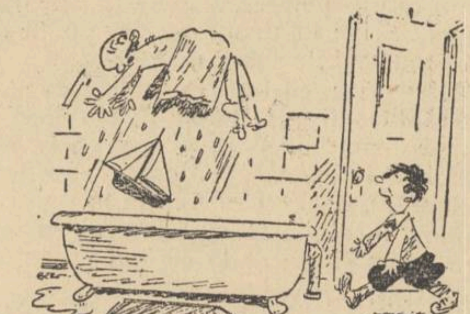
— Ai fost cuminte?
— Da, mămico: nu m'am mişcat de-aici. Mă joc cu alfabetul lui tăticu'!

Rea creştere

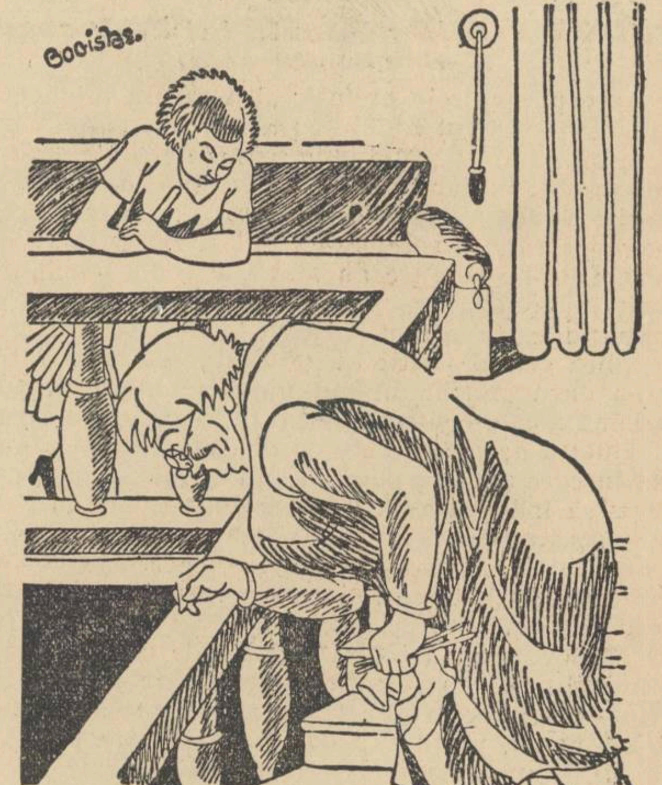
Soţia spărgătorului : — De-un ceas te aştept! Altădată să faci bine şi să te întorci la timp dela lucru, pentru gustare!

In baie

— Tăticule, n'ai zărit cumva corabia pe care am lăsat-o în baie?

Confuzie

— Vino, drăguţă! Vino repede, mititelule!
— Doamna se înşeală. Nu e căţelul. E domnul!

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11